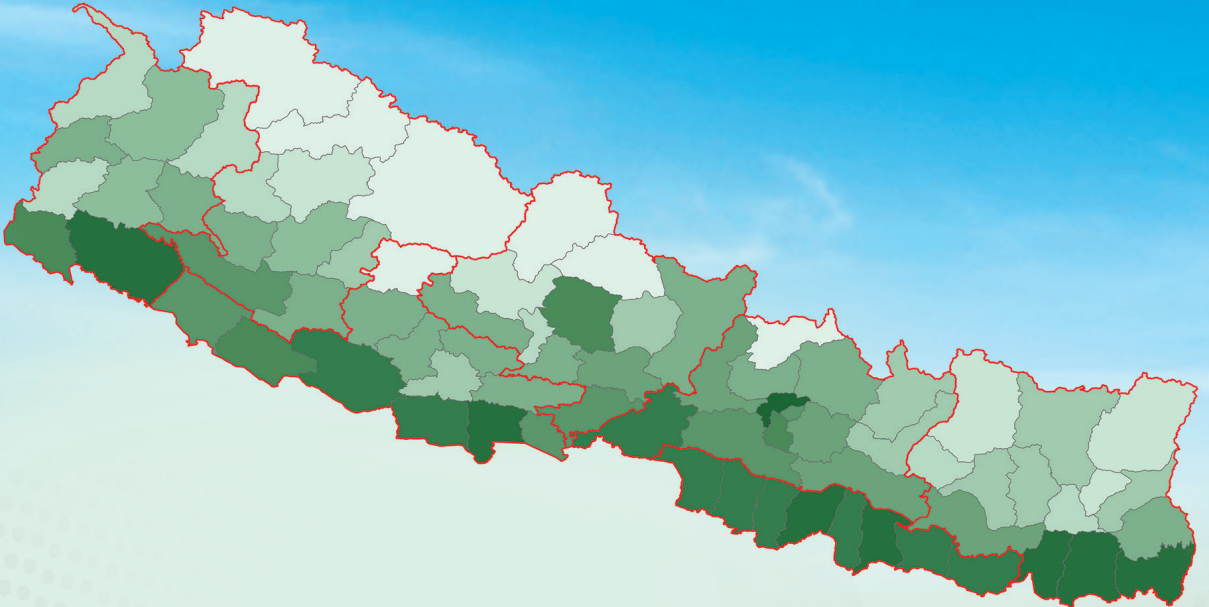

राष्ट्रिय जनगणना २०७८

अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्कीय प्रतिवेदन

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
थापाथली, काठमाडौँ

राष्ट्रिय जनगणना २०७८

अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्कीय प्रतिवेदन

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
थापाथली, काठमाडौं

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

फोन { ५३४५५४६
५३४५५४७
५३४५५४८
५३४५४८८
५३४९८०९
५३२८४०६

फ्याक्स: ९७७-१-५३२७७२०
पो.ब.नं. ११०३१
रामशाहपथ
थापाथली, काठमाडौं

पत्र संख्या:

च.नं.:-

मन्तव्य

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ जनगणना शृंखला नेपालको बाह्रौं तथा विसं. २०७२ मा जारी भएको नेपालको संविधान बमोजिम संघीय गणतान्त्रिक प्रणाली स्थापन भए पश्चातको पहिलो जनगणना हो। यस जनगणनामा सबै जात, भाषा, धर्म, क्षेत्र, वर्ग, लिङ्ग, यौनिक तथा लैङ्गिक समूह, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र समूहको सहभागिता सुनिश्चितता गर्न यस पटकको मूल नारा "मेरो गणना, मेरो सहभागिता" राखिएको थियो। जनगणनाको मुख्य उद्देश्य जनसंख्याको आकार, संरचना, वितरण र व्यक्तिसँग जोडिएका विशेषताहरू उत्पादन गरी तथ्यमा आधारित नीति, योजना तथा कार्यक्रम निर्माणको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई उपलब्ध गराउनु रहेको छ।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसांख्यिक सामाजिक तथा आर्थिक विवरण सहित स्थानीय तहसम्मको खण्डीकृत तथ्याङ्क समेटी तयार भएको यस पुस्तकले आम सरोकारवाला व्यक्ति, संस्था र निकायलाई अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अवस्था पहिचान गर्ने कार्यमा सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु।

यस प्रतिवेदन तयारी कार्यमा संलग्न हुनु हुने राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका सामाजिक तथ्याङ्क महाशाखा प्रमुख तथा जनसंख्या शाखाका निर्देशक, तथ्याङ्क अधिकृत र कम्प्युटर अधिकृतलगायत सबै सहकर्मीहरू विशेष धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ।

यस तथ्याङ्कीय प्रतिवेदन संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम र राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघसमेतको समन्वय र सहयोगमा तयार गरिएको छ। यस कार्यमा राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघका अध्यक्षलगायत संलग्न विज्ञहरूप्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु।

यस प्रतिवेदनको निरन्तरताको क्रममा थप सुझाव र सहयोगको अपेक्षा गरेको छु।

फाल्गुण, २०८०

तोयम राया

प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी (सचिव)

पुस्तक तयारीमा संलग्न कर्मचारीहरुको नामावली

समन्वय तथा राय सुझाव प्रदान गर्नुहुने

१. प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी श्री तोयम राया
२. उपप्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा. हेमराज रेग्मी

तयारीमा संलग्न कर्मचारी

१. निर्देशक श्री ढुण्डिराज लामिछाने
२. निर्देशक श्री राजन सिलवाल
३. तथ्याङ्क अधिकृत श्री नन्दलाल सापकोटा
४. तथ्याङ्क अधिकृत श्री दीनानाथ लम्साल
५. कम्प्युटर अधिकृत श्री डोल नारायण श्रेष्ठ
६. तथ्याङ्क अधिकृत श्री निराजन शर्मा
७. तथ्याङ्क सहायक श्री विष्णुराज रेग्मी

महिला, बालबालिका, तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय

१. उपसचिव श्री जमुना मिश्र
२. शाखा अधिकृत श्री प्रतिमा राई

राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघ

१. अध्यक्ष, श्री देविदत्त आचार्य
२. महासचिव, श्री सुगम भट्टराई
३. श्री रिता कटुवाल, कार्यक्रम संयोजक

विषयसूची

सारांश	१
खण्ड - एक परिचय.....	११
१.१ परिचय	११
१.२ नेपालमा जनगणनाको संक्षिप्त इतिहास.....	११
१.३ राष्ट्रिय जनगणनाको महत्त्व र आवश्यकता	१२
१.४ नेपालमा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क र स्रोत	१३
१.५ राष्ट्रिय जनगणनामा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क संकलनका प्रयासहरू	१३
१.६ जनगणना २०७८ मा सहकार्य.....	१४
१.७ अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्नावली निर्माणको आधार	१५
१.८ अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलनसम्बन्धमा संयुक्त राष्ट्र संघको सिफारिस.....	१६
१.९ नेपालमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकारसम्बन्धी ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था.....	१६
१.१० जनगणना २०२० राउण्डले सिफारिस अनुसार अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्कमा समावेश गर्नुपर्ने मुख्य विषयहरू	१७
१.११ राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्न	१८
१.१२ प्रतिवेदनको संरचना र ढाँचा	२३
१.१३ प्रतिवेदनको तयारी विधि	२५
१.१४ प्रतिवेदनको सीमा	२५
खण्ड- दुई: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पारिवारिक अवस्था	२६
२.१ आवासीय एकाइको स्वामित्व	२६
२.२ आवासीय एकाइको बनोट.....	२८
२.३ घरको छानाको बनोटअनुसार परिवार संख्या	२९
२.४ घरको भुइँको बनोटअनुसार परिवार संख्या	३१
२.५ परिवारमा खानेपानीको मुख्य स्रोत	३३
२.६ परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धन	३५
२.७ परिवारमा बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत	३६
२.८ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालय	३८
२.९ परिवारमा उपलब्ध साधन/सुविधाहरू	४०
२.१० परिवारमा महिलाको नाममा रहेको घरजग्गा.....	४३

२.११ कृषिबाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण.....	४४
२.१२ परिवारमा अनुपस्थित (विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने) जनसंख्या	४६
२.१३ सम्पन्नताको वर्गीकरणअनुसार परिवारको अवस्था	४७
खण्ड तीन: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसांख्यिक अवस्था	५०
३.१ परिवार संख्या, जनसंख्या र अपाङ्गता	५०
३.२ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसंख्या	५१
३.३ प्रदेशगत अपाङ्गताको प्रकारअनुसार जनसंख्या वितरण	५२
३.४ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार प्रदेशगत विवरण.....	५४
३.५ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको उमेर समूहअनुसार जनसंख्याको संरचना	५५
३.६ अपाङ्गताको प्रकार र उमेर समूहअनुसार जनसंख्याको वितरण	५७
३.७ परिवारमुली.....	५९
३.८ परिवारमुलीको नाताअनुसार अपाङ्गताको संख्या.....	६२
खण्ड चार: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सामाजिक अवस्था	६६
४.१ वैवाहिक स्थिति.....	६६
४.२ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार वैवाहिक स्थिति	६७
४.३ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर	६९
खण्ड पाँच: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको शैक्षिक अवस्था	७३
५.१ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरता स्थिति	७३
५.२ प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरतादर	७६
५.३ साक्षर जनसंख्याले उत्तीर्ण गरेको तहसम्बन्धी विवरण.....	७७
५.४ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार उत्तीर्ण गरेको तह	७८
५.५ अपाङ्गता भएका ५ देखि २५ वर्षका व्यक्तिहरू हाल वा विगतमा स्कूल कलेज गएको विवरण	८०
५.६ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ देखि २५ वर्षका व्यक्ति हाल वा विगतमा स्कूल कलेज गएको विवरण	८०
५.७ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले अध्ययनको गरेको क्षेत्र.....	८१
५.८ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अध्ययनको क्षेत्र	८४
खण्ड छः अपाङ्गता भएका व्यक्तिको बसाइँसराइ तथा अनुपस्थित विवरण.....	८६
६.१ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जन्मस्थान.....	८६
६.२ जन्मेको क्षेत्र वा स्थानका आधारमा अपाङ्गताको प्रकारअनुसार जनसंख्या.....	८७

६.३	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको हालको बसाइँसराइको अवस्था.....	८८
६.४	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको हाल बसाइँसराइको अवस्था	८९
६.५	बसाइँसराइ गरी आउनुको कारण.....	९०
६.६	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बसाइँ सर्नुको कारण.....	९१
खण्ड सात: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक तथा रोजगारीको अवस्था		९३
७.१	आर्थिक रूपले सक्रिय तथा रोजगार बेरोजगारको अवस्था.....	९३
७.२	आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय जनसंख्या.....	९३
७.३	अक्सर रोजगार र बेरोजगार जनसंख्या.....	९४
७.४	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या.....	९६
७.५	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या	९६
७.६	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अक्सर रोजगार र बेरोजगार जनसंख्या.....	९७
७.७	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक कामको पेसागत वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या.....	९९
७.८	अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक कामको पेसागत वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या.....	१०१
७.९	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक कामको औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या .	१०४
७.१०	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक काममा संलग्नताको प्रकारअनुसारको विवरण.....	१०८
७.११	अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक काममा संलग्नताअनुसारको विवरण.....	१०९
७.१२	व्यक्तिको आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्रअनुसारको विवरण.....	११०
७.१३	अपाङ्गताको प्रकार र संस्थागत क्षेत्र	१११
७.१४	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक काम नगर्नुको कारण.....	११३
७.१५	अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक काम नगर्नुको कारण	११४
खण्ड आठ: अपाङ्गता भएका बालबालिकाको बसोबास र जन्मदर्ताको अवस्था.....		११६
८.१	अठार वर्ष भन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको बसोबासको अवस्था.....	११६
८.२	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बालबालिकाको बसोबासको अवस्था	११७
८.३	अपाङ्गता भएका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था.....	११९
८.३	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था.....	११९
खण्ड नौ: अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको प्रजनन अवस्था.....		१२१
९.१	अपाङ्गता भएका १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिला	१२१
९.२	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिला	१२२
९.३	अपाङ्गता भएका महिलाले हालसम्म जीवित जन्माएका र मृत्यु भएका बच्चाको विवरण.....	१२४
९.४	अपाङ्गता भएका महिलाले गत १२ महिनामा जीवित जन्माएका बच्चाको विवरण	१२७

अनुसूची	१२९
अनुसूची १ : उमेर समूहअनुसारको अपाङ्गता भएका व्यक्तिको संख्या	१२९
अनुसूची २ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवारमुलीको संख्या.....	१४०
अनुसूची ३ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवारमुलीसँगको नाता.....	१४३
अनुसूची ४ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार वैवाहिक स्थिति	१५३
अनुसूची ५: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार पहिलो विवाह गर्दाको उमेर	१६२
अनुसूची ६: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार साक्षरतादर.....	१६६
अनुसूची ७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार उत्तीर्ण गरेको तह	१७७
अनुसूची ८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार स्कुल कलेज गए नगएको अवस्था	१८७
अनुसूची ९: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अध्ययन गरेको क्षेत्र	१९०
अनुसूची १०: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार जन्मस्थानको आधारमा बसाइँसराइको अवस्था.....	१९९
अनुसूची ११: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार यसअघिको बसोबास.....	२०२
अनुसूची १२ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बसाइँ सार्नुको कारण	२०५
अनुसूची १३: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अक्सर रोजगार बेरोजगार.....	२१०
अनुसूची १४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार आर्थिक कामको पेसा	२२७
अनुसूची १५: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार आर्थिक कामको औद्योगिक क्षेत्र.....	२३८
अनुसूची १६: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार रोजगारीको अवस्था	२४७
अनुसूची १७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र	२५०
अनुसूची १८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार आर्थिक काम नगर्नुको कारण	२५४
अनुसूची १९: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १८ वर्ष मुनिका बालबालिकाको बसाइँको अवस्था.....	२५९
अनुसूची २०: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा मुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था.....	२६४
अनुसूची २१: प्रदेश तथा स्थानीय तहअनुसारको अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सामाजिक तथा आर्थिकसम्बन्धी थप तालिकाहरू (वेवसाइटमा राखिएको)	२६८

तालिका सुची

तालिका १: नेपालमा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क र स्रोत.....	१३
तालिका २: राष्ट्रिय जनगणनामा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क संकलनका प्रयासहरू.....	१३
तालिका ३: घरको स्वामित्वअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या.....	२६
तालिका ४: प्रयोग गरेको घरको बनोटअनुसार परिवार संख्या.....	२८
तालिका ५: घरको छानाको बनोटअनुसार परिवार संख्या.....	३०
तालिका ६: घरको भुइँको बनोटअनुसार परिवार संख्या.....	३२
तालिका ७: खानेपानीको मुख्य स्रोतको प्रयोगअनुसार परिवार संख्या.....	३४
तालिका ८: परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनअनुसार परिवार संख्या.....	३५
तालिका ९: परिवारमा बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत.....	३७
तालिका १०: परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकारअनुसार परिवार संख्या.....	३८
तालिका ११: परिवारमा उपलब्ध साधन/सुविधाअनुसार परिवार संख्या.....	४१
तालिका १२: महिलाको नाममा घरजग्गा रहेको परिवार.....	४३
तालिका १३: कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण.....	४५
तालिका १४: परिवारमा अनुपस्थित (विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने) जनसंख्या.....	४६
तालिका १५: सम्पन्नताको वर्गीकरणअनुसार परिवारको विवरण.....	४८
तालिका १६: प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवार संख्या र प्रतिशत वितरण.....	५०
तालिका १७: प्रदेशगत रूपमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसंख्या र प्रतिशत.....	५२
तालिका १८: प्रदेशगत अपाङ्गताको प्रकारअनुसार जनसंख्या वितरण.....	५३
तालिका १९: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार प्रदेशगत विवरण (प्रतिशतमा).....	५४
तालिका २०: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको उमेर समूहअनुसार जनसंख्याको वितरण.....	५६
तालिका २१: अपाङ्गताको प्रकार र बढी अपाङ्गता भएको उमेर समूह.....	५८
तालिका २२: प्रदेशगत लिङ्गअनुसार परिवारमुलीको विवरण.....	५९
तालिका २३: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवारमुलीको विवरण.....	६०
तालिका २४: परिवारमुलीको नाताअनुसार अपाङ्गताको प्रकार.....	६३
तालिका २५: प्रदेशगत रूपमा परिवारमुलीको नाताअनुसार अपाङ्गताको संख्या.....	६५
तालिका २६: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वैवाहिक अवस्था.....	६७

तालिका २७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार वैवाहिक अवस्था.....	६८
तालिका २८: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर	७१
तालिका २९: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार साक्षरतादर.....	७४
तालिका ३०: प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरतादर	७६
तालिका ३१: साक्षर जनसंख्याको उत्तीर्ण गरेको तहसम्बन्धी विवरण.....	७७
तालिका ३२: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार उत्तीर्ण गरेको तह	७९
तालिका ३३: ५ देखि २५ वर्षका व्यक्ति हाल वा विगतमा स्कूल कलेज गएकोसम्बन्धी विवरण....	८०
तालिका ३४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार हाल वा विगतमा स्कूल कलेज गएको विवरण	८१
तालिका ३५: प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अध्ययनको क्षेत्र.....	८३
तालिका ३६: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अध्ययनको क्षेत्र	८५
तालिका ३७: प्रदेशअनुसार स्वदेश तथा विदेशमा जन्मेको आधारमा अपाङ्गता भएको जनसंख्या	८६
तालिका ३८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार स्वदेश तथा विदेशमा जन्मेको जनसंख्या	८७
तालिका ३९: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको यसअघिको बसोबास	८८
तालिका ४०: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको यसअघिको बसोबास.....	८९
तालिका ४१: प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको बसाइँ सर्नुको कारण.....	९०
तालिका ४२: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बसाइँ सर्नुको कारण.....	९२
तालिका ४३: प्रदेशगत तथा लैङ्गिकताअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता रहेको जनसंख्या (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)	९५
तालिका ४४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता रहेको जनसंख्या (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)	९८
तालिका ४५: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको मुख्य पेसाअनुसारको प्रदेशगत विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका).....	१००
तालिका ४६: अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक कामको पेसागत वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या	१०२
तालिका ४७: आर्थिक रूपले सक्रिय अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसंख्याको मुख्य औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरणअनुसारको विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)	१०६
तालिका ४८: रोजगारीको अवस्थाअनुसार आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)	१०८
तालिका ४९: अपाङ्गताको प्रकार र रोजगारीको अवस्थाअनुसारको विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)	११०

तालिका ५०: आर्थिक रूपले सक्रिय अपाङ्गता भएका जनसंख्याको मुख्य कामको संस्थागत क्षेत्रअनुसारको प्रदेशगत विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)	१११
तालिका ५१: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र.....	११२
तालिका ५२: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक काम नगर्नुको कारणअनुसार जनसंख्याको वितरण (१० वर्ष वा सोभन्दा माथि)	११३
तालिका ५३: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक काम नगर्नुको कारण सहितको जनसंख्या (१० वर्ष वा सोभन्दा माथि)	११५
तालिका ५४: अपाङ्गता भएका अठार वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाको बसोबासको अवस्था. ११७	
तालिका ५५: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बालबालिकाको बसोबासको अवस्था	११८
तालिका ५६: प्रदेशगत रूपमा ५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था	११९
तालिका ५७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था	१२०
तालिका ५८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १५-४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको प्रतिशत	१२१
तालिका ५९: १५-४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको उमेर समूहअनुसारको संख्या ...	१२३
तालिका ६०: अपाङ्गता भएका महिलाले हालसम्म जन्माएका बच्चाहरूको संख्या र मृत्यु भएका बच्चाहरूको संख्या	१२५
तालिका ६१: अपाङ्गताको प्रकार र आमाको उमेर समूहअनुसार १२ महिनामा जन्मेका बच्चाको संख्या.....	१२८

रेखाचित्र सूची

रेखाचित्र १:	प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवार (प्रतिशतमा).....	५१
रेखाचित्र २:	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार प्रदेशगत विवरण (प्रतिशतमा).....	५५
रेखाचित्र ३:	अपाङ्गता भएका जनसंख्याको पिरामिड	५७
रेखाचित्र ४:	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बढी अपाङ्गता भएको उमेर समूह प्रतिशतमा	५८
रेखाचित्र ५:	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवारमुली प्रतिशतमा	६१
रेखाचित्र ६:	अपाङ्गताको प्रकार र लिङ्गअनुसार परिवारमुली प्रतिशतमा	६२
रेखाचित्र ७:	परिवारमुलीको नाताअनुसार अपाङ्गताको प्रतिशत.....	६३
रेखाचित्र ८:	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार वैवाहिक स्थिति (प्रतिशतमा)	६८
रेखाचित्र ९:	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर (प्रतिशतमा)	७०
रेखाचित्र १०:	प्रदेशगत लिङ्गअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरता	७५
रेखाचित्र ११:	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार साक्षरता प्रतिशत.....	७५
रेखाचित्र १२:	प्रदेशअनुसार अपाङ्गताको साक्षरतादर.....	७६
रेखाचित्र १३:	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या.....	९६
रेखाचित्र १४:	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अक्सर रोजगार र बेरोजगार जनसंख्या प्रतिशत.....	९७
रेखाचित्र १५:	अपाङ्गता भएका आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको मुख्य पेसाअनुसारको विवरण	१०१
रेखाचित्र १६:	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक कामको औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या.....	१०५
रेखाचित्र १७:	अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक काममा संलग्नताअनुसारको विवरण.....	१०९
रेखाचित्र १८:	अपाङ्गताको प्रकारअनुसारको संस्थागत क्षेत्र.....	११२
रेखाचित्र १९:	अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक काम नगर्नुको कारण.....	११४
रेखाचित्र २० :	अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १५-४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको प्रतिशत.....	१२२

सारांश

राष्ट्रिय जनगणनामा विसं. १९७८ देखि केही न केही तवरले अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्न समावेश गरिएको थियो। प्रत्येक जनगणनामा अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्नमा सामञ्जस्यता रहेको छैन। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्न (महल ३०) ....नाम.. लाई कस्तो प्रकारको अपाङ्गता छ ? भनी राखिएको थियो। यस प्रश्नबाट आएको अपाङ्गताको प्रकारअनुसारको जनसंख्या र सो व्यक्तिका लागि सोधिएका अन्य प्रश्नहरूबाट अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारका देहायबमोजिमका सूचकहरू प्राप्त भएका छन्।

१. **आवासीय एकाइको स्वामित्व:** प्राप्त नतिजाअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारहरू ५,५९,१०९ मध्ये ९२.८ प्रतिशत परिवारहरू आफ्नै स्वामित्वका आवासीय एकाइमा बसोबास गरिरहेको देखिन्छ भने ६.० प्रतिशत परिवारहरू भाडामा लिइएको आवासीय एकाइमा बसिरहेको देखिन्छ। गणनाअनुसार ०.४ प्रतिशत अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारहरू संस्थागत एकाइमा अर्थात् तिनीहरू कुनै संस्थाले प्रयोग गर्न दिइएको आवासीय एकाइमा र ०.८ प्रतिशत परिवारहरू अन्य प्रकारको स्वामित्वको एकाइमा बसोबास गरेको देखिन्छ।
२. **आवासीय एकाइको बनोट:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरेको घरको बनोटअनुसार हेर्दा जम्मा ५,५९,१०९ परिवारमध्ये ७३.९ प्रतिशत पक्की, १८.१ प्रतिशत अर्धपक्की र ८.० प्रतिशत कच्ची घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ।
३. **घरको छानाको बनोटअनुसार परिवार संख्या:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरिरहेका घरहरूमध्ये मुख्य रूपमा ४७.८ प्रतिशत परिवारको छाना जस्ता/टिन/च्यादरबाट, २७.२ प्रतिशतको सिमेन्ट/ढलानबाट, ९.४ प्रतिशतको टायल/खपटा/झिँगटीबाट, ५.१ प्रतिशत खर/पराल/छवालीबाट बनेको देखिएको छ भने ८.९ प्रतिशत ढुङ्गा/स्लेटबाट, १.१ प्रतिशत घरहरूको छाना माटोबाट, ०.३ प्रतिशतको काठ/फल्याकबाट र ०.१ प्रतिशतको छाना अन्य सामग्रीको प्रयोगबाट बनेको देखिन्छ।
४. **घरको भुइँको बनोटअनुसार परिवार संख्या:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरिरहेका घरहरूमध्ये ५६.० प्रतिशत परिवारको घरको भुइँमा माटो, ३८.६ प्रतिशतको सिमेन्ट/ढलान, २.० प्रतिशतको काठको फल्याक/बाँस, १.८ प्रतिशतको सेरामिक

टायल, १.२ प्रतिशतको ईँटा/ढुंगा छ भने बाँकी घरको भुइँमा अन्य सामग्रीको प्रयोग भएको देखिन्छ ।

५. **परिवारमा खानेपानीको मुख्य स्रोत:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारमध्ये खानेपानीको मुख्य स्रोतको रूपमा धारा/पाइप (घरपरिसर भित्र र बाहिर समेत) प्रयोग गर्ने परिवार ५९.० प्रतिशत रहेका छन् । ट्युबवेल/हाते पम्प २८.६ प्रतिशत, ढाकिएको इनार/कुवा १.५ प्रतिशत, मूल धारा ४.९ प्रतिशत र जार/बोतल २.४ प्रतिशत परिवार रहेका छन् । यसैगरी खानेपानीको मुख्य स्रोतको रूपमा खुला इनार/कुवा प्रयोग गर्ने परिवार २.४ प्रतिशत र नदी/खोलाको पानी प्रयोग गर्ने परिवारहरू ०.६ प्रतिशत रहेका छन् ।
६. **परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धन:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारले खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनमा सबैभन्दा बढी (६३%) काठ/दाउरा देखिएको छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारमध्ये खाना पकाउन अक्सर एल.पी.ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार ३२.४ प्रतिशत रहेका छन् । बिजुली, गुईँठा/गोरहा, बायोग्यास, मट्टितेल र अन्य इन्धन प्रयोग गर्ने परिवारको प्रतिशत क्रमशः ०.४, २.६, १.४, ०.१ र ०.१ रहेको छ ।
७. **परिवारमा बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारले बत्ती बाल्नका लागि सबैभन्दा बढी (८८.४%) ले बिजुली प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ । अक्सर सोलार/सौर्य ऊर्जा, मट्टितेल र अन्य इन्धन प्रयोग गर्ने परिवार क्रमशः ९.५, ०.९ र १.२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।
८. **परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालय:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारमध्ये ९४.८ प्रतिशत परिवारले कुनै न कुनै प्रकारको शौचालयको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने ५.२ प्रतिशत परिवारहरूसँग अझै पनि शौचालयको पहुँच नभएको देखाएको छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारमध्ये ६.३ प्रतिशत परिवारहरूले सार्वजनिक ढलमा जोडिएको फलस भएको, ५६ प्रतिशत परिवारहरूले सेप्टिक ट्याङ्कमा जोडिएको फलस भएको, ३१.९ प्रतिशतले साधारण शौचालय र ०.५ प्रतिशतले सार्वजनिक शौचालय प्रयोग गर्ने गरेका छन् ।
९. **परिवारमा उपलब्ध साधन/सुविधाहरू:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारमध्ये ५.९ प्रतिशत परिवारमा जनगणनामा सोधिएका कुनै पनि साधन/सुविधाहरू उपलब्ध नभएको देखिन्छ भने ९४.१ प्रतिशत परिवारमा कम्तीमा एक किसिमको साधन/सुविधा उपलब्ध भएको देखिएको छ । साधारण मोबाइल फोन हुने र स्मार्ट मोबाइल फोन हुने परिवारको संख्या क्रमशः ७६.०

प्रतिशत र ६५.६ प्रतिशत देखिएको छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारमध्ये ४३.३ प्रतिशतमा टेलिभिजन, ३६.९ प्रतिशतमा रेडियो सुविधा, ३०.९ प्रतिशतमा इन्टरनेट सुविधा, ३२.४ प्रतिशतमा साइकल उपलब्ध रहेको देखिन्छ ।

१०. **परिवारमा महिलाको नाममा रहेको घरजग्गा:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारमध्ये ११.७ प्रतिशत परिवारमा महिलाको नाममा घर र जग्गा दुवै रहेको देखिएको छ । महिलाको नाममा जग्गा मात्र भएका परिवार ९.६ प्रतिशत र घर मात्र भएका परिवार २.१ प्रतिशत रहेका छन् । कुल अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारमध्ये २३.४ प्रतिशत परिवारहरूमा महिलाको नाममा घर वा जग्गा वा घरजग्गा दुवै रहेको देखिन्छ ।
११. **कृषिबाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका परिवारले कुनै पनि सरकारी निकायमा दर्ता नगरेका र एक जना पनि तलबी कामदार नराखेका कृषिबाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गरेको परिवार ९.६ प्रतिशत रहेको छ । यस्ता साना घरेलु व्यवसायमध्ये घरेलु उद्योग २५.३ प्रतिशत, व्यापार/व्यवसाय ४५.७ प्रतिशत, यातायात ५.२ प्रतिशत, सेवा ११.५ प्रतिशत र १२.३ प्रतिशत अन्य किसिमका व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवार छन् ।
१२. **परिवारमा अनुपस्थित (विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने) जनसंख्या:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका जम्मा ५,५९,१०९ परिवारमध्ये १,२८,८७२ (२३.०%) परिवारबाट १,९७,३२० जना व्यक्तिहरू परिवारमा अनुपस्थित रही विदेशमा अक्सर बसोबास गरेको देखिन्छ । जसमा ७९.४ प्रतिशत पुरुष र २०.६ प्रतिशत महिला रहेका छन् ।
१३. **आर्थिक अवस्थाअनुसार परिवारको वर्गीकरण:** जनगणना २०७८ ले सङ्कलनगरेका घरको बनोट संरचना र किसिम (जग, पर्खाल, छानो, भुइँ आदि), खानेपानीको मुख्य स्रोत, खाना पकाउन र बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धन, शौचालयको सुविधा र अन्य घरायसी सम्पत्तिको आधारमा हाल देशका विभिन्न भूभागमा बसोबास गर्ने परिवारलाई पाँच बराबर भागमा विभाजन गरी आर्थिक अवस्थाको स्तर (Wealth quintile) निर्धारण गरिएको छ । यसरी सूचक निर्माण गर्दा घरायसी उपभोग, साधन तथा सुविधामा न्यून पहुँच भएका पहिलो (तल्लो २०%) वर्गमा र साधन तथा सुविधामा सहज पहुँच रहेका परिवार पाँचौं (माथिल्लो २०%) वर्गमा पर्ने गरी गरिएको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार अपाङ्गता भएको परिवार न्यून आर्थिक अवस्था भएका तल्लो वर्गमा २७.४% र माथिल्लो वर्गमा १४.०% परिवार रहेका छन् । पहिलो वर्गमा पर्ने परिवारमा बसोबास गर्ने जनसंख्या २४.८ प्रतिशत र माथिल्लो वर्गमा १५.०% रहेका छन् ।

१४. **परिवार संख्या, जनसंख्या र अपाङ्गता:** जनगणनाको नतिजाअनुसार नेपालमा कुल ६६,६६,९३७ परिवार रहेका छन्। यसमध्ये ५,५९,८३० परिवार (८.४ %) मा कुनै न कुनै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू बसोबास गरेको देखिन्छ।
१५. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसंख्या:** नेपालको जनसंख्या २,९१,६४,५७८ मध्ये जम्मा ६,४७,७४४ जना अर्थात् २.२ प्रतिशतमा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता देखिएको छ। जम्मा पुरुष जनसंख्याको २.५ प्रतिशतमा र महिला जनसंख्याको २.० प्रतिशतमा अपाङ्गता रहेको छ। अपाङ्गता भएका कुल व्यक्तिमध्ये पुरुष ५४.२ प्रतिशत र महिला ४५.८ प्रतिशत रहेका छन्।
१६. **अपाङ्गताको प्रकार र लिङ्गअनुसार जनसंख्या वितरण:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिमध्ये सबैभन्दा धेरैमा शारीरिक अपाङ्गता भएका ३७.१ प्रतिशत रहेको छ। यसैगरी १७.१ प्रतिशतमा न्यून दृष्टियुक्त अपाङ्गता, ८.९ प्रतिशतमा बहुअपाङ्गता, ८.० प्रतिशतमा सुस्तश्रवण, ७.९ प्रतिशतमा बहिरा, ६.४ प्रतिशतमा स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता, ५.४ प्रतिशतमा पूर्ण दृष्टिविहीन, ४.३ प्रतिशतमा मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता, १.८ प्रतिशतमा बौद्धिक अपाङ्गता, १.६ प्रतिशतमा श्रवण दृष्टिविहीन, ०.८ प्रतिशतमा अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) र ०.८ प्रतिशतमा अटिजमसम्बन्धी अपाङ्गता रहेको छ।
१७. **उमेर समूहअनुसार जनसंख्या र अपाङ्गता:** नेपालमा कुल ६,४७,७४४ जनसंख्यामा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता रहेको देखिएको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये ५ वर्ष उमेर समूहअनुसार हेर्दा सबैभन्दा बढी (९.६%) अपाङ्गता ७५ वर्ष र सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहमा देखिएको छ भने सबैभन्दा कम (१.१%) अपाङ्गता ० देखि ४ वर्ष उमेर समूहमा रहेको छ। पुरुषतर्फ ७५ वर्ष र सोभन्दा माथि ९.९ प्रतिशत र महिलातर्फ ९.२ प्रतिशतमा अपाङ्गता रहेको देखिन्छ।
१८. **परिवारमुली :** जनगणनाको नतिजाअनुसार कुल परिवारमध्ये २,०५,५५५ (३.१%) परिवारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू परिवारमुलीका रूपमा रहेका छन्। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू परिवारमुली भएका परिवारमध्ये ७३.६ प्रतिशतमा पुरुष र २६.४ प्रतिशतमा महिला परिवारमुली रहेका छन्।
१९. **परिवारमुलीको नाताअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको संख्या:** जनगणनाको नतिजाअनुसार नेपालमा जम्मा ६,४७,७४४ जना व्यक्तिहरूमा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता रहेको

देखिएकोमा ३१.७ प्रतिशत व्यक्ति परिवारमुलीको भूमिकामा रहेको देखिएको छ। परिवारमुलीका छोरा/बुहारी (१९%), श्रीमान्/श्रीमती (१६%), छोरी/ज्वाईं (१०.९%), बुवा/आमा (७.६%), नाति/नातिनी (४.८%), दाजुभाई/दिदीबहिनी (३.८%), सासु/ससुरा (२.७%), अन्य नातेदार (२.४%) रहेका छन्। घरेलु कामदारका रूपमा ०.१ प्रतिशत र नाता नपर्ने ०.९ प्रतिशत रहेको देखिएको छ।

२०. **जातजातिअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको विवरण:** राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नेपालमा जम्मा १४२ ओटा जात/जातिहरू रहेको देखिएको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका जात/जातिअनुसार हेर्दा सबै जात/जातिमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू रहेको देखिएको छ। जम्मा १ लाखभन्दा बढी जनसंख्या भएका ४१ जातजातिमध्ये विश्वकर्मा (३.०%) र कुमाल (३.०%) जातिमा सबैभन्दा धेरै प्रतिशत अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू रहेका छन्। समग्र जातजातिमध्ये अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको प्रतिशत हेर्दा सबैभन्दा बढी नुराङ जातिमा ८.३ प्रतिशत, चुम्बा/नुव्री जातिमा ५.१ प्रतिशत, आठपहरिया जातिमा र व्याँसी/सौका जातिमा ४.६ प्रतिशत र ल्होपा जातिमा ४.३ प्रतिशत रहेका छन्।

२१. **मातृभाषाअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको विवरण:** राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नेपालमा जम्मा १२४ ओटा मातृभाषा बोल्ने मानिसहरू रहेको देखिएको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको मातृभाषाअनुसार हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको १२२ ओटा मातृभाषा रहेको देखिन्छ। कुल ५० हजार जनसंख्या भन्दा बढी व्यक्तिले बोल्ने मातृभाषाअनुसार विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी बाजुरेली मातृभाषा बोल्नेमध्ये ४.७ प्रतिशत, अछामी मातृभाषा बोल्नेमध्ये ४.४ प्रतिशत, मगर खाम मातृभाषा बोल्नेमध्ये ४.० प्रतिशत, बैतडेली मातृभाषा बोल्नेमध्ये ३.६ प्रतिशत, बझाङ्गी मातृभाषा बोल्नेमध्ये ३.५ प्रतिशत, रानाथारू मातृभाषा बोल्नेमध्ये ३.१ प्रतिशत, गुरुङ मातृभाषा बोल्नेमध्ये ३.० प्रतिशत, बान्तवा, खस र चाम्लिङ मातृभाषा बोल्नेमध्ये प्रत्येकमा २.९ प्रतिशत जनसंख्यामा अपाङ्गता रहेको देखिन्छ।

२२. **धर्मअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको विवरण:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले अपनाएको धर्मअनुसार हेर्दा सबैभन्दा बढी हिन्दु (८०.५%) धर्म रहेको देखिएको छ। त्यसपछि क्रमशः बौद्ध (९.०%), किराँत (४.०%), इस्लाम (३.३%), क्रिश्चियन (२.४%) रहेको छ भने अन्य धर्म अपनाएका अपाङ्गता व्यक्तिको संख्या नगन्य रहेको छ।

२३. **वैवाहिक स्थिति:** जनगणनाबाट प्राप्त तथ्याङ्कमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वैवाहिक स्थिति हेर्दा १० र सोभन्दा माथिल्लो जम्मा जनसंख्या ५,८६,४०६ अपाङ्गता भएका व्यक्तिमध्ये

२७.८ प्रतिशत अविवाहित र ५७.६ प्रतिशत विवाहित रहेको देखिएको छ। यसैगरी १३.० प्रतिशत विधुर/विधवा, ०.४ प्रतिशत पारपाचुके र १.२ प्रतिशत छुट्टिएको देखिएको छ। दश वर्षभन्दा माथिल्लो उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये पुरुष २९.४ प्रतिशत र महिला २५.९ प्रतिशत अविवाहित रहेको देखिन्छ।

२४. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर:** कुल अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये ४,२३,४५८ जनाको विवाह भएको देखिन्छ। यीमध्ये धेरैजसो व्यक्तिहरू ३०.१ प्रतिशतको पहिलो विवाह १८ देखि २० वर्षको उमेरमा भएको छ। विवाह हुने व्यक्तिहरू १५ देखि १७ वर्षको उमेरमा भने २२.७ प्रतिशत रहेका छन्। १० देखि १४ वर्षको उमेरमा विवाह गर्ने १०.७ प्रतिशत, २५ देखि २९ वर्षको उमेरमा विवाह हुने व्यक्तिहरू ११.७ प्रतिशत रहेका छन्। दश वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरमा विवाह हुने व्यक्तिहरू ०.९ प्रतिशत रहेका छन्।

२५. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरता स्थिति:** जनगणनाबाट प्राप्त नतिजाअनुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू कुल ६,२१,४२३ जनामध्ये ३,११,६३० जना पढ्न र लेख्न दुवै जान्ने देखिएको छ। यसअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको समग्र साक्षरतादर ५०.१ प्रतिशत रहेको छ। जसमा पुरुषको साक्षरतादर ६०.० प्रतिशत र महिलाको साक्षरतादर ३८.५ प्रतिशत रहेको छ।

२६. **साक्षर जनसंख्याले उत्तीर्ण गरेको तहसम्बन्धी विवरण:** जनगणनामा प्राप्त नतिजाअनुसार कुल साक्षर अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जनसंख्याको सबैभन्दा बढी ३४.३ प्रतिशत व्यक्तिहरूले प्राथमिक तह (कक्षा १ देखि ५ सम्म) मात्र उत्तीर्ण गरेका छन्। कुल साक्षर अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमा निम्न माध्यमिक तह (कक्षा ६ देखि ८ सम्म) मात्र उत्तीर्ण गरेका व्यक्तिहरू १९.५ प्रतिशत रहेका छन्। एस.एल.सी. वा सोसरह मात्र उत्तीर्ण गर्ने अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू ८.२ प्रतिशत देखिन्छन्। एस.एल.सी. भन्दा माथिल्लो तह उत्तीर्ण गर्नेहरू १३.७ प्रतिशत रहेका छन् भने ४.४ प्रतिशत व्यक्तिहरूले अनौपचारिक शिक्षा अध्ययन गरेको देखिएको छ।

२७. **अपाङ्गता भएका ५ देखि २५ वर्षका व्यक्तिहरूको हाल वा विगतमा स्कुल कलेज गएको विवरण:** ५ वर्ष र सोभन्दा माथिल्लो उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमा ५५.३ प्रतिशत हाल स्कुल कलेज गइरहेका, २१.६ प्रतिशत विगतमा स्कुल कलेज गएका, २३ प्रतिशत कहिल्यै स्कुल कलेज नगएको देखिएको छ।

२८. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले अध्ययन गरेको क्षेत्र:** दश जोड २ वा सोसरह वा सोभन्दा माथिल्लो तह उत्तीर्ण गरेका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अध्ययनको क्षेत्र हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै व्यक्तिहरू अर्थात् ३५.२ प्रतिशतले शिक्षाशास्त्र अध्ययन गरेको देखिएको छ । व्यवस्थापन क्षेत्रमा अध्ययन गरेका व्यक्तिहरू २९.२ प्रतिशत, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र अध्ययन गरेका व्यक्तिहरू १३.६ प्रतिशत, विज्ञान ६.३ प्रतिशत, स्वास्थ्य/चिकित्साशास्त्र ३.६ प्रतिशत, इन्जिनियरिङ २.४ प्रतिशत, कम्प्युटर/सूचना प्रविधि १ प्रतिशत, कानून १ प्रतिशत, कृषि ०.७ प्रतिशत, वन ०.४ प्रतिशत र पशुविज्ञान/पशुचिकित्सा/मत्स्यपालन ०.३ प्रतिशत अध्ययन गर्ने व्यक्तिहरू रहेका छन् ।
२९. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जन्मस्थान:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जन्मको आधारमा जनसंख्या हेर्दा स्वदेशमा जन्मेका ९७.६ प्रतिशत रहेका छन् । हाल अक्सर बसोबास गरेको जिल्लामा नै जन्मेका ७७.६ प्रतिशत, हाल अक्सर बसोबास गरेको जिल्लाभन्दा अर्को जिल्लामा जन्मेका १९.९ प्रतिशत र विदेशमा जन्मेका २.४ प्रतिशत रहेको छ ।
३०. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको हालको बसाइँसराइको अवस्था:** कुल अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू ६,४७,७४४ मध्ये हाल अक्सर बसोबास गरिरहेको गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट अर्को स्थानमा कहिल्यै पनि बसोबास नगरेको व्यक्तिहरू ६७.७ प्रतिशत रहेका छन् । यसैगरी १०.५ प्रतिशत व्यक्तिहरू पछिल्लोपटक सम्बन्धित जिल्लाको अर्को गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट, १८.५ प्रतिशत जनसंख्या अर्को जिल्लाबाट र ३.२ प्रतिशत व्यक्तिहरू विदेशबाट बसाइँ सरेर हालको स्थानमा बसिरहेको देखिन्छ ।
३१. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू बसाइँसराइ गरी आउनुको कारण:** बसाइँसराइ गरी आएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू २,०८,८९८ जनामध्ये पछिल्लोपटक बसाइँ सरी आएको स्थान हाल बसोबास गरिरहेको स्थानभन्दा फरक गा.पा./न.पा. वा जिल्ला वा विदेश बताएको देखिन्छ । बसाइँसराइ गरी आउनेमा सबैभन्दा बढी ३१.७ प्रतिशत विवाहका कारणले हालको स्थानीय तहमा बसाइँ सरेर आएको देखिएको छ । बसाइँसराइ भएकामध्ये २२.४ प्रतिशत आश्रित, १२.४ प्रतिशत काम/रोजगारी, १०.२ प्रतिशत अन्य, ८.४ प्रतिशत कृषि, ५.४ प्रतिशत घर फर्किएको, ४.५ प्रतिशत अध्ययन/तालिम, २.२ प्रतिशत व्यापार/व्यवसाय र १.३ प्रतिशत प्राकृतिक प्रकोपको कारणले बसाइँ सरेर हाल बसोबास गरेको स्थानीय तहमा आएको देखिन्छ ।
३२. **आर्थिक रूपले सक्रिय रहेका अपाङ्गता भएका जनसंख्या:** नेपालमा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका ५,८६,४०६ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये ३,१७,७६२ जना (५४.२ %) आर्थिक

रूपले सक्रिय र २,६६,१७० जना (४५.४ %) आर्थिक रूपले निष्क्रिय देखिन्छन् जबकी आर्थिक रूपले सक्रिय वा निष्क्रिय अवस्था नखुलेका व्यक्तिहरू ०.४ प्रतिशत रहेका छन् ।

३३. **अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय रहेका अपाङ्गता भएका जनसंख्या:** आर्थिक रूपले सक्रिय रहेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका ३,१७,७६२ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये १,८९,९५० जना (५९.८ %) आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय र १,२७,८१२ जना (४०.२ %) आर्थिक रूपले अक्सर निष्क्रिय देखिन्छन् ।
३४. **अक्सर रोजगारीमा रहेका अपाङ्गता भएका जनसंख्या:** नेपालमा अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय रहेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका १,८९,९५० जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये १,७४,४४८ जना (९१.८ %) अक्सर रोजगार र १५,५०२ जना (८.२ %) अक्सर बेरोजगार देखिन्छन् । अक्सर आर्थिक रूपले सक्रियमध्ये अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये प्रदेशगत रूपमा सबैभन्दा बढी कोशी प्रदेशमा ९३.९ प्रतिशत अक्सर रोजगारमा रहेका छन् भने सबैभन्दा बढी अक्सर बेरोजगार सुदूरपश्चिम प्रदेशमा १०.१ प्रतिशत रहेको देखिन्छन् ।
३५. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक कामको पेशागत वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या:** दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका आर्थिक काम गर्ने अपाङ्गता भएका कुल ३,०४,६०१ जनामध्ये सबैभन्दा बढी व्यक्तिहरू १,५५,६०२ जना (५१.१%) कृषि, वन र माछापालन कार्यमा संलग्न रहेका छन् भने यसपछि क्रमशः सामान्य वा प्राथमिक पेशाका कामदारहरू २७.६ प्रतिशत, व्यवस्थापकहरू ४.९ प्रतिशत, शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदारहरू ४.२ प्रतिशत, सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदारहरू ३.४ प्रतिशत रहेका छन् ।
३६. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक कामको औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या:** दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका आर्थिक काममा संलग्न ३,०४,६०१ जनामध्ये सबैभन्दा धेरै कृषि, वन र माछापालन क्षेत्रमा ६१.५ प्रतिशत रहेका छन् । यसपछि क्रमशः थोक एवं खुद्रा व्यापार कार्यहरूमा १२.९ प्रतिशत, निर्माणमा ८.७ प्रतिशत, अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरूमा ४.१ प्रतिशत, औद्योगिक उत्पादनमा ३.१ प्रतिशत, शिक्षामा २.० प्रतिशत जनसंख्या संलग्न रहेका छन् ।
३७. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक काममा संलग्नताको प्रकारअनुसारको विवरण:** गणना भएको १२ महिना अगाडिको समयमा आर्थिक काम गरेका १० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू कुल ३,०४,६०१ जनामध्ये सबैभन्दा बढी आफ्नै काम गर्ने ५६.१

प्रतिशत, अरूको काम गर्ने २३.१ प्रतिशत, परिवारमा सघाउने मात्र १९.४ प्रतिशत, रोजगारदाता १.२ प्रतिशत र उल्लेख नभएको ०.२ प्रतिशत रहेका छन् ।

३८. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्रअनुसारको विवरण: गणना भएको १२ महिना अगाडिको समयमा आर्थिक काम गरेका १० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्रअनुसार सबैभन्दा बढी घरायसी क्षेत्रमा काम गर्ने ६२.९ प्रतिशत, गैरवित्तीय संस्थामा ३३.५ प्रतिशत, सरकारी क्षेत्रमा २.३ प्रतिशत, वित्तीय संस्थामा ०.४ प्रतिशत, नाफा नकमाउने संस्थामा ०.७ प्रतिशत र उल्लेख नभएको ०.२ प्रतिशत रहेका छन् ।
३९. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक काम नगर्नुको कारण: दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका ६ महिनाभन्दा कम काम गरेका वा कुनै पनि आर्थिक काम नगरेका ४,२१,४०३ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै २७.० प्रतिशतल अशक्त/बिरामी भएका कारणले काम नगरेको देखिन्छ। त्यसपछि आर्थिक काम नगर्नुका थप कारणहरूमा क्रमशः अन्य (रोजगारी नपाउनुसमेत) २१.४ प्रतिशत, बृद्ध अवस्था २०.७ प्रतिशत, घरधन्दा १२.० प्रतिशत, विद्यार्थी भएको कारण ११.४ प्रतिशत, पारिवारिक हेरचाह ४.४ प्रतिशत, पेन्सन/आयस्ता २.५ प्रतिशत र सामाजिक कार्य/स्वयंसेवा ०.२ प्रतिशत रहेको छ।
४०. अठार वर्ष भन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको बसाइँको अवस्था: जनगणनाको नतिजाअनुसार १८ वर्ष भन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका कुल १,२१,४९८ जना बालबालिकामध्ये सबैभन्दा बढी ७१.६ प्रतिशत बालबालिकाहरू आमाबाबु दुवैसँग बस्ने गरेका छन् । आमासँग मात्र बस्ने बालबालिका १६.० प्रतिशत, बाबुसँग मात्र बस्ने बालबालिका २.६ प्रतिशत, बाबु र सौतेनी आमासँग बस्ने ४.५ प्रतिशत र अन्य नातेदारसँग बस्ने बालबालिका ३.४ प्रतिशत रहेका छन् ।
४१. अपाङ्गता भएका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था: ५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेर समूहका अपाङ्गता भएका कुल ३३,०६१ जना बालबालिकाहरूमध्ये ७६.९ प्रतिशतको जन्मदर्ता गरेका छन् भने २३.१ प्रतिशतको जन्मदर्ता गरेका छैनन् ।
४२. हालसम्म जीवित बच्चा जन्माएका १५ देखि ४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाहरूको विवरण: जनगणनाबाट प्राप्त नतिजाअनुसार १५-४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिला ५९,६३८ जनामध्ये शारीरिक अपाङ्गता भएका महिला ३८.४ प्रतिशत, न्यून दृष्टियुक्त १५.४

प्रतिशत , पूर्ण दृष्टिविहीन ७ प्रतिशत, बहिरा ६.६ प्रतिशत, सुस्तश्रवण ७.० प्रतिशत, श्रवण दृष्टिविहीन १.० प्रतिशत, स्वर र बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता ६.२ प्रतिशत, मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता ४.४ प्रतिशत, बौद्धिक अपाङ्गता १.२ प्रतिशत, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) २.१ प्रतिशत, अटिजम् ०.८ प्रतिशत र बहुअपाङ्गता १० प्रतिशत रहेका छन्।

४३. अपाङ्गता भएका महिलाले हालसम्म जीवित जन्माएका र मृत्यु भएका बच्चाको विवरण: कुल अपाङ्गता भएका १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिलाले हालसम्म १,३३,२०३ जना बच्चा जन्माएका छन्। सो जीवित जन्मेका बच्चाहरूमध्ये ७.० प्रतिशतको मृत्यु भएको देखिन्छ। मृत्यु भएका बच्चाहरूमध्ये सबैभन्दा बढी ९.४ प्रतिशत ४५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहका महिलाहरूबाट जन्म भएको रहेका छन्। चालिस देखि ४४ वर्ष उमेरसमूहका महिलाले जन्माएका बच्चाहरू ८.० प्रतिशतको मृत्यु भएको देखिन्छ।
४४. अपाङ्गता भएका महिलाले गत १२ महिनामा जीवित जन्माएका बच्चाको विवरण: गणनाको दिनदेखि १२ महिना अघिको समयमा १५ देखि ४९ वर्ष सम्मका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाले कुल २८३२ जना बच्चाहरू जन्माएका छन्। एक वर्षको अवधिमा जन्मेका बच्चाहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै २८.१ प्रतिशत बच्चाको जन्म २० देखि २४ वर्षका महिलाबाट, २६.५ प्रतिशत बच्चाको जन्म २५ देखि २९ वर्षका महिलाबाट भएको देखिन्छ।

खण्ड - एक परिचय

१.१ परिचय

कुनै देशको निर्धारित सीमानाभित्र निश्चित समयमा अक्सर बसोबास गरिरहेका व्यक्ति तथा परिवारहरूको जनसांख्यिक, सामाजिक तथा आर्थिक विवरणहरू व्यवस्थित रूपमा सङ्कलन गर्ने र तिनीहरूको प्रशोधन तथा विश्लेषणमार्फत सान्दर्भिक सूचक तथा तथ्याङ्कहरू तयार गरी प्रकाशन गर्ने समग्र प्रक्रियालाई जनगणना भनिन्छ । नेपालको सन्दर्भमा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा देशभित्र अक्सर बसोबास गर्ने हरेक व्यक्ति तथा परिवार कोही नछुट्ने र कोही नदोहोरिने सिद्धान्त अवलम्बन गर्नुको साथै सबै व्यक्तिको पूर्ण सहभागिता होस् भनी जनगणनाको नारा “मेरो गणना-मेरो सहभागिता” राखी पारिवारिक तथा व्यक्तिगत विवरणहरू सङ्कलनगरिएको थियो । यस जनगणनाले जनसंख्याको आकार, बनावट, वृद्धि र वितरणका विवरणहरू मात्र नभई देशको वास्तविक बिम्ब प्रस्तुत गर्ने सामाजिक, आर्थिक तथा जनसांख्यिक सूचकहरू उपलब्ध गराउने छ । यसबाट प्राप्त सूचक तथा तथ्याङ्कहरू देशको समग्र विकासका लागि अवलम्बन गरिने योजना, सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा प्रयोग गरिन्छन् । जनगणनाबाट देशभित्र अक्सर बसोबास गर्ने हरेक व्यक्ति तथा परिवारहरूको पारिवारिक तथा व्यक्तिगत विवरणहरू तल्लो प्रशासनिक एकाइसम्म प्राप्त हुने भएकाले निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण, राज्य पुनर्संरचना तथा विकेन्द्रीकरणसापेक्ष योजना, नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्नका लागि समेत महत्त्वपूर्ण हुन्छन् ।

१.२ नेपालमा जनगणनाको संक्षिप्त इतिहास

नेपालमा विसं. १९६८ (सन् १९११) सालदेखि जनगणना गर्ने काम सुरु भएको र त्यसपछि लगभग प्रत्येक १०/१० वर्षको अन्तरमा जनगणना सञ्चालन हुँदै आएको छ । पहिलो र दोस्रो जनगणनाको मुख्य उद्देश्य मालिक, कमारा कमारी, बाँधाको सूची तयार गर्ने रहेको थियो । विसं. १९९८ सालसम्म सञ्चालन भएका जनगणना सामान्य मुड गन्ती (Head Count) का रूपमा मात्र सीमित थिए भने विसं. २००९/११ (सन् १९५२/५४) सालदेखि सञ्चालन भएका जनगणनाहरू अन्तर्राष्ट्रिय विधि र मापदण्डको प्रयोग गरी जनसंख्याका अन्य विशेषतासमेत थपेर सञ्चालन गरिएका कारण आधुनिक (वैज्ञानिक) जनगणना मानिन्छन् । विसं. २०१५ सालमा केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको स्थापना भए पछिका सबै जनगणना यस विभागले सञ्चालन गर्दै आएको छ । यस क्रममा विसं. २०७८ सालको राष्ट्रिय जनगणना नेपालको बाह्रौँ र विसं. २०७२ सालमा जारी भएको नेपालको संविधानबमोजिमको

संघीय प्रणालीपश्चात्को पहिलो जनगणना हो । यस जनगणनामा संयुक्त राष्ट्रसंघ जनसंख्या कोषले सिफारिस गरेको अवधारणाअनुरूप नै देशका सबै व्यक्तिहरूको गणना सुनिश्चित गर्न मेरो गणना, मेरो सहभागिता भन्ने मूल नाराका साथ कोही नछुट्ने र कोही नदोहोरिने गरी जनगणना सञ्चालन गरिएको थियो ।

१.३ राष्ट्रिय जनगणनाको महत्त्व र आवश्यकता

विसं. २०१३ सालदेखि नागरिकको हितको लागि विभिन्न आवधिक योजनाहरू तथा विभिन्न लोककल्याणकारी कार्यक्रमहरू तर्जुमा हुँदै आएको छ । आवधिक नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक आधारभूत तथ्याङ्क उत्पादन गर्नु राष्ट्रिय जनगणनाको प्रमुख उद्देश्य हो ।

संघीय र प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रको संख्या तथा क्षेत्र निर्धारण गर्ने कार्यमा जनगणनाको तथ्याङ्क प्रयोग गरिँदै आएको छ । तसर्थ राष्ट्रिय जनगणना अङ्कको मात्र सङ्कलननभएर एक राजनीतिक विषय र राष्ट्र निर्माणको एक महान अभियानको महत्त्वपूर्ण कार्य हो । संविधानमा व्यवस्था भएको मौलिक हकहरू (महिलाको हक, दलितको हक, सामाजिक न्यायको हक, आवासको हक, बालबालिकाको हक लगायत) को कार्यान्वयन गर्न र त्यसको मूल्याङ्कन गर्न, सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न, आर्थिक तथा सामाजिक रूपले पछाडि परेका महिला, पुरुष, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यकहरू, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, आदिवासी जनजाति, पिछडिएको क्षेत्रमा बसोबास गर्ने व्यक्तिहरू, धार्मिक अल्पसंख्यक तथा सामाजिक मूल प्रवाहिकरणमा नपरेका व्यक्ति र समुदायलगायत आम नागरिकको हक हितको सम्बोधन गर्न, तीनै तहको सरकारलाई वित्तीय स्रोत बाँडफाँडलगायतका कार्यका लागि आवश्यक तथ्याङ्क जनगणनाबाट उपलब्ध हुन्छ ।

जनगणनाबाट प्राप्त हुने तथ्याङ्क संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारको लागि आधारभूत तथ्याङ्कको स्रोत हुने र राज्यलाई निरन्तर पृष्ठपोषण उपलब्ध गराउन आम प्रयोगकर्ताहरू: राजनीतिकर्मी, समाजसेवी, सञ्चारकर्मी, उद्योगपति, व्यापार व्यवसायी, प्राज्ञिक वर्ग, योजनाकार, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विज्ञ, अर्थ विज्ञ, शिक्षक, विद्यार्थीलगायत आमनागरिकलाई आवश्यक पर्दछ ।

१.४ नेपालमा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क र स्रोत

विभिन्न निकाय तथा संस्थाले विभिन्न समयमा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन तथा प्रकाशन गर्ने गरेका छन्। ती तथ्याङ्कको विश्वसनीयता तथा वैधता एकरूपता नभएको पाइन्छ। राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले विभिन्न समयमा गरेको सर्वेक्षण तथा गणना अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्कका महत्त्वपूर्ण स्रोत हुन्। गणना तथा सर्वेक्षणअनुसार नेपालमा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क निम्न बमोजिम रहेको पाइएको छ।

तालिका १: नेपालमा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क र स्रोत

क्र स	तथ्याङ्कको स्रोत	क्षेत्र दायरा	अपाङ्गताको क्षेत्र	सञ्चालन गर्ने निकाय	अपाङ्गता को दर मा
१	राष्ट्रिय जनगणना १९८१	राष्ट्रिय	सबै प्रकार	केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग	०.५२
२	राष्ट्रिय जनगणना २००१	राष्ट्रिय	सबै प्रकार	केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग	०.४६
३	स्याङ्जा जिल्लाको अपाङ्गताको सर्वेक्षण २००८	१ जिल्ला	सबै प्रकार	केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग/ तथ्याङ्क कार्यालय	१.३
४	राष्ट्रिय जनगणना २०११	राष्ट्रिय	सबै प्रकार	केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग	१.९४
५	राष्ट्रिय जनगणना २०२१	राष्ट्रिय	सबै प्रकार	राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय	२.२

१.५ राष्ट्रिय जनगणनामा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क संकलनका प्रयासहरू

राष्ट्रिय जनगणनामा विसं. १९७८ देखि केही न केही तवरले अपाङ्गताको प्रश्न समावेश गरिएको थियो। प्रत्येक जनगणनामा अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्नमा फरकपना रहेको देखिन्छ। हालसम्मका जनगणनामा अपाङ्गतासम्बन्धी देहायबमोजिम विषयवस्तु समावेश गरिएको छ।

तालिका २: राष्ट्रिय जनगणनामा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क संकलनका प्रयासहरू

जनगणना वर्ष	समावेश गरिएको विषयवस्तु	परिणाम
विसं. १९७८ र १९८८	आर्थिक काम नगर्नुको कारणसँग गाँसेर	काम दिनसक्ने नसक्ने महलअन्तर्गत अन्धा, लुला, लङ्गडा, काम दिन नसक्ने मर्दाना र जनानाको संख्या*
विसं. १९८८	पेशाअन्तर्गतको महलमा	लुला, लङ्गडा इत्यादि काम दिन नसक्नेको संख्या*

जनगणना वर्ष	समावेश गरिएको विषयवस्तु	परिणाम
विसं. २००९/११	पेशा अन्तर्गतको महलमा हाल काममा छौं नभए के कारण भन्ने प्रश्न गरिएको	कारणहरूमध्ये हातखुट्टा भाँचिएर, अन्ध भएर, विरामी, बहुला, नराम्रो रोग लागेर*
विसं. २०१८	आर्थिक रूपले सक्रिय नहुनाका कारण	१५ वर्ष माथिकालाई शारीरिक अपाङ्गता, पागलपन, दीर्घरोगसम्बन्धी*
विसं. २०२८	पारिवारिक विवरण अन्तर्गत प्रत्यक्ष प्रश्न २ ओटा महल	१. शारीरिक अङ्गभङ्ग, बहिरा तथा लाटा, दुबै, बहिरामात्र, अन्धा * २. मानसिक रोग लागेका परिवारका सदस्य संख्या
विसं. २०३८	शारीरिक तथा मानसिक अपाङ्गता कमजोरीको विवरण (३ ओटा महल पुरुष, स्त्री र उमेर)	१. अन्धा २. बहिरा ३. लाटा र बहिरा ४. पागल ५. लुलो र लङ्गडो ६. कुञ्जो *
विसं. २०४८	आर्थिक काम नगर्नुका कारणमा	शारीरिक तथा मानसिक रोगी राखिएको *
विसं. २०५८	लगत १ को व्यक्तिगत विवरण कस्तो प्रकारको अपाङ्गता हो ?	१. शारीरिक २. दृष्टिविहीन ३. लाटा र बहिरा ४. मानसिक ५. बहुअपाङ्गता ६. अपाङ्गता नभएको *
विसं. २०६८	लगत १ को व्यक्तिगत विवरण महल १२ .....मा कुनै किसिमको शारीरिक वा मानसिक अपाङ्गता छ ?	१. अपाङ्गता नभएको २. शारीरिक ३. दृष्टिसम्बन्धी ४. सुनाइसम्बन्धी ५. श्रवण दृष्टिविहीन ६. स्वर बोलाइसम्बन्धी ७. मानसिक अपाङ्गता ८. बौद्धिक अपाङ्गता ९. बहुअपाङ्गता

*नोट: २०५८ सालसम्म सम्पन्न गरिएका जनगणनामा प्रयोग गरिएका अपाङ्गतासम्बन्धी शब्द जस्ताको तस्तै राखिएको छ। हालको परिवेशमा ती शब्दहरू कानुनी रूपमा प्रयोग गर्न नपाइने व्यवस्था रहेको छ।

१.६ जनगणना २०७८ मा सहकार्य

जनगणनाको तयारी कार्यदेखि नै राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघसँगको सहकार्यमा प्रश्नावली निर्माण, निर्देशिका तयारी, तालिम, प्रचारप्रसार तथा स्थलगत अनुगमनजस्ता महत्त्वपूर्ण कार्यहरू भएका थिए। राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघले अपाङ्गतासम्बन्धी हातेपुस्तिका तयारी तथा छपाई गरी विभागलाई उपलब्ध गराएको थियो।

जनगणनासम्बन्धी विभिन्न प्रचारप्रसारको लागि पहुँचयुक्त ढङ्गमा रेडियो सन्देश, भिडियो तथा पम्प्लेटहरूको निर्माण तथा वितरण कार्यमा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय र राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघबिच सहकार्य भएको थियो। राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघ नेपालले संघ र प्रदेश कार्यालयहरूमा फर्त अपाङ्गता अधिकारकर्मीहरूबाट सुपरिवेक्षक र गणकहरूलाई दिइने तालिममा अपाङ्गता महलमा सहजीकरणको कार्य भएको थियो। यस जनगणनामा पहिलोपल्ट करिब १७०० अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले गणकको रूपमा काम गरेका थिए।

१.७ अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्नावली निर्माणको आधार

राष्ट्रिय जनगणनाको तयारीको सिलसिलामा प्रश्नावली निर्माणको क्रममा नेपालको संविधान, विद्यमान ऐन नियम, अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि महासन्धि आदिलाई आधार बनाएर प्रश्नहरू निर्माण गरिएको थियो। प्रत्येक व्यक्ति तथा परिवारमा गएर विवरण सङ्कलन गर्न कार्य आफैमा चुनौतीपूर्ण थियो। जनगणनाका सीमा, सिद्धान्त र मार्गदर्शनलाई ख्याल गर्दै निम्नबमोजिमका विषयलाई आधार बनाएर अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्न तयार गरिएको थियो।

- क) नेपालको संविधान: मौलिक हक र समानुपातिक तथा समावेशी सिद्धान्त तथा सामाजिक न्यायको हक अन्तर्गत अपाङ्गता भएका नागरिकलाई विविधताको पहिचानसहित मर्यादा र आत्मसम्मानपूर्वक जीवनयापन गर्न पाउने र सार्वजनिक सेवा तथा सुविधामा समान पहुँचको हक (धारा ४२(३))।
- ख) नेपालमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकारसम्बन्धी ऐन, २०७४ र नेपालमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकारसम्बन्धी नियमावली, २०७७
- ग) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी महासन्धी (United Nation Convention on Rights of Persons with Disabilities UNCRPD) र स्वेच्छिक प्रोटोकल २००६
- घ) जनगणना तथा सर्वेक्षणमा अपनाईएका विगतका अभ्यास।

जनगणनाबाट प्राप्त तथ्याङ्क सामान्य योजना तथा कार्यक्रम र सेवा (रोकथाम र पुनर्वास) वितरणको (General planning programs and services, prevention and rehabilitation) लागि प्रयोग गर्न सकिने, देशमा विद्यमान अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको क्रियाशीलताको स्तर (Level of Functionality) र प्रवृत्तिहरू (Trends) को अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न सकिने, अवसरहरूमा समानीकरण (Equalization of Opportunities), अपाङ्गताका विविध पक्षहरूको तुलना (Comparison of disability prevalence) गर्न सकिने सिद्धान्तका आधारमा प्रश्नावली निर्माण गरिएको थियो।

१.८ अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलनसम्बन्धमा संयुक्त राष्ट्र संघको सिफारिस

अपाङ्गता निर्धारण र अन्तर्राष्ट्रिय तुलनाको लागि ६ डोमेनहरू समावेश गर्न सकिने भनी संयुक्त राष्ट्र संघले विश्व जनगणना राउण्ड २०२० मा सिद्धान्त र सुझाव सिफारिस गरेको छ।

- दृष्टिमा (Seeing) कठिनाइ (चस्मा लगाउँदा पनि),
- श्रवण (Hearing) कठिनाइ (श्रवणयन्त्र प्रयोग गर्दा पनि),
- हिँडाइमा (Walking) कठिनाइ,
- सम्झन वा ध्यान केन्द्रीत गर्न (Cognition) कठिनाइ,
- व्यक्तिगत हेरचाह (Self-care) गर्न कठिनाइ,
- सञ्चारमा (Communication) कठिनाइ,

माथि उल्लिखित प्रत्येक ६ डोमेनमा समस्याको स्तर मापन गर्न सिफारिस गरेको छ। स्तर मापनअन्तर्गत १. समस्या नभएको, २. थोरै समस्या, ३. धेरै समस्या र ४. पूर्णतः असक्षम पर्दछन्।

१.९ नेपालमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकारसम्बन्धी ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकारसम्बन्धी ऐन, २०७४ मा शारीरिक अङ्ग वा प्रणालीमा भएको समस्या तथा कठिनाइको आधारमा अपाङ्गतालाई देहायअनुसार १० ओटा वर्गमा वर्गीकरण गरिएको छः

- शारीरिक अपाङ्गता
- दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता
  - दृष्टिविहीनता
  - न्यून दृष्टियुक्त
  - पूर्ण दृष्टिविहीन
- सुनाइसम्बन्धी अपाङ्गता
  - बहिरा
  - सुस्तश्रवण
- श्रवण दृष्टिविहीन अपाङ्गता
- स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता
- मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता

- बौद्धिक अपाङ्गता
- अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)सम्बन्धी अपाङ्गता
- अटिजमसम्बन्धी अपाङ्गता
- बहुअपाङ्गता

प्रत्येक १० वर्गको मापनका लागि अशक्तताको गम्भीरताका आधारमा अपाङ्गतालाई चार प्रकारमा वर्गीकरण गरेको छ।

- पूर्ण अशक्त अपाङ्गता
- अति अशक्त अपाङ्गता
- मध्यम अपाङ्गता
- सामान्य अपाङ्गता

१.१० जनगणना २०२० राउण्डले सिफारिस अनुसार अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्कमा समावेश गर्नुपर्ने मुख्य विषयहरू

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अवस्था र अवसरहरूमा समानीकरणको मूल्याङ्कन गर्न तथ्याङ्कको विकासको लागि जनगणना २०२० राउण्डले निम्न विषयहरूको अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क आवश्यक रहेको औँल्याएको छ।

- उमेर
- लिङ्ग
- बसोबास गरेको स्थान
- घर तथा घरपरिवारको किसिम
- वैवाहिक अवस्था
- शैक्षिक अवस्था र स्कुल भर्ना तथा सहभागिता
- श्रमशक्तिको अवस्था
- रोजगारीको अवस्था
- औद्योगिक वर्गीकरणअनुसारको अवस्था
- पेशा

१.११ राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्न

महल ३०: ..नाम.. लाई कस्तो प्रकारको अपाङ्गता छ ?

गणना हुने प्रत्येक व्यक्तिको शारीरिक वा मानसिक अवस्थाको जानकारी राख्ने उद्देश्यले यो प्रश्न राखिएको थियो। कुनै व्यक्तिमा कुनै एक किसिमको वा विभिन्न किसिमको अपाङ्गता हुनसक्दछ वा कुनै किसिमको अपाङ्गता नभएको पनि हुन सक्दछ। अक्सर बसोबास गरेका प्रत्येक सदस्यको बारेमा एक एक गरी सोधी अपाङ्गता भए कस्तो प्रकारको अपाङ्गता हो सोको उपयुक्त कोड र अपाङ्गता नभएको भए सोको कोड लेख्ने व्यवस्था गरिएको थियो।

अपाङ्गताको परिभाषा:

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी ऐन, २०७४ अनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्ति “भन्नाले शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक वा इन्द्रियसम्बन्धी दीर्घकालीन अशक्तता, कार्यगत सीमितता (Functional Limitation) वा विद्यमान अवरोधको कारण अन्य व्यक्तिसरह समान आधारमा पूर्ण र प्रभावकारी ढङ्गले सामाजिक जीवनमा सहभागी हुन बाधा भएका व्यक्ति सम्झनुपर्छ। गणना प्रयोजनको निमित्त विभिन्न किसिमका अपाङ्गतालाई १२ प्रकारमा वर्गीकरण गरिएको थियो।

शारीरिक अपाङ्गता

स्नायु, मांसपेशी र जोर्नीहरू तथा हड्डीको बनावट एवं सञ्चालन कार्यहरूमा भएको समस्याको कारणबाट व्यक्तिमा शारीरिक अङ्गहरूको सञ्चालन, प्रयोग र हिँडडुलमा आएको समस्या शारीरिक अपाङ्गता हो अर्थात् शरीरको अङ्ग जस्तै: हात/खुट्टा लुलो र सांगुरो भएको, छोटो वा अररो भएको वा पूरा शरीर बाङ्गिएको वा यी कुनै अंगमा सामान्य रूपले काम गर्न नहुने गरी कुनै किसिमको विचलन भएको भए शारीरिक अपाङ्गता भएको बुझनुपर्दछ। जस्तै:-

- शरीरका अङ्गहरू चलाउन कठिनाइ,
- हिँडडुल गर्न, सिँडी उक्लन, हात खुट्टा चलाउन कठिनाइ,
- ढाड, गर्धन नचल्ने अवस्था, मांशपेशी, नशासम्बन्धी कठिनाइ,
- हात, खुट्टा गुमाएको वा नचल्ने, छोटो हुने, कमजोर भई काम नगर्ने अवस्था,
- मांशपेशी विचलन, मेरूदण्ड पक्षघात भएको अवस्था,
- होचा, पुड्का हुने अवस्था,

- वैशाखी, व्हिलचियर, ट्राइसाइकल, लट्टी, क्यालिपर, विशेष प्रकारको जुत्ता, कृत्रिम हात वा खुट्टाहरू प्रयोग गरेर दैनिक जीवनका कामहरू गर्नुपर्ने अवस्था,
- एउटा आँखा नभएको अवस्था।

न्यून दृष्टियुक्त

कुनै व्यक्तिको औषधी, शल्यचिकित्सा तथा चस्मा प्रयोगजस्ता उपचारबाट पनि २० फिटको दुरीबाट हातको औँला छुट्याउन सक्दैन भने त्यस्तो व्यक्तिलाई न्यून दृष्टियुक्त मानिएको छ। यस्ता व्यक्तिका निम्नानुसारका विशेषता हुन्छन्:-

- आँखा एकदमै कम देखे र वस्तु, अक्षर वा चिजबिज हेर्दा आँखाको नजिकै लगेर हेर्नुपर्ने,
- असाध्य पावरफुल चश्मा लगाएर पनि वस्तुहरू हेर्न आँखा नजिकै लानुपर्ने,
- म्याग्निफाइड ग्लासको प्रयोग गरेर वस्तुहरू वा अक्षरहरू चित्र सक्ने,
- धेरै प्रकाश भएको ठाउँमा वस्तुहरू छुट्याउन वा देख्न सक्ने तर छाँयामा देख्न नसक्ने।

पूर्ण दृष्टिविहीन

सामान्यतया आफ्नो वरिपरिका वस्तु स्पष्ट नदेखे समस्या भएका, वस्तु धमिलो देखे वा पूरै नदेखे वा देख्न नसक्ने समस्या भएका अर्थात् दृष्टिसम्बन्धी समस्याका कारणबाट व्यक्तिमा कुनै पनि वस्तुको आकृति, आकार, रूप र रङ्गको ज्ञान नहुने स्थिति दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता हो। यस अन्तर्गत पूर्ण रूपमा उज्यालो वा अँध्यारो छुट्याउन नसक्ने व्यक्तिलाई पूर्ण दृष्टिविहीन मानिएको छ।

बहिरा

पूरै कान नसुन्ने, बोल्न नसक्ने र सञ्चारका लागि सांकेतिक भाषा प्रयोग गर्नुपर्ने व्यक्ति बहिराअन्तर्गत पर्दछन्। कतिपय व्यक्ति दुर्घटनाको कारणले कान कतिपय सुन्दैनन् तर बोली प्रष्ट हुन्छ उनीहरू "बहिरा" अन्तर्गत नै पर्दछन्। यस्ता व्यक्तिमा निम्न विशेषता हुन्छन्:-

- पूरै कान नसुन्ने र पूरै बोल्न नसक्ने,
- श्रवण यन्त्र लगाएर पनि कुनै आवाज सुन्न नसक्ने,
- सञ्चारको लागि सांकेतिक भाषा प्रयोग गर्नुपर्ने,
- ८० डेसिबेलभन्दा माथिको आवाज पनि सुन्न नसक्ने।

सुस्तश्रवण

कान कम मात्र सुन्ने तर कम सुनेर स्पष्टसँग बोल्न सक्ने वा नसक्ने, सुन्नको लागि कानमा श्रवण यन्त्र राख्नुपर्ने व्यक्ति सुस्त श्रवण भएको व्यक्ति हो। स्पष्ट बोल्ने वा नबोल्ने भन्दा पनि कान कम सुन्ने कुरा मुख्य विषय हो। केही मानिसहरू जीवनकालमा पछि कान कम सुन्ने हुन्छन् तर बोली प्रष्ट बुझिने नै हुन्छ। यस्ता व्यक्तिमा निम्न विशेषता हुन्छन्:-

- ठूलो आवाज सुन्न सक्ने,
- श्रवणयन्त्र लगाएर सुन्न सक्ने,
- अलि अलि अस्पष्ट बोल्न र ठूलो आवाज वा श्रवणयन्त्र लगाएर सुन्न सक्ने,
- ८० डेसिबेलसम्मको आवाज सुन्न सक्ने।

श्रवण दृष्टिविहीन

सुनाइसम्बन्धी र दृष्टिसम्बन्धी दुवै अपाङ्गता भएको वा यी दुईओटा इन्द्रियसम्बन्धी अपाङ्गताको संयुक्त अन्तरक्रिया रहेको व्यक्तिलाई श्रवण दृष्टिविहीन अपाङ्गता भएको बुझ्नुपर्दछ। यस्ता व्यक्तिमा निम्न विशेषता हुन्छन्:-

- सुन्ने र देख्ने दुवै अङ्गले गर्ने कार्यमा एकैपटक वा पालैपालो सीमितता वा शून्यता आएको अवस्था,
- यस्तो समस्या जन्मजात पनि देखापर्छ भने विभिन्न कारणले जन्मपश्चात्, युवा, प्रौढ वा जुनसुकै उमेरमा पनि हुन सक्दछ।

जन्मपश्चात् यस्तो सीमितता हुनेहरूमा कोही पहिले श्रवणशक्ति गुम्दै पछि दृष्टि गुमेका छन् भने कोही पहिले दृष्टि गुमेर पछि श्रवणशक्ति गुमेकाहरू पनि हुन्छन्, यस्तो प्रकारको समस्या भएको व्यक्तिमा सामान्यदेखि अतिनै गम्भीर प्रकृतिको पनि हुने गर्छ।

स्वर र बोलाइसम्बन्धी

स्वर र बोलाइसम्बन्धी अङ्गमा उत्पन्न अप्ठेरोका कारण तथा बोल्दा स्वरको उतारचढावमा कठिनाइ भएको, बोली स्पष्ट नभएको, बोल्दा शब्द वा अक्षर दोहोरिने समस्या भएको व्यक्तिलाई स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएको बुझ्नुपर्दछ। यस्ता व्यक्तिमा निम्न विशेषता हुन्छन्:-

- बोल्न, शब्दहरू अभिव्यक्त गर्न, आवाज निकाल्न समस्या हुने,
- बोल्दा स्पष्ट नबुझिने,

- शब्दहरू दोहोरिने वा बोल्दा भकभकाउने, बोल्दा बोल्दै बिचमा लामो समयसम्म अड्किने,
- शब्दहरू उच्चारण गर्न कठिनाइ हुने वा बोलि नै नआउने पनि हुने,
- बोल्दा स्वरयन्त्रको आवश्यकता पर्ने।

मानसिक वा मनोसामाजिक

मस्तिष्क र मानसिक अङ्गमा आएको समस्या तथा सचेतना, स्फूर्ति, स्मरणशक्ति, भाषा, गणनाजस्ता बौद्धिक कार्य सम्पादनका सन्दर्भमा आउने समस्याको कारणले उमेर र परिस्थितिअनुसार व्यवहार गर्न समस्या हुने अवस्थाका व्यक्ति यसअन्तर्गत पर्दछन्। असफलता, खिन्नता वा तनाव आदिको कारणले मानिसको जुनसुकै उमेर वा अवस्थामा मनोसामाजिक अपाङ्गता देखापर्न सक्दछ। यस्ता व्यक्तिमा निम्न विशेषता हुन्छन्:-

- यो जन्मजात हुँदैन, उपचार गरेको अवस्थामा निको हुन सक्दछ।
- मानसिक अस्वस्थता वा विचलन वा विकृतिको कारण दैनिक जीवनयापन गर्न कठिनाइ भएका व्यक्ति,
- यस्तो अपाङ्गता झट्ट हेर्दा बाहिरबाट नदेखिने तर मानिसको सामाजिक व्यवहारमा देखिने।

बौद्धिक अपाङ्गता

उमेर वृद्धिसँगै बौद्धिक सचेतनाको विकास हुन नसकी बौद्धिक विकास नभएका कारणले उमेर वा वातावरण सापेक्ष क्रियाकलापहरू गर्न समस्या हुने व्यक्तिलाई बौद्धिक अपाङ्गता भएको बुझनुपर्दछ। बौद्धिक अपाङ्गता कुनै रोग होइन, यो एउटा अवस्था हो। यो अवस्था जन्मजात पनि हुनसक्दछ। सामान्य अर्थमा उमेरअनुसार गर्नुपर्ने दैनिक जीवनयापनका क्रियाकलापहरू जस्तै: खाना खाने, लुगा लगाउने, दिसा पिसाब र आफ्नो स्याहारमा अरुको मद्दत चाहिने वा स्मरण शक्ति कम हुने (जस्तै: अल्जाइमर, डाउन सिन्ड्रोम समेत) वा उमेरअनुसारको कुनै कुरा सिक्न ढिलो हुनुलाई बौद्धिक अपाङ्गता भएको बुझनुपर्दछ। यस्ता व्यक्तिमा देहायका विशेषता हुन्छन्:-

- सिकाइमा हुने ढिलाई वा सुस्तता,
- मस्तिष्कले गर्ने कामहरूमा देखिने सीमितता,
- उमेरअनुसार गर्नुपर्ने व्यवहारहरू सिक्न र गर्न कठिनाइ हुने,
- युवा अवस्थामा प्रवेश गरे पनि व्यवहार भने सानो बच्चाको जस्तो नै रहने,

बौद्धिक अपाङ्गता व्यक्तिहरूमा सामान्य भन्दा सामान्य कुरा वा सामाजिक व्यवहारहरू सिक्न निकै लामो समय लाग्ने र सिक्किहाले भने पनि एकदमै चाँडो बिर्सिने हुन्छ।

अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)

अनुवंशीय असरका कारण रगतमा हुने तत्वमा विचलन आई रगत जम्ने कार्यमा समस्या हुने शारीरिक अवस्थाका व्यक्ति यस अन्तर्गत पर्दछन्। यस्ता व्यक्तिमा निम्न विशेषता हुन्छन्:-

- सानोतिनो चोटपटक लाग्दा रगतलाई जम्न मद्दत गर्ने क्लटिड फ्याक्टर वा प्लाज्माको कमि वा अभावको कारणले यस्तो हुने,
- कुनै कारणले रक्तश्राव भयो भने रोकिँदैन, यस्तो रक्तश्राव आन्तरिक वा बाह्य हुने,
- व्यक्तिको ज्यानको लागि मस्तिष्कमा हुने रक्तश्राव असाध्य जोखिमपूर्ण हुने,
- आन्तरिक रक्तश्राव भइरहने हुनाले जोर्नीहरूमा असह्य पीडा हुने, हिँडडुलमा समस्या हुने वा हिँडडुल गर्न नसक्ने जस्ता सीमितता हुने।

अटिजम् (Autism)

जन्मजात रूपमा कुनै व्यक्तिको नशा वा तन्तुको विकास र सोको कार्यमा आएको समस्याका कारण उमेरको विकाससँगै सामान्य व्यवहार नदेखिनु, संचारमा समस्या देखिनु, अस्वाभाविक प्रतिक्रिया देखाउनु, एउटै क्रिया लगातार दोहोर्याइरहनु, अन्य व्यक्तिसँग घुलमिल नगर्नु, तीव्र क्रियाकलाप वा प्रतिक्रियाहरू देखाउनु, सामान्य सामाजिक नियम बुझ्न र प्रयोग गर्न कठिनाइ हुनु जस्ता समस्या भएका व्यक्तिलाई अटिजम् अन्तर्गत राख्नुपर्दछ। यस्ता व्यक्तिमा देहायका विशेषता हुन्छन्:-

- साथी भाइसँग घुलमिल हुन नचाहने, एकलै बस्ने र आफ्नै तरिकाले गतिविधिहरू गर्ने,
- संचार गर्न नसक्ने, भाषा सिक्न नसक्ने,
- सामाजिक सिपहरू सिक्न वा सिकाउन कठिनाइ हुने,
- एउटै व्यवहार दोहोर्याइ रहने वा शरीरको कुनै अङ्ग चलाइरहने, जस्तै: हात हल्लाइ रहने,
- दैनिक क्रियाकलापहरू गर्न वा पढ्न लेख्न सिकाउन बिल्कुलै फरक विधि र तरिकाहरू अपनाउनुपर्ने,
- आँखामा आँखा जुधाएर कुरा गर्न नसक्ने।

बहुअपाङ्गता

माथि उल्लेख भएका अपाङ्गता प्रकृतिहरूमध्ये एउटै व्यक्तिमा कुनै दुई वा दुईभन्दा बढी अपाङ्गताको अवस्था एउटै व्यक्तिमा देखापरेमा त्यो बहुअपाङ्गताअन्तर्गत पर्दछ। जस्तै: शारीरिक अपाङ्गता र दृष्टिविहीनता, शारीरिक अपाङ्गता र स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता आदि। श्रवण दृष्टिविहीन मात्र भएमा बहुअपाङ्गता अन्तर्गत पर्दैन तर श्रवण दृष्टिविहीनसँगै अन्य अपाङ्गता भएमा बहुअपाङ्गतामा पर्दछ।

अपाङ्गता नभएको

गणनाको समयमा यदि व्यक्तिमा कुनै किसिमको अपाङ्गता नभएमा अपाङ्गता नभएको मान्नुपर्दछ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रश्नावली बनाउने सन्दर्भमा महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय र राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघबिच व्यापक छलफल गरिएको थियो। राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघले अपाङ्गताको सघनताको आधारमा प्रकार राख्नुपर्ने माग गरेको थियो। राष्ट्रिय जनगणनाको बृहत् कार्यक्रममा करिब ४० हजार गणक र १० हजार सुपिरवेक्षकले उक्त विषयमा ज्ञान प्राप्त गरी अपाङ्गताको प्रकार छुट्याउन कठिन हुने भएकाले ऐनमा भएको व्यवस्था तथा अपाङ्गतासँग सम्बन्धित संघसंस्थाहरूको मागलाई सम्बोधन हुनेगरी १२ प्रकारका अपाङ्गता समावेश गरिएको थियो। स्रोत, साधन र समयको कारण जनगणनामा अपाङ्गतासम्बन्धी थप प्रश्नहरू सोध्न सकिएको थिएन। अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक, सामाजिक लगायतका विभिन्न सूचकहरू प्राप्त गर्न अपाङ्गतासम्बन्धी राष्ट्रिय सर्वेक्षणको आवश्यकता पर्दछ। आगामी दिनमा गरिने अपाङ्गतासम्बन्धी राष्ट्रिय सर्वेक्षणको तयारीका लागि यस प्रतिवेदन मुख्य आधारको रूपमा रहने छ।

१.१२ प्रतिवेदनको संरचना र ढाँचा

यो प्रतिवेदनमा निम्नानुसारका जम्मा नौ ओटा खण्डहरू राखिएका छन्।

- पहिलो खण्डमा परिचय तथा विधि समावेश गरिएको छ। यस अन्तर्गत जनगणनाको इतिहास, महत्त्व र आवश्यकता, नेपालमा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क र स्रोत, अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्क संकलनका प्रयासहरू, जनगणना २०७८ मा सहकार्य, अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्नावली निर्माणको आधार, अपाङ्गता तथ्याङ्क संकलनमा संयुक्त राष्ट्रसंघको सिफारिस, प्रतिवेदनको संरचना र ढाँचा, प्रतिवेदनको तयारी विधि, प्रतिवेदनको सीमालगायतका विषय उल्लेख गरिएको छ।
- दोस्रो खण्डमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पारिवारिक अवस्था उल्लेख गरिएको छ। आवासीय एकाइको स्वामित्व, घरको बनौट, खानेपानी, बत्ती बाल्ने र खाना पकाउने इन्धन, शौचालयको सुविधा, घरायसी साधन तथा सुविधाहरूको उपलब्धता लगायतका विषय उल्लेख गरिएको छ।

- तेस्रो खण्डमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसांख्यिक अवस्था उल्लेख गरिएको छ जसमा परिवार संख्या, जनसंख्या र अपाङ्गता, अपाङ्गताको प्रकारअनुसार प्रदेशगत विवरण, उमेर समूहअनुसार जनसंख्या समावेश गरिएको छ।
- चौथो खण्डमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सामाजिक अवस्था जसअन्तर्गत अपाङ्गताअनुसार जातजाति, मातृभाषा, धर्म, वैवाहिक स्थिति, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर आदिको विश्लेषण प्रस्तुत गरिएको छ।
- पाँचौं खण्डमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको शैक्षिक अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ। जसमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरता स्थिति, साक्षर जनसंख्याले उत्तीर्ण गरेको तहसम्बन्धी विवरण, हाल वा विगतमा स्कुल कलेज गएको विवरण र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले अध्ययनको गरेको क्षेत्र समेटिएको छ।
- छैटौं खण्डमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको बसाइँसराइ तथा अनुपस्थित विवरण समावेश गरिएको छ जसमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जन्मस्थान, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको हालको बसाइँसराइको अवस्था, बसाइँसराइ गरी आउनुको कारणको विश्लेषण प्रस्तुत गरिएको छ।
- सातौं खण्डमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक तथा रोजगारीको अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ जसमा आर्थिक रूपले सक्रिय तथा रोजगार बेरोजगारको अवस्था, आर्थिक कामको पेशागत वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक कामको औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक काम नगर्नुको कारण आदिको विश्लेषण गरिएको छ।
- आठौं खण्डमा अठार वर्षभन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको बसाइँको अवस्था र ५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरका बालबालिकाको जन्मदर्तासम्बन्धी तथ्याङ्क विश्लेषण गरिएको छ।
- प्रतिवेदनको नवौं खण्डमा अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको प्रजननको अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ। यस खण्डमा हालसम्म जीवित बच्चा जन्माएका १५ देखि ४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको विवरण, अपाङ्गता भएका महिलाले हालसम्म जीवित जन्माएका र मृत्यु भएका बच्चाको विवरण र अपाङ्गता भएका महिलाले गत १२ महिनामा जीवित जन्माएका बच्चाको विवरण समावेश गरिएको छ।

- अनुसूची खण्डमा यस पुस्तकसँग सम्बन्धित संघ र प्रदेशस्तरका तालिकाहरू र स्थानीय तहसम्मका तालिकाहरूको विषयसूची राखिएको छ। स्थानीय तहका तालिकाहरू <https://censusnepal.cbs.gov.np/> वेबसाइटमा राखिएका छन् ।

१.१३ प्रतिवेदनको तयारी विधि

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको तथ्याङ्कीय प्रतिवेदन राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा अपाङ्गतासम्बन्धी प्रश्नका आधारमा तयारी गरिएको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा सङ्कलन गरिएका विवरणअनुसार तालिकाहरू तयार गरी प्रतिवेदन तयार पारिएको छ। यस प्रतिवेदनमा राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक स्तरमा विश्लेषण गरिएको छ। स्थानीयस्तरका तालिकाहरू अनलाइन प्रकाशन गरिएको छ। प्रतिवेदन तयार गर्नको लागि प्राविधिक तथा कार्यसमूह गठन गरिएको थियो। प्रतिवेदन तयारीको क्रममा सरोकारवाला समूह, कार्य समूह र प्राविधिक समूहमा विभिन्न चरणमा छलफल गरी अन्तिम रूप दिइएको छ।

१.१४ प्रतिवेदनको सीमा

प्रतिवेदन राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा अपाङ्गतासम्बन्धी सोधिएको प्रश्नमा आधारित भएर तयार पारिएको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा सोधिएका अपाङ्गताका १२ प्रकारलाई जनगणनाबाट प्राप्त हुने व्यक्तिको सामाजिक, आर्थिक विशेषता तथा जनसाङ्ख्यिक सूचकहरूसँगको अन्तरसम्बन्धलाई विश्लेषण गरिएको छ।

खण्ड- दुई: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पारिवारिक अवस्था

२.१ आवासीय एकाइको स्वामित्व

पारिवारिक विवरणसम्बन्धी प्रश्नहरू संस्थागत रूपमा बस्ने बाहेकका परिवारलाई मात्र सोधिएकोले पारिवारिक खण्डका नतिजाहरू जम्मा ६६,६०,८४१ परिवार संख्याका आधारमा निकालिएका छन्। यी परिवारमध्ये ५,५९,१०९ परिवारमा कम्तीमा एक जना सदस्य अपाङ्गता भएको व्यक्ति रहेका छन्। प्राप्त नतिजाअनुसार अपाङ्गता भएको जम्मा ५,५९,१०९ परिवारमध्ये ९२.८ प्रतिशत परिवारहरू आफ्नै स्वामित्वका आवासीय एकाइमा बसोबास गरिरहेको देखिन्छ भने ६.० प्रतिशत परिवारहरू भाडामा लिइएको आवासीय एकाइमा बसिरहेको देखिन्छ। गणनाअनुसार ०.४ प्रतिशत अपाङ्गता भएका परिवारहरू संस्थागत एकाइमा अर्थात् तिनीहरू कुनै संस्थाले प्रयोग गर्न दिइएको आवासीय एकाइमा र ०.८ प्रतिशत परिवार अन्य प्रकारको स्वामित्वको एकाइमा बसोबास गरेको देखिन्छ।

प्रदेशगत रूपमा हेर्दा अपाङ्गता भएको परिवार सुदूरपश्चिम प्रदेशमा सबैभन्दा बढी ९७.७ प्रतिशत परिवार आफ्नै स्वामित्वको घरमा बसोबास गरिरहेको देखिन्छ भने बागमती प्रदेशमा सबैभन्दा कम ८३.३ प्रतिशत परिवार आफ्नै स्वामित्वको घरमा बसोबास गरिरहेको देखिन्छ। भाडामा बसोबास गर्ने अपाङ्गता भएको परिवारको संख्या बागमती प्रदेशमा १५.४ प्रतिशत छ भने मधेश प्रदेशमा १.४ प्रतिशत रहेका छन्।

समग्र नेपालमा कुल ६६,६०,८४१ परिवारमध्ये ८६.० प्रतिशत परिवारहरू आफ्नै स्वामित्वका आवासीय एकाइमा बसोबास गरिरहेको देखिन्छ भने १२.८ प्रतिशत परिवारहरू भाडामा लिइएको आवासीय एकाइमा बसिरहेको देखिन्छ। प्रदेशगत रूपमा अपाङ्गता भएको परिवारका आवासीय एकाइको स्वामित्वसम्बन्धी विवरण तालिकामा दिइएको छ।

तालिका ३: घरको स्वामित्वअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा/ अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ प्रतिशत	जम्मा	आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	५७२८५८६	८५०५६२	३६८०९	४४८८४
		%	१००.०	८६.००	१२.७७	०.५५	०.६७
	संख्या	५५९१०९	५१८७०६	३३७८६	२३६६	४२५१	

क्षेत्र	जम्मा/ अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ प्रतिशत	जम्मा	आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य
	अपाङ्गता भएको परिवार	%	१००.०	९२.८	६.०	०.४	०.८
प्रदेश							
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५५	१०६७२४०	१०३५८६	८२५८	११६७१
		%	१००	८९.६	८.७	०.७	१.०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	९५१४९	५०२९	५५३	११४१
		%	१००.०	९३.४	४.९	०.५	१.१
मधेस	जम्मा	संख्या	११५६३८३	१११७१८८	२६६३३	४७५३	७८०९
		%	१००	९६.६	२.३	०.४	०.७
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	७७८८७	११३२	३१९	५७४
		%	१००.०	९७.५	१.४	०.४	०.७
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	१०८४६७२	४६४५१२	१०४३१	८३०२
		%	१००.००	६९.२	२९.६	०.७	०.५
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	८९१६५	१६५००	६७६	६३७
		%	१००.०	८३.३	१५.४	०.६	०.६
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६१६३२	५३२५१८	११६७२१	५२१६	७१७७
		%	१००	८०.५	१७.६	०.८	१.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	५५४७५	५२१४	३२४	८६४
		%	१००.०	८९.७	८.४	०.५	१.४
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	१०३६३११	९४३३६	४४५८	६२४०
		%	१००	९०.८	८.३	०.४	०.५
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०३७१०	९८९४४	३८६२	२८१	६२३
		%	१००.०	९५.४	३.७	०.३	०.६
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	३४४०७९	१९३९३	१२९४	१२७१
		%	१००	९४.०	५.३	०.४	०.३
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४१२	४३११६	१०४६	८४	१६६
		%	१००.०	९७.१	२.४	०.२	०.४
सुदूरपश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	५४६५७८	२५३८१	२३९९	२४१४
		%	१००	९४.८	४.४	०.४	०.४
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	५८९७०	१००३	१२९	२४६
		%	१००.०	९७.७	१.७	०.२	०.४

२.२ आवासीय एकाइको बनोट

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरेको घरको बनोटअनुसार हेर्दा जम्मा ५,५९,१०९ परिवारमध्ये ७३.९ प्रतिशत पक्की, १८.१ प्रतिशत अर्धपक्की र ८.० प्रतिशत कच्ची घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ।

प्रदेशगत रूपमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवारअनुसार हेर्दा पक्की घरमा बसोबास गर्ने सबैभन्दा बढी (९४.५%) परिवार गण्डकी प्रदेशमा र सबैभन्दा कम (४१.१%) मधेस प्रदेशमा देखिएको छ। मधेस प्रदेशमा सबैभन्दा बढी (३४.६%) परिवार कच्ची घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ।

समग्र नेपालमा जनगणनाबाट प्राप्त नतिजाअनुसार जम्मा ६६,६०,८४१ परिवारमध्ये परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरेको घरको बनोटअनुसार हेर्दा ७६.५ प्रतिशत पक्की, १५.८ प्रतिशत अर्धपक्की र ७.८ प्रतिशत कच्ची घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ।

तालिका ४: प्रयोग गरेको घरको बनोटअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/	जम्मा	पक्की घर	अर्धपक्की	कच्ची	अन्य
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	५०९२३७५	१०४९४५५	५१७००४	२००७
		%	१००.०	७६.५	१५.८	७.८	०.०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	५५९१०९	४१३०१६	१००९८८	४४८८३	२२२
		%	१००.०	७३.९	१८.१	८.०	०.०
प्रदेश							
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५५	७९३४०३	३६५७९२	३१३२३	२३७
		%	१००.०	६६.६	३०.७	२.६	०.०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	६३५१७	३५०६२	३२६८	२५
		%	१००.०	६२.३	३४.४	३.२	०.०
मधेस	जम्मा	संख्या	११५६३८३	५१३५७७	२७३३२४	३६८८६८	६१४
		%	१००.०	४४.४	२३.६	३१.९	०.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	३२८२३	१९४१९	२७६११	५९
		%	१००.०	४१.१	२४.३	३४.६	०.१
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	१४५४४००	९५७३८	१७४८६	२९३
		%	१००.०	९२.८	६.१	१.१	०.०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	९६७८२	८२५८	१९०८	३०
		%	१००.०	९०.५	७.७	१.८	०.०

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/	जम्मा	पक्की घर	अर्धपक्की	कच्ची	अन्य
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६९६३२	६३४७२८	२५०५२	९७४३	९०९
		%	१००.०	९५.९	३.८	०.३	०.०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६९८७७	५८४४४	३९६८	२४७	९८
		%	१००.०	९४.५	५.९	०.४	०.०
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	९९४९३४५	९७६०६२	९२९३०४	४३५८३	३९६
		%	१००.०	८५.५	९०.६	३.८	०.०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	९०३७९०	८४६५८	९४९२२	४८७३	५७
		%	१००.०	८९.६	९३.६	४.७	०.९
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	२८६९६३	७६४९६	३२६५	९९३
		%	१००.०	७८.२	२०.९	०.९	०.०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४९२	३३७९४	९०९२३	५६३	९२
		%	१००.०	७५.९	२२.८	९.३	०.०
सुदूरपश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	४३४०४२	९९७४९	५०७३६	२४५
		%	१००.०	७५.३	९५.९	८.८	०.०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	४३०७८	९०८३६	६४९३	२९
		%	१००.०	७९.४	९८.०	९०.६	०.०

२.३ घरको छानाको बनोटअनुसार परिवार संख्या

अपाङ्गता भएको परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरिरहेका घरहरूमध्ये मुख्य रूपमा ४७.८ प्रतिशत परिवारको छाना जस्ता/टिन/च्यादरबाट, २७.२ प्रतिशतको सिमेन्ट/ढलानबाट, ९.४ प्रतिशतको टायल/खपटा/झिँगटीबाट, ५.९ प्रतिशत खर/पराल/छवालीबाट बनेको देखिएको छ भने ८.९ प्रतिशत ढुङ्गा/स्लेटबाट, ९.९ प्रतिशत घरहरूको छाना माटोबाट, ०.३ प्रतिशतको काठ/फल्याकबाट र ०.९ प्रतिशतको छाना अन्य सामग्रीको प्रयोगबाट बनेको देखिन्छ। छवाली

प्रदेशगत रूपमा अपाङ्गता भएको परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरिरहेका घरको छानाअनुसार हेर्दा कोशी प्रदेशमा सबैभन्दा बढी (७३.६%) परिवारका छाना जस्ता/टिन/च्यादरबाट, बागमती प्रदेशमा सबैभन्दा बढी (४३.९%) सिमेन्ट/ ढलानबाट, मधेश प्रदेशमा सबैभन्दा बढी (४०.०%) घरको छानाको बनोट टायल/खपटा/झिँगटीबाट बनेको देखिन्छ।

समग्र नेपालमा परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरिरहेका घरहरूमध्ये मुख्य रूपमा ४१.९ प्रतिशत परिवारको छाना जस्ता/टिन/च्यादरबाट, ३७.८ प्रतिशतको सिमेन्ट/ढलानबाट, ९.२ प्रतिशतको टायल/खपटा/झिँगटीबाट, ३.९ प्रतिशत खर/पराल/छवालीबाट बनेको देखिएको छ भने ६.१ प्रतिशत ढुङ्गा/स्लेटबाट बनेको देखिन्छ। घरको छानाको बनेटअनुसारको परिवार संख्या देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका ५: घरको छानाको बनेटअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा/ अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ प्रतिशत	जम्मा	जस्ता/ टिन /च्यादर	सिमेन्ट/ ढलान	खर/ पराल/ छवाली	टायल/ खपटा/ झिँगटी	ढुंगा/ स्लेट	काठ/ फल्याक	माटो	अन्य
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	२७९३३४२	२५१५०९३	२६०००६	६१३९१२	४०५७७१	१८१९०	४७६४२	६८८५
		%	१००	४१.९	३७.८	३.९	९.२	६.१	०.३	०.७	०.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	५५९१०९	२६७५४०	१५२२१७	२८७७४	५२४४५	४९८३२	१९५०	६०४८	६९३
		%	१००.०	४७.८	२७.२	५.१	९.४	८.९	०.३	१.१	०.१
प्रदेश											
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५५	८३०७५६	२६४०६७	६६७८१	१८३२८	६५०५	२७८९	०	१५२९
		%	१००	६९.८	२२.२	५.६	१.५	०.५	०.२	०	०.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	७४९४७	१५५९८	८३९६	१७८५	६६५	३१४	०	१६७
		%	१००.०	७३.६	१५.३	८.२	१.८	०.७	०.३	०.०	०.२
मधेस	जम्मा	संख्या	११५६३८३	२२२३४०	४०७९६६	८२९९९	४३२१११	४८०५	४८६७	०	२०९५
		%	१००	१९.२	३५.२	७.२	३७.४	०.४	०.४	०	०.२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	१५५३६	२५४५६	६०९९	३१९७९	३१६	३५५	०	१७१
		%	१००.०	१९.४	३१.९	७.६	४०.०	०.४	०.४	०.०	०.२
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	६०६९२४	९०२४५१	९९६४	३२६११	१२९२७	२०४४	०	९९६
		%	१००	३८.७	५७.६	०.६	२.१	०.८	०.१	०	०.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	५४९२०	४६०९०	११४६	३३३६	१२३२	१६७	०	८७
		%	१००.०	५१.३	४३.१	१.१	३.१	१.२	०.२	०.०	०.१
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६१६३२	३४९५७९	२२५८५८	७०१९	२४९३	७२४३६	९८८	३०१३	२४६
		%	१००	५२.८	३४.१	१.१	०.४	१०.९	०.१	०.५	०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	३७६०५	१३११२	१०३४	२७८	९२८५	१४२	३९१	३०
		%	१००.०	६०.८	२१.२	१.७	०.४	१५.०	०.२	०.६	०.०
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	४५९०८४	५१८४३६	४९६४६	५५२३८	५३९७६	२५२०	१४५२	९९३
		%	१००	४०.२	४५.४	४.३	४.८	४.७	०.२	०.१	०.१

क्षेत्र	जम्मा/ अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ प्रतिशत	जम्मा	जस्ता/ टिन /च्यादर	सिमेन्ट/ ढलान	खर/ पराल/ छवाली	टायल/ खपडा/ झिगटी	ढुंगा/ स्लेट	काठ/ फल्याक	माटो	अन्य
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०३७१०	४७२२०	३६९५९	५७४५	६३२७	६७१८	३२४	३०२	११५
		%	१००.०	४५.५	३५.६	५.५	६.१	६.५	०.३	०.३	०.१
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	१६१९८९	४३७५७	२३६८३	६१४४	८६१७८	३६८७	४०२२९	३७०
		%	१००	४४.३	१२	६.५	१.७	२३.५	१	११	०.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४१२	१८५७८	३१८२	३७३	७५९	१२६९१	५०९	४९३२	४८
		%	१००.०	४१.८	७.२	८.४	१.७	२८.६	१.१	११.१	०.१
सुदूर- पश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	१६२६७०	१५३३५८	१९९१४	६६९८७	१६८९४४	१२९५	२९४८	६५६
		%	१००	२८.२	२६.६	३.५	११.६	२९.३	०.२	०.५	०.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	१८३४४	११८२०	२६४१	७९८१	१८९२५	१३९	४२३	७५
		%	१००.०	३०.४	१९.६	४.४	१३.२	३१.४	०.२	०.७	०.१

२.४ घरको भुइँको बनोटअनुसार परिवार संख्या

अपाङ्गता भएको परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरिरहेका घरहरूमध्ये ५६.० प्रतिशत परिवारको घरको भुइँमा माटो, ३८.६ प्रतिशतको सिमेन्ट/ढलान, २.० प्रतिशतको काठको फल्याक/बाँस, १.८ प्रतिशतको सेरामिक टायल, १.२ प्रतिशतको इँटा/ढुंगा छ भने बाँकी घरको भुइँमा अन्य सामग्रीको प्रयोग भएको देखिन्छ ।

अपाङ्गता भएको परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरिरहेका घरहरू प्रदेशगत रूपमा हेर्दा कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा बढी (८६.७%) घरको भुइँ माटोबाट, बागमती प्रदेशमा ६४.४ प्रतिशत सिमेन्ट ढलानबाट बनेको देखिन्छ भने सबैभन्दा कम बागमती प्रदेशको घरको भुइँ २८.८ प्रतिशत माटोबाट, कर्णाली प्रदेशको ९.२ प्रतिशत परिवारको घरको भुइँ सिमेन्ट ढलानबाट बनेको देखिन्छ ।

समग्र नेपालमा परिवारले बसोबासका लागि प्रयोग गरिरहेका घरहरूमध्ये ४६.२ प्रतिशत परिवारको घरको भुइँमा माटो, ४७.३ प्रतिशतको सिमेन्ट/ढलान, २.७ प्रतिशतको सेरामिक टायल, २.० प्रतिशतको काठको फल्याक/बाँस, १.४ प्रतिशतको इँटा/ढुंगा छ भने बाँकी घरको भुइँमा अन्य सामग्रीको प्रयोग भएको देखिन्छ । प्रदेशगत रूपमा घरको भुइँको बनोट देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका ६: घरको भुइँको बनोटअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ %	जम्मा	माटो	काठको फल्याक / बाँस	इट्टा/ ढुङ्गा	सेरामिक टायल	सिमेन्ट ढलान	अन्य
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	३०७४५१०	१३५५०३	९१२३६	१८०६०३	३१५११४०	२७८४९
		%	१००	४६.२	२	१.४	२.७	४७.३	०.४
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	५५९१०९	३१२९६२	११३७९	६५६०	९९३९	२१६०४०	२२२९
		%	१००	५६	२	१.२	१.८	३८.६	०.४
प्रदेश									
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५५	५७४७९१	३३१९२	१६१४७	२३६४४	५३८२९८	४६८३
		%	१००	४८.३	२.८	१.४	२	४५.२	०.४
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	५६७८७	२९१५	१२५७	१४४८	३९०८१	३८४
		%	१००	५५.७	२.९	१.२	१.४	३८.४	०.४
मधेश	जम्मा	संख्या	११५६३८३	६७५२१९	१९२०६	२७९८४	२०१३२	४१०४३०	३४१२
		%	१००	५८.४	१.७	२.४	१.७	३५.५	०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	४८९१९	१२०५	१६८१	१२६०	२६६१६	२३१
		%	१००	६१.२	१.५	२.१	१.६	३३.३	०.३
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	३१८००१	२७२९७	२०२१८	७१७३४	११२२४४३	८२२४
		%	१००	२०.३	१.७	१.३	४.६	७१.६	१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	३०७९७	१९२७	१२३१	३५१६	६८९३४	५७३
		%	१००	२८.८	१.८	१.२	३.३	६४.४	०.५
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६१६३२	२४१५७८	१२७१७	५३३४	२८०२८	३७०१९९	३७७६
		%	१००	३६.५	१.९	०.८	४.२	५६	१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	३०४६०	१२७९	४४९	१४५३	२७९०३	३३३
		%	१००	४९.२	२.१	०.७	२.३	४५.१	०.५
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	५९०७३९	२२८३९	१२२९६	२८३६०	४८२९८२	४१२९
		%	१००	५१.८	२	१.१	२.५	४२.३	०
		संख्या	१०३७१०	६३५३५	२०३२	१०२३	१५७३	३५२०२	३४५

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ %	जम्मा	माटो	काठको फल्याक / बाँस	इट्टा/ दुङ्गा	सेरामिक टायल	सिमेन्ट ढलान	अन्य
	अपाङ्गता भएको परिवार	%	१००	६१.३	२	१	१.५	३३.९	०.३
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	२९६४३७	१११७२	२०३१	२४०४	५२५४६	१४४७
		%	१००	८१	३.१	०.६	०.७	१४.४	०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४१२	३८४८५	१२१५	२३६	२२१	४०७५	१८०
		%	१००	८६.७	२.७	०.५	०.५	९.२	०.४
सुदूर-पश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	३७७७४५	९०८०	७२२६	६३०१	१७४२४२	२१७८
		%	१००	६५.५	१.६	१.३	१.१	३०.२	०.४
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	४३९७९	८०६	६८३	४६८	१४२२९	१८३
		%	१००	७२.९	१.३	१.१	०.८	२३.६	०.३

२.५ परिवारमा खानेपानीको मुख्य स्रोत

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवारमध्ये खानेपानीको मुख्य स्रोतको रूपमा धारा/पाइप (घरपरिसरभित्र र बाहिर समेत) प्रयोग गर्ने परिवार ५९.० प्रतिशत रहेका छन्। खानेपानीको स्रोतको रूपमा ट्युबवेल/हाते पम्प २८.६ प्रतिशत, ढाकिएको इनार/कुवा १.५ प्रतिशत, मूलधारा ४.९ प्रतिशत र जार/बोतल २.४ प्रतिशत परिवारले प्रयोग गर्ने रहेका छन्। यसैगरी खानेपानीको मुख्य स्रोतको रूपमा खुला इनार/कुवा प्रयोग गर्ने परिवार २.४ प्रतिशत र नदी/खोलाको पानी प्रयोग गर्ने परिवारहरू ०.६ प्रतिशत रहेका छन्।

प्रदेशअनुसार हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवारमध्ये मधेस प्रदेशमा ७१.४ प्रतिशत परिवारले खानेपानीको मुख्य स्रोतको रूपमा ट्युबवेल/हाते पम्प प्रयोग गरेको देखिन्छ। गण्डकी प्रदेशमा सबैभन्दा बढी ८४.६ प्रतिशत परिवारले धारा/पाइप (घरपरिसरभित्र र घरपरिसरबाहिर) र मधेस प्रदेशमा सबैभन्दा कम २२.६ प्रतिशत परिवारले धारा/पाइप (घरपरिसरभित्र र घरपरिसरबाहिर) खानेपानीको मुख्य स्रोतको रूपमा प्रयोग गरेको देखिन्छ। बागमती प्रदेशका १० प्रतिशत परिवारले खानेपानीको मुख्य स्रोतको रूपमा जार/बोतल प्रयोग गरेका छन्। कर्णाली प्रदेशमा करिब १.६ प्रतिशत परिवारले खानेपानीको मुख्य स्रोतको रूपमा नदी/खोला प्रयोग गरेको देखिन्छ।

समग्र नेपालमा कुल ६६,६०,८४१ परिवारमध्ये खानेपानीको मुख्य स्रोतको रूपमा धारा/पाइप (घरपरिसरभित्र र बाहिरसमेत) प्रयोग गर्ने परिवार ५७.० प्रतिशत, ट्युबवेल/हातेपम्प प्रयोग गर्ने परिवार २९.८ प्रतिशत रहेका छन्। प्रदेशगत रूपमा विभिन्न खानेपानीको स्रोत प्रयोग गर्ने परिवार संख्या तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका ७: खानेपानीको मुख्य स्रोतको प्रयोगअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/	जम्मा	धारा/पाइप (घर परिसर भित्र)	धारा/पाइप (घर परिसर बाहिर)	ट्युबवेल / हातेपम्प	ढाकिएको इनार/ कुवा	खुला इनार/ कुवा	मूल धारा	नदी/खोला	जार/ बोटल	अन्य
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	२३०४०१५	१४९०८४६	१९८२१८०	१०२२३५	१४१८५७	२६२०४४	२३८२७	३०८३८८	४५४४९
		%	१००	३४.६	२२.४	२९.८	१.५	२.१	३.९	०.४	४.६	०.७
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	५५९१०९	१७९४४३	१५०४४	१५९७४१	८२४१	१३४८३	२७५५	३१६१	१३४०४	३५८९
		%	१००.०	३२.१	२६.९	२८.६	१.५	२.४	४.९	०.६	२.४	०.६
प्रदेश												
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५	४०५४५	२३९६८६	४५६५८	९९७९	१९६१३	२६४२०	२७२५	४८१६	३२९३
		%	१००	३४.२	२०.१	४०	०.८	१.६	२.२	०.२	०.४	०.३
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	३३२००	२४६३४	३७०६६	१०६३	२१३२	२८७३	३१२	२६४	३२८
		%	१००.०	३२.६	२४.२	३६.४	१.०	२.१	२.८	०.३	०.३	०.३
मधेश	जम्मा	संख्या	११५६३८३	१७७५६	८४६३४	८३०२९	८०६२	२५९६६	१३८५७	७२९	२२५२	१३४८९
		%	१००	१५.३	७.३	७.८	०.७	२.२	१.२	०.१	०.२	१.२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	११७८४	६३२०	५७०४८	६०९	२००७	९५९	४९	१४८	९८८
		%	१००.०	१४.७	७.९	७.४	०.८	२.५	१.२	०.१	०.२	१.२
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	६८८१०७	३७८४८४	७२०५	३५६४७	४२६८२	६२३९१	३७७८	२६४२०४	१७४१९
		%	१००	४३.९	२४.१	४.८	२.३	२.७	४	०.२	१६.९	१.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	४४१२०	३३०३३	५८२०	२४३८	३६५७	५४८३	४२२	११०२२	९८३
		%	१००.०	४१.२	३०.९	५.४	२.३	३.४	५.१	०.४	१०.३	०.९
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६९६३२	३४७२६१	२१५४६८	१०७५	७८०८	१०२९८	४५५६७	२४७५	२०२३४	१७४५
		%	१००	५२.५	३२.६	१.६	१.२	१.६	६.९	०.४	३.१	०.३
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	२९२५६	२३०७३	१२३९	९३२	११३९	४७९	३२६	१०१८	१७५
		%	१००.०	४७.३	३७.३	२.०	१.५	१.८	७.६	०.५	१.६	०.३
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	४३९६४२	२२४०६४	३७९५६	२९७८४	२६१७२	२९६०८	४४३३	१५१२८	६५८
		%	१००	३७.८	१९.६	३.२	२.६	२.३	२.६	०.४	१.३	०.६
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०३७०	३६०५७	२२६१८	३५५१३	२०८९	२३५७	३०३१	५७५	८१७	६५३
		%	१००.०	३४.८	२१.८	३.४	२.०	२.३	२.९	०.६	०.८	०.६
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	१३०४६५	१६२६१९	१६३५	७५७३	९२१०	४८६९९	४२५	४८०	१०८०
		%	१००	३५.६	४४.४	०.४	२.१	२.५	१३.३	१.२	०.१	०.३
	संख्या	४४४१२	१४२०९	२०६८३	१३८	७५	१२७	६४६	६९७	३४	१६९	

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/	जम्मा	धारा/ पाइप (घर परिसर भित्र)	धारा/पाइप (घर परिसर बाहिर)	ट्युबवेल / हातेपम्प	ढाकिएको इनार/ कुवा	खुला इनार/ कुवा	मूल धारा	नदी/खोला	जार/ बोटल	अन्य
	अपाङ्गता भएको परिवार	%	१००.०	३२.०	४६.६	०.३	१.७	२.९	१४.५	१.६	०.१	०.४
सुदूरपश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७२	१२१७३९	१८५८७२	२१३७३१	३३८२	७९१६	३५५०२	५४११	१२७४	१९४५
		%	१००	२१.१	३२.२	३७.१	०.६	१.४	६.२	०.९	०.२	०.३
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	१०८१७	२०११०	२२९१७	३४५	९२०	४०६५	७८०	१०१	२९३
		%	१००.०	१७.९	३३.३	३८.०	०.६	१.५	६.७	१.३	०.२	०.५

२.६ परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धन

अपाङ्गता भएको परिवारको खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनमा सबैभन्दा बढी (६३%) काठ/दाउरा देखिएको छ । अपाङ्गता भएको परिवारले खाना पकाउन अक्सर एल.पी.ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार ३२.४ प्रतिशत रहेका छन् । बिजुली, गुडुँठा/गोरहा, बायोग्यास, मट्टितेल र अन्य इन्धन प्रयोग गर्ने परिवारको प्रतिशत क्रमशः ०.४, २.६, १.४, ०.१ र ०.१ रहेको छ ।

प्रदेशगत रूपमा विश्लेषण गर्दा अपाङ्गता भएको परिवारले खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गर्ने इन्धन कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा बढी (८८.४%) परिवारले खाना पकाउन अक्सर काठ/दाउरा प्रयोग गर्ने गरेका छन् । बागमती प्रदेशमा एल.पी. ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार सबैभन्दा बढी (५५.३%) रहेको छ ।

देशका कुल परिवारमध्ये आधाभन्दा बढी (५१.०%) परिवारले खाना पकाउन अक्सर काठ/दाउरा प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ । खाना पकाउन अक्सर एल.पी.ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार ४४.३ प्रतिशत रहेको छ । खाना बनाउन अक्सर प्रयोग गरिएको इन्धनअनुसारको परिवार संख्या देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका ८: परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ प्रतिशत	जम्मा	काठ/दाउरा	एल. पी.ग्यास	बिजुली	गुडुँठा/ गोरहा	बायो ग्यास	मट्टितेल	अन्य
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	३३९८३९६	२९४९९५१	३२५७४	१९१५३१	७८४५०	३२९७	६७२२
		%	१००	५१.०	४४.३	०.५	२.९	१.२	०	०.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	५५९१०९	३५२४६०	१८११९४	२१७४	१४२८१	८००४	३५४	६४२
		%	१००.०	६३.०	३२.४	०.४	२.६	१.४	०.१	०.१
प्रदेश										
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५५	६३५६७२	४९०२९७	६१७७	४०२०७	१५६८२	४६८	२२५२

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/प्रतिशत	जम्मा	काठ/दाउरा	एल. पी.ग्यास	बिजुली	गुइठा/ गोरहा	बायो ग्यास	मट्टितेल	अन्य
		%	१००	५३.४	४१.२	०.५	३.४	१.३	०	०.२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	६४१७८	३२६८६	४००	२८४१	१५२१	४०	२०६
मधेश	जम्मा	संख्या	११५६३८३	६७७७३२	३३१९९२	९४६८	१२६२७३	८२५२	३०३	२३६३
		%	१००	५८.६	२८.७	०.८	१०.९	०.७	०	०.२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	४९२६९	२००८४	५७३	९१५२	६००	२३	२११
		%	१००.०	६१.७	२५.१	०.७	११.५	०.८	०.०	०.३
वागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	४५३९८७	१०९४१५१	८८८७	१८५	९३८६	७५५	५६६
		%	१००	२९.०	६९.८	०.६	०	०.६	०	०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	४६३५४	५९२११	४७२	१७	८२२	५९	४३
		%	१००.०	४३.३	५५.३	०.४	०.०	०.८	०.१	०.०
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६१६३२	३११९२५	३४१०१७	१३९०	२२५	६५४८	३१५	२१२
		%	१००	४७.१	५१.५	०.२	०	१	०	०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	३८८६७	२२०५२	१२१	३२	७३७	४३	२५
		%	१००.०	६२.८	३५.६	०.२	०.१	१.२	०.१	०.०
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	६१२६९८	४८१७४८	४६९२	२३६८६	१७२३०	५७४	७१७
		%	१००	५३.७	४२.२	०.४	२.१	१.५	०.१	०.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०३७१०	६७८५	३२०२०	४४०	२१०९	१८२४	५७	७५
		%	१००.०	६४.८	३०.९	०.४	२.०	१.८	०.१	०.१
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	३००९६२	६१७२७	३५३	५१०	१६२३	६४८	२१४
		%	१००	८२.२	१६.९	०.१	०.१	०.४	०.२	०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४१२	३९२७२	४७९९	३७	६८	११०	१०५	२१
		%	१००.०	८८.४	१०.८	०.१	०.२	०.२	०.२	०.०
सुदूरपश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	४०५३४०	१४९०१९	१६०७	४४५	१९७२९	२३४	३९८
		%	१००	७०.३	२५.८	०.३	०.१	३.४	०	०.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	४७३३५	१०३४२	१३१	६२	२३९०	२७	६१
		%	१००.०	७८.४	१७.१	०.२	०.१	४.०	०.०	०.१

२.७ परिवारमा बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत

अपाङ्गता भएको परिवारले बत्ती बाल्नका लागि सबैभन्दा बढी (८८.४%) ले बिजुली प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ। अक्सर सोलार/सौर्य ऊर्जा, मट्टितेल र अन्य इन्धन प्रयोग गर्ने परिवार क्रमशः ९.५, ०.९ र १.२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ।

प्रदेशगत रूपमा अपाङ्गता भएको परिवारले मधेस प्रदेशमा सबैभन्दा बढी (९७.४%) ले बत्ती बाल्नका लागि बिजुली प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ। सौर्य ऊर्जा/सोलार प्रयोग गर्ने परिवार सबैभन्दा बढी कर्णाली प्रदेशमा (५२.९%) रहेको देखिएको छ।

जनगणनाको नतिजाअनुसार देशका अधिकांश (९२.२%) घरपरिवारहरूले आफू बसोबास गरेको घर/आवासीय एकाइमा बत्ती बाल्नका लागि अक्सर बिजुली प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ। बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिएको स्रोतअनुसारको परिवार संख्या देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका ९: परिवारमा बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ प्रतिशत	जम्मा	बिजुली	सोलार/ सौर्य ऊर्जा	मट्टीतेल	बायोग्यास	अन्य
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	६१३९१४१	४३९२८२	३८९०७	२०३२	४१४७९
		%	१००	९२.२	६.६	०.६	०	०.६
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	५५९१०९	४९४७७९	५२८५८	४९४१	२२३	६९०८
		%	१००.०	८८.४	९.५	०.९	०.०	१.२
प्रदेश								
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५५	१११५६८६	५९८६४	९७६५	२९५	५१४५
		%	१००	९३.७	५	०.८	०	०.४
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	९२९८८	६६६१	१२९३	२८	९०२
		%	१००.०	९१.३	६.५	१.३	०.०	०.९
मधेस	जम्मा	संख्या	११५६३८३	११३२०७८	९५११	१०६४५	६१३	३५३६
		%	१००	९७.९	०.८	०.९	०.१	०.३
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	७७८५१	६१७	१०४३	५६	३४५
		%	१००.०	९७.४	०.८	१.३	०.१	०.४
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	१५२६०३५	३६५३७	२२०३	११५	३०२७
		%	१००	९७.३	२.३	०.१	०	०.२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	१०२५१९	३६६०	३२३	१७	४५९
		%	१००.०	९५.८	३.४	०.३	०.०	०.४
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६१६३२	६४५७८०	१२६३३	१५०५	१०५	१६०९
		%	१००	९७.६	१.९	०.२	०	०.२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	५९३५९	१७९९	३२१	१८	३८०
		%	१००.०	९५.९	२.९	०.५	०.०	०.६
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	१०६९०८१	५१४२५	११३६८	५४९	८९२२
		%	१००	९३.७	४.५	१	०	०.८
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०३७१०	९५२६८	५६६१	१४२७	५५	१२९९
		%	१००.०	९१.९	५.५	१.४	०.१	१.३

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ प्रतिशत	जम्मा	बिजुली	सोलार/ सौर्य ऊर्जा	मट्टीतेल	बायोग्यास	अन्य
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	१८१६७६	१७५३०६	१७७५	१४५	७१३५
		%	१००	४९.६	४७.९	०.५	०	१.९
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४१२	१९०४४	२३४७७	२९२	२८	१५७१
		%	१००.०	४२.९	५२.९	०.७	०.१	३.५
सुदूरपश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	४६८८०५	९४००६	१६४६	२१०	१२१०५
		%	१००	८१.३	१६.३	०.३	०	२.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	४७१५०	१०९८३	२४२	२१	१९५२
		%	१००.०	७८.१	१८.२	०.४	०.०	३.२

२.८ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालय

अपाङ्गता भएको परिवारमध्ये ९४.८ प्रतिशत परिवारले कुनै न कुनै प्रकारको शौचालयको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने ५.२ प्रतिशत परिवारहरूसँग अझै पनि शौचालयको पहुँच नभएको देखाएको छ । जम्मा अपाङ्गता भएको परिवारमध्ये ६.३ प्रतिशत परिवारहरूले सार्वजनिक ढलमा जोडिएको फलस भएको, ५६.० प्रतिशत परिवारहरूले सेप्टिक ट्याङ्कमा जोडिएको फलस भएको, ३१.९ प्रतिशतले साधारण शौचालय र ०.५ प्रतिशतले सार्वजनिक शौचालय प्रयोग गर्ने गरेका छन् ।

प्रदेशगत रूपमा हेर्दा अपाङ्गता भएको परिवारमा मधेस प्रदेशमा शौचालय नभएको परिवार सबैभन्दा बढी १३.२ प्रतिशत देखिन्छ भने लुम्बिनी प्रदेशमा ६.३ प्रतिशत रहेको छ । शौचालय नभएका परिवारहरू गण्डकी प्रदेशमा सबैभन्दा कम (१.७%) रहेका छन् ।

देशका कुल परिवारमध्ये ९५.५ प्रतिशत परिवारले कुनै न कुनै प्रकारको शौचालयको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने ४.५ प्रतिशत परिवारहरूसँग अझै पनि शौचालयको पहुँच नभएको तथ्याङ्क जनगणनाको नतिजाले देखाएको छ । विभिन्न प्रकारका शौचालय प्रयोग गर्ने परिवारको प्रदेशगत विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका १०: परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकारअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ प्रतिशत	जम्मा	फलस भएको (सार्वजनिक ढल)	फलस भएको (सेप्टिक ट्यांक)	साधारण	सार्वजनिक	चर्पी नभएको
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	६५३७१०	३६६७७८०	२००५४८०	३२३८१	३०१४९०
		%	१००	९.८	५५.१	३०.१	०.५	४.५
		संख्या	५५९१०९	३५४८७	३१३३५८	१७८३४०	२८४९	२९०७५

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/प्रतिशत	जम्मा	फलस भएको (सार्वजनिक ढल)	फलस भएको (सेप्टिक ट्यांक)	साधारण	सार्वजनिक	चर्पी नभएको
	अपाङ्गता भएको परिवार	%	१००.०	६.३	५६.०	३१.९	०.५	५.२
प्रदेश								
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५५	२६५४२	७२६५७७	३९४६९८	५३६२	३७५७६
		%	१००	२.२	६१	३३.१	०.५	३.२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	२०४५	५९९५५	३५५९६	५१६	३७६०
		%	१००.०	२.०	५८.९	३४.९	०.५	३.७
मधेश	जम्मा	संख्या	११५६३८३	३११५९	४१४०३२	५६१६६०	१०३२२	१३९२१०
		%	१००	२.७	३५.८	४८.६	०.९	१२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	१८६८	२८९७७	३७९०१	६२०	१०५४६
		%	१००.०	२.३	३६.३	४७.४	०.८	१३.२
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	५१२०२६	७७७८७४	२५३५१५	५०३१	१९४७१
		%	१००	३२.७	४९.६	१६.२	०.३	१.२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	२३३३७	६००५६	२०८७४	४४१	२२७०
		%	१००.०	२१.८	५६.१	१९.५	०.४	२.१
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६१६३२	१८४५६	५०१८५५	१३२८९८	२१३१	६२९२
		%	१००	२.८	७५.९	२०.१	०.३	१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	१९९६	४३७४३	१४७९४	२६४	१०८०
		%	१००.०	३.२	७०.७	२३.९	०.४	१.७
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	४५८६७	६६८७३०	३५७९५५	४७६३	६४०३०
		%	१००	४	५८.६	३१.४	०.४	५.६
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०३७१०	४२११	५८२८२	३४२५४	४५७	६५०६
		%	१००.०	४.१	५६.२	३३.०	०.४	६.३
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	८१४९	२२०२२६	१२६७७९	१२८७	९५९६
		%	१००	२.२	६०.२	३४.६	०.४	२.६
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४१२	८७७	२५७७३	१५८६८	१७६	१७१८
		%	१००.०	२.०	५८.०	३५.७	०.४	३.९
सुदूरपश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	११५११	३५८४८६	१७७९७५	३४८५	२५३१५
		%	१००	२	६२.२	३०.९	०.६	४.४
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	११५३	३६५७२	१९०५३	३७५	३१९५
		%	१००.०	१.९	६०.६	३१.६	०.६	५.३

२.९ परिवारमा उपलब्ध साधन/सुविधाहरू

जनगणनामा देशका हरेक परिवारमा भएका साधन तथा सेवा सुविधाहरूका विवरण सङ्कलनगर्न रेडियो सुविधा, टेलिभिजन, ल्याण्डलाइन टेलिफोन, मोबाइल फोन (साधारण), स्मार्ट मोबाइल फोन, कम्प्युटर/ल्यापटप, इन्टरनेट सुविधा, कार/जीप/भ्यान, मोटरसाइकल/स्कुटर, साइकल, विद्युतीय पंखा, रेफ्रिजरेटर, वासिङ मेशिन, एयर कन्डिसनर लगायत १४ ओटा छनोट विकल्पहरू सहितको प्रश्न सोधिएको थियो ।

अपाङ्गता भएको परिवारमध्ये ५.९ प्रतिशत परिवारमा माथि उल्लिखित कुनै पनि साधन/सुविधाहरू उपलब्ध नभएको देखिन्छ भने ९४.१ प्रतिशत परिवारमा कम्तीमा एक किसिमको साधन/सुविधा उपलब्ध भएको देखिएको छ । साधारण मोबाइल फोन हुने वा स्मार्ट मोबाइल फोन हुने परिवारको संख्या ९०.५ प्रतिशत देखिएको छ । अपाङ्गता भएको परिवारमध्ये ४३.३ प्रतिशतमा टेलिभिजन, ३६.९ प्रतिशतमा रेडियो सुविधा, ३०.९ प्रतिशतमा इन्टरनेट सुविधा, ३२.४ प्रतिशतमा साइकल उपलब्ध रहेको देखिन्छ ।

देशभर प्राप्त नतिजाअनुसार ३.९ प्रतिशत परिवारहरूमा उल्लिखित कुनै पनि साधन/सुविधाहरू उपलब्ध नभएको देखिन्छ भने ९६.१ प्रतिशत परिवारमा कम्तीमा एक किसिमको साधन/सुविधा उपलब्ध भएको देखिएको छ ।

परिवारले उपभोग गर्ने अन्य साधन तथा सुविधासम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका ११: परिवारमा उपलब्ध साधन/सुविधाअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/प्रतिशत	जम्मा	कुनै सुविधा नभएको	कम्तीमा एक सुविधा भएको	उपलब्ध साधन/सुविधा														
						रेडियो सुविधा	टेलिभिजन	ल्याण्ड-लाइन टेलिफोन	मोबाइल फोन (साधारण)	स्मार्ट मोबाइल फोन	कम्प्युटर/ल्यापटप	इन्टरनेट सुविधा	कार/जीप/भ्यान	मोटरसाइकल/स्कुटर	साइकल	विद्युतीय पंखा	रेफ्रिजरेटर	वासिङ मेसिन	एयर कन्डिसनर	साधारण वा स्मार्ट मोबाइल फोन
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	२५८५४०	६४०२३०१	२२८०१२३	३२९११८५	३०१६०४	४८७५६१	४८६२८८५	९९८४७८	२५१४५१०	२०४९९०	१८१६१२१	२३४७४३३	३५३३३३८	१५७७९५	२७९६३७	५६६०१	६२०९३०५
		%	१००	३.९	९६.१	३४.२	४९.४	४.५	७३.२	७३	१५	३७.८	३.१	२७.३	३५.२	५३.१	२३.७	४.२	०.८	९३.२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	५५९१०९	३२८९८	५२६२११	२०६२४०	२४२२३४	१९३४४	४२४६९०	३६६९५३	५७४७२	१७२५४१	१२४४२	११९०१८	१८०९३१	२५९०७३	१०५८०२	१६२२६	३३५८	५०६१४९
		%	१००.०	५.९	९४.१	३६.९	४३.३	३.५	७६.०	६५.६	१०.३	३०.९	२.२	२१.३	३२.४	४६.३	१८.९	२.९	०.६	९०.५
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५	४४३५१	११४६४०४	४४३०१४	६४५९९४	३६६३२	८६४१०७	८८३७३३	१४०५०८	४५३८५८	२५९६०	२९४८९७	४८५९४९	६६५११३	३०६८५४	२९१८९	९४४९	१११३४२९
		%	१००.०	३.७	९६.३	३७.२	५४.६	३.१	७२.६	७४.२	११.८	३८.१	२.२	२४.८	४०.८	५५.९	२५.८	२.५	०.८	९३.५
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	६१३९	९५७३३	३९९०६	५००७७	२६२०	७५५८९	६८१६६	८९८३	३३८८१	१७५५	२०३७६	३६२५१	४९१६०	२१९१३	१८६४	५७	९२२४४
		%	१००.०	६.०	९४.०	३९.२	४९.२	२.६	७४.२	६६.९	८.८	३३.३	१.७	२०.०	३५.६	४८.३	२१.५	१.८	०.६	९०.५
मधेश	जम्मा	संख्या	११५६३८३	५११६९	११०५२१४	२५६४४९	५०४३५७	१८९३२	८६४७००	७७३०८४	९०७९९	२४८०१६	१६६९४	३९४५९६	७७९४६६	९११७९५	१२५६५३	१५२१५	६२५८	१०४०५४३
		%	१००.०	४.४	९५.६	२२.२	४३.६	१.६	७४.८	६६.९	७.८	२१.४	१.४	३४.१	६७.४	७८.८	१०.९	१.३	०.५	९०.८
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	४०४८	७५८६४	१७२४३	३३६६१	१०६६	५९८१३	५१५२८	५५७०	१६४६९	११९८	२५६२८	५३१७१	६२४८१	८६७६	९४२	४०९	७१७६
		%	१००.०	५.१	९४.९	२१.६	४२.१	१.३	७४.८	६४.५	७.०	२०.६	१.५	३२.१	६६.५	७८.२	१०.९	१.२	०.५	८९.८
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	४८४२५	१५१९४९२	५३८६६७	९७९७४	१५८७८६	१०६८६६८	१२५४७०९	४७४४५२	८६४९१३	९९८५४	५६०७३६	२४२३८२	६५४७८१	५७०२१०	१७००७७	२२१८४	१४९०९५३
		%	१००.०	३.१	९६.९	३४.४	६२.०	१०.१	६८.२	८०.०	३०.३	५५.२	६.४	३५.८	१५.५	४१.८	३६.४	१०.८	१.४	९५.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	६२७१	१००७०७	४०५४३	६१७६०	९५२७	७७४०७	७४३४८	२३६४३	४६६८१	५०५९	३०९०५	१६१८०	४०३०७	३३९२२	९४५३	१२४७	९७७६
		%	१००.०	५.९	९४.१	३७.९	५७.७	८.९	७२.४	६९.५	२२.१	४३.६	४.७	२८.९	१५.१	३७.७	३१.७	८.८	१.२	९१.४
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६९६३२	२०७२२	६४०९१०	२४२६९६	३९४५६२	३४१८८	४७५५५९	५१४६९०	१०७३४	३१७००७	२४०७७	१६००९७	८९६८१	२९४८९४	२०९१४९	३०२२०	३२७४	६३१२७५
		%	१००.०	३.१	९६.९	३६.७	५९.६	५.२	७१.१	७७.८	१६.२	४७.९	३.६	२४.२	१३.६	४४.६	३१.६	४.६	०.५	९५.४

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/प्रतिशत	जम्मा	कुनै सुविधा नभएको	कम्तीमा एक सुविधा भएको	उपलब्ध साधन/सुविधा														
						रेडियो सुविधा	टेलिभिजन	ल्याण्ड-लाइन टेलिफोन	मोबाइल फोन (साधारण)	स्मार्ट मोबाइल फोन	कम्प्युटर/ल्यापटप	इन्टरनेट सुविधा	कार/जीप/भ्यान	मोटरसाइकल/स्कुटर	साइकल	विद्युतीय पंखा	रेफ्रिजरेटर	वासिङ मेशिन	एयर कन्डिसनर	साधारण वा स्मार्ट मोबाइल फोन
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	३७२०	५८१५७	२३८८०	३२२६६	२२८६	४६७२०	४२१४५	६५३२	२२८७३	१५३४	१०६०२	७५५८	२०९७७	१४३५७	१८०४	१८७	५६८१९
		%	१००.०	६.०	९४.०	३८.६	५२.१	३.७	७५.५	६८.१	१०.६	३७.०	२.५	१७.१	१२.२	३३.९	२३.२	२.९	०.३	९१.८
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	३५५९०	११०५७५५	३८५५३२	५३६००४	३३७९६	८५१४०२	८६१४९६	१२७०६	४११०३५	२८८२४	२९१४१५	५२६२०८	६८४२२७	२७७९५७	३१२०७	१३३०२	१०६७४१
		%	१००.०	३.१	९६.९	३३.८	४७.०	३.०	७४.६	७५.५	११.१	३६.०	२.५	२५.५	४६.१	५९.९	२४.४	२.७	१.२	९३.५
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०३७१०	४७८०	९८९३०	३७४१६	४३४८८	२३५०	७९८५६	७२२०४	८३७१	३११४८	२०८८	२१८०८	४५७३५	५५३८८	१९९४५	१९८९	८२९	९४१८६
		%	१००.०	४.६	९५.४	३६.१	४१.९	२.३	७७.०	६९.६	८.१	३०.०	२.०	२१.०	४४.१	५३.४	१९.२	१.९	०.८	९०.८
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	२६५१३	३३९५२४	१६८०८१	६४५५८	६८९२	३०१०१०	२१३७४९	२०४७०	७४२३४	३०३९	२४४७३	६६०४	४५२७७	१७३३९	१०२२	३०८	३२९१५३
		%	१००.०	७.२	९२.८	४५.९	१७.६	१.९	८२.२	५८.४	५.६	२०.३	०.८	६.७	१.८	१२.४	४.७	०.३	०.१	८९.९
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४१२	३९७६	४०४३६	२०७८३	५९३३	६२५	३६८४४	२३४९३	१६३९	७५३२	२८६	२०१९	६२०	३७९१	१४०४	७८	१९	३९१४३
		%	१००.०	९.०	९१.०	४६.८	१३.४	१.४	८३.०	५२.९	३.७	१७.०	०.६	४.५	१.४	८.५	३.२	०.२	०.०	८८.१
सुदूर पश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	३१७७०	५४५००२	२४५६८४	१७०१३६	१२३७८	४५६११५	३६१४३४	३८०१७	१४५४७७	६५४२	८९९०७	२१७१४३	२७९२५१	७०२३३	२७०७	१८२६	५२६८११
		%	१००.०	५.५	९४.५	४२.६	२९.५	२.१	७९.१	६२.७	६.६	२५.२	१.१	१५.६	३७.६	४८.४	१२.२	०.५	०.३	९१.३
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	३९६४	५६३८४	२६४६९	१५०४९	८७०	४८४६१	३५०६९	२७३४	१३९५७	५१२	७६८०	२१४१६	२६९६९	५५८५	१६६	९६	५४२०५
		%	१००.०	६.६	९३.४	४३.९	२४.९	१.४	८०.३	५८.१	४.५	२३.१	०.८	१२.७	३५.५	४४.७	९.३	०.३	०.२	८९.८

२.१० परिवारमा महिलाको नाममा रहेको घरजग्गा

अपाङ्गता भएको परिवारमध्ये ११.७ प्रतिशत परिवारमा महिलाको नाममा घर र जग्गा दुवै रहेको देखिएको छ । महिलाको नाममा जग्गा मात्र भएका परिवार ९.६ प्रतिशत र घर मात्र भएका परिवार २.१ प्रतिशत रहेका छन् । कुल अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवारमध्ये २३.४ प्रतिशत परिवारहरूमा महिलाको नाममा घर वा जग्गा वा घरजग्गा दुवै रहेको देखिन्छ ।

प्रदेशगत रूपमा हेर्दा अपाङ्गता भएको परिवारमध्ये महिलाको नाममा घर वा जग्गा वा घरजग्गा दुवै रहेका परिवारको संख्या कोशी प्रदेशमा सबैभन्दा बढी २८.३ प्रतिशत र सबैभन्दा कम सुदूरपश्चिम प्रदेशमा ११.४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

देशमा जम्मा परिवारको ११.८ प्रतिशत परिवारमा महिलाको नाममा घर र जग्गा दुवै रहेको देखिएको छ । महिलाको नाममा जग्गा मात्र भएका परिवार ९.७ प्रतिशत र घर मात्र भएका परिवार २.३ प्रतिशत रहेका छन् । समग्रमा २३.८ प्रतिशत परिवारहरूमा महिलाको नाममा घर वा जग्गा वा घरजग्गा दुवै रहेको देखिन्छ । प्रदेशगत आधारमा महिलाको नाममा घर वा जग्गा वा घर जग्गा भएको विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका १२: महिलाको नाममा घरजग्गा रहेको परिवार

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/प्रतिशत	जम्मा	घर मात्र भएका	जग्गा मात्र भएका	घर जग्गा दुवै भएका	घर जग्गा दुवै नभएका	उल्लेख नगरेका
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	१५६३७६	६४३६७५	७८८९१७	४९६६५४८	१०५३२५
		%	१००	२.३	९.७	११.८	७४.६	१.६
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	५५९१०९	११६८५	५३५९७	६५४२३	४१९५४५	८८५९
		%	१००.०	२.१	९.६	११.७	७५.०	१.६
प्रदेश								
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५५	१८७१८	१४९७०३	१६९७०७	८४१५६४	११०६३
		%	१००	१.६	१२.६	१४.३	७०.७	०.९
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	१५५१	१२८७९	१४४१९	७२०७९	९४४
		%	१००.०	१.५	१२.६	१४.२	७०.८	०.९
मधेस	जम्मा	संख्या	११५६३८३	३०६८८	१२२३१०	१३८३९४	८४६६३८	१८३५३
		%	१००	२.७	१०.६	१२	७३.२	१.६
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	२१७१	९६७१	९९६९	५६९७५	११२६
		%	१००.०	२.७	१२.१	१२.५	७१.३	१.४
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	४७४९५	१४६८८१	१९६५६८	११६२८७७	१४०९६
		%	१००	३	९.४	१२.५	७४.२	०.९

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/प्रतिशत	जम्मा	घर मात्र भएका	जग्गा मात्र भएका	घर जग्गा दुवै भएका	घर जग्गा दुवै नभएका	उल्लेख नगरेका
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	३१७४	१०४११	१४४००	७७९७७	१०१६
		%	१००.०	३.०	९.७	१३.५	७२.९	०.९
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६९६३२	२२५२०	७१९६३	९३४६५	४५३४४०	२१०४४
		%	१००	३.४	१०.८	१४.१	६८.५	३.२
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	१६६६	५९७८	८३९६	४३९४४	१८९३
		%	१००.०	२.७	९.७	१३.६	७१.०	३.१
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	२९६४१	१०६५००	१३१४८६	८५३३९५	२०३२३
		%	१००	२.६	९.३	११.५	७४.८	१.८
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०३७१०	२३६९	९५३९	१२०८१	७८०४८	१६७३
		%	१००.०	२.३	९.२	११.६	७५.३	१.६
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	३३८३	२०००५	२२५४४	३१०१०४	१०००१
		%	१००	०.९	५.५	६.२	८४.७	२.७
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४१२	३५४	२२०९	२६१४	३८०१९	१२१६
		%	१००.०	०.८	५.०	५.९	८५.६	२.७
सुदूरपश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	३९३१	२७११३	३६७५३	४९८५३०	१०४४५
		%	१००	०.७	४.७	६.४	८६.४	१.८
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	४००	२९१०	३५४४	५२५०३	९९१
		%	१००.०	०.७	४.८	५.९	८७.०	१.६

२.११ कृषिबाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण

अपाङ्गता भएको परिवारले कुनै पनि सरकारी निकायमा दर्ता नगरेका र एक जना पनि तलबी कामदार नराखेका कृषिबाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गरेको परिवार ९.६ प्रतिशत रहेको छ। यस्ता साना घरेलु व्यवसायमध्ये घरेलु उद्योग २५.३ प्रतिशत, व्यापार/व्यवसाय ४५.७ प्रतिशत, सेवा ११.५ प्रतिशत, यातायात ५.२ प्रतिशत, र १२.२ प्रतिशत अन्य किसिमका व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवार छन्। प्रदेशगत रूपमा मधेस प्रदेशमा सबैभन्दा बढी १०.७ प्रतिशत र सबैभन्दा कम लुम्बिनी प्रदेशमा ८.७ प्रतिशत परिवारले साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गरेको देखिन्छ।

जनगणनाको नतिजाअनुसार समग्र देशमा कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गरेका परिवार ९.४ प्रतिशत रहेका छन्। कृषिबाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका १३: कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/प्रतिशत	जम्मा परिवार संख्या	साना घरेलु व्यवसाय नभएका परिवार संख्या	साना घरेलु व्यवसाय भएका परिवार संख्या	उल्लेख नभएको	साना घरेलु व्यवसाय				
							घरेलु उद्योग	व्यापार/व्यवसाय	यातायात	सेवा	अन्य
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	६०११३४९	६२७८८७	२१६०५	१३७६४४	३१०८५१	३४६५६	६९१७७	७५५५९
		%	१००	९०.२	९.४	०.३	२१.९	४९.५	५.५	११.०	१२.०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	५५९१०९	५०३८३४	५३४५९	१८१६	१३५२४	२४४२८	२७९९	६१६२	६५४६
		%	१००.०	९०.१	९.६	०.३	२५.३	४५.७	५.२	११.५	१२.२
प्रदेश											
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५५	१०७४२७६	११६४७९	२१३५	२८५४७	५७२९२	७४०३	११६५९	११५७८
		%	१००.०	९०.२	९.८	०.२	२४.५	४९.२	६.४	१०.०	९.९
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	९१३२३	१०३४८	२०१	२८२१	४६९६	६०४	११०१	११२६
		%	१००	८९.६	१०.२	०.२	२७.३	४५.४	५.८	१०.६	१०.९
मधेश	जम्मा	संख्या	११५६३८३	१०३६४६३	११९९२०	३३८०	२६७४८	५५३३७	७२६५	११५८०	१८९९०
		%	१००	८९.६	१०.४	०.३	२२.३	४६.१	६.१	९.७	१५.८
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	७१७२	८५४१	१९९	१९५६	३९७३	४९१	८५२	१२६९
		%	१००	८९.१	१०.७	०.२	२२.९	४६.५	५.७	१०.०	१४.९
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७९१७	१४१४३९५	१५३५२२	२३१०	३१४५७	७८५६३	६९६६	१८४६७	१८०६९
		%	१००	९०.२	९.८	०.१	२०.५	५१.२	४.५	१२.०	११.८
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	९६५३४	१०२७८	१६६	२६५५	४९५८	४३९	१११९	११०७
		%	१००	९०.२	९.६	०.२	२५.८	४८.२	४.३	१०.९	१०.८
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६१६३२	६०२२६१	५९३७	६३५८	१४१४८	३०६२४	२७२३	६६११	५२६५
		%	१००	९१.०	९.०	१.०	२३.८	५१.६	४.६	११.१	८.९
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	५५८९६	५४४०	५४१	१६६९	२३७५	२३६	६४३	५१७
		%	१००	९०.३	८.८	०.९	३०.७	४३.७	४.३	११.८	९.५
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	१०४५७२९	९५६१६	४१४५	१९८६६	४७१४९	६२९४	१११५५	१११५२
		%	१००	९१.६	८.४	०.४	२०.८	४९.३	६.६	११.७	११.७
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०३७१०	९४३२७	९००९	३७४	२०८०	४०५२	६०५	११६९	११०३
		%	१००	९१.०	८.७	०.४	२३.१	४५.०	६.७	१३.०	१२.२
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	३३३५७४	३२४६३	१३८८	६९१६	१६१६८	१२५२	३८९६	४२३१
		%	१००	९१.१	८.९	०.४	२१.३	४९.८	३.९	१२.०	१३.०
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४१२	४०२२७	४०३५	१५०	१०५८	१७४१	१२४	५५९	५५३
		%	१००	९०.६	९.१	०.३	२६.२	४३.१	३.१	१३.९	१३.७
सुदूरपश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	५२६२५६	५०५१६	१८८९	९९६२	२५७१८	२७५३	५८०९	६२७४
		%	१००	९१.२	८.८	०.३	१९.७	५०.९	५.४	११.५	१२.४
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	५४३५५	५८०८	१८५	१२८५	२६३३	३००	७१९	८७१
		%	१००	९०.१	९.६	०.३	२२.१	४५.३	५.२	१२.४	१५.०

२.१२ परिवारमा अनुपस्थित (विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने) जनसंख्या

अपाङ्गता भएको जम्मा ५,५९,१०९ परिवारमध्ये १,२८,८७२ (२३.०%) परिवारबाट १,९७,३२० जना व्यक्तिहरू परिवारमा अनुपस्थित रही विदेशमा अक्सर बसोबास गरेको देखिन्छ। जसमा ७९.४ प्रतिशत पुरुष र २०.६ प्रतिशत महिला रहेका छन्।

प्रदेशगत आधारमा हेर्दा अपाङ्गता भएको परिवारबाट परिवारमा अनुपस्थित (विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने) जम्मा व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै सुदूरपश्चिम प्रदेशबाट २०.५ प्रतिशत र सबैभन्दा कम कर्णाली प्रदेशबाट ५.९ प्रतिशत रहेका छन्।

देशका १५,५५,९६१ (२३.४%) परिवारबाट २१,९०,५९२ जना परिवारमा अनुपस्थित रही विदेशमा अक्सर बसोबास गरेको देखिन्छ। लैङ्गिकरूपमा ८२.२ प्रतिशत पुरुष र १७.८ प्रतिशत महिला रहेका छन्।

प्रदेशगत रूपमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवारबाट परिवारमा अनुपस्थित रही विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने परिवारहरू देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका १४: परिवारमा अनुपस्थित (विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने) जनसंख्या

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	जम्मा परिवार संख्या	परिवार*	नखुले को	जम्मा		पुरुष		महिला	
					संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल	जम्मा	६६६०८४१	१५५५९६१	८३९०	२१९०५९२	१००	१७९९६७५	८२.२	३९०९१७	१७.८
	अपाङ्गता भएको परिवार	५५९१०९	१२८८७२	५२१	१९७३२०	१००	१५६६६२	७९.४	४०६५८	२०.६
प्रदेश										
कोशी	जम्मा	११९०७५५	२६९८९२	८१६	३४३०३४	१५.७	२८६६३१	८३.६	५६४०३	१६.४
	अपाङ्गता भएको परिवार	१०१८७२	२२३४१	६५	२९७३५	१५.१	२३९२५	८०.५	५८१०	१९.५
मधेश	जम्मा	११५६३८३	२५२०१५	८१७	३०४२८६	१३.९	२९२४२७	९६.१	११८५९	३.९
	अपाङ्गता भएको परिवार	७९९१२	१६८५०	५३	२१३०४	१०.८	२०१४१	९४.५	११६३	५.५
बागमती	जम्मा	१५६७९१७	२८३२२८	५२७०	३९७९३०	१८.२	२८०१२०	७०.४	११७८१०	२९.६
	अपाङ्गता भएको परिवार	१०६९७८	१९५०४	२५३	२८६७८	१४.५	१९७५०	६८.९	८९२८	३१.१
गण्डकी	जम्मा	६६१६३२	२०७९१०	३८०	२८६५९३	१३.१	२३९७८८	८३.७	४६८०५	१६.३

क्षेत्र	जम्मा/अपाङ्गता भएको परिवार	जम्मा परिवार संख्या	परिवार*	नखुले को	जम्मा		पुरुष		महिला	
					संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
	अपाङ्गता भएको परिवार	६१८७७	१७८९९	३२	२५७७७	१३.१	२११७६	८२.२	४६०१	१७.८
लुम्बिनी	जम्मा	११४१३४५	३०८०७३	६६९	४२०९०६	१९.२	३६७६७०	८७.४	५३२३६	१२.६
	अपाङ्गता भएको परिवार	१०३७१०	२६९०६	६४	३९७६४	२०.२	३३७२७	८४.८	६०३७	१५.२
कर्णाली	जम्मा	३६६०३७	६२७२८	१६१	९४३२०	४.३	७७२७८	८१.९	१७०४२	१८.१
	अपाङ्गता भएको परिवार	४४४१२	६९६८	२१	११५९२	५.९	८९९०	७७.६	२६०२	२२.४
सुदूरपश्चिम	जम्मा	५७६७७२	१७२११५	२७७	३४३५२३	१५.७	२५५७६१	७४.५	८७७६२	२५.५
	अपाङ्गता भएको परिवार	६०३४८	१८४०४	३३	४०४७०	२०.५	२८९५३	७१.५	११५१७	२८.५

२.१३ सम्पन्नताको वर्गीकरणअनुसार परिवारको अवस्था

जनगणना २०७८ ले सङ्कलन गरेका घरको बनोट संरचना र किसिम (जग, पर्खाल, छानो, भुइँ आदि), खानेपानीको मुख्य स्रोत, खाना पकाउन र बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धन, शौचालयको सुविधा र अन्य घरायसी सम्पत्तिको आधारमा हाल देशका विभिन्न भूभागमा बसोबास गर्ने परिवारलाई पाँच बराबर भागमा विभाजन गरी सम्पन्नताको पञ्चांश वर्गीकरण (Wealth quintile) निर्धारण गरिएको छ। यसरी सूचक निर्माण गर्दा घरायसी उपभोग, साधन तथा सुविधामा न्यून पहुँच भएका पहिलो (तल्लो २०%) वर्गमा र साधन तथा सुविधामा उच्च पहुँच रहेका परिवार पाँचौँ (माथिल्लो २०%) वर्गमा पर्ने गरिएको छ।

यस वर्गीकरणले देशका सबै परिवारलाई समान २०% मा विभाजन गर्ने हुनाले सबै तल्लोदेखि माथिल्लो तहसम्मका पाँचै भागमा २०% नै परिवार भएको देखिन्छ। समग्र देशभरिका परिवारलाई समान पाँच भागमा वितरण गर्दा अपाङ्गता भएको घर कुन तहमा रहेका छन् र तिनको वितरण कस्तो छ भनि विश्लेषण गरिएको छ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार अपाङ्गता भएको परिवारको सम्पन्नताको तल्लो वर्गमा २७.४% र माथिल्लो वर्गमा १४.०% परिवार रहेका छन्। पहिलो वर्गमा पर्ने परिवारमा बसोबास गर्ने जनसंख्या २४.८ प्रतिशत र माथिल्लो वर्गमा १५.०% रहेका छन्। यससम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका १५: सम्पन्नताको वर्गीकरणअनुसार परिवारको विवरण

क्षेत्र	जम्मा/ अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ प्रतिशत	जम्मा परिवार	जम्मा जनसंख्या	पहिलो पञ्चांश (First Quintile)		द्वितीय पञ्चांश (Second Quintile)		तृतीय पञ्चांश (Third Quintile)		चतुर्थ पञ्चांश (Fourth Quintile)		पञ्चम पञ्चांश (Fifth Quintile)			
					परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या
नेपाल	जम्मा	संख्या	६६६०८४१	२८९२५४८०	१३४९४३९	५७५८६९०	१३१२६२०	५९०७६४८	१३३२८०५	५९८३४९५	१३३५२८८	५४७८०२	१३३०६८९	५८०३८४५		
		%	१००.०	१००.०	२०.३	१९.९	१९.७	२०.४	२०.०	२०.७	२०.०	१८.९	२०.०	२०.१		
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	५५९१०९	२७४२००४	१५२९७	६८०९३५	१२९११९	६४३९८२	११४०५२	५७९२४४	८४७८०	४२६०५२	७८१८३	४११७९१		
		%	१००.०	१००.०	२७.४	२४.८	२३.१	२३.५	२०.४	२१.१	१५.२	१५.५	१४.०	१५.०		
प्रदेश																
कोशी	जम्मा	संख्या	११९०७५	४९२८०८६	२४५९०४	९५३५४२	२६३६६४	११२५९३६	२३६५३२	१००१६३२	२३४५३७	९३७५२४	२१०११८	९०९४४२		
		%	१००.०	१००.०	२०.७	१९.३	२२.१	२२.८	१९.९	२०.३	१९.७	१९.०	१७.६	१८.५		
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०१८७२	४६९४४०	२७९८३	११२०१२	२४६०७	११६३५४	१९५७३	९४०८१	१६१०७	७७०१२	१३६०२	६९९८१		
		%	१००.०	१००.०	२७.५	२३.९	२४.२	२४.८	१९.२	२०.०	१५.८	१६.४	१३.४	१४.९		
मधेश	जम्मा	संख्या	११५६३८३	६१००६९७	२९८९९७	१४४३०९४	२४७४२०	१३११५०१	२९८३६९	१६१२७७५	२१२३९७	११६९१४२	९९२००	५६४१८५		
		%	१००.०	१००.०	२५.९	२३.७	२१.४	२१.५	२५.८	२६.४	१८.४	१९.२	८.६	९.२		
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	७९९१२	४७७३२०	२२३६५	११६१०१	१७४८०	१०४९३९	२०५१८	१२७२८३	१३४४२	८७४२८	६१०७	४१५६९		
		%	१००.०	१००.०	२८.०	२४.३	२१.९	२२.०	२५.७	२६.७	१६.८	१८.३	७.६	८.७		
बागमती	जम्मा	संख्या	१५६७१७	६०२१००३	१३२८३५	४९०१०८	१६६१६१	६४९४८७	२६४२६८	९९४०१०	४०९४६९	१४२०२९०	५९५१८४	२४६७१०८		
		%	१००.०	१००.०	८.५	८.१	१०.६	१०.८	१६.९	१६.५	२६.१	२३.६	३८.०	४१.०		
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०६९७८	४६६५८०	१५२१८	५६३०६	१५९७७	६७२४२	२२२९१	९२९९७	२१६६६	९२५५३	३१८२६	१५८२८२		
		%	१००.०	१००.०	१४.२	१२.१	१४.९	१४.४	२०.८	१९.८	२०.३	१९.८	२९.८	३३.९		

क्षेत्र	जम्मा/ अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या/ प्रतिशत	जम्मा परिवार	जम्मा जनसंख्या	पहिलो पञ्चाश (First Quintile)		द्वितीय पञ्चाश (Second Quintile)		तृतीय पञ्चाश (Third Quintile)		चतुर्थ पञ्चाश (Fourth Quintile)		पञ्चम पञ्चाश (Fifth Quintile)			
					परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या
गण्डकी	जम्मा	संख्या	६६१६३२	२४३६५२१	८६४०३	२७६११७	१२९६४६	४९०१२७	१३१५२५	४८९४००	१४४९१०	५०२६६३	१६९१४८	६७८१३४		
		%	१००.०	१००.०	१३.१	११.३	१९.६	२०.१	१९.९	२०.१	२१.९	२०.६	२५.६	२७.८		
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६१८७७	२५६९१२	१३२६७	४४९४०	१५३८९	६५२४६	१३२५२	५६१२५	९६५८	४१०६४	१०३११	४९५३७		
		%	१००.०	१००.०	२१.४	१७.५	२४.९	२५.४	२१.४	२१.८	१५.६	१६.०	१६.७	१९.३		
लुम्बिनी	जम्मा	संख्या	११४१३४५	५०८५२३२	२०२३५५	८३९३७९	२५४६११	११२२०८५	२६०१४३	१२२८३०४	२३०७६४	१००९१९४	१९३४७२	८८६२७०		
		%	१००.०	१००.०	१७.७	१६.५	२२.३	२२.१	२२.८	२४.२	२०.२	१९.८	१७.०	१७.४		
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	१०३७१०	५२६२२०	२४८११	१०७८१६	२६६१४	१३१२५९	२३९६९	१३०८३५	१६२८६	८८५०८	१२०३०	६७८०२		
		%	१००.०	१००.०	२३.९	२०.५	२५.७	२४.९	२३.१	२४.९	१५.७	१६.८	११.६	१२.९		
कर्णाली	जम्मा	संख्या	३६६०३७	१६७५२०४	१८७६५५	८७६८१९	१०२२२४	४८३८२३	३६१८७	१५५८०६	२४७०४	९२०७२	१५२६७	६६६८४		
		%	१००.०	१००.०	५१.३	५२.३	२७.९	२८.९	९.९	९.३	६.७	५.५	४.२	४.०		
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	४४४१२	२२७९१०	२५६८९	१२९५९६	१२४०८	६६९३२	३५६९	१८०३९	१७००	७८१९	१०४६	५५२४		
		%	१००.०	१००.०	५७.८	५६.९	२७.९	२९.४	८.०	७.९	३.८	३.४	२.४	२.४		
सुदूर- पश्चिम	जम्मा	संख्या	५७६७७२	२६७८७३७	१९५२९०	८७९५५१	१४८८९	७२४६८९	१०५७८१	५०१५६८	७८५०७	३४०९१७	४८३००	२३२०१२		
		%	१००.०	१००.०	३३.९	३२.८	२५.८	२७.१	१८.३	१८.७	१३.६	१२.७	८.४	८.७		
	अपाङ्गता भएको परिवार	संख्या	६०३४८	३१७६२२	२३६४२	११४१६४	१६६४४	९२०१०	१०८८०	६०६८४	५९२१	३१६६८	३२६१	१९०९६		
		%	१००.०	१००.०	३९.२	३५.९	२७.६	२९.०	१८.०	१९.१	९.८	१०.०	५.४	६.०		

खण्ड तीन: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसांख्यिक अवस्था

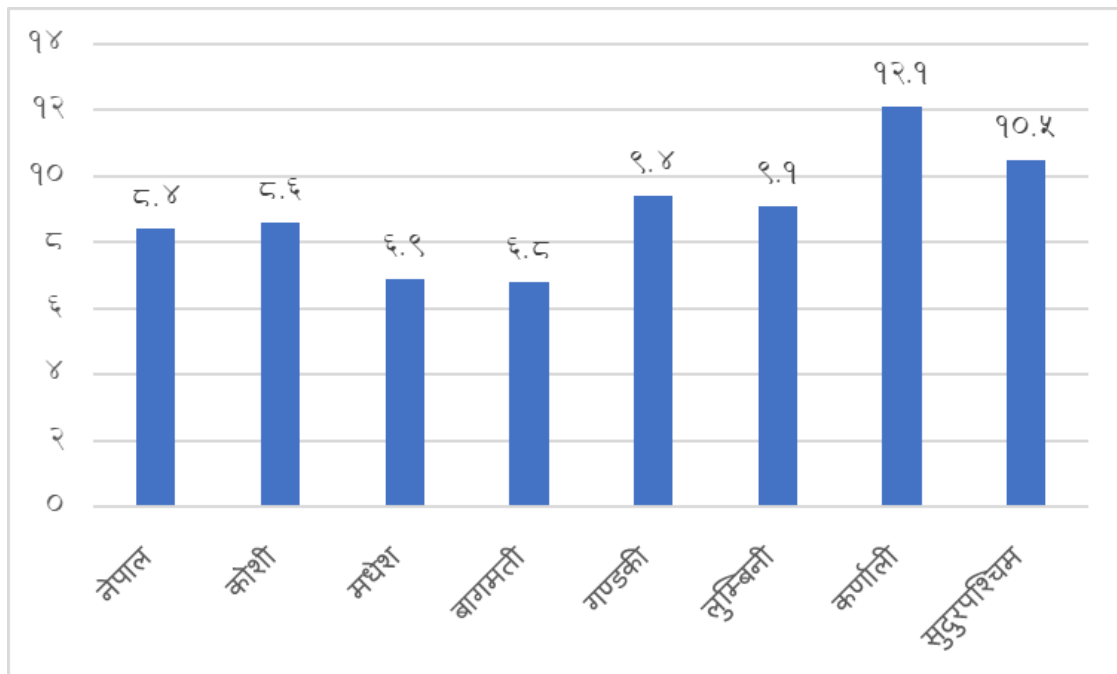
३.१ परिवार संख्या, जनसंख्या र अपाङ्गता

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा देशभित्र अक्सर बसोबास गर्ने व्यक्ति तथा परिवारहरूको व्यक्तिगत तथा पारिवारिक विवरणहरू सङ्कलन गरिएको थियो। अक्सर बसोबास भन्नाले व्यक्ति धेरैजसो वा प्रायः गरी बस्ने ठाँउलाई बुझाउँदछ। जनगणनामा जो व्यक्ति जुन परिवारमा अक्सर बसोबास गरेको छ त्यही परिवारबाट ती व्यक्तिहरूको गणना गरिएको थियो। यसैगरी परिवार भन्नाले सामान्यतया व्यक्ति वा व्यक्तिहरूको समूह हो जो एउटै आम्दानी खर्चले घर व्यवहार चलाई एकै भान्सामा खानपिन गरी बसेका हुन्छन्। परिवार भित्र नाता पर्ने वा नपर्ने व्यक्तिहरू पनि पर्दछन्। जनगणनाको नतिजा अनुसार नेपालमा कुल ६६,६६,९३७ परिवार रहेका छन्। यसमध्ये ५,५९,८३० परिवारमा कुनै न कुनै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू बसोबास गरेको देखिन्छ। नेपालका कुल परिवारमध्ये ८.४ प्रतिशत परिवारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको बसोबास रहेको देखिन्छ। प्रदेश अनुसार हेर्दा कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा बढी अर्थात् १२.१ प्रतिशत परिवारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको बसोबास रहेको देखिन्छ। यसै गरी बागमती प्रदेशमा सबैभन्दा कम अर्थात् ६.८ प्रतिशत परिवारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको बसोबास रहेको देखिन्छ। प्रदेश अनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको बसोबास रहेको परिवार संख्या देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका १६: प्रदेश अनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवार संख्या र प्रतिशत वितरण

विवरण	संख्या / %	नेपाल	कोशी	मधेश	बागमती	गण्डकी	लुम्बिनी	कर्णाली	सुदूरपश्चिम
जम्मा परिवार संख्या	संख्या	६६६६९३७	११९१५५६	११५६७१५	१५७०९२७	६६२४८०	११४१९०२	३६६२५५	५७७१०२
अपाङ्गता भएको परिवार संख्या	संख्या	५५९८३०	१०१९६५	७९९५२	१०७३२९	६९९७३	१०३७९४	४४४३८	६०३७९
	%	८.४	८.६	६.९	६.८	९.४	९.१	१२.१	१०.५

रेखाचित्र १: प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवार (प्रतिशतमा)

३.२ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसंख्या

जनगणनामा देशभित्र अक्सर बसोबास गर्ने सबै व्यक्तिहरूको अपाङ्गतासम्बन्धी विवरण संकलनका लागि १२ प्रकारका अपाङ्गतासहितको प्रश्न सोधिएको थियो। जनगणनाको नतिजाअनुसार (जनगणना सन्दर्भ दिन २०७८ साल मंसिर ९ गते) नेपालको जनसंख्या २,९१,६४,५७८ रहेको छ। उक्त कुल जनसंख्यामध्ये जम्मा ६,४७,७४४ जना अर्थात् २.२ प्रतिशतमा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता देखिएको छ। कुल पुरुष जनसंख्याको २.५ प्रतिशत पुरुष र कुल महिला जनसंख्याको २.० प्रतिशत महिलामा अपाङ्गता रहेको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिमध्ये पुरुष ५४.२ प्रतिशत र महिला ४५.८ प्रतिशत रहेका छन्।

प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जनसंख्या हेर्दा कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा बढी अर्थात् ३.१ प्रतिशत जनसंख्यामा कुनै न कुनै अपाङ्गता रहेको देखिन्छ भने सबैभन्दा कम मधेश प्रदेशमा (१.५%) रहेको छ। प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएको नभएको जनसंख्याको विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका १७: प्रदेशगत रूपमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसंख्या र प्रतिशत

विवरण	संख्या / %	नेपाल	कोशी	मधेस	बागमती	गण्डकी	लुम्बिनी	कर्णाली	सुदूरपश्चिम
जम्मा जनसंख्या	संख्या	२९९६४५७८	४९६९४९२	६९९४६००	६९९६८६६	२४६६४२७	५९२२०७८	९६८८४९२	२६९४७८३
अपाङ्गता भएको जनसंख्या	संख्या	६४७७४४	९९७२९९	९९४००	९२४९००	७२३३०	९२०४९४	५२६०४	६९६७७
	%	२.२	२.४	१.५	२	२.९	२.४	३.९	२.६
अपाङ्गता नभएको जनसंख्या	संख्या	२८५०९७९६	४८४३९४९	६०२२९५३	५९९२४७४	२३८९४९६	५०००७८९	९६३५३६०	२६२४७७५
	%	९७.८	९७.६३	९८.५	९७.९७	९६.८८	९७.६३	९६.८६	९७.४
नखुलेको	संख्या	७०३८	२४४	२४७	२९२	४६०९	८५	४४८	३३९
	%	०.०२	०	०	०	०.१९	०.०२	०.०३	०.०९

३.३ प्रदेशगत अपाङ्गताको प्रकारअनुसार जनसंख्या वितरण

अपाङ्गता भएका व्यक्तिमध्ये सबैभन्दा धेरै (३७.९%) मा शारीरिक अपाङ्गता रहेको छ। यसैगरी १७.९ प्रतिशतमा न्यूनदृष्टियुक्त अपाङ्गता, ८.९ प्रतिशतमा बहुअपाङ्गता, ८.० प्रतिशतमा सुस्तश्रवण, ७.९ प्रतिशत बहिरा, ६.४ प्रतिशतमा स्वर र बोलाइसम्बन्धी, ५.४ प्रतिशतमा पूर्ण दृष्टिविहीन, ४.३ प्रतिशतमा मानसिक वा मनोसामाजिक, १.८ प्रतिशतमा बौद्धिक अपाङ्गता, १.६ प्रतिशतमा श्रवण दृष्टिविहीन, ०.८ प्रतिशतमा अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) र ०.८ प्रतिशतमा अटिजमसम्बन्धी अपाङ्गता रहेको छ।

प्रदेशअनुसार अपाङ्गताको जनसंख्या हेर्दा कोशी प्रदेशमा रहेका कुल अपाङ्गतामध्ये सबैभन्दा बढी क्रमशः शारीरिक अपाङ्गता (३४.५%), न्यून दृष्टियुक्त (१६.४%) र बहुअपाङ्गता (९.३%) रहेका छन्। मधेस प्रदेशमा रहेका कुल अपाङ्गतामध्ये सबैभन्दा बढी क्रमशः शारीरिक अपाङ्गता (३७.७%), न्यून दृष्टियुक्त (१७.३%) र बहुअपाङ्गता (१०.४%) रहेका छन्। बागमती प्रदेशमा रहेका कुल अपाङ्गतामध्ये सबैभन्दा बढी क्रमशः शारीरिक अपाङ्गता (३५.९%), न्यून दृष्टियुक्त (१८.०%) र बहुअपाङ्गता (९.४%) रहेका छन्। गण्डकी प्रदेशमा रहेका कुल अपाङ्गतामध्ये सबैभन्दा बढी क्रमशः शारीरिक अपाङ्गता (३३.६%), न्यून दृष्टियुक्त (१६.८%) र बहिरा (१०.७%) रहेका छन्। लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका कुल अपाङ्गतामध्ये सबैभन्दा बढी क्रमशः शारीरिक अपाङ्गता (३७.८%), न्यून दृष्टियुक्त (१७.७%) र बहुअपाङ्गता (८.५%) रहेका छन्। कर्णाली प्रदेशमा रहेका कुल अपाङ्गतामध्ये सबैभन्दा बढी क्रमशः शारीरिक अपाङ्गता (४५.४%), न्यून दृष्टियुक्त (१४.२%) र बहिरा भएका (९.९%)

रहेका छन्। सुदूरपश्चिम प्रदेशमा रहेका कुल अपाङ्गतामध्ये सबैभन्दा बढी क्रमशः शारीरिक अपाङ्गता (४०.८%), न्यून दृष्टियुक्त (१७.६%) र बहुअपाङ्गता (८.३%) रहेका छन्। अपाङ्गताको प्रकारअनुसार जनसंख्याको विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका १८: प्रदेशगत अपाङ्गताको प्रकारअनुसार जनसंख्या वितरण

क्षेत्र/प्रदेश	संख्या / %	नेपाल	कोशी	मधेश	बागमती	गण्डकी	लुम्बिनी	कर्णाली	सुदूर पश्चिम
अपाङ्गताको प्रकार	संख्या	६४७७४४	११७२१९	९१४००	१२४१००	७२३३०	१२०४१४	५२६०४	६९६७७
	%	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२४०६०९	४०४२२	३४४८६	४३५०४	२४२८२	४५५६९	२३९०१	२८४४५
	%	३७.१	३४.५	३७.७	३५.१	३३.६	३७.८	४५.४	४०.८
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	११०५२५	१९२३९	१५८१८	२२३२९	१२१५८	२१२७७	७४७१	१२२३३
	%	१७.१	१६.४	१७.३	१८	१६.८	१७.७	१४.२	१७.६
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३५१४२	६३६७	७३२९	६७५१	२६८९	६०६६	२२६८	३६७२
	%	५.४	५.४	८	५.४	३.७	५	४.३	५.३
बहिरा	संख्या	५१३७३	९१२१	५९२०	९४०१	७७४१	९३५३	४८०९	५०२८
	%	७.९	७.८	६.५	७.६	१०.७	७.८	९.१	७.२
सुस्तश्रवण	संख्या	५१५२०	१११०६	३२१६	१०७०३	७२९९	९६५३	४०२४	५५१९
	%	८.०	९.५	३.५	८.६	१०.१	८	७.६	७.९
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	१०१८७	२०२५	१३६२	१८८९	११५४	१८६९	८२२	१०६६
	%	१.६	१.७	१.५	१.५	१.६	१.६	१.६	१.५
स्वर र बोलाइ	संख्या	४१६७६	८५२०	६३६२	७३२८	५३६९	७१४७	३२१५	३७३५
	%	६.४	७.३	७	५.९	७.४	५.९	६.१	५.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२८०४५	५५१८	३९०५	५६६०	३८४४	५१८२	१४५८	२४७८
	%	४.३	४.७	४.३	४.६	५.३	४.३	२.८	३.६
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	११३५८	२२५२	१७६३	२२५४	१३५७	२२४९	५३०	९५३
	%	१.८	१.९	१.९	१.८	१.९	१.९	१	१.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	४९३७	८५७	९८०	१३३५	२३२	९५८	१७४	४०१
	%	०.८	०.७	१.१	१.१	०.३	०.८	०.३	०.६
अटिजम्	संख्या	४८८६	९०१	७८०	१२५३	४३५	८५६	३०९	३५२
	%	०.८	०.८	०.९	१	०.६	०.७	०.६	०.५
बहुअपाङ्गता	संख्या	५७४८६	१०८९१	९४७९	११६९३	५७७०	१०२३५	३६२३	५७९५
	%	८.९	९.३	१०.४	९.४	८	८.५	६.९	८.३

३.४ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार प्रदेशगत विवरण

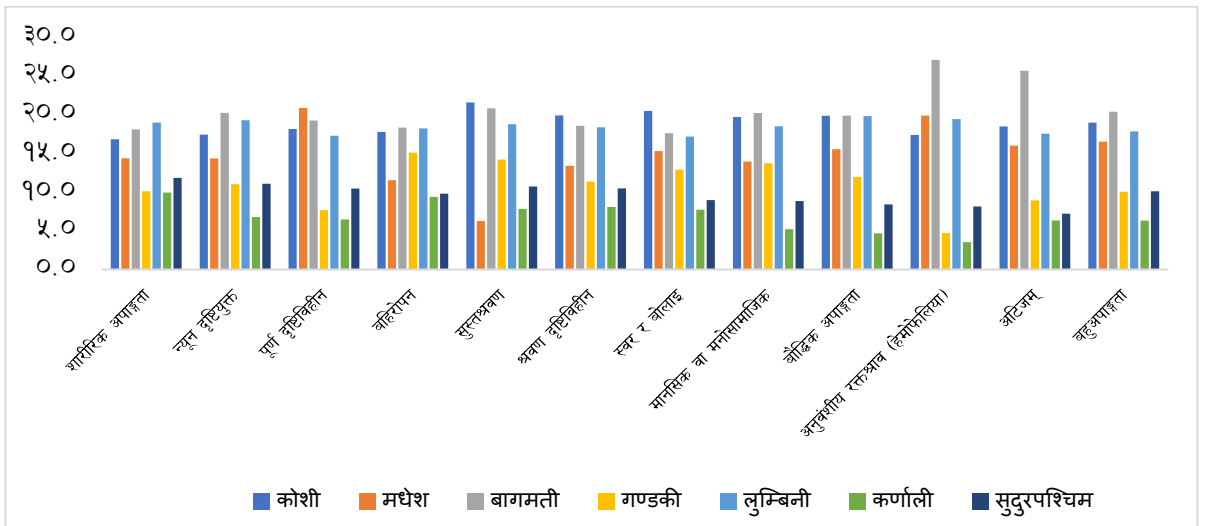
अपाङ्गताको प्रकारअनुसार प्रदेशगत रूपमा हेर्दा शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति सबैभन्दा बढी (१८.९%) लुम्बिनी प्रदेशमा र सबैभन्दा कम (९.९%) कर्णाली प्रदेशमा रहेका छन्। न्यून दृष्टियुक्त व्यक्ति सबैभन्दा बढी (२०.२%) बागमती प्रदेशमा र सबैभन्दा कम (६.८%) कर्णाली प्रदेशमा, पूर्ण दृष्टिविहीन व्यक्ति सबैभन्दा बढी (२०.९%) मधेस प्रदेशमा र सबैभन्दा कम (६.५%) कर्णाली प्रदेशमा, बहिरा भएका व्यक्ति सबैभन्दा बढी (१८.३%) बागमती प्रदेशमा र सबैभन्दा कम (९.४%) कर्णाली प्रदेशमा, सुस्तश्रवण भएका व्यक्ति सबैभन्दा बढी (२१.६%) कोशी प्रदेशमा र सबैभन्दा कम (६.२%) मधेस प्रदेशमा, श्रवण दृष्टिविहीन व्यक्ति सबैभन्दा बढी (१९.९%) कोशी प्रदेशमा र सबैभन्दा कम (८.१%) कर्णाली प्रदेशमा, स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्ति सबैभन्दा बढी (२०.४%) कोशी प्रदेशमा र सबैभन्दा कम (७.७%) कर्णाली प्रदेशमा रहेका छन्। यसैगरी मानसिक वा मनोसामाजिक, बौद्धिक अपाङ्गता, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया), अटिजम् र बहुअपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू बागमती प्रदेशमा सबैभन्दा बढी रहेका छन्। यसको विस्तृत विवरण तालिकामा दिइएको छ।

तालिका १९: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार प्रदेशगत विवरण (प्रतिशतमा)

अपाङ्गताको प्रकार/ प्रदेश	नेपाल प्रतिशत	कोशी	मधेस	बागमती	गण्डकी	लुम्बिनी	कर्णाली	सुदूरपश्चिम
शारीरिक अपाङ्गता	१००	१६.८	१४.३	१८.१	१०.१	१८.९	९.९	११.८
न्यून दृष्टियुक्त	१००	१७.४	१४.३	२०.२	११.०	१९.३	६.८	११.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	१००	१८.१	२०.९	१९.२	७.७	१७.३	६.५	१०.४
बहिरा	१००	१७.८	११.५	१८.३	१५.१	१८.२	९.४	९.८
सुस्तश्रवण	१००	२१.६	६.२	२०.८	१४.२	१८.७	७.८	१०.७
श्रवण दृष्टिविहीन	१००	१९.९	१३.४	१८.५	११.३	१८.३	८.१	१०.५
स्वर र बोलाइ	१००	२०.४	१५.३	१७.६	१२.९	१७.१	७.७	९.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	१००	१९.७	१३.९	२०.२	१३.७	१८.५	५.२	८.८
बौद्धिक अपाङ्गता	१००	१९.८	१५.५	१९.८	११.९	१९.८	४.७	८.४

अपाङ्गताको प्रकार/ प्रदेश	नेपाल प्रतिशत	कोशी	मधेश	बागमती	गण्डकी	लुम्बिनी	कर्णाली	सुदूरपश्चिम
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१००	१७.४	१९.९	२७.०	४.७	१९.४	३.५	८.१
अटिजम्	१००	१८.४	१६.०	२५.६	८.९	१७.५	६.३	७.२
बहुअपाङ्गता	१००	१८.९	१६.५	२०.३	१०.०	१७.८	६.३	१०.१

रेखाचित्र २: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार प्रदेशगत विवरण (प्रतिशतमा)

३.५ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको उमेर समूहअनुसार जनसंख्याको संरचना

जनसंख्याको उमेरगत संरचनालाई ५ वर्षको उमेर समूहमा विभाजन गरी अध्ययन गर्दा नेपालको जनसंख्या उमेर समूह बढ्दै जाँदा जनसंख्याको प्रतिशत पनि कम हुँदै गएको छ भने अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको उमेर समूह बढ्दै जाँदा अपाङ्गताको प्रतिशत पनि बढ्दै गएको देखिएको छ।

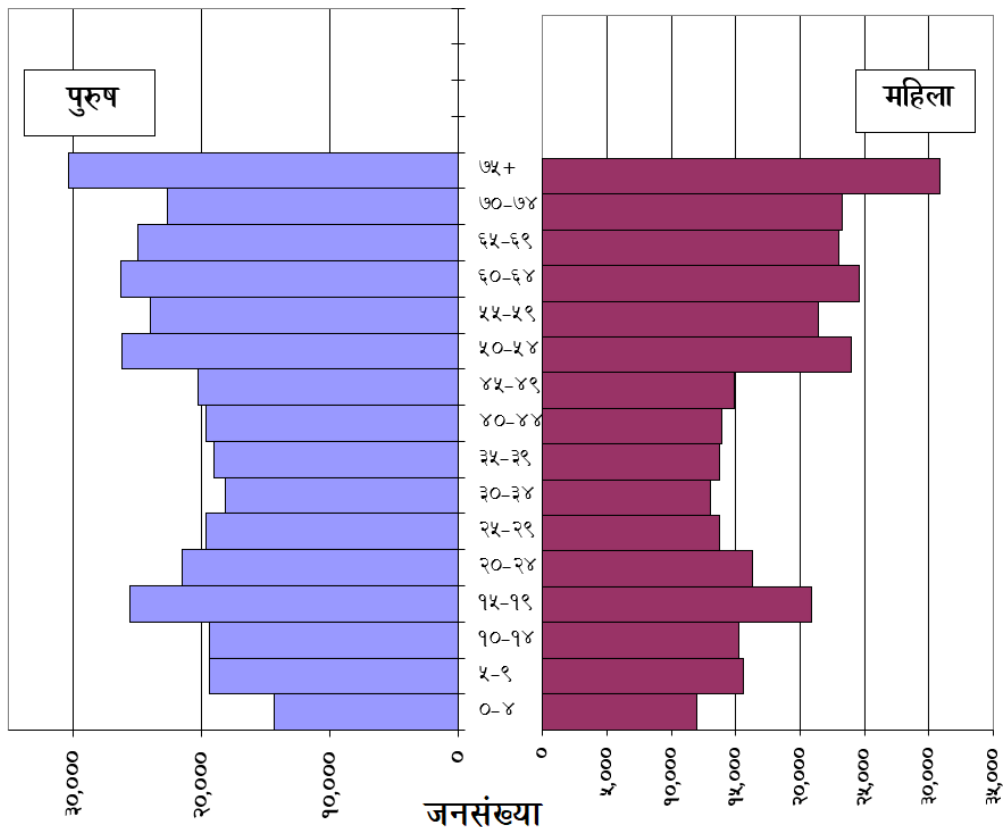
नेपालमा कुल ६,४७,७४४ जनसंख्यामा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता रहेको देखिएको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये ५ वर्ष उमेर समूहअनुसार हेर्दा सबैभन्दा बढी (९.६%) अपाङ्गता ७५ वर्ष र सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहमा रहेको देखिएको छ भने सबैभन्दा कम (१.१%) अपाङ्गता ० देखि ४ वर्ष उमेर समूहमा रहेको छ। यसैगरी ५० देखि ५४ वर्षका कुल जनसंख्यामध्ये ३.६ प्रतिशतमा, ५५ देखि ५९ वर्षकामध्ये ४.२ प्रतिशतमा, ६० देखि ६४ वर्षकामध्ये ५.३ प्रतिशतमा, ६५ देखि

६९ वर्षकामध्ये ६.२ प्रतिशतमा र ७० देखि ७४ वर्षकामध्ये ७.५ प्रतिशतमा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता रहेको देखिन्छ। पुरुषतर्फ ७५ वर्ष र सोभन्दा माथि ९.९ प्रतिशत र महिलातर्फ ९.२ प्रतिशतमा अपाङ्गता रहेको देखिन्छ।

तालिका २०: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको उमेर समूहअनुसार जनसंख्याको वितरण

उमेर समूह	जम्मा			पुरुष			महिला		
	नेपाल	अपाङ्गता भएका		नेपाल	अपाङ्गता भएका		नेपाल	अपाङ्गता भएका	
	संख्या	संख्या	%	संख्या	संख्या	%	संख्या	संख्या	%
जम्मा	२९१६४५७८	६४७७४४	२.२	१४२५३५५१	३५१३०१	२.५	१४९११०२७	२९६४४३	२
०-४	२४३९२८३	२६३२१	१.१	१२९०५२५	१४३६५	१.१	११४८७५८	११९५६	१
५-९	२७६६४२७	३५०१७	१.३	१४४३४०५	१९४१२	१.३	१३२३०२२	१५६०५	१.२
१०-१४	२९०९८६५	३४५७९	१.२	१४९५९५४	१९३७३	१.३	१४१३९११	१५२०६	१.१
१५ - १९	२९६६४०४	४६४६९	१.६	१४९४४२३	२५५५१	१.७	१४७८८८१	२०९१८	१.४
२० - २४	२७८३०६०	३७७६८	१.४	१३०१०१८	२१४९०	१.७	१४८२०४२	१६२७८	१.१
२५ - २९	२४५९३४९	३३४४५	१.४	११२२२४२	१९६८६	१.८	१३३७१०७	१३७५९	१
३० - ३४	२१४७७१२	३११०७	१.४	९७८९७६	१८१०६	१.८	११६८७३६	१३००१	१.१
३५ - ३९	२०४१४९२	३२७०९	१.६	९३६९३१	१८९९५	२	११०४५६१	१३७१४	१.२
४० - ४४	१७४७८३२	३३५८३	१.९	८२८४९३	१९६२८	२.४	९१९३३९	१३९५५	१.५
४५ - ४९	१४३६०४०	३५११४	२.४	६८७५२५	२०२४३	२.९	७४८५१५	१४८७१	२
५० - ५४	१४१३८५२	५०२१३	३.६	६९२४९४	२६२१६	३.८	७२१३५८	२३९९७	३.३
५५ - ५९	१०७५९४४	४५३८३	४.२	५३७५५८	२३९९८	४.५	५३८३८६	२१३८५	४
६० - ६४	९५५६०४	५०८५३	५.३	४६५९६२	२६२४३	५.६	४८९६४२	२४६१०	५
६५ - ६९	७७६९८	४७९९७	६.२	३७९६८९	२४९८०	६.६	३९९२९	२३०१७	५.९
७० - ७४	६०९३७०	४५९५७	७.५	२९२०५४	२२६७१	७.८	३१७३१६	२३२८६	७.३
७५+	६४०७२६	६१२२९	९.६	३०६२०२	३०३४४	९.९	३३४५२४	३०८८५	९.२

रेखाचित्र ३: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसंख्याको पिरामिड

३.६ अपाङ्गताको प्रकार र उमेर समूहअनुसार जनसंख्याको वितरण

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये अपाङ्गताको प्रकार व्यक्तिको उमेर समूहअनुसार फरक फरक देखिएको छ। कुनै प्रकारको अपाङ्गता उमेर बढेसंगै बढ्दै गएको देखिन्छ। जनगणनाको नतिजाअनुसार न्यून दृष्टिविहीन, बहिरोपना, सुस्तश्रवण, श्रवणदृष्टिविहीन र बहुअपाङ्गता ७५ वर्ष र सोभन्दा बढी उमेर समूहका व्यक्तिहरूमा सबैभन्दा बढी देखिएको छ। लिङ्गअनुसारको वर्गीकरणमा माथि उल्लेखित प्रकारका अपाङ्गता भएका पुरुष र महिलामा पनि ७५ वर्ष र सोभन्दा बढी उमेर समूहका व्यक्तिहरूमा सबैभन्दा बढी देखिएको छ। यसैगरी शारीरिक अपाङ्गता र बौद्धिक अपाङ्गता १५-१९ वर्ष उमेर समूहमा, पूर्ण दृष्टिविहीन ५-९ वर्ष, स्वर र बोलाइसम्बन्धी ५०-५४ वर्ष, मानसिक वा मनोसामाजिक २०-२४ वर्ष, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) ४०-४४ वर्ष र अटिजम् ०-४ वर्ष उमेर समूहका

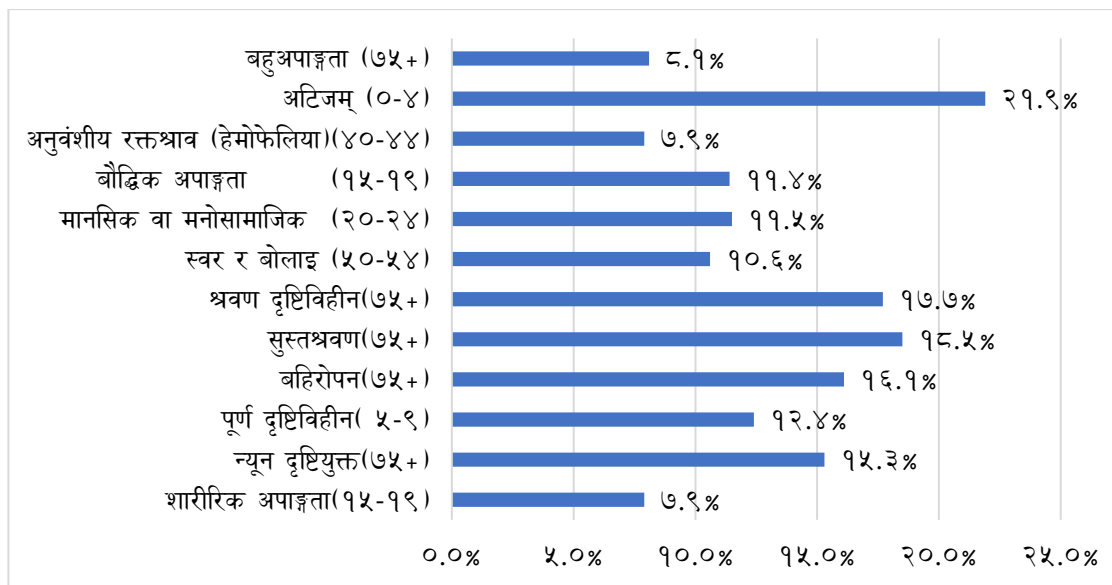

व्यक्तिहरूमा बढी देखिएको छ। सबैभन्दा बढी अपाङ्गता भएका व्यक्तिको उमेर समूह अनुसारको प्रतिशत देहायको तालिकामा र विस्तृत विवरण अनुसूची १ मा दिइएको छ।

तालिका २१: अपाङ्गताको प्रकार र बढी अपाङ्गता भएको उमेर समूह

अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा		पुरुष		महिला	
	उमेर समूह	प्रतिशत	उमेर समूह	प्रतिशत	उमेर समूह	प्रतिशत
शारीरिक अपाङ्गता	१५-१९	७.९	१५-१९	७.६	१५-१९	८.२
न्यून दृष्टियुक्त	७५+	१५.३	७५+	१४.९	७५+	१५.७
पूर्ण दृष्टिविहीन	५-९	१२.४	५-९	१२.९	५-९	१२.०
बहिरा	७५+	१६.१	७५+	१६.०	७५+	१६.२
सुस्तश्रवण	७५+	१८.५	७५+	१८.८	७५+	१८.३
श्रवण दृष्टिविहीन	७५+	१७.७	७५+	१६.१	७५+	१९.५
स्वर र बोलाइ	५०-५४	१०.६	५०-५४	१०.१	५०-५४	११.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	२०-२४	११.५	२०-२४	१२.९	२०-२४	१०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	१५-१९	११.४	१५-१९	१२.७	२०-२४	१०.३
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	४०-४४	७.९	५०-५४	८.७	२५-२९	८.९
अटिजम्	०-४	२१.९	०-४	२५.०	०-४	१९.३
बहुअपाङ्गता	७५+	८.१	१५-१९	८.०	७५+	९.२

रेखाचित्र ४: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार बढी अपाङ्गता भएको उमेर समूह प्रतिशतमा

३.७ परिवारमुली

जनगणनामा परिवारमा अक्सर बसोबास गर्ने, परिवारमा परिआएका दैनिक कामकाज, खर्च र व्यवहार चलाउन व्यवस्था मिलाउने अर्थात् घरको कामकाजमा चाँजोपाँजो मिलाउने व्यक्तिलाई परिवारमुलीको रूपमा लिइएको थियो। जनगणनाको नतिजाअनुसार कुल परिवारमध्ये २,०५,५५५ (३.१%) परिवारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू परिवारमुलीका रूपमा रहेका छन्। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू परिवारमुली भएका परिवारमध्ये ७३.६ प्रतिशतमा पुरुष र २६.४ प्रतिशत महिला परिवारमुली रहेका छन्।

प्रदेशअनुसार हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू परिवारमुली भएका परिवारमध्ये सबैभन्दा बढी गण्डकी प्रदेशमा ३०.५ प्रतिशत परिवारमा महिला परिवारमुली रहेका छन् भने सबैभन्दा कम मधेस प्रदेशमा १६.९ प्रतिशत महिला परिवारमुली रहेका छन्। यसैगरी कोशी (२६.३%), बागमती (२८.५%), लुम्बिनी (२७.३%), कर्णाली (२५.४%) र सुदूरपश्चिम (२८.५%) प्रदेशमा महिला परिवारमुली रहेका छन्।

नेपालमा कुल ६६,६६,९३७ परिवार रहेकोमा पुरुष परिवारमुली ६८.५ प्रतिशत र महिला परिवारमुली ३१.५ प्रतिशत रहेको देखिएको छ। सबैभन्दा बढी (४१.०%) महिला परिवारमुली गण्डकी प्रदेशमा रहेका छन् भने सबैभन्दा कम (२१.०%) मधेस प्रदेशमा रहेका छन्। परिवारमुलीसम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका २२: प्रदेशगत लिङ्गअनुसार परिवारमुलीको विवरण

क्षेत्र	जम्मा परिवार	परिवारमुली			
		पुरुष		महिला	
		संख्या	%	संख्या	%
नेपाल					
जम्मा परिवार	६६६६९३७	४५६३६५९	६८.५	२१०३२७८	३१.५
अपाङ्गता भएका परिवारमुली)	२०५५५५	१५१२३५	७३.६	५४३२०	२६.४
कोशी					
जम्मा परिवार	११९१५५६	८२३७२२	६९.१	३६७८३४	३०.९
अपाङ्गता भएका परिवारमुली)	३६३११	२६७७३	७३.७	९५३८	२६.३
मधेस					
जम्मा परिवार	११५६७१५	९०५४५७	७८.३	२५१२५८	२१.७
अपाङ्गता भएका परिवारमुली)	२५६२०	२१२९५	८३.१	४३२५	१६.९
बागमती					

क्षेत्र	जम्मा परिवार	परिवारमुली			
		पुरुष		महिला	
		संख्या	%	संख्या	%
जम्मा परिवार	१५७०९२७	१०८२६६४	६८.९	४८८२६३	३१.१
अपाङ्गता भएका परिवारमुली)	४१२१७	२९४६०	७१.५	११७५७	२८.५
गण्डकी					
जम्मा परिवार	६६२४८०	३९०९७४	५९.०	२७१५०६	४१.०
अपाङ्गता भएका परिवारमुली)	२५२३९	१७५५२	६९.५	७६८७	३०.५
लुम्बिनी					
जम्मा परिवार	११४१९०२	७३६२९८	६४.५	४०५६०४	३५.५
अपाङ्गता भएका परिवारमुली)	३७४१९	२७२०५	७२.७	१०२१४	२७.३
कर्णाली					
जम्मा परिवार	३६६२५५	२४८७८३	६७.९	११७४७२	३२.१
अपाङ्गता भएका परिवारमुली)	१६८८६	१२५९४	७४.६	४२९२	२५.४
सुदूरपश्चिम					
जम्मा परिवार	५७७१०२	३७५७६१	६५.१	२०१३४१	३४.९
अपाङ्गता भएका परिवारमुली)	२२८६३	१६३५६	७१.५	६५०७	२८.५

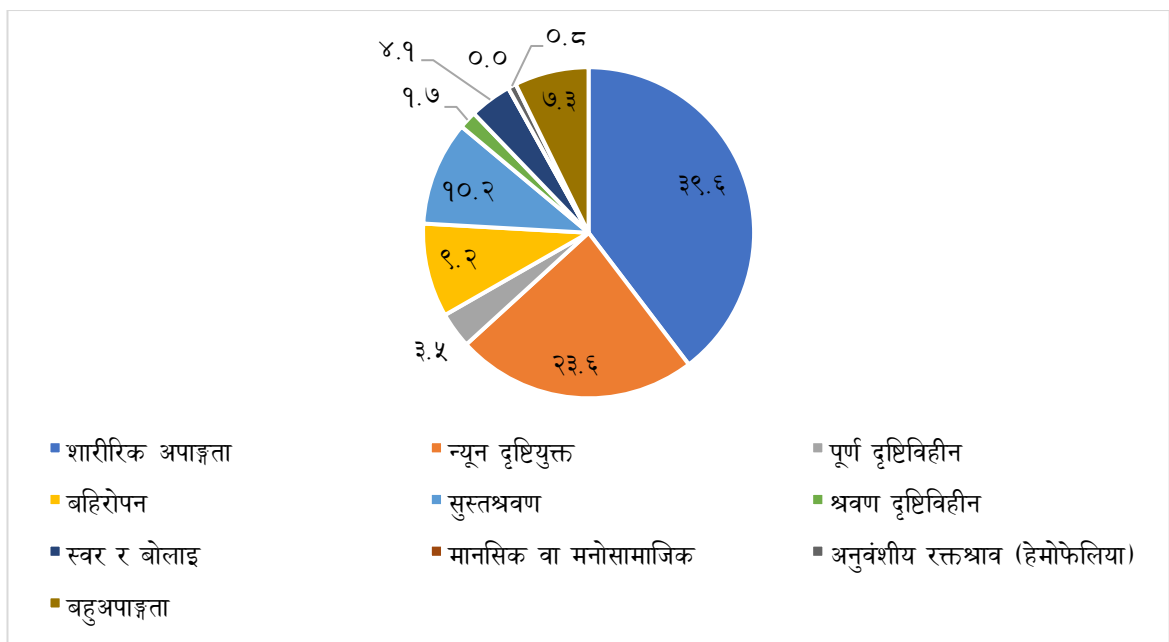
अपाङ्गता भएका परिवारमुली रहेको परिवारमध्ये अपाङ्गताको प्रकारअनुसार हेर्दा सबैभन्दा बढी (३९.६%) शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू परिवारमुलीको रूपमा रहेका छन्। यसैगरी २३.६ प्रतिशत न्यूनदृष्टियुक्त, १०.२ प्रतिशत सुस्तश्रवण, ९.२ प्रतिशत बहिरा, ७.३ प्रतिशत बहुअपाङ्गता, ४.१ प्रतिशत स्वर र बोलाइ, ३.५ प्रतिशत पूर्ण दृष्टिविहीन, १.७ श्रवण दृष्टिविहीन, ०.८ प्रतिशत अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू परिवारमुलीको रूपमा रहेका छन्। परिवारमुलीसम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा र अनुसूची २ मा दिइएको छ।

तालिका २३: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवारमुलीको विवरण

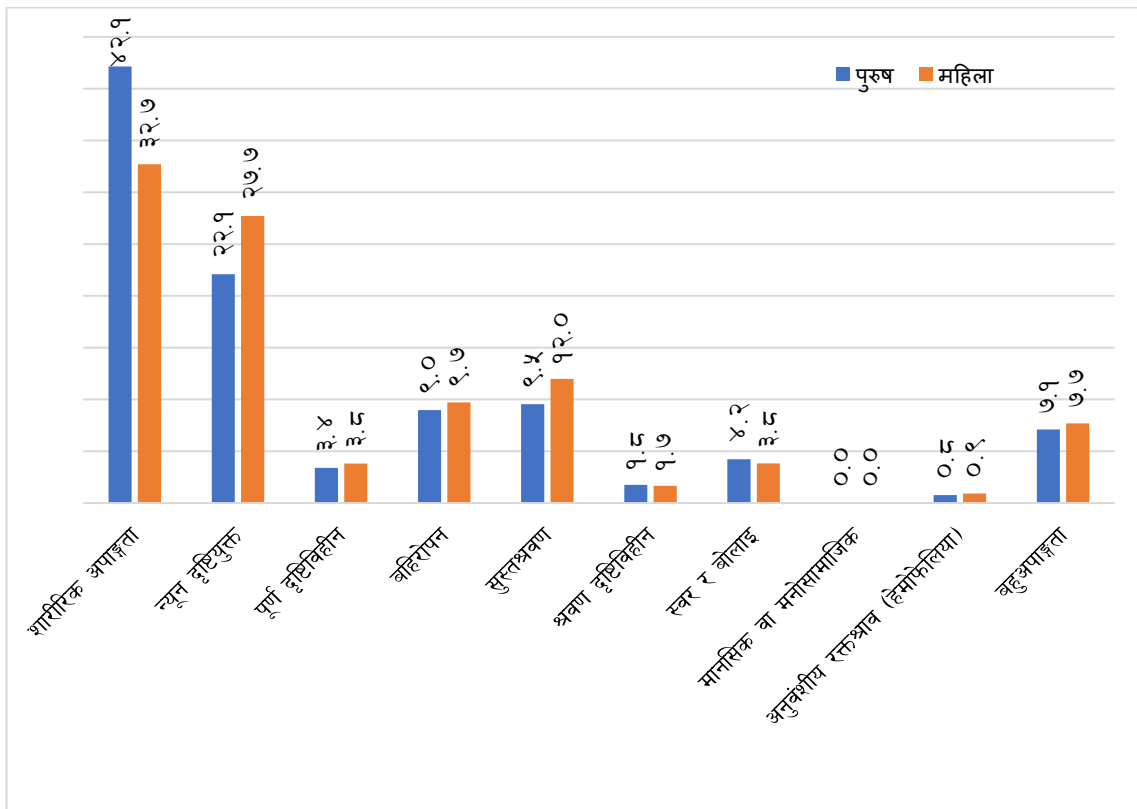
क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	%	परिवारमुली			
			पुरुष		महिला	
			संख्या	%	संख्या	%
अपाङ्गता भएका (परिवारमुली)	२०५५५५	१००.०	१५१२३५	१००.०	५४३२०	१००.०
शारीरिक अपाङ्गता	८१४८८	३९.६	६३७२८	४२.१	१७७६०	३२.७
न्यून दृष्टियुक्त	४८४६१	२३.६	३३४१२	२२.१	१५०४९	२७.७

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	%	परिवारमुली			
			पुरुष		महिला	
			संख्या	%	संख्या	%
पूर्ण दृष्टिविहीन	७२०४	३.५	५१३५	३.४	२०६९	३.८
बहिरा	१८८४१	९.२	१३५६७	९.०	५२७४	९.७
सुस्तश्रवण	२०९४८	१०.२	१४४४०	९.५	६५०८	१२.०
श्रवण दृष्टिविहीन	३५५५	१.७	२६५१	१.८	९०४	१.७
स्वर र बोलाइ	८४८२	४.१	६४०३	४.२	२०७९	३.८
मानसिक वा मनोसामाजिक	२	०.०	१	०.०	१	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१६५६	०.८	११५४	०.८	५०२	०.९
बहुअपाङ्गता	१४९१८	७.३	१०७४४	७.१	४१७४	७.७

रेखाचित्र ५: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवारमुली प्रतिशतमा

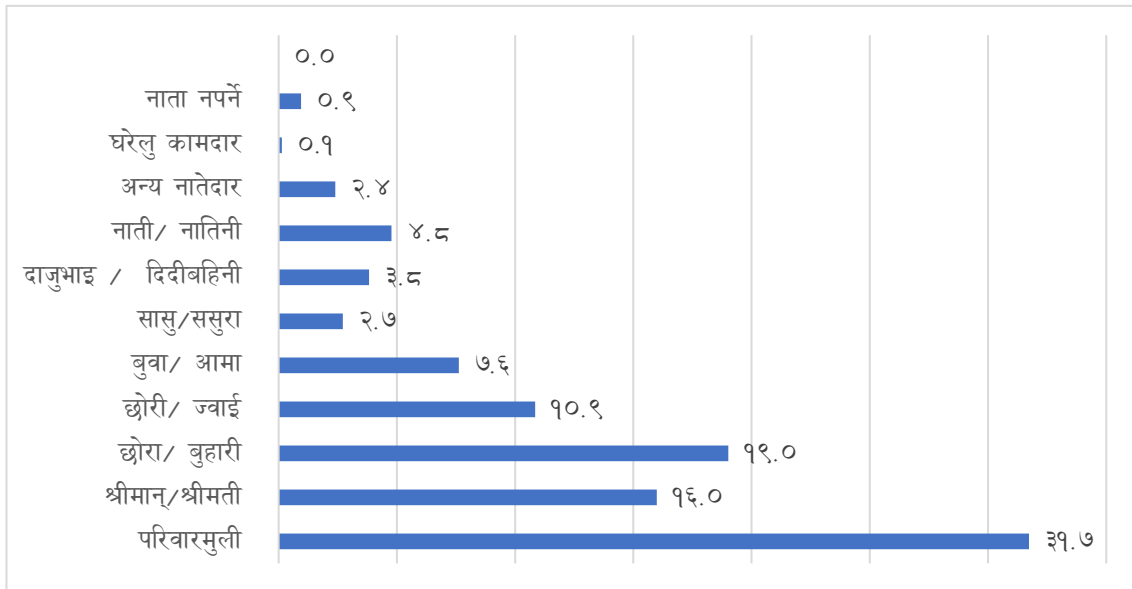
रेखाचित्र ६: अपाङ्गताको प्रकार र लिंगानुसार परिवारमुली प्रतिशतमा

३.८ परिवारमुलीको नाताअनुसार अपाङ्गताको संख्या

जनगणनाको नतिजाअनुसार नेपालमा जम्मा ६,४७,७४४ जना व्यक्तिहरूमा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता रहेको देखिएकोमा ३१.७ प्रतिशत व्यक्ति परिवारमुलीको भूमिकामा रहेको देखिएको छ। यसैगरी परिवारमुलीका छोरा/बुहारी (१९.०%), श्रीमान्/श्रीमती (१६.०%), छोरी/ज्वाई (१०.९%), बुवा/आमा (७.६%), नाति/नातिनी (४.८%), दाजुभाइ/दिदीबहिनी (३.८%), सासू/ससुरा (२.७%), अन्य नातेदार (२.४%) रहेका छन्। घरेलु कामदारका रूपमा ०.१ प्रतिशत र नाता नपर्ने ०.९ प्रतिशत रहेको देखिएको छ।

रेखाचित्र ७: परिवारमुलीको नाताअनुसार अपाङ्गताको प्रतिशत

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार हेर्दा शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये ३३.९ प्रतिशत परिवारमुलीको भूमिकामा र १४.६ प्रतिशत परिवारमुलीको श्रीमान्/श्रीमती रहेको देखिएको छ। न्यून दृष्टियुक्त अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये ४३.५ प्रतिशत परिवारमुलीको भूमिकामा र २१.५ प्रतिशत परिवारमुलीको श्रीमान्/श्रीमती को भूमिकामा, बहिरा भएका व्यक्तिहरूमध्ये ३६.७ प्रतिशत परिवारमुलीको भूमिकामा र १५.१ प्रतिशत परिवारमुलीको श्रीमान्/श्रीमती तथा बहुअपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये २६.० प्रतिशत परिवारमुलीको भूमिकामा र १२.५ प्रतिशत परिवारमुलीको श्रीमान्/श्रीमती रहेका छन्। परिवारमुलीको नाताअनुसार अपाङ्गताको प्रकारको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका २४: परिवारमुलीको नाताअनुसार अपाङ्गताको प्रकार

प्रदेश/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ प्रतिशत	परिवारमुलीको नाता										नखुले को	
		परिवार मुली	श्रीमान्/ श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ ज्वाई	बुवा/ आमा	सासु/ ससुरा	दाजुभाइ/ दिदीबहिनी	नाति/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार		नाता नपर्ने
जम्मा	६४७७४४	२०५५५५	१०३६०४	१२३१९०	७०२८४	४९३४९	१७५७९	२४७५६	३०९१७	१५४९८	८६५	६१४६	१
	१००.०	३१.७	१६.०	१९.०	१०.९	७.६	२.७	३.५	४.५	२.४	०.९	०.९	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	२४०६०९	८१४८८	३५१७७	५१०७८	२७५०९	१३८६३	४८७२	६९४२	१३८७०	४३०३	१५१	१३५६	०
	१००.०	३३.९	१४.६	२१.२	११.४	५.८	२.०	२.९	५.८	१.८	०.९	०.६	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	११०५२५	४८४६१	२३७६०	१०३१३	६०५१	१२५३७	४०९०	१३९६	१९२८	१४१६	४०	५३३	०
	१००.०	४३.८	२१.५	९.३	५.५	११.३	३.७	१.३	१.७	१.३	०.०	०.५	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	३५१४२	७२०४	४६६०	८९७२	५८५७	१९२३	६९५	९०६	३८८२	६४२	२२	३७९	०
	१००.०	२०.५	१३.३	२५.५	१६.७	५.५	२.०	२.६	११.०	१.८	०.९	१.१	०.०

प्रदेश/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ प्रतिशत	परिवारमुलीको नाता											नखुले को
		परिवार मुली	श्रीमान्/ श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ ज्वाई	बुवा/ आमा	सासु/ ससुरा	दाजुभाइ/ दिदीबहिनी	नाति/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपने	
बहिरा	५१३७३	१८८४१	९२८५	६१३४	३५०४	५७२३	२१३५	१८५८	१३४३	१३११	७४	११६५	०
	१००.०	३६.७	१८.१	११.९	६.८	११.१	४.२	३.६	२.६	२.६	०.१	२.३	०.०
सुस्तश्रवण	५१५२०	२०९४८	९८१४	५४८१	३२२९	५९५१	२३०२	१३३७	९९०	१०८८	८०	३००	०
	१००.०	४०.७	१९.०	१०.६	६.३	११.६	४.५	२.६	१.९	२.१	०.२	०.६	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	१०१८७	३५५५	१४१२	१३४२	८५३	११७२	४६७	३६९	६१२	३५८	७	४०	०
	१००.०	३४.९	१३.९	१३.२	८.४	११.५	४.६	३.६	६.०	३.५	०.१	०.४	०.०
स्वर र बोलाइ	४१६७६	८४८२	४८८८	१०५८	५९०६	१७७१	७९१	४२६४	२०००	२२९९	२७२	४१४	१
	१००.०	२०.४	११.७	२५.४	१४.२	४.२	१.९	१०.२	४.८	५.५	०.७	१.०	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	२८०४५	२	४०४३	९७२	५४८१	१६०२	६४०	२९१२	११०५	१३१७	८३	१०९८	०
	१००.०	०.०	१४.४	३४.८	१९.५	५.७	२.३	१०.४	३.९	४.७	०.३	३.९	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	११३५८	०	१२३३	३७९६	२६१८	६९२	२२९	१२३९	६३८	६२१	३५	२५७	०
	१००.०	०.०	१०.९	३३.४	२३.०	६.१	२.०	१०.९	५.६	५.५	०.३	२.३	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	४९३७	१६५६	१११४	१०४५	४१५	२२९	८३	९२	२११	७८	२	१२	०
	१००.०	३३.५	२२.६	२१.२	८.४	४.६	१.७	१.९	४.३	१.६	०.०	०.२	०.०
अटिजम्	४८८६	०	१०२१	१४१७	८७६	३६८	१०३	१८१	७७३	९५	९	४३	०
	१००.०	०.०	२०.९	२९.०	१७.९	७.५	२.१	३.७	१५.८	१.९	०.२	०.९	०.०
बहुअपाङ्गता	५७४८६	१४९१८	७१७७	१३२६२	७९८५	३५१८	११७२	३२६०	३५६५	१९७०	९०	५४९	०
	१००.०	२६.०	१२.५	२३.१	१३.९	६.१	२.०	५.७	६.२	३.४	०.२	१.०	०.०

प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको परिवारमुलीसँगको नाताअनुसार हेर्दा कोशी प्रदेशमा (३१.०%), मधेश प्रदेशमा (२८.०%), बागमती प्रदेशमा (३३.२%), गण्डकी प्रदेशमा (३४.९%), लुम्बिनी प्रदेशमा (३१.१%), कर्णाली प्रदेशमा (३२.१%) र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा (३२.८%) परिवारमुलीको भूमिकामा रहेको देखिएको छ। परिवारमुलीको नातासम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा र अनुसूची ३ मा दिइएको छ।

तालिका २५: प्रदेशगत रूपमा परिवारमुलीको नाताअनुसार अपाङ्गताको संख्या

क्षेत्र	संख्या/ %	परिवारमुली संगको नाता											नखुलेको
		परिवारमुली	श्रीमान्/ श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ ज्वाईं	बुवा/ आमा	सासु/ ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाति/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने	
नेपाल													
जम्मा	६४७७४४	२०५५५५	१०३६०४	१२३१९०	७०२८४	४९३४९	१७५७९	२४७५६	३०९१७	१५४९८	८६५	६१४६	१
	१००.०	३१.७	१६.०	१९.०	१०.९	७.६	२.७	३.८	४.८	२.४	०.१	०.९	०.०
कोशी													
जम्मा	११७२१९	३६३११	१८४५०	२१२५५	१३३७२	९३२२	३०५८	५८४९	४८०१	३६१०	२३०	९६१	०
	१००.०	३१.०	१५.७	१८.१	११.४	८.०	२.६	५.०	४.१	३.१	०.२	०.८	०.०
मधेश													
जम्मा	९१४००	२५६२०	१३८५०	२०९८६	९८७५	७७६५	१९९०	२७९३	६७८२	१४४४	४७	२४८	०
	१००.०	२८.०	१५.२	२३.०	१०.८	८.५	२.२	३.१	७.४	१.६	०.१	०.३	०.०
बागमती													
जम्मा	१२४१००	४१२१७	२०८२८	२०७२४	१२६५७	१००९२	२९६०	५२०२	४३३३	३२८९	२७०	२५२७	१
	१००.०	३३.२	१६.८	१६.७	१०.२	८.१	२.४	४.२	३.५	२.७	०.२	२.०	०.०
गण्डकी													
जम्मा	७२३३०	२५२३९	१२१२६	१२०८१	६९८४	४६६७	२३४१	३०९९	२७८६	१९४१	१३७	९२९	०
	१००.०	३४.९	१६.८	१६.७	९.७	६.५	३.२	४.३	३.९	२.७	०.२	१.३	०.०
लुम्बिनी													
जम्मा	१२०४१४	३७४१९	१८९५८	२३९१९	१३४४५	८४४६	३८०१	४००१	६८०८	२६६०	११३	८४४	०
	१००.०	३१.१	१५.७	१९.९	११.२	७.०	३.२	३.३	५.७	२.२	०.१	०.७	०.०
कर्णाली													
जम्मा	५२६०४	१६८८६	८६७९	११२३८	६५०१	३०७३	१११४	१६९०	२०९८	९१२	२९	३८४	०
	१००.०	३२.१	१६.५	२१.४	१२.४	५.८	२.१	३.२	४.०	१.७	०.१	०.७	०.०
सुदूरपश्चिम													
जम्मा	६९६७७	२२८६३	१०७१३	१२९८७	७४५०	५९८४	२३१५	२१२२	३३०९	१६४२	३९	२५३	०
	१००.०	३२.८	१५.४	१८.६	१०.७	८.६	३.३	३.०	४.७	२.४	०.१	०.४	०.०

खण्ड चारः अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सामाजिक अवस्था

४.१ वैवाहिक स्थिति

जनगणनामा २०७८ मा देशका हरेक परिवारमा अक्सर बसोबास गर्ने १० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका व्यक्तिहरूको वैवाहिक स्थितिसम्बन्धी प्रश्न समावेश गरिएको थियो ।

जनगणनाबाट प्राप्त तथ्याङ्कमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वैवाहिक स्थिति हेर्दा १० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका ५,८६,४०६ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिमध्ये २७.८ प्रतिशत अविवाहित र ५७.६ प्रतिशत विवाहित रहेको देखिएको छ । यसैगरी १३.० प्रतिशत विदुर/विधवा, ०.४ प्रतिशत पारपाचुके र १.२ प्रतिशत छुट्टिएको देखिएको छ । दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये पुरुष २९.४ प्रतिशत र महिला २५.९ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वैवाहिक स्थिति हेर्दा कोशी प्रदेशमा अपाङ्गता भएका १० र सोभन्दा माथिल्लो उमेरका व्यक्तिहरूमध्ये ३०.० प्रतिशत अविवाहित रहेका छन् । यसैगरी मधेश प्रदेशमा २६.० प्रतिशत, बागमती प्रदेशमा २८.४ प्रतिशत, गण्डकी प्रदेशमा २७.० प्रतिशत, लुम्बिनी प्रदेशमा २७.९, कर्णाली प्रदेशमा २८.५ प्रतिशत र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा २५.१ प्रतिशत अविवाहित रहेको छ ।

नेपालमा १० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका कुल २,३९,५८,८६८ जनामध्ये ३३.१ प्रतिशत अविवाहित रहेका छन् । दश वर्षभन्दा माथिल्लो उमेरका पुरुष ३८.२ प्रतिशत र महिला २८.४ प्रतिशत अविवाहित रहेका छन् । दश वर्षमाथिका व्यक्तिहरूमध्ये ६१.८ प्रतिशत विवाहित देखिएको छ । विवाहित पुरुष र महिलाहरूको प्रतिशत क्रमशः ५९.१ र ६४.३ रहेको छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वैवाहिक अवस्थासम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिका र अनुसूची ४ मा दिइएको छ ।

तालिका २६: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वैवाहिक अवस्था

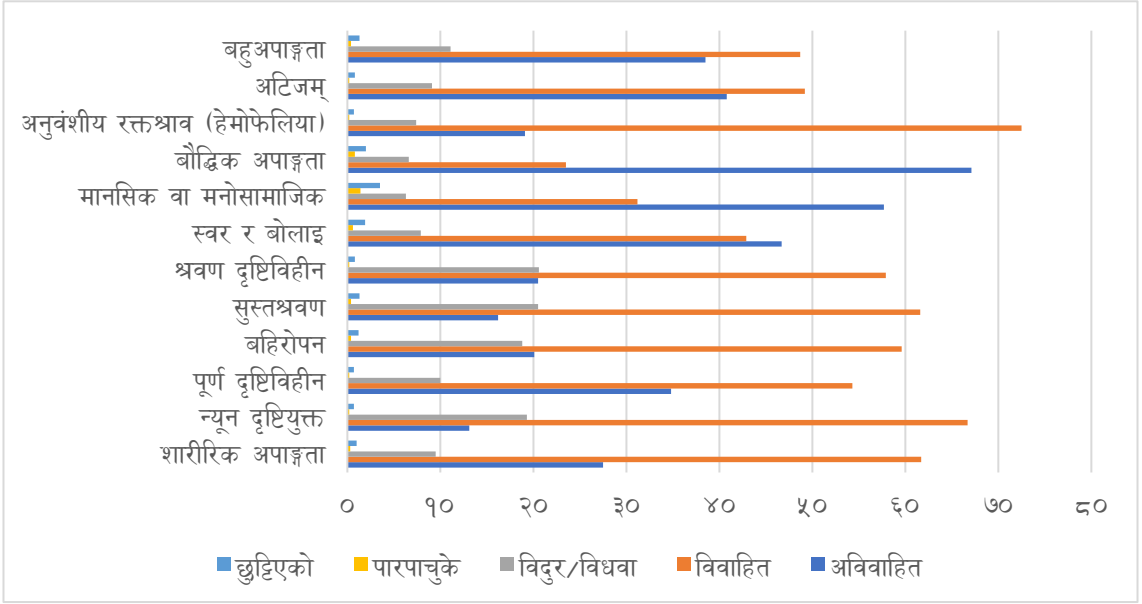
क्षेत्र	लिंग	जम्मा	वैवाहिक अवस्था									
			अविवाहित		विवाहित		विधुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
नेपाल	जम्मा	५८६४०६	१६२९४८	२७.८	३३७९६१	५७.६	७६२३२	१३.०	२२७२	०.४	६९९३	१.२%
	पुरुष	३१७५२४	९३३६३	२९.४	१९६७५७	६२.०	२२२८५	७.०	१३९४	०.४	३७२५	१.२%
	महिला	२६८८८२	६९५८५	२५.९	१४१२०४	५२.५	५३९४७	२०.१	८७८	०.३	३२६८	१.२%
कोशी	जम्मा	१०६९६८	३२९२३	३०.०	५८६३९	५४.८	१३८७३	१३.०	४८६	०.५	१८४७	१.७%
	पुरुष	५७७०९	१७७२८	३०.७	३४५५६	५९.९	४२०८	७.३	२९४	०.५	९२३	१.६%
	महिला	४९२५९	१४३९५	२९.२	२४०८३	४८.९	९६६५	१९.६	१९२	०.४	९२४	१.९%
मधेस	जम्मा	७८४७७	२०४०७	२६.०	४८३६९	६१.६	९००६	११.५	१७७	०.२	५१८	०.७%
	पुरुष	४४७९९	१२८१५	२८.६	२८६५५	६४.०	२९५४	६.६	९३	०.२	२८२	०.६%
	महिला	३३६७८	७५९२	२२.५	१९७१४	५८.५	६०५२	१८.०	८४	०.२	२३६	०.७%
बागमती	जम्मा	११५४४४	३२८२५	२८.४	६४९३३	५६.२	१५६७२	१३.६	४७६	०.४	१५३८	१.३%
	पुरुष	६१०१०	१८१३१	२९.७	३७३०८	६१.२	४४९९	७.४	२९४	०.५	७७८	१.३%
	महिला	५४४३४	१४६९४	२७.०	२७६२५	५०.७	१११७३	२०.५	१८२	०.३	७६०	१.४%
गण्डकी	जम्मा	६७३५२	१८१८९	२७.०	३८३०२	५६.९	९३३६	१३.९	३७६	०.६	११४९	१.७%
	पुरुष	३५८२०	१०२८६	२८.७	२२०९६	६१.७	२५६८	७.२	२२३	०.६	६४७	१.८%
	महिला	३१५३२	७९०३	२५.१	१६२०६	५१.४	६७६८	२१.५	१५३	०.५	५०२	१.६%
लुम्बिनी	जम्मा	१०८१४९	३०१७६	२७.९	६१८७९	५७.२	१४४२८	१३.३	४६२	०.४	१२०४	१.१%
	पुरुष	५८७०३	१७५४१	२९.९	३५७६०	६०.९	४३९३	७.५	३०४	०.५	७०५	१.२%
	महिला	४९४४६	१२६३५	२५.६	२६११९	५२.८	१००३५	२०.३	१५८	०.३	४९९	१.०%
कर्णाली	जम्मा	४६८४०	१३३७१	२८.५	२७९७८	५९.७	४९६७	१०.६	१८९	०.४	३३५	०.७%
	पुरुष	२६१०९	७८२८	३०.०	१६५११	६३.२	१४६८	५.६	११९	०.५	१८३	०.७%
	महिला	२०७३१	५५४३	२६.७	११४६७	५५.३	३४९९	१६.९	७०	०.३	१५२	०.७%
सुदूरपश्चिम	जम्मा	६३१७६	१५८५७	२५.१	३७८६१	५९.९	८९५०	१४.२	१०६	०.२	४०२	०.६%
	पुरुष	३३३७४	९०३४	२७.१	२१८७१	६५.५	२१९५	६.६	६७	०.२	२०७	०.६%
	महिला	२९८०२	६८२३	२२.९	१५९९०	५३.७	६७५५	२२.७	३९	०.१	१९५	०.७%

४.२ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार वैवाहिक स्थिति

दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अपाङ्गताको प्रकारअनुसार वैवाहिक स्थिति हेर्दा सबैभन्दा बढी (६७.१%) बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू अविवाहित रहेका छन् भने सबैभन्दा कम (१३.१%) न्यून दृष्टियुक्त अविवाहित रहेका छन्। विवाहित तर्फ सबैभन्दा बढी

(७२.५%) अनुवंशिक रक्तश्राव (हेमोफेलिया) भएका व्यक्तिहरू रहेका छन् भने सबैभन्दा कम (२३.५%) बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू रहेका छन्।

रेखाचित्र ८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार वैवाहिक स्थिति (प्रतिशतमा)

विस्तृत रूपमा अपाङ्गताको प्रकारअनुसार वैवाहिक अवस्था देहायबमोजिमको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका २७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार वैवाहिक अवस्था

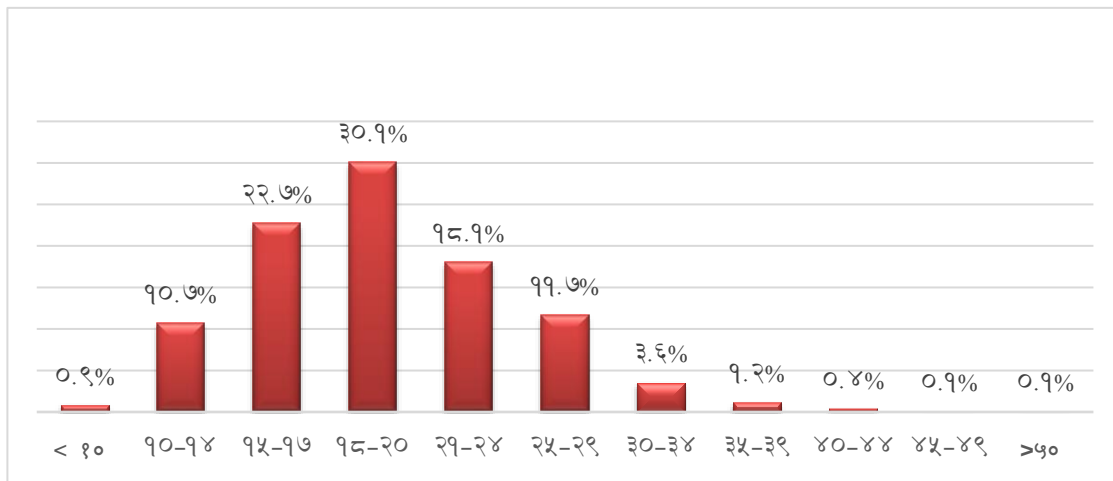
अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक अवस्था									
			अविवाहित	विवाहित	विधुर/विधवा	पारपाचुके	छुट्टिएको					
नेपाल												
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२११४६७	५८१०८	२७.५	१३०४६६	६१.७	२००६०	९.५	७३१	०.३	२१०२	१.०%
	पुरुष	१२५४२४	३३८७०	२७.०	८३३१४	६६.४	६५६६	५.२	४८४	०.४	११९०	०.९%
	महिला	८६०४३	२४२३८	२८.२	४७१५२	५४.८	१३४९४	१५.७	२४७	०.३	९१२	१.१
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	१०७२७९	१४०३३	१३.१	७१५२०	६६.७	२०६७३	१९.३	२४९	०.२	८०४	०.७
	पुरुष	५१९४५	७५७०	१४.६	३८७५४	७४.६	५१९२	१०.०	१२४	०.२	३०५	०.६
	महिला	५५३३४	६४६३	११.७	३२७६६	५९.२	१५४८१	२८.०	१२५	०.२	४९९	०.९
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	२६५०२	९२२१	३४.८	१४३९५	५४.३	२६५९	१०.०	४२	०.२	१८५	०.७
	पुरुष	१३२४०	५०५३	३८.२	७३४८	५५.५	७२७	५.५	२९	०.२	८३	०.६
	महिला	१३२६२	४१६८	३१.४	७०४७	५३.१	१९३२	१४.६	१३	०.१	१०२	०.८
बहिरोपन	जम्मा	४८७०८	९७७६	२०.१	२९०२०	५९.६	९१५१	१८.८	१७४	०.४	५८७	१.२
	पुरुष	२५४२१	५५२४	२१.७	१६६८९	६५.७	२८१८	११.१	१०९	०.४	२८१	१.१
	महिला	२३२८७	४२५२	१८.३	१२३३१	५३.०	६३३३	२७.२	६५	०.३	३०६	१.३
सुस्तश्रवण	जम्मा	४९८६७	८१०१	१६.२	३०७०७	६१.६	१०२१२	२०.५	१७७	०.४	६७०	१.३

अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक अवस्था									
			अविवाहित		विवाहित		विधुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
	पुरुष	२५१९४	४४०३	१७.५	१७४५५	६९.३	२९२४	११.६	९३	०.४	३१९	१.३
	महिला	२४६७३	३६९८	१५.०	१३२५२	५३.७	७२८८	२९.५	८४	०.३	३५१	१.४
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	९०६८	१८६२	२०.५	५२५३	५७.९	१८६७	२०.६	१६	०.२	७०	०.८
	पुरुष	४७८३	१०१४	२१.२	३९८४	६६.६	५४६	११.४	९	०.२	३०	०.६
	महिला	४२८५	८४८	१९.८	२०६९	४८.३	१३२१	३०.८	७	०.२	४०	०.९
स्वर र बोलाइ	जम्मा	३७८२२	१७६७४	४६.७	१६२२२	४२.९	२९९८	७.९	२१७	०.६	७११	१.९
	पुरुष	२१३४०	१०४३५	४८.९	९३८२	४४.०	९६२	४.५	१४०	०.७	४२१	२.०
	महिला	१६४८२	७२३९	४३.९	६८४०	४१.५	२०३६	१२.४	७७	०.५	२९०	१.८
मानसिक वा मनोसामाजिक	जम्मा	२६९०८	१५५१६	५७.७	८३८६	३१.२	१६९१	६.३	३७१	१.४	९४४	३.५
	पुरुष	१४३२५	९१९५	६४.२	३८६८	२७.०	४७१	३.३	२३७	१.७	५५४	३.९
	महिला	१२५८३	६३२१	५०.२	४५१८	३५.९	१२२०	९.७	१३४	१.१	३९०	३.१
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	१०३८३	६९६९	६७.१	२४४१	२३.५	६८४	६.६	७९	०.८	२१०	२.०
	पुरुष	५२९०	३९५५	७४.८	९७६	१८.४	१९७	३.७	४१	०.८	१२१	२.३
	महिला	५०९३	३०१४	५९.२	१४६५	२८.८	४८७	९.६	३८	०.७	८९	१.७
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	जम्मा	४५१३	८६३	१९.१	३२७३	७२.५	३३३	७.४	११	०.२	३३	०.७
	पुरुष	२१०९	५२८	२५.०	१४८३	७०.३	८१	३.८	४	०.२	१३	०.६
	महिला	२४०४	३३५	१३.९	१७९०	७४.५	२५२	१०.५	७	०.३	२०	०.८
अटिजम्	जम्मा	३०५०	१२४३	४०.८	१५००	४९.२	२७७	९.१	५	०.२	२५	०.८
	पुरुष	१२१५	७५७	६२.३	३७६	३०.९	६७	५.५	४	०.३	११	०.९
	महिला	१८३५	४८६	२६.५	११२४	६१.३	२१०	११.४	१	०.१	१४	०.८
बहुअपाङ्गता	जम्मा	५०८३९	१९५८२	३८.५	२४७७८	४८.७	५६२७	११.१	२००	०.४	६५२	१.३
	पुरुष	२७२३८	११०५९	४०.६	१३९२८	५१.१	१७३४	६.४	१२०	०.४	३९७	१.५
	महिला	२३६०१	८५२३	३६.१	१०८५०	४६.०	३८९३	१६.५	८०	०.३	२५५	१.१

४.३ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर

दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये ४,२३,४५८ जनाको विवाह भएको देखिन्छ। यीमध्ये धेरैजसो (३०.१%) व्यक्तिहरूको पहिलो विवाह १८ देखि २० वर्षको उमेरमा भएको छ। यसैगरी १५ देखि १७ वर्षको उमेरमा विवाह हुने व्यक्तिहरू २२.७ प्रतिशत, १० देखि १४ वर्षको उमेरमा विवाह गर्ने १०.७ प्रतिशत, २५ देखि २९ वर्षको उमेरमा विवाह हुने व्यक्तिहरू ११.७ प्रतिशत रहेका छन्। दश वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरमा विवाह हुने व्यक्तिहरू ०.९ प्रतिशत रहेका छन्।

रेखाचित्र ९: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर (प्रतिशतमा)

लैङ्गिक आधारमा पहिलो विवाह गर्ने उमेरको विश्लेषण गर्दा अपाङ्गता भएका पुरुषहरूमध्ये धेरैजसो (३१.२%) पुरुषहरूको पहिलो विवाह १८ देखि २० वर्षको उमेरमा भएको छ। यसैगरी २१ देखि २४ वर्षको उमेरमा विवाह हुने पुरुषहरू २३.५ प्रतिशत, २५ देखि २९ वर्षको उमेरमा विवाह गर्ने १६.६ प्रतिशत, १५ देखि १७ वर्षको उमेरमा विवाह हुने पुरुषहरू १५.२ प्रतिशत र १० वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरमा विवाह हुने पुरुषहरू ०.३ प्रतिशत रहेका छन्।

अपाङ्गता भएका महिलाहरूमध्ये धेरैजसो (३१.२%) महिलाहरूको पहिलो विवाह १५ देखि १७ वर्षको उमेरमा भएको छ। यसैगरी १८ देखि २० वर्षको उमेरमा विवाह हुने महिलाहरू २९.० प्रतिशत, १० देखि १४ वर्षको उमेरमा विवाह गर्ने १७.२ प्रतिशत, २१ देखि २४ वर्षको उमेरमा विवाह हुने महिलाहरू १२.१ प्रतिशत र १० वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरमा विवाह हुने महिलाहरू १.६ प्रतिशत रहेका छन्।

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार विश्लेषण गर्दासमेत सबैजसो अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिलो विवाह गर्दाको उमेरमा सबैभन्दा बढी पुरुषमा १८ देखि २० वर्ष र महिलामा १५ देखि १७ वर्ष देखिन्छ। स्वर र बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता, मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) भएका महिलाको विवाह गर्दाको उमेर बढीजसो १८ देखि २० वर्ष रहेको छ।

राष्ट्रिय रूपमा धेरैजसो व्यक्तिहरू (३४.४%) को पहिलो विवाह १८ देखि २० वर्षको उमेरमा, २२.३ प्रतिशतको विवाह १५ देखि १७ वर्षको उमेरमा, ०.३ प्रतिशतको विवाह १० वर्षमूनीको उमेरमा भएको देखिन्छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पहिलो विवाह गर्दाको उमेरसम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिका र अनुसूची ५ मा दिइएको छ।

तालिका २८: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या / जम्मा	उमेर समूह											उल्लेख नभएको	
		दश वर्ष मुनि	१०-१४	१५-१७	१८-२०	२१-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५० र सोभन्दा माथि		
जम्मा	संख्या	४२३४५८	३७३४	४५३६५	९६२६५	१२७६४८	७६७२९	४९५७१	१५०९५	५०४४	१८३५	४७२	३२३	१३७७
	%	१००.०	०.९	१०.७	२२.७	३०.१	१८.१	११.७	३.६	१.२	०.४	०.१	०.१	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१५३३५९	९९०	१३४५७	३२४४२	४८१४२	३०२३७	१९२२३	५६६५	१८७८	६३४	१५५	१०७	४२९
	%	१००.०	०.६	८.८	२१.२	३१.४	१९.७	१२.५	३.७	१.२	०.४	०.१	०.१	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	९३२४६	११४५	१२९१४	२३३३७	२६५५३	१५१६४	९६५१	२९१६	८९८	२९७	८०	५२	२३९
	%	१००.०	१.२	१३.८	२५.०	२८.५	१६.३	१०.४	३.१	१.०	०.३	०.१	०.१	०.३
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१७२८१	१२६	१६८९	४०६०	५२९१	३१७८	२०३२	५८२	१७३	५९	२१	१०	६०
	%	१००.०	०.७	९.८	२३.५	३०.६	१८.४	११.८	३.४	१.०	०.३	०.१	०.१	०.३
बहिरा	संख्या	३८९३२	३९८	४५७९	९२०९	११४५२	६४३३	४४३९	१४४४	४९५	२११	५६	४५	१७१
	%	१००.०	१.०	११.८	२३.७	२९.४	१६.५	११.४	३.७	१.३	०.५	०.१	०.१	०.४
सुस्तश्रवण	संख्या	४१७६६	५४१	५२३६	९६९३	११७१४	७९९३	४७७७	१५८१	५७७	२०५	५३	५३	१४३
	%	१००.०	१.३	१२.५	२३.२	२८.०	१७.२	११.४	३.८	१.४	०.५	०.१	०.१	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	७२०६	९७	९३८	१७३७	२०७१	१२३६	७५५	२०५	९५	३३	१०	६	२३
	%	१००.०	१.३	१३.०	२४.१	२८.७	१७.२	१०.५	२.८	१.३	०.५	०.१	०.१	०.३
स्वर र बोलाइ	संख्या	२०१४८	६१	१३५२	३८९६	६२५३	३९५५	२८७७	१०२५	३७९	१७७	५६	१९	९८
	%	१००.०	०.३	६.७	१९.३	३१.०	१९.६	१४.३	५.१	१.९	०.९	०.३	०.१	०.५
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	११३९२	७८	१०८६	२५६५	३५९२	२१६७	१३०५	३६०	१२२	४०	३	२	७२
	%	१००.०	०.७	९.५	२२.५	३१.५	१९.०	११.५	३.२	१.१	०.४	०.०	०.०	०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३४१४	२९	४१९	८६५	१०१८	५२९	३६९	९७	३८	१६	३	६	२५
	%	१००.०	०.८	१२.३	२५.३	२९.८	१५.५	१०.८	२.८	१.१	०.५	०.१	०.२	०.७
	संख्या	३६५०	१८	३४५	८३६	११९५	६९५	४२१	९५	२७	१०	१	२	५

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या / जम्मा	उमेर समूह											उल्लेख नभएको	
		दश वर्ष मुनि	१०-१४	१५-१७	१८-२०	२१-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५० र सोभन्दा माथि		
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	%	१००.०	०.५	९.५	२२.९	३२.७	१९.०	११.५	२.६	०.७	०.३	०.०	०.१	०.१
अटिजम्	संख्या	१८०७	२२	२३१	५५६	५७१	२५१	१२६	२८	११	१	१	१	८
	%	१००.०	१.२	१२.८	३०.८	३१.६	१३.९	७.०	१.५	०.६	०.१	०.१	०.१	०.४
बहुअपाङ्गता	संख्या	३१२५७	२२९	३११९	७०६९	९७९६	५६९१	३५९६	१०९७	३५१	१५२	३३	२०	१०४
	%	१००.०	०.७	१०.०	२२.६	३१.३	१८.२	११.५	३.५	१.१	०.५	०.१	०.१	०.३
	%	१००.०	१.१	१४.०	२९.६	३१.३	१३.२	७.२	२.१	०.७	०.३	०.०	०.०	०.५

खण्ड पाँच: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको शैक्षिक अवस्था

५.१ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरता स्थिति

जनगणनाबाट प्राप्त नतिजाअनुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका ६,२१,४२३ व्यक्तिहरूमध्ये ३,११,६३० जना पढ्न र लेख्न दुवै जात्रे पाइएको छ। यसअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको समग्र साक्षरतादर ५०.१ प्रतिशत रहेको छ। जसमा पुरुषको साक्षरतादर ६०.० प्रतिशत र महिलाको साक्षरतादर ३८.५ प्रतिशत रहेको छ।

नेपालको ५ वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका कुल २,६७,२५,२९५ जनसंख्यामा समग्र साक्षरतादर ७६.२ प्रतिशत रहेको छ जसमा पुरुषको साक्षरतादर ८३.६ प्रतिशत र महिलाको साक्षरतादर ६५.९ प्रतिशत रहेको छ। यसले देशको कुल साक्षरतादर भन्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरतादर निकै कम रहेको देखिएको छ।

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार साक्षरतादर हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी साक्षरतादर (६६.१%) अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) र सबैभन्दा कम साक्षरतादर (२०.४%) बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमा रहेको छ।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लिङ्गअनुसार साक्षरतादर हेर्दा पुरुषमा सबैभन्दा बढी (७६.७%) अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) रहेको छ भने सबैभन्दा कम (२२.८%) बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिको रहेको छ।

यसैगरी महिलाहरूमा पनि अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) भएका महिलाहरूको साक्षरतादर बढी रहेको छ जसको साक्षरतादर ५६.४ प्रतिशत र सबै भन्दा कम साक्षरतादर (१७.८%) बौद्धिक अपाङ्गता भएका महिलाहरूको रहेको छ। अपाङ्गताको प्रकारअनुसारको साक्षरतादर तालिकामा दिइएको छ।

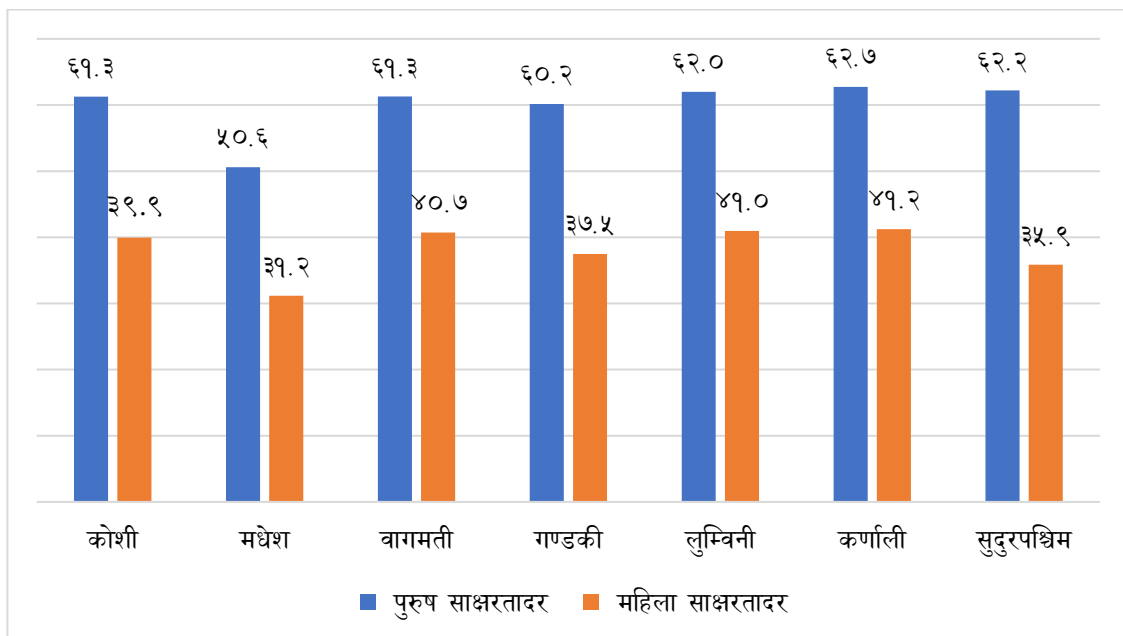
तालिका २९: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार साक्षरतादर

अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा जनसंख्या	साक्षर जनसंख्या	साक्षरता दर
जम्मा	जम्मा	६२१४२३	३११६३०	५०.१
	पुरुष	३३६९३६	२०२०५४	६०
	महिला	२८४४८७	१०९५७६	३८.५
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२२७०७९	१३५९५१	५९.९
	पुरुष	१३३९९८	९१४९९	६८.३
	महिला	९३०८१	४४४५२	४७.८
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	१०९४३३	४८७९५	४४.६
	पुरुष	५३१५०	३१६३७	५९.५
	महिला	५६२८३	१७१५८	३०.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	३०८७७	१९५६०	६३.३
	पुरुष	१५५३१	१०९२७	७०.४
	महिला	१५३४६	८६३३	५६.३
बहिरा	जम्मा	५०५२९	२०३९३	४०.४
	पुरुष	२६४२६	१३३५५	५०.५
	महिला	२४१०३	७०३८	२९.२
सुस्तश्रवण	जम्मा	५१०४६	२११८७	४१.५
	पुरुष	२५८४३	१४०४१	५४.३
	महिला	२५२०३	७१४६	२८.४
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	९६४९	४३३०	४४.९
	पुरुष	५०८९	२८५३	५६.१

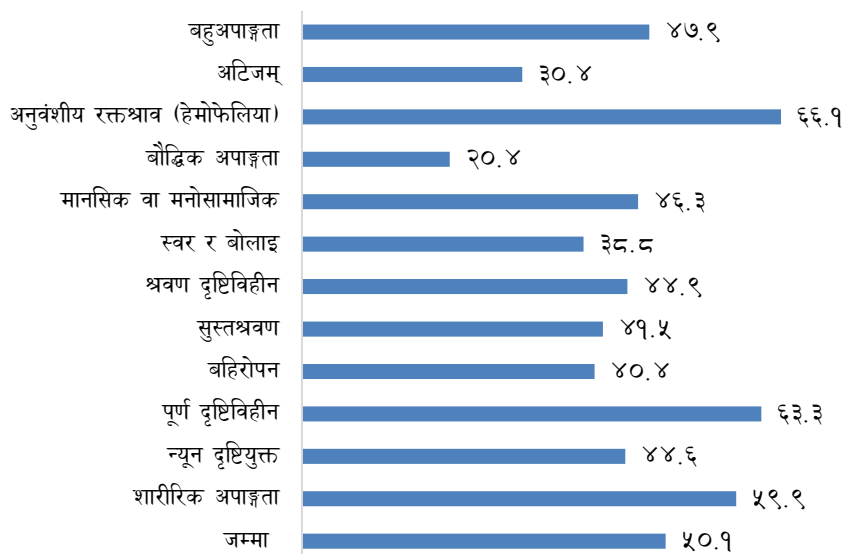

अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा जनसंख्या	साक्षर जनसंख्या	साक्षरता दर
	महिला	४५६०	१४७७	३२.४
स्वर र बोलाइ	जम्मा	४०६७७	१५७९०	३८.८
	पुरुष	२३०७५	१०२६७	४४.५
	महिला	१७६०२	५५२२३	३१.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	जम्मा	२७७६७	१२८७०	४६.३
	पुरुष	१४८१२	७९८८	५३.९
	महिला	१२९५५	४८८२	३७.७
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	१११३४	२२७०	२०.४
	पुरुष	५७२५	१३०८	२२.८
	महिला	५४०९	९६२	१७.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	जम्मा	४७४७	३१३६	६६.१
	पुरुष	२२६३	१७३६	७६.७
	महिला	२४८४	१४००	५६.४
अटिजम्	जम्मा	३८१५	११५९	३०.४
	पुरुष	१६९४	६५८	३८.८
	महिला	२१२१	५०१	२३.६
बहुअपाङ्गता	जम्मा	५४६७०	२६१८९	४७.९
	पुरुष	२९३३०	१५७८५	५३.८
	महिला	२५३४०	१०४०४	४१.१

रेखाचित्र १०: प्रदेशगत लिङ्गानुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरता

रेखाचित्र ११: अपाङ्गताको प्रकारानुसार साक्षरता प्रतिशत

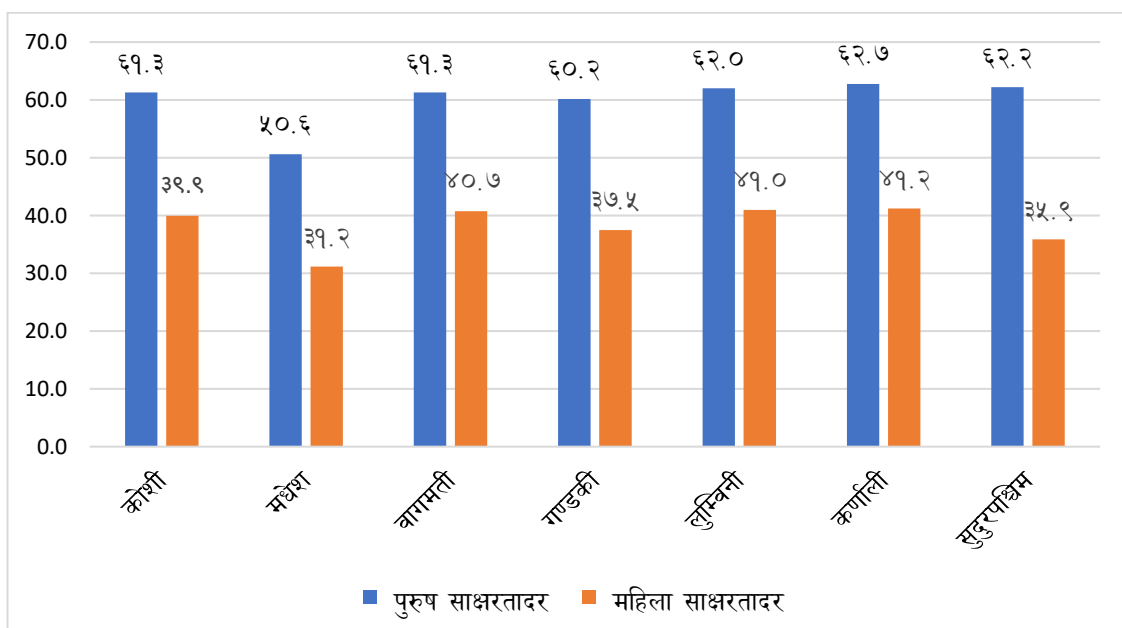
५.२ प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरतादर

प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरतादर हेर्दा सबैभन्दा बढी कर्णाली प्रदेशमा ५३.२ प्रतिशत र सबैभन्दा कम मधेश प्रदेशमा ४२.२ प्रतिशत व्यक्तिहरू साक्षर रहेका छन्। यसैगरी लुम्बिनी प्रदेश (५२.४%), वागमती प्रदेश (५१.६%), कोशी प्रदेश (५१.५%), सुदूरपश्चिम प्रदेश (४९.८%), गण्डकी प्रदेश (४९.६%) व्यक्तिहरू साक्षर रहेका छन्। प्रदेशअनुसार साक्षरतादरसम्बन्धी विवरण तालिकामा दिइएको छ।

तालिका ३०: प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरतादर

प्रदेश	जम्मा			पुरुष			महिला		
	जनसंख्या	साक्षर जनसंख्या	साक्षरतादर	जनसंख्या	साक्षर जनसंख्या	साक्षरतादर	जम्मा जनसंख्या	साक्षर जनसंख्या	साक्षरतादर
कोशी	११२९६१	५८१२८	५१.५	६०९७७	३७३६४	६१.३	५१९८४	२०७६४	३९.९
मधेश	८५३३३	३६०३१	४२.२	४८५७७	२४५७७	५०.६	३६७५६	११४५४	३१.२
वागमती	१२०४४७	६२१८८	५१.६	६३८५८	३९१४०	६१.३	५६५८९	२३०४८	४०.७
गण्डकी	७०२८९	३४८४६	४९.६	३७४८३	२२५४९	६०.२	३२८०६	१२२९७	३७.५
लुम्बिनी	११५१०५	६०३०३	५२.४	६२५४५	३८७७५	६२	५२५६०	२१५२८	४१
कर्णाली	५०३०२	२६७६०	५३.२	२७९९२	१७५६४	६२.७	२२३१०	९१९६	४१.२
सुदूरपश्चिम	६६९८६	३३३७४	४९.८	३५५०४	२२०८५	६२.२	३१४८२	११२८९	३५.९

रेखाचित्र १२: प्रदेशअनुसार अपाङ्गताको साक्षरतादर

५.३ साक्षर जनसंख्याले उत्तीर्ण गरेको तहसम्बन्धी विवरण

जनगणनामा प्राप्त नतिजाअनुसार अपाङ्गता भएका साक्षर व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी ३४.३ प्रतिशत व्यक्तिहरूले प्राथमिक तह (कक्षा १ देखि ५ सम्म) मात्र र १९.५ प्रतिशतले निम्न माध्यामिक तह (कक्षा ६ देखि ८ सम्म) मात्र, ८.२ प्रतिशतले एस.एल.सी. वा सोसरह मात्र, १३.७ प्रतिशतले एस.एल.सी. भन्दा माथिल्लो तह उत्तीर्ण गरेका छन् भने ४.४ प्रतिशत व्यक्तिहरूले अनौपचारिक शिक्षा अध्ययन गरेको देखिएको छ ।

देशको कुल साक्षर जनसंख्याको सबैभन्दा बढी २८.७ प्रतिशत व्यक्तिहरूले प्राथमिक तह (कक्षा १ देखि ५ सम्म), १९.९ प्रतिशतले निम्न माध्यामिक तह (कक्षा ६ देखि ८ सम्म) मात्र उत्तीर्ण गरेका, ९.५ प्रतिशतले एस.एल.सी. वा सोसरह मात्र उत्तीर्ण गरेका, १९.५ प्रतिशतले एस.एल.सी. भन्दा माथिल्लो तह उत्तीर्ण गरेका र १.८ प्रतिशत व्यक्तिहरूले अनौपचारिक शिक्षा अध्ययन गरेको देखिएको छ ।

प्रदेशअनुसार कुल साक्षर मध्ये अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले उत्तीर्ण गरेको तहअनुसारको जनसंख्या तल तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका ३१: साक्षर जनसंख्याको उत्तीर्ण गरेको तहसम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	संख्या / जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह											
		पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/तह नखुलेको	उल्लेख नभएको	
नेपाल	संख्या	३१२५९८	१११६६	१०७२९६	६०९६४	४५१०५	२५५२०	२८१९९	९९४१	४७४४	६०८	१३७२०	५३३५
	%	१००.००%	३.६०	३४.३०	१९.५०	१४.४०	८.२०	९.००	३.२०	१.५०	०.२०	४.४०	१.७०
कोशी	संख्या	५७७६२	१८५२	२०१८४	११२३२	९२९०	५१७४	४७५०	१४५७	६३०	९३	२३४४	७५६
	%	१००.००%	३.२०	३४.९०	१९.४०	१६.१०	९.००	८.२०	२.५०	१.१०	०.२०	४.१०	१.३०
मधेश	संख्या	३५९६९	२०३१	१२०७६	७४४७	५९५२	३०१४	३०२७	११८१	४९२	२०	४०४	३२५
	%	१००.००%	५.६०	३३.६०	२०.७०	१६.५०	८.४०	८.४०	३.३०	१.४०	०.१०	१.१०	०.९०
बागमती	संख्या	६१६१३	१६९१	१८४४१	१०२७५	७५०९	६३५५	७४१९	३७०८	१९७४	२२३	३१८०	८३८
	%	१००.००%	२.७०	२९.९०	१६.७०	१२.२०	१०.३०	१२.००	६.००	३.२०	०.४०	५.२०	१.४०
गण्डकी	संख्या	३५५४९	१०५३	१२६२१	६५९४	४७५२	२७३२	३०९२	८९३	४५६	८५	१८७८	१३९३
	%	१००.००%	३.००	३५.५०	१८.५०	१३.४०	७.७०	८.७०	२.५०	१.३०	०.२०	५.३०	३.९०
लुम्बिनी	संख्या	६०८९३	२३९०	२२३६४	१२५२३	८३११	४४११	४५९४	१३८५	५७८	१२१	३१६०	१०५६
	%	१००.००%	३.९०	३६.७०	२०.६०	१३.६०	७.२०	७.५०	२.३०	०.९०	०.२०	५.२०	१.७०

क्षेत्र	संख्या /	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
कर्णाली	संख्या	२६९७१	८९८	९४५३	५६७९	४०४६	१९४६	२६४३	६०८	२३१	२४	१००८	४३५
	%	१००.००%	३.३०	३५.००	२१.१०	१५.००	७.२०	९.८०	२.३०	०.९०	०.१०	३.७०	१.६०
सुदूरपश्चिम	संख्या	३३८४१	१२५१	१२१५७	७२१४	५२४५	१८८८	२६७४	७०९	३८३	४२	१७४६	५३२
	%	१००.००%	३.७०	३५.९०	२१.३०	१५.५०	५.६०	७.९०	२.१०	१.१०	०.१०	५.२०	१.६०

५.४ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार उत्तीर्ण गरेको तह

अपाङ्गता भएका साक्षर व्यक्तिहरूमध्ये अपाङ्गताका सबै प्रकारहरूमा सबैभन्दा धेरै क्रमशः प्राथमिक तह, निम्न माध्यमिक र माध्यमिक तह उत्तीर्ण गरेका देखिन्छ। शारीरिक अपाङ्गता भएकामध्ये (२३.९%), न्यून दृष्टियुक्त भएकामध्ये (२५.७%), पुर्ण दृष्टिविहीन भएकामध्ये (२३.०%), बहिरा भएकामध्ये (१६.२%), सुस्तश्रवण भएकामध्ये (१६.६%), श्रवण दृष्टिविहीन भएकामध्ये (१९.४%), स्वर र बोलाइ भएकामध्ये (१३.७%), मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएकामध्ये (१७.६%), बौद्धिक अपाङ्गता भएकामध्ये (०.९%), अनुवंशीक रक्तश्राव (हेमोफेलिया) भएकामध्ये (२७.७%), अटिजम् भएकामध्ये (०.५%) र बहुअपाङ्गता भएकामध्ये (२२.०%) ले एस.एल.सी. वा सोभन्दा माथिल्लो तह उत्तीर्ण गरेका छन्। कुल साक्षर अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये अपाङ्गता प्रकारअनुसार उत्तीर्ण गरेको तहसँग सम्बन्धित विस्तृत विवरण तालिका र अनुसूची ७ मा दिइएको छ।

तालिका ३२: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार उत्तीर्ण गरेको तह

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नात-कोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
नेपाल													
जम्मा	संख्या	३१२५९८	१११६६	१०७२९६	६०९६४	४५१०५	२५५२०	२८१९९	९९४१	४७४४	६०८	१३७२०	५३३५
	%	१००.०	३.६	३४.३	१९.५	१४.४	८.२	९.०	३.२	१.५	०.२	४.४	१.७
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१३६१७६	५०३६	४४०९८	२६६४०	२१०९७	११८०३	१३९७५	४५६०	२१८६	२०२	४७४९	१८३०
	%	१००.०	३.७	३२.४	१९.६	१५.५	८.७	१०.३	३.३	१.६	०.१	३.५	१.३
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	४९०९७	७३८	१५८७२	८६२८	६६६४	४४८९	४७३९	२२७९	११३७	११८	३४१३	१०२८
	%	१००.०	१.५	३२.३	१७.६	१३.६	९.१	९.७	४.६	२.३	०.२	७.०	२.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१९६०४	१३२४	६७९८	३७५६	२६८२	१४८१	१९२४	७३३	३६५	१७	३४१	१८३
	%	१००.०	६.८	३४.७	१९.२	१३.७	७.६	९.८	३.७	१.९	०.१	१.७	०.९३
बहिरा	संख्या	२०४००	४७९	७८०८	४२४८	२९००	१४८१	१२३५	४०५	१५७	४७	११७१	४६९
	%	१००.०	२.३	३८.३	२०.८	१४.२	७.३	६.१	२.०	०.८	०.२	५.७	२.३
सुस्तश्रवण	संख्या	२१२७४	३८२	८२७४	४११९	२६४८	१५४४	१३२४	४३५	२४३	७४	१७३६	४९५
	%	१००.०	१.८	३८.९	१९.४	१२.४	७.३	६.२	२.०	१.१	०.३	८.२	२.३
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४२९६	१९८	१५५५	८४०	५८२	३७५	३२७	९३	३८	८	२०९	७१
	%	१००.०	४.६	३६.२	१९.६	१३.५	८.७	७.६	२.२	०.९	०.२	४.९	१.७
स्वर र बोलाइ	संख्या	१५९०८	९०९	६५८९	३४८९	१९६०	९१५	९०८	२५६	८९	२७	४८९	२७७
	%	१००.०	५.७	४१.४	२१.९	१२.३	५.८	५.७	१.६	०.६	०.२	३.१	१.७
मानसिक वा मनो-सामाजिक	संख्या	१३०२२	२८४	४७५१	३१७६	२३०२	१०३८	९६०	२०६	७६	२१	३१८	२९०
	%	१००.०	२.२	३६.४	२४.४	१७.७	८.०	७.४	१.६	०.६	०.२	२.४	२.२
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	२३२८	२८७	१५७८	५०	१८	११	१०	०	०	२९	१९२	१५३
	%	१००.०	१२.३	६७.८	२.१	०.८	०.५	०.४	०.०	०.०	१.२	८.२	६.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमो-फेलिया)	संख्या	३१३७	७९	८९७	६०३	५२७	२७५	३५१	१६८	७३	५	११५	४४
	%	१००.०	२.५	२८.६	१९.२	१६.८	८.८	११.२	५.४	२.३	०.२	३.७	१.४
अटिजम्	संख्या	११७६	४२८	५१५	१०	७	२	३	०	०	१४	११८	७९
	%	१००.०	३६.४	४३.८	०.९	०.६	०.२	०.३	०.०	०.०	१.२	१०.०	६.७
बहुअपाङ्गता	संख्या	२६१८०	१०२२	८९६१	५४०५	३७१८	२११४	२४४३	८०६	३८०	४६	८६९	४१६
	%	१००.०	३.९	३४.२	२०.६	१४.२	८.१	९.३	३.१	१.५	०.२	३.३	१.६

५.५ अपाङ्गता भएका ५ देखि २५ वर्षका व्यक्तिहरू हाल वा विगतमा स्कूल कलेज गएको विवरण

जनगणनाबाट प्राप्त नतिजाअनुसार ५ वर्ष र सोभन्दा माथिल्लो उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमा ५५.३ प्रतिशत हाल स्कूल कलेज गइरहेका, २१.६ प्रतिशत विगतमा स्कूल कलेज गएका, २३ प्रतिशत कहिल्यै स्कूल कलेज नगएको देखिएको छ। प्रदेशअनुसार हेर्दा सबैभन्दा बढी (६६.६%) कर्णाली प्रदेशमा हाल स्कूल कलेज गइरहेको देखिएको। मधेस प्रदेशमा सबैभन्दा बढी (३६.४%) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू कहिल्यै स्कूल कलेज नगएको देखिएको छ। अपाङ्गता भएका ५ देखि २५ वर्षका व्यक्तिहरू हाल वा विगतमा स्कूल कलेज गएकोसम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका अनुसूची ८ मा दिइएको छ।

तालिका ३३: ५ देखि २५ वर्षका व्यक्ति हाल वा विगतमा स्कूल कलेज गएकोसम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	जम्मा	स्कूल कलेज गइरहेको		विगतमा स्कूल कलेज गएको		कहिल्यै स्कूल कलेज नगएको		नखुलेको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल	१३४३१६	७४२६९	५५.३	२८९९७	२१.६	३०८२६	२३.०	२२४	०.२
कोशी	२२०६२	११८६१	५३.८	५०९२	२३.१	५१०३	२३.१	६	०.०
मधेस	२३९३२	१११७५	४६.७	४०४१	१६.९	८७००	३६.४	१६	०.१
वागमती	१९९६६	१०६३८	५३.३	४७०६	२३.६	४६१६	२३.१	६	०.०
गण्डकी	११५४०	६५१६	५६.५	२५४८	२२.१	२४०१	२०.८	७५	०.६
लुम्बिनी	२६७९७	१४८३९	५५.४	६४८९	२४.२	५४०८	२०.२	६१	०.२
कर्णाली	१३९३५	९२७६	६६.६	२७२८	१९.६	१८९९	१३.६	३२	०.२
सुदूरपश्चिम	१६०८४	९९६४	६१.९	३३९३	२१.१	२६९९	१६.८	२८	०.२

५.६ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ देखि २५ वर्षका व्यक्ति हाल वा विगतमा स्कूल कलेज गएको विवरण

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार हेर्दा पूर्ण दृष्टिविहीनहरू सबैभन्दा बढी (७४.१%) स्कूल कलेज गइरहेको देखिएको छ भने सबैभन्दा कम (१८.१%) बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू देखिएको छ। शारीरिक अपाङ्गता भएकामध्ये ५९.९ प्रतिशत, न्यून दृष्टियुक्त अपाङ्गता भएकामध्ये ६८.६ प्रतिशत, बहिरा भएकामध्ये ६९.६ प्रतिशत, सुस्तश्रवणसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ५६.२ प्रतिशत, श्रवण दृष्टिविहीनमध्ये ६२.१ प्रतिशत, स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ४६.५ प्रतिशत, मानसिक

वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएकामध्ये २६.० प्रतिशत, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) भएकामध्ये ५९.८ प्रतिशत, अटिजम भएकामध्ये ४३.६ प्रतिशत र बहुअपाङ्गता भएकामध्ये ४४.५ प्रतिशत व्यक्तिहरू हाल स्कुल कलेज गइरहेको देखिएको छ।

तालिका ३४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार हाल वा विगतमा स्कुल कलेज गएको विवरण

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	स्कुल कलेज गइरहेको		विगतमा स्कुल कलेज गएको		कहिल्यै स्कुल कलेज नगएको		नखुलेको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	१३४३१६	७४२६९	५५.३	२८९९७	२१.६	३०८२६	२३.०	२२४	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	५२६३१	३१५२२	५९.९	१२४७४	२३.७	८५६९	१६.३	६६	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	१०३४४	७०९९	६८.६	२४११	२३.३	८२९	८.०	५	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	११२८८	८३६३	७४.१	१७५२	१५.५	११६१	१०.३	१२	०.१
बहिरा	८०५९	५६१०	६९.६	१५३९	१९.१	८९९	११.२	११	०.१
सुस्तश्रवण	६१५१	३४५८	५६.२	१५३८	२५.०	११५०	१८.७	५	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	१८२५	११३३	६२.१	४१६	२२.८	२७२	१४.९	४	०.२
स्वर र बोलाइ	१२३२०	५७२४	४६.५	२३९०	१९.४	४१७३	३३.९	३३	०.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	८८३१	२२९३	२६.०	२४८४	२८.१	४०३०	४५.६	२४	०.३
बौद्धिक अपाङ्गता	४७१५	८५५	१८.१	६१९	१३.१	३२२५	६८.४	१६	०.३
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	९८२	५८७	५९.८	२७२	२७.७	१२३	१२.५	०	०.०
अटिजम्	१६७२	७२९	४३.६	१३९	८.३	७९४	४७.५	१०	०.६
बहुअपाङ्गता	१५४९८	६८९६	४४.५	२९६३	१९.१	५६०१	३६.१	३८	०.२

५.७ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले अध्ययनको गरेको क्षेत्र

दश जोड २ वा सोसरह वा सोभन्दा माथिल्लो तह उत्तीर्ण गरेका व्यक्तिहरूले अध्ययन गरेको विषय/क्षेत्र हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये नेपालमा सबैभन्दा धेरै व्यक्तिहरू अर्थात् ३५.२ प्रतिशतले शिक्षाशास्त्र अध्ययन गरेको देखिएको छ। व्यवस्थापन क्षेत्रमा अध्ययन गरेका व्यक्तिहरू २९.२ प्रतिशत सहित दोस्रो स्थानमा रहेका छन् भने मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र अध्ययन गरेका व्यक्तिहरू १३.६ प्रतिशत सहित तेस्रो स्थानमा रहेका छन्। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये विज्ञान ६.३ प्रतिशत, स्वास्थ्य/चिकित्साशास्त्र ३.६ प्रतिशत, इन्जिनियरिङ २.४ प्रतिशत, कम्प्युटर/सूचना

प्रविधि १.० प्रतिशत, कानुन १.० प्रतिशत, कृषि ०.७ प्रतिशत, वन ०.४ प्रतिशत र पशु विज्ञान/पशुचिकित्सा/मत्स्यपालन ०.३ प्रतिशत अध्ययन गर्ने रहेका छन् ।

समग्र नेपालमा सबैभन्दा धेरै व्यक्तिहरू अर्थात् ३५.१ प्रतिशतले व्यवस्थापन क्षेत्रको अध्ययन गरेको देखिएको छ । शिक्षाशास्त्र अध्ययन गरेका व्यक्तिहरू २९.९ प्रतिशत, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र अध्ययन गरेका व्यक्तिहरू ११.५ प्रतिशत रहेका छन् । विज्ञान, स्वास्थ्य/चिकित्सा शास्त्र, इन्जिनियरिङ, कम्प्युटर/सूचना प्रविधि, कानुन, कृषि, वन र पशु विज्ञान/पशुचिकित्सा/मत्स्यपालन विषय अध्ययन गर्ने व्यक्तिहरू क्रमशः ७.१ प्रतिशत, ४.४ प्रतिशत, ३.० प्रतिशत, १.२ प्रतिशत, ०.८ प्रतिशत, ०.७ प्रतिशत, ०.३ र ०.२ प्रतिशत रहेका छन् ।

प्रदेश गत रूपमा हेर्दा कोशी प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै व्यक्तिहरू अर्थात् ३५.३ प्रतिशतले शिक्षा शास्त्र अध्ययन गरेको देखिएको छ । मधेश प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै व्यक्तिहरू अर्थात् ३४.४ प्रतिशतले शिक्षाशास्त्र, बागमती प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै व्यक्तिहरू अर्थात् ३७.३ प्रतिशतले व्यवस्थापन, गण्डकी प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै व्यक्तिहरू अर्थात् ३८.१ प्रतिशतले शिक्षाशास्त्र, लुम्बिनी प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै व्यक्तिहरू अर्थात् ४१.५ प्रतिशतले शिक्षा शास्त्र, कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै व्यक्तिहरू अर्थात् ६४.२ प्रतिशतले शिक्षा शास्त्र र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै व्यक्तिहरू अर्थात् ४४.२ प्रतिशतले शिक्षाशास्त्र अध्ययन गरेको देखिएको छ । प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अध्ययनको क्षेत्र तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका ३५: प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अध्ययनको क्षेत्र

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र												
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्सा शास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा /मत्स्यपालन	कम्प्युटर / सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको
नेपाल	संख्या	४२८८४	५८१५	१२५०५	१५०९८	२६९७	१५२७	१०१३	४३१	३१८	१६९	१४९	४४८	९११	१८०३
	%	१००.००	१३.६०	२९.२०	३५.२०	६.३०	३.६०	२.४०	१.००	०.७०	०.४०	०.३०	१.००	२.१०	४.२०
कोशी	संख्या	६८३७	१०२१	२१०४	२४१६	४०९	१८१	१२७	६४	३६	२२	१२	५८	१५७	२३०
	%	१००.००	१४.९०	३०.८०	३५.३०	६.००	२.६०	१.९०	०.९०	०.५०	०.३०	०.२०	०.८०	२.३०	३.४०
मधेश	संख्या	४७००	४२३	१२९२	१६१७	४२७	२५३	१६९	३६	३३	३१	२३	२९	९७	२७०
	%	१००.००	९.००	२७.५०	३४.४०	९.१०	५.४०	३.६०	०.८०	०.७०	०.७०	०.५०	०.६०	२.१०	५.७०
बागमती	संख्या	१३१०१	२३१०	४८८२	२७५५	९८५	५०४	४३५	१९९	८३	४४	३६	२१४	३१५	३३९
	%	१००.००	१७.६०	३७.३०	२१.००	७.५०	३.८०	३.३०	१.५०	०.६०	०.३०	०.३०	१.६०	२.४०	२.६०
गण्डकी	संख्या	४४४१	५८०	१२८०	१६९०	२३८	११६	६६	४०	२२	१९	१३	३७	१००	२४०
	%	१००.००	१३.१०	२८.८०	३८.१०	५.४०	२.६०	१.५०	०.९०	०.५०	०.४०	०.३०	०.८०	२.३०	५.४०
लुम्बिनी	संख्या	६५५७	७४९	१६८७	२७२१	३९५	२१३	९६	४८	५४	१७	२५	६७	१४४	३४१
	%	१००.००	११.४०	२५.७०	४१.५०	६.००	३.२०	१.५०	०.७०	०.८०	०.३०	०.४०	१.००	२.२०	५.२०
कर्णाली	संख्या	३४८२	२६०	३६२	२२३६	९०	११६	५४	२०	४१	२४	१८	२१	४०	२००
	%	१००.००	७.५०	१०.४०	६४.२०	२.६०	३.३०	१.६०	०.६०	१.२०	०.७०	०.५०	०.६०	१.१०	५.७०
सुदूरपश्चिम	संख्या	३७६६	४७२	८९८	१६६३	१५३	१४४	६६	२४	४९	१२	२२	२२	५८	१८३
	%	१००.००	१२.५०	२३.८०	४४.२०	४.१०	३.८०	१.८०	०.६०	१.३०	०.३०	०.६०	०.६०	१.५०	४.९०

५.८ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अध्ययनको क्षेत्र

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अध्ययनको क्षेत्र हेर्दा सबैभन्दा बढी शिक्षा, दोस्रोमा व्यवस्थापन तथा तेस्रोमा मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र देखिन्छ। शारीरिक अपाङ्गता भएकामध्ये ३७.९ प्रतिशत, बहिरासम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ३९.६ प्रतिशत, श्रवण दृष्टिविहीनसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ३८.४ प्रतिशत र मानसिक वा मनोसामाजिकसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ३२.१ प्रतिशत तथा सुस्तश्रवणसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ३५.१ प्रतिशतको अध्ययनको क्षेत्र शिक्षा रहेको छ।

न्यून दृष्टियुक्त अपाङ्गता भएकामध्ये ३०.५ प्रतिशत, पूर्णदृष्टिविहीनसम्बन्धी अपाङ्गताको २९.९ प्रतिशतको व्यवस्थापन, सुस्तश्रवणसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये २४.६ प्रतिशत र स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ३१.० प्रतिशतको अध्ययनको क्षेत्र व्यवस्थापन रहेको छ।

शारीरिक अपाङ्गता भएकामध्ये १३.४ प्रतिशत, न्यून दृष्टियुक्त अपाङ्गता भएकामध्ये १४.३ प्रतिशतको, पूर्णदृष्टिविहीनसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये १२.० प्रतिशतको, बहिरासम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये १२.६ प्रतिशतको, सुस्तश्रवणसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये १८.२ प्रतिशतको र बहुअपाङ्गता भएकामध्ये १२.० प्रतिशतको अध्ययनको क्षेत्र मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र रहेको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अध्ययनको क्षेत्रअनुसारको विस्तृत विवरण तालिका र अनुसूची ९ मा दिइएको छ।

तालिका ३६: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अध्ययनको क्षेत्र

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र												
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा/ मत्स्यपालन	कम्प्युटर/ सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको
जम्मा	संख्या	४२८८४	५८१५	१२५०५	१५०९८	२६९७	१५२७	१०१३	४३१	३१८	१६९	१४९	४४८	९११	१८०३
	%	१००.०	१३.६	२९.२	३५.२	६.३	३.६	२.४	१.०	०.७	०.४	०.३	१.०	२.१	४.२
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२०७२१	२७६९	५८२१	७८४४	११९९	७१२	४७१	१९३	१३६	७४	७५	२०३	३५८	८६६
	%	१००.०	१३.४	२८.१	३७.९	५.८	३.४	२.३	०.९	०.७	०.४	०.४	१.०	१.७	४.२
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	८१५५	११६३	२४८९	२३३९	७०८	३५१	२६१	११७	६९	३३	२१	११२	२२७	२६५
	%	१००.०	१४.३	३०.५	२८.७	८.७	४.३	३.२	१.४	०.८	०.४	०.३	१.४	२.८	३.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३०२२	३६३	९०४	१११८	१६१	१३२	६४	२८	१७	१६	७	२२	६४	१२६
	%	१००.०	१२.०	२९.९	३७.०	५.३	४.४	२.१	०.९	०.६	०.५	०.२	०.७	२.१	४.२
बहिरा	संख्या	१७९७	२२७	४६६	७१२	८९	५३	३१	१७	२३	९	८	२०	५१	९१
	%	१००.०	१२.६	२५.९	३९.६	५.०	२.९	१.७	०.९	१.३	०.५	०.४	१.१	२.८	५.१
सुस्तश्रवण	संख्या	२००२	३६५	४९३	७०३	१०२	५३	४२	२७	२२	११	१०	१२	६७	९५
	%	१००.०	१८.२	२४.६	३५.१	५.१	२.६	२.१	१.३	१.१	०.५	०.५	०.६	३.३	४.७
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४५८	५९	१३२	१७६	२७	६	१०	५	७	४	३	६	६	१७
	%	१००.०	१२.९	२८.८	३८.४	५.९	१.३	२.२	१.१	१.५	०.९	०.७	१.३	१.३	३.७
स्वर र बोलाइ	संख्या	१२५३	१४७	३८९	४४८	६०	३१	२०	११	१४	३	१२	१६	२८	७४
	%	१००.०	११.७	३१.०	३५.८	४.८	२.५	१.६	०.९	१.१	०.२	१.०	१.३	२.२	५.९
मानसिक वा मनो-सामाजिक	संख्या	१२४२	१७९	३९९	३९९	९४	३२	१८	३	६	५	३	११	१४	७९
	%	१००.०	१४.४	३२.१	३२.१	७.६	२.६	१.४	०.२	०.५	०.४	०.२	०.९	१.१	६.४
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१०	४	५	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	%	१००.०	४०.०	५०.०	१०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	संख्या	५९२	१०३	२०६	१५२	३७	२७	१०	७	३	१	१	८	१४	२३
	%	१००.०	१७.४	३४.८	२५.७	६.३	४.६	१.७	१.२	०.५	०.२	०.२	१.४	२.४	३.९
अटिजम्	संख्या	३	०	१	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	%	१००.०	०.०	३३.३	६६.७	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	३६२९	४३६	१२००	१२०४	२२०	१३०	८६	२३	२१	१३	९	३८	८२	१६७
	%	१००.०	१२.०	३३.१	३३.२	६.१	३.६	२.४	०.६	०.६	०.४	०.२	१.०	२.३	४.६

खण्ड छः अपाङ्गता भएका व्यक्तिको बसाइँसराइ तथा अनुपस्थित विवरण

६.१ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जन्मस्थान

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये ९७.६ प्रतिशतको जन्म स्वदेशमा भएको पाइएको छ। हाल अक्सर बसोबास गरेको जिल्लामा नै जन्मेका ७७.६ प्रतिशत, हाल अक्सर बसोबास गरेको जिल्ला भन्दा अर्को जिल्लामा जन्मेका १९.९ प्रतिशत र विदेशमा जन्मेका २.४ प्रतिशत रहेको छ।

प्रदेशअनुसार हेर्दा सुदूरपश्चिम प्रदेशमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (९९.०%) को जन्म स्वदेशमा जन्म भएको देखिएको छ। कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा बढी (९१.२%) को जन्म उही जिल्लामा भएको देखिन्छ। अर्को जिल्लामा जन्मेका मध्येमा सबैभन्दा बढी (२९.६%) बागमती प्रदेशमा भएको देखिन्छ। विदेश जन्मेका मध्येमा सबैभन्दा बढी (४.८%) मधेस प्रदेशमा पाइएको छ।

तालिका ३७: प्रदेशअनुसार स्वदेश तथा विदेशमा जन्मेको आधारमा अपाङ्गता भएको जनसंख्या

क्षेत्र	जम्मा	जन्म									
		स्वदेशमा जन्मेको		उही जिल्लामा जन्मेको		अर्को जिल्लामा जन्मेको		विदेशमा जन्मेको		नखुलेको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल	६४७७४ ४	६३१९६०	९७.६	५०२८३ ६	७७.६	१२९१२ ४	१९.९	१५२९९	२.४	४८५	०.१
कोशी	११७२१९	११३६९५	९७.०	८६३०९	७३.६	२७३८६	२३.४	३४८५	३	३९	०
मधेस	९१४००	८६९१३	९५.१	७८४१६	८५.८	८४९७	९.३	४४२७	४.८	६०	०.१
बागमती	१२४१० ०	१२२६७६	९८.९	८५९८८	६९.३	३६६८८	२९.६	१३९१	१.१	३३	०
गण्डकी	७२३३०	७१२०५	९८.४	५८६७९	८१.१	१२५२६	१७.३	९३२	१.३	१९३	०.३
लुम्बिनी	१२०४१ ४	११६११२	९६.४	९२३४४	७६.७	२३७६८	१९.७	४२३२	३.५	७०	०.१
कर्णाली	५२६०४	५२३६९	९९.६	४७९८७	९१.२	४३८२	८.३	१६८	०.३	६७	०.१
सुदूर- पश्चिम	६९६७७	६८९९०	९९.०	५३११३	७६.२	१५८७७	२२.८	६६४	१	२३	०

६.२ जन्मेको क्षेत्र वा स्थानका आधारमा अपाङ्गताको प्रकारअनुसार जनसंख्या

शारीरिक अपाङ्गता भएकामध्ये ७९.४ प्रतिशत, न्यून दृष्टियुक्त भएकामध्ये ७०.३ प्रतिशत, पूर्ण दृष्टिविहीन अपाङ्गता भएकामध्ये ८१.२ प्रतिशत, बहिरा भएकामध्ये ७७.५ प्रतिशत, सुस्तश्रवण अपाङ्गता भएकामध्ये ७२.९ प्रतिशत, श्रवण दृष्टिविहीन अपाङ्गता भएकामध्ये ७८.८ प्रतिशत, स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ८३.८ प्रतिशत, मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएकामध्ये ८०.६ प्रतिशत, बौद्धिक अपाङ्गता भएकामध्ये ८४.३ प्रतिशत, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) भएका ७०.५ प्रतिशत, अटिजम भएकामध्ये ८२.२ प्रतिशत र बहुअपाङ्गता भएकामध्ये ७९.३ प्रतिशत व्यक्तिहरूको जन्म हाल बसोबास गरेको जिल्लामा नै भएको देखिएको छ। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जन्मको आधारमा जनसंख्या तालिका र अनुसूची १० मा दिइएको छ।

तालिका ३८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार स्वदेश तथा विदेशमा जन्मेको जनसंख्या

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	जन्म									
		स्वदेशमा जन्मेको		उही जिल्लामा जन्मेको		अर्को जिल्लामा जन्मेको		विदेशमा जन्मेको		नखुलेको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
शारीरिक अपाङ्गता	२४०६०९	२३५७४३	९८.०	१९१०३४	७९.४	४४७०९	१८.६	४७३४	२.०	१३२	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	११०५२५	१०६१६७	९६.१	७७६७६	७०.३	२८४९१	२५.८	४३०१	३.९	५७	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	३५१४२	३४४०३	९७.९	२८५२५	८१.२	५८७८	१६.७	७२६	२.१	१३	०
बहिरा	५१३७३	५०२४१	९७.८	३९८३२	७७.५	१०४०९	२०.३	१०८७	२.१	४५	०.१
सुस्तश्रवण	५१५२०	५०३५४	९७.७	३७५६२	७२.९	१२७९२	२४.८	११२८	२.२	३८	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	१०१८७	९९५५	९७.७	८०२४	७८.८	१९३१	१९	२२५	२.२	७	०.१
स्वर र बोलाइ	४१६७६	४०९८५	९८.३	३४९३८	८३.८	६०४७	१४.५	६६५	१.६	२६	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	२८०४५	२७३१५	९७.४	२२६०७	८०.६	४७०८	१६.८	६२०	२.२	११०	०.४
बौद्धिक अपाङ्गता	११३५८	११११४	९७.९	९५७४	८४.३	१५४०	१३.६	२३४	२.१	१०	०.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	४९३७	४७७३	९६.७	३४७९	७०.५	१२९४	२६.२	१५९	३.२	५	०.१
अटिजम	४८८६	४७४०	९७	४०१४	८२.२	७२६	१४.९	१४१	२.९	५	०.१
बहुअपाङ्गता	५७४८६	५६१७०	९७.७	४५५७१	७९.३	१०५९९	१८.४	१२७९	२.२	३७	०.१

६.३ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको हालको बसाइँसराइको अवस्था

अपाङ्गता भएका कुल ६,४७,७४४ व्यक्तिहरू मध्ये हाल अक्सर बसोबास गरिरहेको गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट अर्को पालिकामा कहिल्यै पनि बसोबास नगरेका ६७.७ प्रतिशत रहेका छन् । यसैगरी १०.५ प्रतिशत व्यक्तिहरू पछिल्लो पटक सम्बन्धित जिल्लाको अर्को गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट, १८.५ प्रतिशत जनसंख्या अर्को जिल्लाबाट र ३.२ प्रतिशत व्यक्तिहरू विदेशबाट बसाइँ सरेर हालको स्थानमा बसिरहेको देखिन्छ ।

प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको हाल बसोबास गरेको स्थानभन्दा यसअघिको बसोबास हेर्दा हाल अक्सर बसोबास गरिरहेको गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट अर्को स्थानमा कहिल्यै पनि बसोबास नगरेको व्यक्तिहरू कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा बढी ८३.४ प्रतिशत रहेका छन् । यसैगरी पछिल्लोपटक सम्बन्धित जिल्लाको अर्को गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँ सरी आएका सबैभन्दा बढी १२.६ प्रतिशत बागमती प्रदेशमा रहेका छन् । पछिल्लो पटक अर्को जिल्लाबाट हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँ सरी आएका सबैभन्दा बढी २६.३ प्रतिशत बागमती प्रदेशमा रहेका छन् ।

पछिल्लोपटक विदेशबाट हाल बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँ सरी आएका सबैभन्दा बढी ५.० प्रतिशत मधेस प्रदेशमा रहेका छन् ।

तालिका ३९: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको यसअघिको बसोबास

क्षेत्र	जम्मा	यसअघिको बसोबास							
		उही पालिका		उही जिल्लाको अर्को पालिका		अर्को जिल्ला		विदेश	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल	६४७७४४	४३८८४६	६७.७	६८१२३	१०.५	११९८७७	१८.५	२०८९८	३.२
कोशी	११७२१९	७५१२९	६४.१	१२७५०	१०.९	२५०२१	२१.३	४३१९	३.७
मधेस	९१४००	६८२७४	७४.७	१००९४	११.०	८४५५	९.३	४५७७	५.०
बागमती	१२४१००	७३८७१	५९.५	१५६५४	१२.६	३२६८६	२६.३	१८८९	१.५
गण्डकी	७२३३०	४९५४६	६८.५	८४७४	११.७	१२२४६	१६.९	२०६४	२.९
लुम्बिनी	१२०४१४	८१८०५	६७.९	१०६३१	८.८	२२३६१	१८.६	५६१७	४.७
कर्णाली	५२६०४	४३८६६	८३.४	३५२८	६.७	४३६०	८.३	८५०	१.६
सुदूरपश्चिम	६९६७७	४६३५५	६६.५	६९९२	१०.०	१४७४८	२१.२	१५८२	२.३

६.४ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको हाल बसाइँसराइको अवस्था

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको यसअघिको बसोबास हाल अक्सर बसोबास गरिरहेको गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट अर्को स्थानमा कहिल्यै पनि बसोबास नगरेको व्यक्तिहरू सबैभन्दा बढी ७७.३ प्रतिशत बौद्धिक अपाङ्गता भएका छन्। उही जिल्लाको अर्को पालिका र विदेशबाट हाल अक्सर बसोबास गरेको स्थानमा बसाइँसराइ गरी आउने अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमा न्यून दृष्टिविहीनहरूको प्रतिशत सबैभन्दा बढी क्रमशः १३.७ प्रतिशत र ५.० प्रतिशत रहेको छ। अर्को जिल्लाबाट बसाइँ सरी आउने सबैभन्दा बढी अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) भएका २४.१ प्रतिशत रहेका छन्। शारीरिक अपाङ्गता भएकामध्ये ७०.३ प्रतिशत, न्यून दृष्टियुक्त अपाङ्गता भएकामध्ये ५७.६ प्रतिशत, पूर्ण दृष्टिविहीनसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ७२.५ प्रतिशत, बहिरा भएकामध्ये ६६.४ प्रतिशत, सुस्तश्रवणसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ६०.९ प्रतिशत, श्रवण दृष्टिविहीन भएकामध्ये ६९.४ प्रतिशत, स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ७६.५ प्रतिशत, मानसिक वा मनोसामाजिकसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ७२.३ प्रतिशत, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) भएकामध्ये ५९.२ प्रतिशत, अटिजमसम्बन्धी अपाङ्गता भएकामध्ये ७३.५ प्रतिशत र बहुअपाङ्गता भएकामध्ये ७०.४ प्रतिशत अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जन्मस्थान र हाल बसोबास गरेको पालिका उही रहेको छ अर्थात् अर्को स्थानमा बसाइँसराइ नगरेको देखिएको छ। अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको यसअघिको बसोबासको विस्तृत विवरण देहायको तालिका र अनुसूची ११ मा दिइएको छ।

तालिका ४०: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको यसअघिको बसोबास

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	यसअघिको बसोबास								
	जम्मा	उही पालिका		उही जिल्लाको अर्को पालिका		अर्को जिल्ला		विदेश	
		संख्या	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या
जम्मा	६४७७४४	४३८८४६	६७.७	६८१२३	१०.५	११९८७७	१८.५	२०८९८	३.२
शारीरिक अपाङ्गता	२४०६०९	१६९२३८	७०.३	२२८४६	९.५	४१४८८	१७.२	७०३७	२.९
न्यून दृष्टियुक्त	११०५२५	६३६७२	५७.६	१५१८४	१३.७	२६११०	२३.६	५५५९	५.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	३५१४२	२५४७४	७२.५	३३३२	९.५	५४७०	१५.६	८६६	२.५
बहिरा	५१३७३	३४१००	६६.४	६०८०	११.८	९७५०	१९.०	१४४३	२.८
सुस्तश्रवण	५१५२०	३१३९३	६०.९	६४६६	१२.६	११७८७	२२.९	१८७४	३.६

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	यसअघिको बसोबास								
	जम्मा	उही पालिका		उही जिल्लाको अर्को पालिका		अर्को जिल्ला		विदेश	
		संख्या	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या
श्रवण दृष्टिविहीन	१०१८७	७०६८	६९.४	१०१०	९.९	१७९६	१७.६	३१३	३.१
स्वर र बोलाइ	४१६७६	३१८६९	७६.५	३३११	७.९	५६८९	१३.७	८०७	१.९
मानसिक वा मनोसामाजिक	२८०४५	२०२८३	७२.३	२४५८	८.८	४५४६	१६.२	७५८	२.७
बौद्धिक अपाङ्गता	११३५८	८७७७	७७.३	८७३	७.७	१४५८	१२.८	२५०	२.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४९३७	२९२४	५९.२	६२१	१२.६	११९२	२४.१	२००	४.१
अटिजम्	४८८६	३५९२	७३.५	४५८	९.४	६९६	१४.२	१४०	२.९
बहुअपाङ्गता	५७४८६	४०४५६	७०.४	५४८४	९.५	९८९५	१७.२	१६५१	२.९

६.५ बसाइँसराइ गरी आउनुको कारण

अपाङ्गता भएका २,०८,८९८ व्यक्तिहरूमध्ये पछिल्लोपटक बसाइँ सरी आएको स्थान हाल बसोबास गरिरहेको स्थानभन्दा फरक गा.पा./न.पा. वा जिल्ला वा विदेश भएको पाइएको छ। यसरी बसाइँसराइ गरी आउनुको कारणमा ३१.७ प्रतिशत विवाह, २२.४ प्रतिशत आश्रित, १२.४ प्रतिशत काम/रोजगारी, १०.२ प्रतिशत अन्य, ८.४ प्रतिशत कृषि, ५.४ प्रतिशत घर फर्किएको, ४.५ प्रतिशत अध्ययन/तालिम, २.२ प्रतिशत व्यापार/व्यवसाय र १.३ प्रतिशत प्राकृतिक प्रकोप देखिन्छ।

प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको बसाइँ सर्नुको कारण सबै प्रदेशमा विवाह नै बढी देखिएको छ जुन सबैभन्दा बढी (६५.६%) मधेस प्रदेशमा र सबैभन्दा कम (२२.८%) बागमती प्रदेशमा रहेको छ। यससम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका ४१: प्रदेशअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको बसाइँ सर्नुको कारण

क्षेत्र	संख्या /	जम्मा	बसाइँ सर्नुको कारण								उल्लेख नभएको	
			काम/रोजगारी	व्यापार/व्यवसाय	अध्ययन/तालिम	विवाह	आश्रित	प्राकृतिक प्रकोप	कृषि	घर फर्किएको		अन्य
नेपाल	संख्या	२०८८९८	२५९७९	४५५७	९३९१	६६९६८	४६७५३	२७५४	१७५०८	११३५०	२१२८९	३१४९
	%	१००.०	१२.४	२.२	४.५	३१.७	२२.४	१.३	८.४	५.४	१०.२	१.५
कोशी	संख्या	४२०९०	५५१४	९१९	१४८७	१०९०१	१०७४६	४६९	५२१८	२२५७	४४०३	१७६
	%	१००.०	१३.१	२.२	३.५	२५.९	२५.५	१.१	१२.४	५.४	१०.५	०.४
मधेस	संख्या	२३१२६	१८००	३५७	३५६	१५१७४	२२३७	२६६	११९९	४७३	१०८४	१८०
	%	१००.०	७.८	१.५	१.५	६५.६	९.७	१.२	५.२	२.०	४.७	०.८
बागमती	संख्या	५०२२९	८९६८	१२१६	३६६७	११४७२	१३६४४	७३४	२०८६	१८०४	६३२०	३१८
	%	१००.०	१७.९	२.४	७.३	२२.८	२७.२	१.५	४.२	३.६	१२.६	०.६

क्षेत्र	संख्या /	जम्मा	बसाइँ सर्नुको कारण									उल्लेख नभएको
			काम/रोजगारी	व्यापार/व्यवसाय	अध्ययन/तालिम	विवाह	आश्रित	प्राकृतिक प्रकोप	कृषि	घर फर्किएको	अन्य	
गण्डकी	संख्या	२२७८४	२८९०	५६७	१२६६	७०१३	४७८५	२५५	११२३	१८६१	१९४९	१०७५
	%	१००.०	१२.७	२.५	५.६	३०.८	२१.०	१.१	४.९	८.२	८.६	४.७
लुम्बिनी	संख्या	३८६०९	३८३२	८११	१५०२	११९५०	८७९१	४३५	३५४९	२५७०	४२८३	८८६
	%	१००.०	९.९	२.१	३.९	३१.०	२२.८	१.१	९.२	६.७	११.१	२.३
कर्णाली	संख्या	८७३८	७९४	३१९	५६१	३०२६	१३३४	५०	७०६	९३०	७३३	२८५
	%	१००.०	९.१	३.७	६.४	३४.६	१५.३	०.६	८.१	१०.६	८.४	३.३
सुदूरपश्चिम	संख्या	२३३२२	२१८१	३६८	५५२	६६३२	५२१६	५४५	३६२७	१४५५	२५१७	२२९
	%	१००.०	९.४	१.६	२.४	२८.४	२२.४	२.३	१५.६	६.२	१०.८	१.०

६.६ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बसाइँ सर्नुको कारण

जम्मा २,०८,८९८ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू हाल बसोबास गरेको पालिकामा बसाइँ सरी आएकोमा ७१,३७१ जना शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू रहेका छन्। बसाइँसराइ गरेर आएका शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (२९.१%) व्यक्तिहरू विवाह र सबैभन्दा कम (१.३%) व्यक्तिहरू प्राकृतिक प्रकोपका कारण बसाइँ सरेको देखिएको छ।

बसाइँसराइ गरेर आएका ४६,८५३ जना न्यून दृष्टियुक्तसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (३६.६%) व्यक्तिहरू विवाह र सबैभन्दा कम (१.५%) व्यक्तिहरू प्राकृतिक प्रकोपका कारण, ९,६६८ जना पूर्ण दृष्टि विहीनसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (३४.३%) व्यक्तिहरू विवाहका कारण र सबैभन्दा कम (१.२%) व्यक्तिहरू प्राकृतिक प्रकोपका कारण, १७,२७३ जना बहिरासम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (३४.३%) व्यक्तिहरू विवाहका कारण र सबैभन्दा कम (१.४%) व्यक्तिहरू प्राकृतिक प्रकोपका कारण, २०,१२७ जना सुस्त श्रवणसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (३१.६%) व्यक्तिहरू विवाहका कारण र सबैभन्दा कम (१.४%) व्यक्तिहरू प्राकृतिक प्रकोपका कारण, ३,११९ जना श्रवण दृष्टि विहीनसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (३३.०%) व्यक्तिहरू विवाहका कारण र सबैभन्दा कम (१.५%) व्यक्तिहरू प्राकृतिक प्रकोप र व्यापार/व्यवसायका कारण, ९,८०७ जना स्वर र बोलाईसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (३०.४%) व्यक्तिहरू आश्रितका कारण र सबैभन्दा कम (१.२%) व्यक्तिहरू प्राकृतिक प्रकोप, ७७६२ जना मानसिक वा मनोसामाजिकसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (३७.१%) व्यक्तिहरू आश्रितका कारण र सबैभन्दा कम (१.२%) व्यक्तिहरू व्यापार/व्यवसाय, २,५८१ जना बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (४५.५%) व्यक्तिहरू आश्रितका कारण र

सबैभन्दा कम (०.५%) व्यक्तिहरू व्यापार/व्यवसाय र प्राकृतिक प्रकोपका कारण, २,०१३ जना अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (३८.७%) व्यक्तिहरू विवाहका कारण र सबैभन्दा कम (१.३%) व्यक्तिहरू प्राकृतिक प्रकोपका कारण, १,२९४ जना अटिजमसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (३८.९%) व्यक्तिहरू आश्रितका कारण र सबैभन्दा कम (०.९%) व्यक्तिहरू व्यापार/व्यवसायका कारण, १७,०३० जना बहुअपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (२९.५%) व्यक्तिहरू विवाहका कारण र सबैभन्दा कम (१.१%) व्यक्तिहरू प्राकृतिक प्रकोप कारण बसाइँसराइ गरेको देखिएको छ। अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बसाइँ सर्नुको विस्तृत कारण देहायको तालिका र अनुसूची १२ मा दिइएको छ।

तालिका ४२: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बसाइँ सर्नुको कारण

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाइँ सर्नुको कारण									
			काम/ रोजगारी	व्यापार/ व्यवसाय	अध्ययन /तालिम	विवाह	आश्रित	प्राकृतिक प्रकोप	कृषि	घर फर्किएको	अन्य	उल्लेख नभएको
जम्मा	संख्या	२०८८९८	२५९७९	४५५७	९३९१	६६१६८	४६७५३	२७५४	१७५०८	११३५०	२१२८९	३१४९
	%	१००.०	१२.४	२.२	४.५	३१.७	२२.४	१.३	८.४	५.४	१०.२	१.५
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	७३३७	१०५०१	१९५४	३३१९	२०७३७	१५३२०	९३५	५६८५	४४३०	७४३९	१०५१
	%	१००.०	१४.७	२.७	४.७	२९.१	२१.५	१.३	८.०	६.२	१०.४	१.५
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	४६८५३	५६४९	१०२६	१६८२	१७४५५	८४७५	६८५	४४३७	२४६४	४६३५	६५५
	%	१००.०	१२.१	२.२	३.६	३६.६	१८.१	१.५	९.५	५.३	९.९	१.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	९६६८	१२७७	२३०	७८२	३३१२	२११६	११३	५३८	३६४	७९६	१४०
	%	१००.०	१३.२	२.४	८.१	३४.३	२१.९	१.२	५.६	३.८	८.२	१.४
बहिरा	संख्या	१७२७३	१८९२	२७५	१२९६	५९२४	३३६१	२३८	१६५८	७३४	१६५२	२४३
	%	१००.०	११.०	१.६	७.५	३४.३	१९.५	१.४	९.६	४.२	९.६	१.४
सुस्तश्रवण	संख्या	२०१२७	२२२५	३५१	४१६	६३५४	४३४७	२८०	२३५०	१२२६	२२७४	३०४
	%	१००.०	११.१	१.७	२.१	३१.६	२१.६	१.४	११.७	६.१	११.३	१.५
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	३११९	३०९	४८	१७५	१०३०	६७७	४६	२८६	१६५	३३२	५१
	%	१००.०	९.९	१.५	५.६	३३.०	२१.७	१.५	९.२	५.३	१०.६	१.६
स्वर र बोलाइ	संख्या	९८०७	१०५०	१२६	४५२	२८२२	२९७८	११३	७०३	४१९	९७९	१६५
	%	१००.०	१०.७	१.३	४.६	२८.८	३०.४	१.२	७.२	४.३	१०.०	१.७
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	७७६२	४८५	७९	३३८	१९४१	२८८१	९५	३५८	४२४	९३९	२२२
	%	१००.०	६.२	१.०	४.४	२५.०	३७.१	१.२	४.६	५.५	१२.१	२.९
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	२५८१	१४८	१२	८०	६२४	११७५	१४	१०९	९८	२७६	४५
	%	१००.०	५.७	०.५	३.१	२४.२	४५.५	०.५	४.२	३.८	१०.७	१.७
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	२०१३	३११	८४	८७	७८०	३५१	२७	८०	८३	१७७	३३
	%	१००.०	१५.४	४.२	४.३	३८.७	१७.४	१.३	४.०	४.१	८.८	१.६
अटिजम्	संख्या	१२९४	७९	१२	२६	४६९	५०४	१४	६०	३१	८५	१४
	%	१००.०	६.१	०.९	२.०	३६.२	३८.९	१.१	४.६	२.४	६.६	१.१
बहुअपाङ्गता	संख्या	१७०३०	२०५३	३६०	७३८	५०३०	४५६८	१९४	१२४४	९१२	१७०५	२२६
	%	१००.०	१२.१	२.१	४.३	२९.५	२६.८	१.१	७.३	५.४	१०.०	१.३

खण्ड सात: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक तथा रोजगारीको अवस्था

७.१ आर्थिक रूपले सक्रिय तथा रोजगार बेरोजगारको अवस्था

सन्दर्भ अवधिमा आर्थिक काम जतिसुकै अवधिको लागि गरेका वा आर्थिक कामको खोजी गरेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिहरू आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या अन्तर्गत पर्दछन्। यसैगरी सन्दर्भ अवधिमा कुनै पनि आर्थिक काम नगरेका र आर्थिक काम नखोजेका व्यक्तिहरू आर्थिक रूपले निष्क्रिय जनसंख्या अन्तर्गत पर्दछन्।

नेपालमा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका ५,८६,४०६ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये ३,१७,७६२ जना (५४.२ %) आर्थिक रूपले सक्रिय र २,६६,१७० जना (४५.४ %) आर्थिक रूपले निष्क्रिय देखिन्छन्। प्रदेशगत रूपमा हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (६१.९%) कर्णाली प्रदेशमा र सबैभन्दा कम (५०.३%) मधेश प्रदेशमा आर्थिक रूपले सक्रिय देखिन्छन्।

नेपालका कुल १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिहरूमध्ये ६५.५ प्रतिशत आर्थिक रूपले सक्रिय र ३४.३ प्रतिशत आर्थिक रूपले निष्क्रिय रहेका छन्।

७.२ आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय जनसंख्या

सन्दर्भ अवधिमा कुनै पनि आर्थिक काम गरेको वा आर्थिक काम खोजेको समयको जोड ६ महिना वा सोभन्दा बढी भएका व्यक्तिहरूलाई आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय जनसंख्या मानिएको छ। त्यसैगरी आर्थिक काम गरेको र आर्थिक काम खोजेको महिनाको जोड ६ महिना भन्दा कम भएमा त्यस्ता व्यक्तिलाई आर्थिक रूपले अक्सर निष्क्रिय जनसंख्या मानिन्छ।

सन्दर्भ अवधिमा कम्तीमा ६ महिना काम गरेका वा पूर्ण समय काम खोजेका सबै व्यक्तिहरू स्वतः आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय जनसंख्यामा पर्दछन्। यसैगरी ६ महिनाभन्दा कम समय काम गरेको र आर्थिक काम नखोजेको व्यक्तिहरू स्वतः आर्थिक रूपले अक्सर निष्क्रिय जनसंख्यामा पर्दछन्। तीन देखि ५ महिना काम गरी आंशिक रूपमा काम खोजेका व्यक्तिहरूलाई आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय अन्तर्गत र ३ महिनाभन्दा कम काम गरी आंशिक रूपमा काम खोजेका व्यक्तिहरूलाई आर्थिक रूपले अक्सर निष्क्रिय मानेर वर्गीकरण गरिएको छ।

आर्थिक रूपले सक्रिय रहेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका ३,१७,७६२ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये १,८९,९५० जना (५९.८ %) आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय र १,२७,८१२ जना (४०.२ %) आर्थिक रूपले अक्सर निष्क्रिय देखिन्छन्। प्रदेशगत रूपमा हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी बागमती प्रदेशमा ६१.५ प्रतिशत आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय देखिन्छन् भने सबैभन्दा कम सुदूरपश्चिम प्रदेशमा ५५.९ प्रतिशत व्यक्तिहरू आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय रहेका देखिन्छन्।

नेपालमा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्यामध्ये ७०.३५ प्रतिशत आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय र २९.६५ प्रतिशत आर्थिक रूपले अक्सर निष्क्रिय रहेका छन्।

७.३ अक्सर रोजगार र बेरोजगार जनसंख्या

आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय जनसंख्यालाई अक्सर रोजगार र अक्सर बेरोजगार गरी दुई समूहमा विभाजन गरिएको छ। सन्दर्भ अवधिमा काम गरेको समय काम नगरेको समयभन्दा बढी भएमा अक्सर रोजगार र काम गरेको समय काम नगरेको भन्दा कम भएमा अक्सर बेरोजगार मानिन्छ।

नेपालमा आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय रहेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका १,८९,९५० जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये १,७४,४४८ जना (९१.८ %) अक्सर रोजगार र १५,५०२ जना (८.२ %) अक्सर बेरोजगार देखिन्छन्। अपाङ्गता भएका आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय व्यक्तिहरूमध्ये प्रदेशगत रूपमा सबैभन्दा बढी (९३.९%) कोशी प्रदेशमा अक्सर रोजगारमा रहेका छन् भने सबैभन्दा बढी अक्सर बेरोजगार (१०.१%) सुदूरपश्चिम प्रदेशमा रहेको देखिन्छन्।

नेपालमा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय व्यक्तिहरूमध्ये ९३.०५ प्रतिशत अक्सर रोजगार र ६.९५ प्रतिशत अक्सर बेरोजगार रहेका छन्।

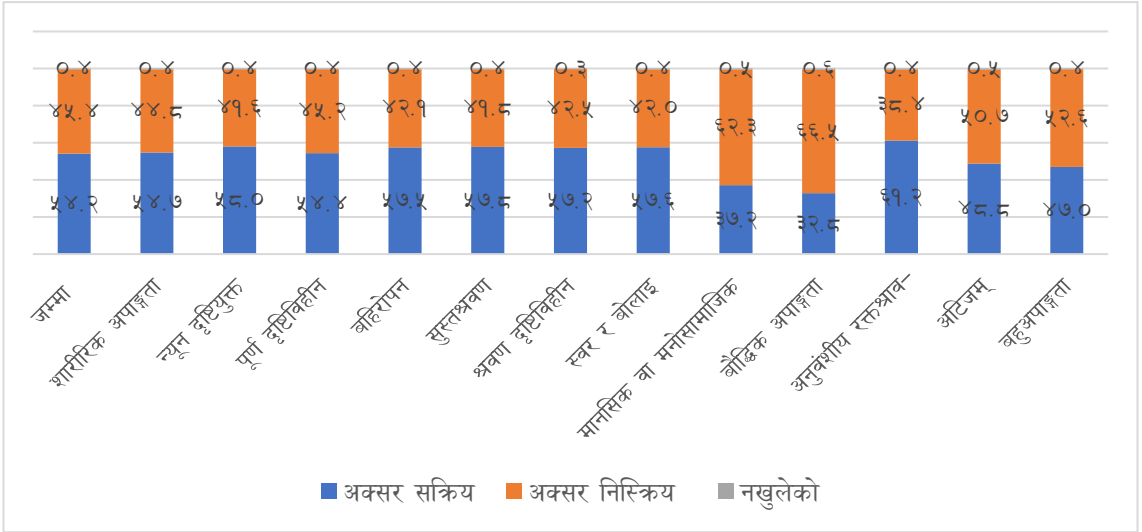
तालिका ४३: प्रदेशगत तथा लैङ्गिकताअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता रहेको जनसंख्या (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको अपाङ्गता भएको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय (३,१७,७६२)								आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय (१,८९,९५०)				अक्सर निष्क्रिय							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल													
जम्मा	५,८६,४०६	१,८९,९५०	५९.८	१,७४,४४८	९१.८	१,५५,०२२	८.२	१,२७,८१२	४०.२	२,६६,१७०	४५.४	२,४७,४	०.४
पुरुष	३,१७,५२४	१,२१,९००	६५.९	१,१२,६४६	९२.४	९२,५४४	७.६	६२,९४१	३४.१	१,३९,३२१	४१.४	१,३६,२	०.४
महिला	२,६८,८८२	६८,०५०	५१.२	६१,८०२	९०.८	६२,४८२	९.२	६४,८७१	४८.८	१,३६,८४९	५०.२	१,११,२	०.४
कोशी													
जम्मा	१,०६,९६८	३७,६६०	६१.०	३४,९०६	९३.९	२२,५४४	६.१	२३,७९२	३९.०	४५,८१९	४२.८	१,९७	०.२
पुरुष	५,७७,०९	२३,५४९	६६.८	२२,२२५	९४.४	१३,२४४	५.६	११,७९२	३३.२	२२,३३६	३८.७	१,१२	०.२
महिला	४,९२,५९	१३,६११	५३.०	१२,६८१	९३.२	९,३००	६.८	१२,०८०	४७.०	२३,४८३	४७.७	८५	०.२
मधेश													
जम्मा	७,८४,७७	२,४०,६७	६०.९	२,१७,७७	९०.४	२,३००	९.६	१,५४,२४	३९.१	३,८८,६७	४९.५	१,१९	०.२
पुरुष	४,४७,९२	१,७७,४९	६९.७	१,६३,९५	९२.०	१,४२६	८.०	७,६९७	३०.३	१,९२,८४	४३.०	७७	०.२
महिला	३,३६,७८	६३,२६	४५.०	५,४५२	८६.२	८७४	१३.८	७,७२७	५५.०	१,९५,८३	५८.१	४२	०.१
बागमती													
जम्मा	१,१५,४४४	३६,९१४	६१.५	३३,४९९	९२.५	२६,९५	७.५	२२,५९,२	३८.५	५,६६,९७	४९.०	१,२१	०.१
पुरुष	६,१०,१	२,२५,२९	६७.४	२,०९,५५	९३.०	१,५७,४	७.०	१,०८,७६	३२.६	२,७५,३३	४५.१	७२	०.१
महिला	५,४४,३४	१,३५,८५	५३.७	१,२४,६४	९१.७	१,१२,९	८.३	१,१,७९६	४६.३	२,९०,८४	५३.४	४९	०.१
गण्डकी													
जम्मा	६,७३,२	२,०४,२२	५८.८	१,८७,६	९१.६	१,७०६	८.४	१,४३,०७	४१.२	३,९४,१७	४६.६	१,२०६	१.८
पुरुष	३,५,८२२	१,२३,५५	६३.६	१,१३,७०	९२.०	९,८५	८.०	७,०७३	३६.४	१,५७,४८	४४.०	६,४४	१.८
महिला	३,१५,३२	८०,६७	५२.७	७३,४६	९१.१	७,२९	८.९	७,२३४	४७.३	१,५,६६९	४९.७	५,६२	१.८
लुम्बिनी													
जम्मा	१,०८,१४९	३४,३२९	५८.५	३१,३७९	९१.४	२९,५०	८.६	२,४३,६९	४१.५	४,९०,६८	४५.४	३,८३	०.४
पुरुष	५,८७,०३	२,१९,७८	६४.५	२,०२,९०	९२.०	१,७६,८	८.०	१,२०,८०	३५.५	२,४४,३४	४१.६	२,११	०.४
महिला	४,९४,४६	१,२३,५९	५०.१	१,१९,६९	९०.४	१,१,८२	९.६	१,२२,८९	४९.९	२,४,६३४	४९.८	१,७२	०.३
कर्णाली													
जम्मा	४,६,८४०	१,७,२३	६०.८	१,६,०६६	९१.२	१,५,५७	८.८	१,१,३६१	३९.२	१,७,५,७	३७.५	२,९९	०.६
पुरुष	२,६,१,०९	१,१,१,८३	६५.८	१,०,१,८८	९१.१	९,९५	८.९	५,८,०	३४.२	८,९,५५	३४.३	१,६३	०.६
महिला	२,०,७,३१	६,४,४०	५३.७	५,८,७८	९१.३	५,६२	८.७	५,५,५३	४६.३	८,६,०२	४१.५	१,३६	०.७
सुदूरपश्चिम													
जम्मा	६,३,७६	२,०,२,३५	५५.९	१,८,९,५	८९.९	२,०,४०	१०.१	१,५,९,६७	४४.१	२,६,८,२५	४२.५	१,४,९	०.२
पुरुष	३,३,३,७४	१,२,५,६५	६२.०	१,१,३,८३	९०.६	१,१,८२	९.४	७,६,९५	३८.०	१,३,०,३९	३९.०	८,३	०.२
महिला	२,९,८,०२	७,६,७०	४८.१	६,६,१२	८८.८	८,५८	११.२	८,२,७२	५१.९	१,३,७,९४	४६.३	६,६	०.२

७.४ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या

नेपालमा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका ५,८६,४०६ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी हेमोफेलिया भएका व्यक्तिहरू (६१.२%) आर्थिक रूपले सक्रिय देखिन्छन् भने सबैभन्दा कम बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू (३२.८%) आर्थिक रूपले सक्रिय रहेका देखिन्छन्। अपाङ्गता भएका पुरुषहरूमध्ये सबैभन्दा बढी हेमोफेलिया भएका (६३.८%) व्यक्तिहरू आर्थिक रूपले सक्रिय देखिन्छन् भने सबैभन्दा कम बौद्धिक अपाङ्गता भएका (३३.४%) व्यक्तिहरू मात्र आर्थिक रूपले सक्रिय रहेका देखिन्छन्। अपाङ्गता भएका महिलाहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (५८.९%) हेमोफेलिया भएका व्यक्तिहरू आर्थिक रूपले सक्रिय देखिन्छन् भने सबैभन्दा कम (३२.२%) बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू मात्र आर्थिक रूपले सक्रिय रहेका देखिन्छन्।

रेखाचित्र १३: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या

७.५ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या

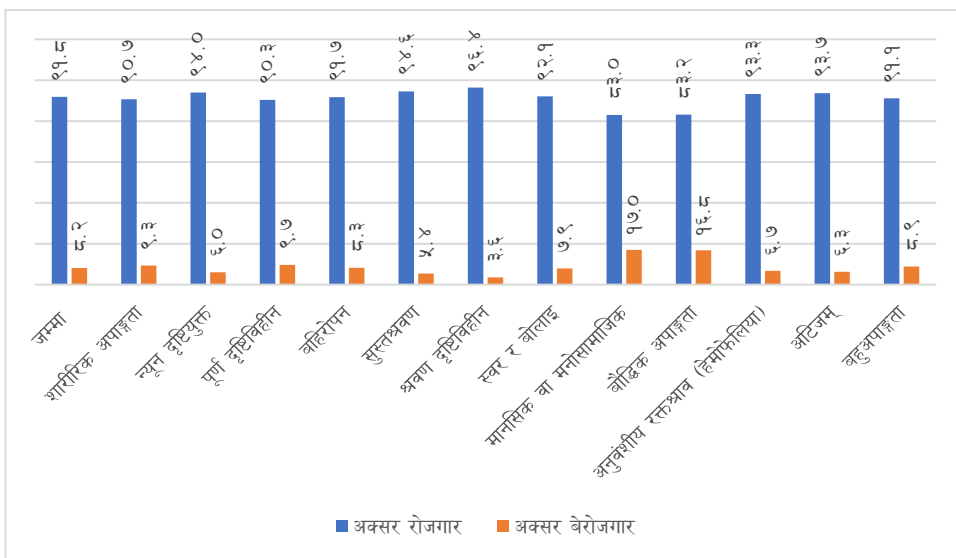
नेपालमा आर्थिक रूपले सक्रिय रहेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका ३,१७,७६२ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी श्रवण दृष्टि विहीन भएका व्यक्तिहरू (६९.५%) आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय र सबैभन्दा कम बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू (३५.३%) आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय देखिन्छन्। अपाङ्गता भएका पुरुषहरूमध्ये सबैभन्दा बढी श्रवण दृष्टिविहीन भएका व्यक्तिहरू (७५.५%) आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय देखिन्छन् भने सबैभन्दा कम (३९.१%) बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू मात्र आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय रहेका देखिन्छन्। अपाङ्गता भएका

महिलाहरूमध्ये सबैभन्दा बढी (६६.१%) अटिजम भएका व्यक्तिहरू आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय देखिन्छन् भने सबैभन्दा कम (३१.२%) बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू मात्र आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय रहेका देखिन्छन्।

७.६ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अक्सर रोजगार र बेरोजगार जनसंख्या

नेपालमा अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय रहेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये अक्सर सक्रिय रहेका श्रवण दृष्टि विहीन भएका व्यक्तिहरू ९६.४ प्रतिशत अक्सर रोजगारमा रहेका छन्। अक्सर सक्रियमध्ये सबैभन्दा बढी बेरोजगार मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू १७.० प्रतिशत रहेका छन्। अपाङ्गता भएका पुरुषहरूमध्ये सबैभन्दा बढी श्रवण दृष्टिविहीन भएका व्यक्तिहरू ९७.० प्रतिशत अक्सर रोजगारमा रहेका देखिन्छन् भने सबैभन्दा बढी बेरोजगार मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू १७.८ प्रतिशत रहेका देखिन्छन्। अपाङ्गता भएका महिलाहरूमध्ये सबैभन्दा बढी श्रवण दृष्टि विहीन भएका ९५.४ प्रतिशत व्यक्तिहरू अक्सर रोजगारमा देखिन्छन् भने सबैभन्दा बढी बेरोजगार बौद्धिक अपाङ्गता भएका १७.० प्रतिशत व्यक्तिहरू रहेका देखिन्छन्।

रेखाचित्र १४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अक्सर रोजगार र बेरोजगार जनसंख्या प्रतिशत

अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक क्रियाकलापसम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिका र अनुसूची १३ मा दिइएको छ।

तालिका ४४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता रहेको जनसंख्या (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको अपाङ्गता भएको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय (३,१७,७६२)								आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय (१,८९,९५०)				अक्सर बेरोजगार				अक्सर निष्क्रिय			
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल													
जम्मा	५८६४०६	१८९९५०	५९.८	१७४४४८	९१.८	१५५०२	८.२	१२७८१२	४०.२	२६६१७०	४५.४	२४७४	०.४
शारीरिक अपाङ्गता	२११४६७	७०९५०	६९.३	६४३२५	९०.७	६६२५	९.३	४४७६९	३८.७	९४८०४	४४.८	९४४	०.४
न्यून दृष्टियुक्त	१०७२७९	३८१४१	६९.३	३५८४४	९४.०	२२९७	६.०	२४१२६	३८.७	४४६१०	४१.६	४०२	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	२६५०२	८६९९	६०.४	७८५९	९०.३	८४०	९.७	५७५५	३९.६	११९९१	४५.२	९७	०.४
बहिरा	४८७०८	१७२८०	६९.७	१५८५०	९१.७	१४३०	८.३	१०७२४	३८.३	२०५०५	४२.१	१९९	०.४
सुस्तश्रवण	४९८६७	१७२५४	५९.९	१६३१५	९४.६	९३९	५.४	११५७३	४०.१	२०८४२	४१.८	१९८	०.४
श्रवण दृष्टिविहीन	९०६८	३६०६	६९.५	३४७७	९६.४	१२९	३.६	१५८३	३०.५	३८५२	४२.५	२७	०.३
स्वर र बोलाइ	३७८२२	१३०४६	५९.९	१२०१०	९२.१	१०३६	७.९	८७३८	४०.१	१५८६९	४२.०	१६९	०.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	२६९०८	३८६९	३८.७	३२१२	८३.०	६५७	१७.०	६१३६	६१.३	१६७५६	६२.३	१४७	०.५
बौद्धिक अपाङ्गता	१०३८३	१२०३	३५.३	१००१	८३.२	२०२	१६.८	२२०७	६४.७	६९०९	६६.५	६४	०.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४५१३	१८६७	६७.६	१७४१	९३.३	१२६	६.७	८९४	३२.४	१७३२	३८.४	२०	०.४
अटिजम्	३०५०	९५१	६३.९	८९१	९३.७	६०	६.३	५३८	३६.१	१५४५	५०.७	१६	०.५
बहुअपाङ्गता	५०८३९	१३०८४	५४.८	११९२३	९१.१	११६१	८.९	१०८०९	४५.२	२६७५५	५२.६	१९१	०.४
पुरुष													
जम्मा	३१७४२४	१२९९००	६५.९	११२६४६	९२.४	९२५४	७.६	६२९४१	३४.१	१३१३२१	४१.४	१३६२	०.४
शारीरिक अपाङ्गता	१२५४२४	४८४५९	६६.६	४४२७७	९१.४	४१८२	८.६	२४२९३	३३.४	५२०९०	४१.५	५८२	०.५
न्यून दृष्टियुक्त	५१९४५	२३४३५	६९.५	२२१४६	९४.५	१२८९	५.५	१०३०२	३०.५	१८०१४	३४.७	१९४	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	१३२४०	५१७४	६७.१	४७२४	९१.३	४५०	८.७	२५३६	३२.९	५४७७	४१.४	५३	०.४
बहिरा	२५४२१	१०७४८	६७.८	१०००४	९३.१	७४४	६.९	५१०६	३२.२	९४७७	३७.३	९०	०.४
सुस्तश्रवण	२५१९४	१०६२९	६६.८	१०१०४	९५.१	५२५	४.९	५२७९	३३.२	९९९५	३६.५	९१	०.४
श्रवण दृष्टिविहीन	४७८३	२२९८	७५.५	२२२९	९७.०	६९	३.०	७४४	२४.५	१७२४	३६.०	१७	०.४
स्वर र बोलाइ	२१३४०	८७०५	६५.८	८०३०	९२.२	६७५	७.८	४५१७	३४.२	८०१९	३७.६	९९	०.५
मानसिक वा मनोसामाजिक	१४३२५	२३१४	४२.२	१९०२	८२.२	४१२	१७.८	३१७५	५७.८	८७५६	६१.१	८०	०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	५२९०	६९१	३९.१	५७६	८३.४	११५	१६.६	१०७८	६०.९	३४९१	६६.०	३०	०.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	२१०९	९५६	७१.१	९०३	९४.५	५३	५.५	३८९	२८.९	७५४	३५.८	१०	०.५
अटिजम्	१२१५	३१८	५९.९	२८८	९०.६	३०	९.४	२१३	४०.१	६८०	५६.०	४	०.३
बहुअपाङ्गता	२७२३८	८१७३	६०.६	७४६३	९१.३	७१०	८.७	५३०९	३९.४	१३६४५	५०.१	११२	०.४
महिला													
जम्मा	२६८८८२	६८०५०	५१.२	६१८०२	९०.८	६२४८	९.२	६४८७१	४८.८	१३४८४९	५०.२	१११२	०.४
शारीरिक अपाङ्गता	८६०४३	२२४९१	५२.३	२००४८	८९.१	२४४३	१०.९	२०४७६	४७.७	४२७५४	४९.६	३६२	०.४
न्यून दृष्टियुक्त	५५३३४	१४७०६	५१.५	१३६९८	९३.१	१००८	६.९	१३२२४	४८.५	२६५९६	४८.१	२०८	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	१३२६२	३५२५	५२.६	३१३५	८८.९	३९०	११.१	३१७९	४७.४	६५१४	४९.१	४४	०.३
बहिरा	२३२८७	६५३२	५३.८	५८४६	८९.५	६८६	१०.५	५६१८	४६.२	११०२८	४७.४	१०९	०.५
सुस्तश्रवण	२४६७३	६६२५	५१.३	६२११	९३.८	४१४	६.२	६२९४	४८.७	११६४७	४७.२	१०७	०.४
श्रवण दृष्टिविहीन	४२८५	१३०८	६०.९	१२४८	९५.४	६०	४.६	८३९	३९.१	२१२८	४९.७	१०	०.२
स्वर र बोलाइ	१६४८२	४३४१	५०.७	३९८०	९१.७	३६१	८.३	४२२१	४९.३	७८५०	४७.६	७०	०.४

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको अपाङ्गता भएको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता													
		आर्थिक रूपले सक्रिय (३,१७,७६२)										आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय (१,८९,९५०)				अक्सर निष्क्रिय		संख्या		%					
		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार											
संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%				
मानसिक वा मनोसामाजिक	१२५८३	१५.५५	३४.४	१३१०	८.२	२४५	१५.८	२९६१	६.६	८०००	६३.६	६७	०.५		
बौद्धिक अपाङ्गता	५०९३	५.९२	३१.२	४२५	८.०	८७	१७.०	११२९	६.८	३४१८	६७.९	३४	०.७		
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	२४०४	९.९१	६४.३	८३८	९.०	७३	८.०	५०५	३.७	९७८	४०.७	१०	०.४		
अटिजम्	१८३५	६.३३	६६.१	६०३	९.३	३०	४.७	३२५	३.९	८६५	४७.९	१२	०.७		
बहुअपाङ्गता	२३६०१	४९.९१	४७.२	४४६०	९.८	४५१	९.२	५५००	५.८	१३१११	५५.६	७९	०.३		

७.७ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक कामको पेसागत वर्गीकरण अनुसारको जनसंख्या

आर्थिक कामलाई नेपाल स्तरीय पेसागत वर्गीकरण अनुसार १० ओटा पेसामा वर्गीकरण गरिएको छ। दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका आर्थिक काम गर्ने अपाङ्गता भएका कुल ३,०४,६०१ व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी व्यक्तिहरू १,५५,६०२ जना (५१.१%) कृषि, वन र माछा पालन कार्यमा संलग्न रहेका छन् भने यसपछि क्रमशः सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदारहरू २७.६ प्रतिशत, व्यवस्थापकहरू ४.९ प्रतिशत, शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदारहरू ४.२ प्रतिशत, सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदारहरू ३.४ प्रतिशत रहेका छन्।

नेपालमा आर्थिक काम गरेका कुल जनसंख्यामध्ये पेसागत रूपमा सबैभन्दा बढी कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदारहरू ५०.१ प्रतिशत रहेका छन्। यसपछि क्रमशः सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदारहरू २३.० प्रतिशत, सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदारहरू ५.८ प्रतिशत, शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदारहरू ५.६ प्रतिशत, व्यवस्थापकहरू ५.१ प्रतिशत रहेका छन्।

प्रदेशगत रूपमा दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका कृषि, वन र माछा पालन क्षेत्रमा कुनै न कुनै आर्थिक काम गरेका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी कर्णाली प्रदेशमा ६५.६ प्रतिशत र सबैभन्दा कम मधेस प्रदेशमा ३६.३ प्रतिशत संलग्न रहेका छन्। सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदारहरू सबैभन्दा बढी मधेस प्रदेशमा ३९.६ प्रतिशत रहेका छन् भने सबैभन्दा कम कर्णाली प्रदेशमा १८.९ प्रतिशत संलग्न रहेका छन्। मधेस बाहेक सबै प्रदेशमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको मुख्य पेसा कृषि, वन र माछापालन रहेको छ भने दोस्रोमा सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदारहरू रहेका छन्। आर्थिक रूपले सक्रिय अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको मुख्य पेसा अनुसारको विस्तृत विवरण तलको तालिका र अनुसूची १४ मा दिइएको छ।

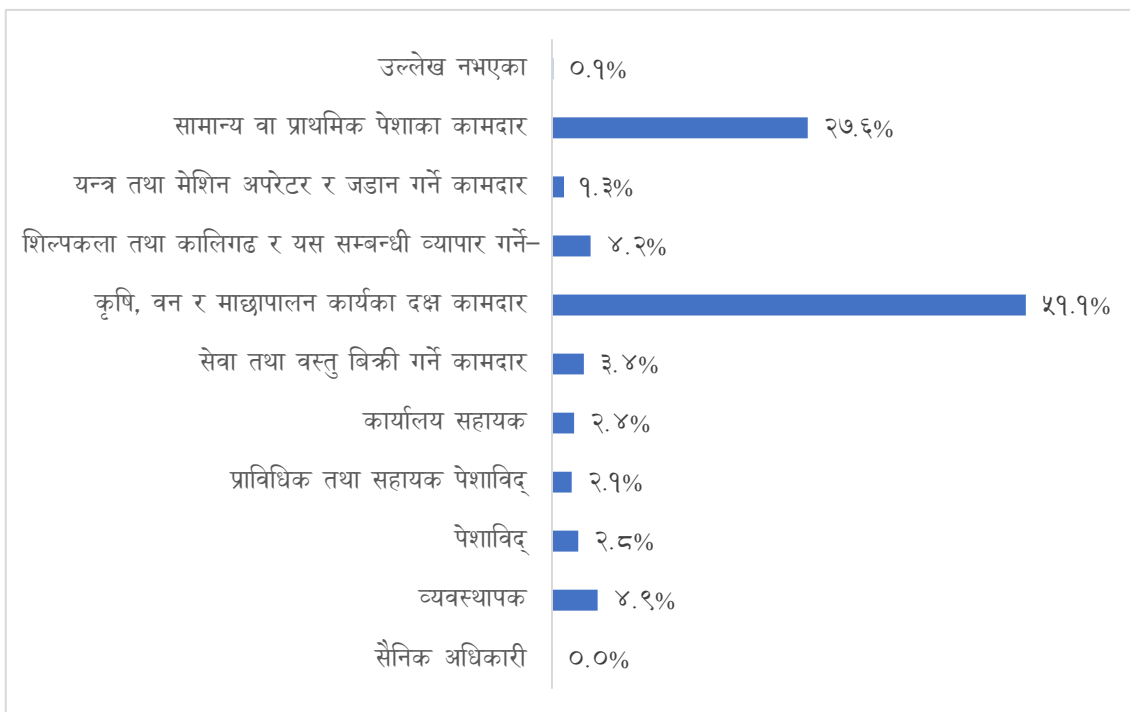
तालिका ४५: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको मुख्य पेसाअनुसारको प्रदेशगत विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)

क्षेत्र/ पेसा	नेपाल		कोशी		मधेस		बागमती		गण्डकी		लुम्बिनी		कर्णाली		सुदूरपश्चिम	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	३०४६०१	१००	५९०२२	१००	३६८२०	१००	५६२३२	१००	३३६४९	१००	५६२१५	१००	२७९०९	१००	३४७५४	१००
सैनिक अधिकारी	१०१	०.००	१०	०.०	१५	०.०	३९	०.१	४	०.०	१७	०.०	८	०.०	८	०.०
व्यवस्थापक	१४९६७	४.९०	३०६५	५.२	१८६३	५.१	३६६२	६.५	१४८३	४.४	२७८८	४.९	९१३	३.३	१२१३	३.५
पेसाविद्	८६४२	२.८०	१५४४	२.६	१०३०	२.८	२०५१	३.६	९१५	२.७	१४४३	२.६	७६७	२.७	८९२	२.६
प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	६४९३	२.१०	११७०	२.०	८२६	२.२	१६२२	२.९	५५९	१.७	१३१७	२.३	४७३	१.७	५२६	१.५
कार्यालय सहायक	७२८०	२.४०	१२८१	२.२	११३२	३.१	१७९९	३.२	५७५	१.७	१४८६	२.६	४८०	१.७	५२७	१.५
सेवा तथा वस्तु विक्री गर्ने कामदार	१०४८४	३.४०	१९००	३.२	१४४८	३.९	२८९०	५.१	९५५	२.८	१७७८	३.२	५६९	२.०	९४४	२.७
कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	१५५६०२	५१.१०	३१६३१	५३.६	१३३५४	३६.३	२४२६२	४३.१	१८४०१	५४.७	२८७२४	५१.१	१८३०१	६५.६	२०९२९	६०.२
शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	१२६६६	४.२०	२२७९	३.९	१८९१	५.१	२७७३	४.९	१३४८	४.०	२२७८	४.१	९१२	३.३	११८५	३.४
यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	३९७२	१.३०	८०४	१.४	६२९	१.७	१०२६	१.८	३६५	१.१	७३४	१.३	१५०	०.५	२६४	०.८
सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	८३९६०	२७.६०	१५३१४	२५.९	१४५९७	३९.६	१६०८०	२८.६	८९२०	२६.५	१५५३१	२७.६	५२८३	१८.९	८२३५	२३.७
उल्लेख नभएका	४३४	०.१०	२४	०.०	३५	०.१	२८	०.०	१२४	०.४	१३९	०.२	५३	०.२%	३१	०.१

७.८ अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक कामको पेसागत वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार विश्लेषण गर्दा सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू अधिकांश (४० % भन्दा बढी) कृषि, वन र माछापालन कार्यमा देखिन्छन् जसअनुसार सुस्तश्रवण भएका २८,१०७ जनामध्ये ६३.३ प्रतिशत कृषि, वन र माछापालन कार्यमा रहेका छन् भने बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति ४२.६ प्रतिशत छन्। अन्य पेसा हेर्दा दोस्रोमा सामान्य वा प्राथमिक पेशाका कामदार शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति ७.४ प्रतिशत छन् भने बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति ३४.९ प्रतिशत रहेका छन्। अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक कामको पेसागत वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्यासम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिका र अनुसूची १४ मा दिइएको छ।

रेखाचित्र १५: अपाङ्गता भएका आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको मुख्य पेसाअनुसारको विवरण

तालिका ४६: अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक कामको पेसागत वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
जम्मा	संख्या	३०४६०१	१०१	१४९६७	८६४२	६४९३	७२८०	१०४८४	१५५६०२	१२६६६	३९७२	८३९६०	४३४
	%	१००.०	०.०	४.९	२.८	२.१	२.४	३.४	५१.१	४.२	१.३	२७.६	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	११०६२९	६१	८१५१	४५७६	२२२७	४५९३	४६०२	४९७६३	५१०८	१८८५	२९५०८	१५५
	%	१००.०	०.१	७.४	४.१	२.०	४.२	४.२	४५.०	४.६	१.७	२६.७	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	६०३४०	११	२९१०	१८२८	८६६	१२५४	२३६८	३३३१५	२२८९	६७०	१४७६४	६५
	%	१००.०	०.०	४.८	३.०	१.४	२.१	३.९	५५.२	३.८	१.१	२४.५	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१३६९३	९	८६९	६४१	२६७	२६८	६२२	६१३१	६२१	२६७	३९७८	२०
	%	१००.०	०.१	६.३	४.७	१.९	२.०	४.५	४४.८	४.५	१.९	२९.१	०.१
बहिरा	संख्या	२६९०१	१	५६२	३१०	१४४४	१७९	४७७	१५९७०	११४६	१६७	६५७८	६७
	%	१००.०	०.०	२.१	१.२	५.४	०.७	१.८	५९.४	४.३	०.६	२४.५	०.२
सुस्तश्रवण	संख्या	२८१०७	३	८६८	३६५	२११	२१९	६६२	१७७७९	११३१	२५९	६५७९	३१
	%	१००.०	०.०	३.१	१.३	०.८	०.८	२.४	६३.३	४.०	०.९	२३.४	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	५०८१	२	१८९	७१	१०११	४०२	९६	२१०८	११९	२६	१०५१	६
	%	१००.०	०.०	३.७	१.४	१९.९	७.९	१.९	४१.५	२.३	०.५	२०.७	०.१
स्वर र बोलाइ	संख्या	२०८८७	०	३४५	१५७	१३३	९२	३९६	१२३३१	९१९	२०२	६२९६	१६
	%	१००.०	०.०	१.७	०.८	०.६	०.४	१.९	५९.०	४.४	१.०	३०.१	०.१

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	९२४८	०	११७	४६	३३	३९	१६६	४०४८	१६६	५९	४५४९	२५
	%	१००.०	०.०	१.३	०.५	०.४	०.४	१.८	४३.८	१.८	०.६	४९.२	०.३
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३१५८	०	२५	१	५	५	३२	१३४६	३२	७	१६९६	९
	%	१००.०	०.०	०.८	०.०	०.२	०.२	१.०	४२.६	१.०	०.२	५३.७	०.३
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	२६२८	३	१६९	९९	५३	३६	१६१	१२६८	१३९	६४	६३५	१
	%	१००.०	०.१	६.४	३.८	२.०	१.४	६.१	४८.२	५.३	२.४	२४.२	०.०
अटिजम्	संख्या	१४२१	०	३०	७	१०	७	४१	७८२	४७	११	४८०	६
	%	१००.०	०.०	२.१	०.५	०.७	०.५	२.९	५५.०	३.३	०.८	३३.८	०.४
बहुअपाङ्गता	संख्या	२२५०८	११	७३२	५४१	२३३	१८६	८६१	१०७६१	९४९	३५५	७८४६	३३
	%	१००.०	०.०	३.३	२.४	१.०	०.८	३.८	४७.८	४.२	१.६	३४.९	०.१

७.९ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक कामको औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या

आर्थिक कामको क्षेत्रलाई नेपाल औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरण अनुसार २१ ओटा औद्योगिक क्षेत्रमा वर्गीकरण गरिएको छ। दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका आर्थिक काममा संलग्न ३,०४,६०१ व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै कृषि, वन र माछापालन क्षेत्रमा ६१.५ प्रतिशत रहेका छन्। यसपछि क्रमशः थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मतका कार्यहरूमा १२.९ प्रतिशत, निर्माणमा ८.७ प्रतिशत, अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरूमा ४.१ प्रतिशत, औद्योगिक उत्पादनमा ३.१ प्रतिशत, शिक्षामा २.० प्रतिशत जनसंख्या संलग्न रहेका छन्।

आर्थिक काम गरेका दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका पुरुष जनसंख्या (१,७७,६०५ जना) मध्ये कृषि, वन र माछापालन क्षेत्रमा ५८.१ प्रतिशत, थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मतका कार्यहरूमा १२.५ प्रतिशत, निर्माणमा १०.१ प्रतिशत, औद्योगिक उत्पादनमा ३.९ प्रतिशत, अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरूमा ३.६ प्रतिशत शिक्षामा २.४ प्रतिशत संलग्न रहेका छन्।

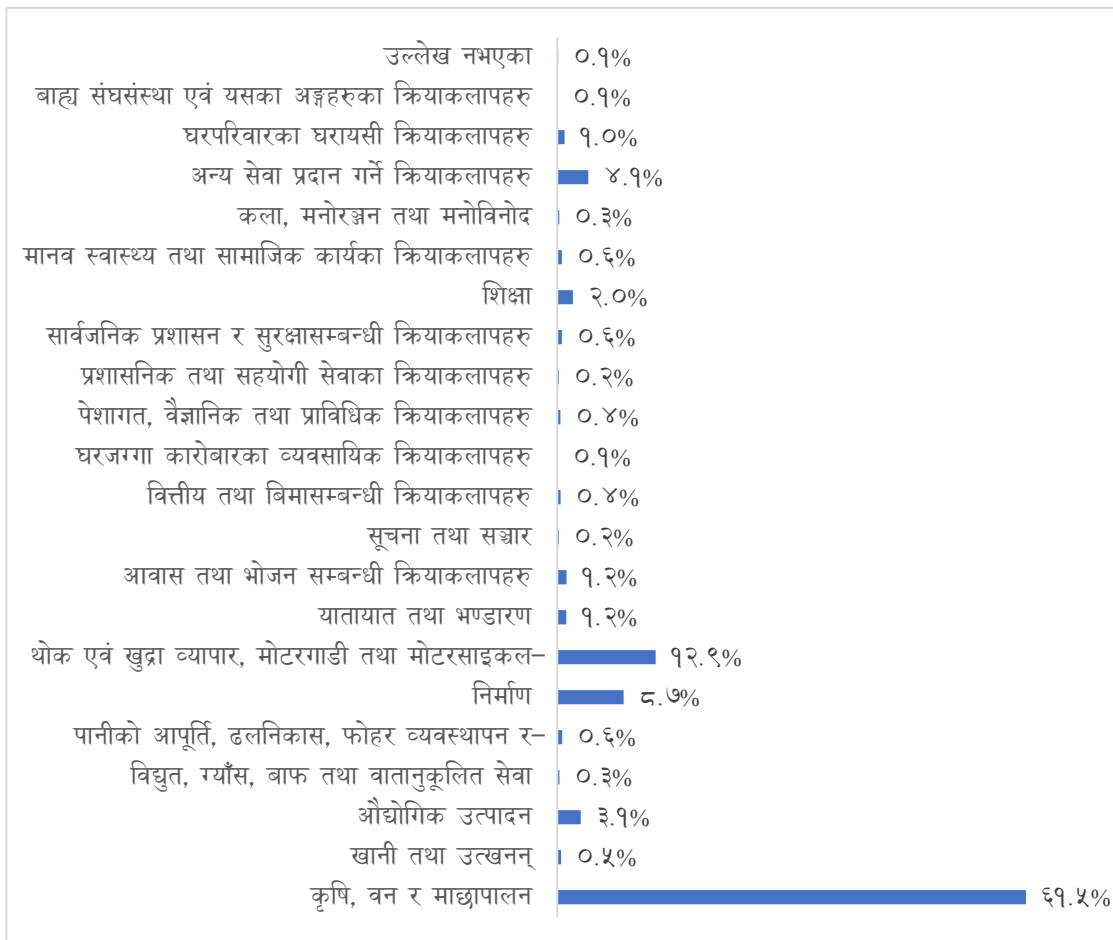
दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका आर्थिक काम गरेका कुल अपाङ्गता भएका महिला जनसंख्या (१,२६,९९६ जना) मध्ये कृषि, वन र माछापालन क्षेत्रमा ६६.३ प्रतिशत, थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल क्रियाकलापहरूमा १३.५ प्रतिशत, निर्माणमा ६.७ प्रतिशत, अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापमा ४.७ प्रतिशत, औद्योगिक उत्पादनमा १.९ प्रतिशत, शिक्षामा १.५ प्रतिशत संलग्न रहेका छन्।

नेपालको कुल आर्थिक काममा संलग्न १,४९,८३,३१० व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै कृषि, वन र माछापालन क्षेत्रमा ५७.३ प्रतिशत रहेका छन्। यसपछि क्रमशः थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मतका कार्यहरूमा १२.५ प्रतिशत, निर्माणमा ८.१ प्रतिशत, अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरूमा ३.९ प्रतिशत, औद्योगिक उत्पादनमा ३.८ प्रतिशत जनसंख्या संलग्न रहेका छन्।

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार विश्लेषण गर्दा सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू अधिकांश (५० % भन्दा बढी) कृषि, वन र माछापालन क्षेत्रमा देखिन्छन् जसअनुसार सुस्तश्रवण भएका २८,१०७ जनामध्ये ७०.९ प्रतिशत कृषि, वन र माछापालन क्षेत्रमा रहेका छन् भने श्रवण दृष्टिविहीन भएका ५१.७ प्रतिशत छन्। अन्य क्षेत्र हेर्दा दोस्रोमा थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल

मर्मतका कार्यहरूको क्षेत्रमा बौद्धिक अपाङ्गता भएका १९.७ प्रतिशत छन् भने श्रवण दृष्टिविहीन भएका ९.२ प्रतिशत रहेका छन्। आर्थिक रूपले सक्रिय अपाङ्गता भएका जनसंख्याको मुख्य औद्योगिक क्षेत्रअनुसारको विस्तृत विवरण तलको तालिका र अनुसूची १५ मा दिइएको छ।

रेखाचित्र १६: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक कामको औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरणअनुसारको जनसंख्या

तालिका ४७: आर्थिक रूपले सक्रिय अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसंख्याको मुख्य औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरणअनुसारको विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या /	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
			शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
जम्मा														
जम्मा	संख्या	३०४६०१	११०६२९	६०३४०	१३६९३	२६९०१	२८१०७	५०८१	२०८८७	९२४८	३१५८	२६२८	१४२१	२२५०८
	%	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०
कृषि, वन र माछापालन	संख्या	१८७२५२	६२०५७	३८९२९	७५८०	१८८९७	१९९३८	२६२६	१४३९१	५३४८	१८५५	१४७९	९६१	१३९९१
	%	६१.५	५६.१	६४.५	५५.४	७०.२	७०.९	५१.७	६८.९	५७.८	५८.७	५६.३	६७.६	५८.६
खानी तथा उत्खनन्	संख्या	१५११	७६६	१५८	९४	२५३	९१	३५	३७	१८	११	७	३	३८
	%	०.५	०.७	०.३	०.७	०.९	०.३	०.७	०.२	०.२	०.३	०.३	०.२	०.२
औद्योगिक उत्पादन	संख्या	९३९६	३८७२	१७७४	४९५	८१३	७३०	११२	६३१	१२४	३०	१२५	३९	६५१
	%	३.१	३.५	२.९	३.६	३.०	२.६	२.२	३.०	१.३	०.९	४.८	२.७	२.९
विद्युत, ग्यास, बाफ तथा वातानुकूलित सेवा	संख्या	८७९	४६६	१३६	७५	५१	४५	१५	२९	१५	०	४	१	४२
	%	०.३	०.४	०.२	०.५	०.२	०.२	०.३	०.१	०.२	०.०	०.२	०.१	०.२
पानीको आपूर्ति, ढलनिकास, फोहर व्यवस्थापन र शुद्धिकरणका क्रियाकलापहरू	संख्या	१९७८	४३९	१३३	६२	३६	६१	११३१	४३	१७	१०	११	२	३३
	%	०.६	०.४	०.२	०.५	०.१	०.२	२२.३	०.२	०.२	०.३	०.४	०.१	०.१
निर्माण	संख्या	२६५०५	११२५६	४४१४	१२१४	१९२०	२०२६	३६१	१८२३	९३७	३०४	१९९	१३७	१९१४
	%	८.७	१०.२	७.३	८.९	७.१	७.२	७.१	८.७	१०.१	९.६	७.६	९.६	८.५
थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मतका कार्यहरू	संख्या	३९२७२	१५५४५	७३९७	१९५४	२५२७	२७९४	४६८	२१०७	१७८९	६२२	३७२	१८२	३५१५
	%	१२.९	१४.१	१२.३	१४.३	९.४	९.९	९.२	१०.१	१९.३	१९.७	१४.२	१२.८	१५.६
यातायात तथा भण्डारण	संख्या	३६०९	१८६६	६०२	२३०	११७	२३६	२६	१२७	४४	७	५६	७	२९१
	%	१.२	१.७	१.०	१.७	०.४	०.८	०.५	०.६	०.५	०.२	२.१	०.५	१.३
आवास तथा भोजनसम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	३६६६	१६४६	७३५	१८६	१९७	२३८	३८	२१०	७८	२६	४६	११	२५५
	%	१.२	१.५	१.२	१.४	०.७	०.८	०.७	१.०	०.८	०.८	१.८	०.८	१.१
सूचना तथा सञ्चार	संख्या	६२४	२९८	१४५	३६	२४	२८	३	२१	२	२	९	०	५६
	%	०.२	०.३	०.२	०.३	०.१	०.१	०.१	०.१	०.०	०.१	०.३	०.०	०.२

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या /	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
			शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
विन्तीय तथा विमासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	१३२८	६१६	३२१	१०२	३७	६०	११	२४	४	०	२९	१	१२३
	%	०.४	०.६	०.५	०.७	०.१	०.२	०.२	०.१	०.०	०.०	१.१	०.१	०.५
घरजग्गा कारोबारका व्यावसायिक क्रियाकलापहरू	संख्या	२२५	८८	६५	२०	१२	१४	१	२	२	०	८	०	१३
	%	०.१	०.१	०.१	०.१	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.३	०.०	०.१
पेसागत, वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलापहरू	संख्या	१२६८	४५०	२३१	५७	३६६	५३	२	२२	५	२	१८	१	६१
	%	०.४	०.४	०.४	०.४	१.४	०.२	०.०	०.१	०.१	०.१	०.७	०.१	०.३
प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	संख्या	५८७	२६६	१४७	३९	१८	२८	९	१४	३	०	१२	१	५०
	%	०.२	०.२	०.२	०.३	०.१	०.१	०.२	०.१	०.०	०.०	०.५	०.१	०.२
सार्वजनिक प्रशासन र सुरक्षासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	१८३८	९१३	३५२	१३१	६०	९६	१०	४९	२२	०	३१	०	१७४
	%	०.६	०.८	०.६	१.०	०.२	०.३	०.२	०.२	०.२	०.०	१.२	०.०	०.८
शिक्षा	संख्या	६२००	३२८२	१२७४	४४४	२२८	३१३	३७	१२९	३०	५	६१	७	३९०
	%	२.०	३.०	२.१	३.२	०.८	१.१	०.७	०.६	०.३	०.२	२.३	०.५	१.७
मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यका क्रियाकलापहरू	संख्या	१८३६	८६७	४३६	११५	६५	७५	८	४७	१९	२	३४	१	१६७
	%	०.६	०.८	०.७	०.८	०.२	०.३	०.२	०.२	०.२	०.१	१.३	०.१	०.७
कला, मनोरञ्जन तथा मनोविनोद	संख्या	८१४	३००	१६३	९२	५५	६६	७	४६	९	१	१४	२	५९
	%	०.३	०.३	०.३	०.७	०.२	०.२	०.१	०.२	०.१	०.०	०.५	०.१	०.३
अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरू	संख्या	१२३९६	४५०९	२३०५	६११	८८५	९२०	१३९	७८८	६५५	२३२	९७	४६	१२०९
	%	४.१	४.१	३.८	४.५	३.३	३.३	२.७	३.८	७.१	७.३	३.७	३.२	५.४
घरपरिवारका घरायसी क्रियाकलापहरू	संख्या	२९०४	८९७	५४०	१३१	२९८	२६७	३७	३१९	१०७	४१	१४	१८	२३५
	%	१.०	०.८	०.९	१.०	१.१	०.९	०.७	१.५	१.२	१.३	०.५	१.३	१.०
बाह्य संघसंस्था एवं यसका अङ्गहरूका क्रियाकलापहरू	संख्या	१६८	८७	३५	७	७	७	०	१०	१	०	२	०	१२
	%	०.१	०.१	०.१	०.१	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.१	०.०	०.१
उल्लेख नभएका	संख्या	३४५	१४३	४८	१८	३५	२१	५	१८	१९	८	०	१	२९
	%	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.२	०.३	०.०	०.१	०.१

७.१० अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक काममा संलग्नताको प्रकारअनुसारको विवरण

दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू कुल ३,०४,६०१ जनामध्ये सबैभन्दा बढी आफ्नै काम गर्ने ५६.१ प्रतिशत, २३.१ प्रतिशत अरूको काम गर्ने, १९.४ प्रतिशत परिवारमा सघाउने मात्र १.२ प्रतिशत रोजगारदाता रहेका छन् ।

आर्थिक काम गर्ने अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये प्रदेशगतरूपमा आफ्नै काम गर्ने सबैभन्दा बढी कर्णाली प्रदेशमा ६२.८ प्रतिशत र सबैभन्दा कम मधेस प्रदेशमा ४८.१ प्रतिशत रहेका छन् । अरूको काम गर्ने सबैभन्दा बढी मधेस प्रदेशमा ३३.७ प्रतिशत र कम कर्णाली प्रदेशमा १५.२ प्रतिशत रहेका छन् । यसैगरी रोजगारदाता सबैभन्दा बढी मधेस र बागमती प्रदेशमा १.४ प्रतिशत र कम सुदूरपश्चिम प्रदेशमा ०.९ प्रतिशत रहेका छन् । परिवारमा सघाउने मात्र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा २१.३ प्रतिशत र सबैभन्दा कम मधेस प्रदेशमा १६.७ प्रतिशत छन् ।

नेपालमा आर्थिक काम गरेका १० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा बढी आफ्नै काम गर्ने ५५.३ प्रतिशत, अरूको काम गर्ने २८.६ प्रतिशत, परिवारमा सघाउने मात्र १४.५ प्रतिशत, रोजगारदाता १.४ प्रतिशत र उल्लेख नभएको ०.१ प्रतिशत रहेका छन् ।

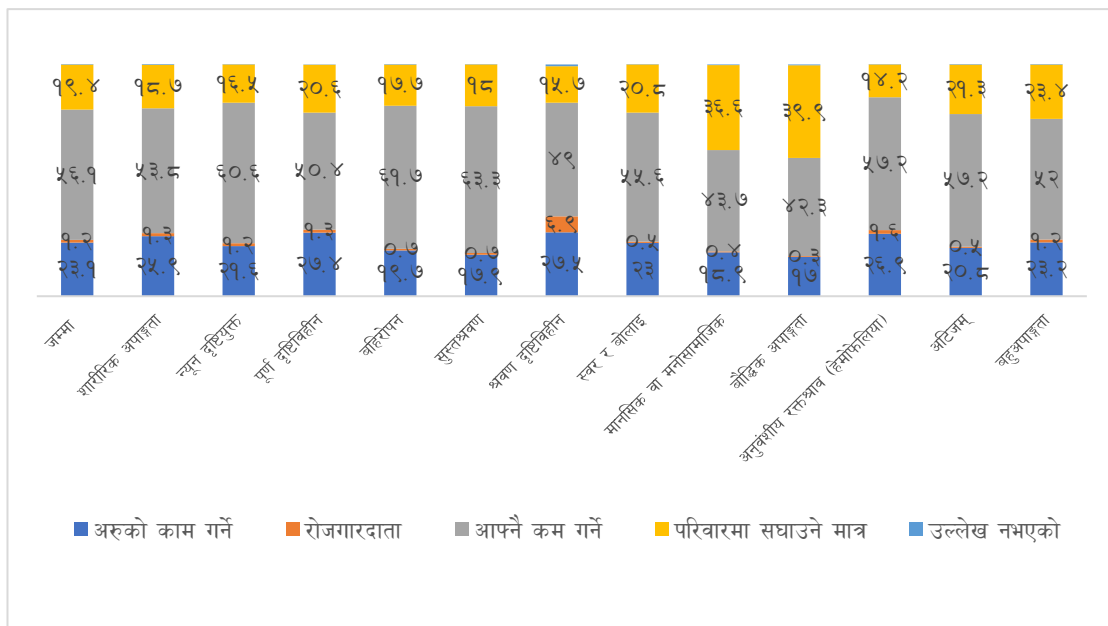
तालिका ४८: रोजगारीको अवस्थाअनुसार आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	रोजगारीको अवस्था									
		अरूको काम गर्ने		रोजगारदाता		आफ्नै काम गर्ने		परिवारमा सघाउने मात्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल	३०४६०१	७०४५७	२३.१	३५५८	१.२	१७०९३७	५६.१	५९०१३	१९.४	६३६	०.२
कोशी	५९०२२	१३६७५	२३.२	५९२	१.०	३२६६७	५५.३	१२०४७	२०.४	४१	०.१
मधेस	३६८२०	१२४१४	३३.७	५२५	१.४	१७७१६	४८.१	६१३१	१६.७	३४	०.१
बागमती	५६२३२	१४७२१	२६.२	७९१	१.४	३०४२८	५४.१	१०२३५	१८.२	५७	०.१
गण्डकी	३३६४९	६६३४	१९.७	३६४	१.१	१९८३१	५८.९	६६१९	१९.७	२०१	०.६
लुम्बिनी	५६२१५	१२७४५	२२.७	६८१	१.२	३१७५८	५६.५	१०८५३	१९.३	१७८	०.३
कर्णाली	२७९०९	४२५३	१५.२	३०५	१.१	१७५३९	६२.८	५७३०	२०.५	८२	०.३
सुदूरपश्चिम	३४७५४	६०१५	१७.३	३००	०.९	२०९९८	६०.४	७३९८	२१.३	४३	०.१

७.११ अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक काममा संलग्नताअनुसारको विवरण

अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक काममा संलग्नताअनुसार विश्लेषण गर्दा आफ्नै काम गर्ने सबैभन्दा बढी प्रतिशत सुस्तश्रवण भएका ६३.३ प्रतिशत रहेका छन् भने सबैभन्दा कम बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति ४२.३ प्रतिशत रहेका छन्। अरूको काम गर्नेमा सबैभन्दा बढी श्रवण दृष्टिविहीन २७.५ प्रतिशत रहेका छन् भने सबैभन्दा कम बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति १७.० प्रतिशत रहेका छन्। यसैगरी परिवारमा सघाउने मात्र सबैभन्दा बढी प्रतिशत बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति ३९.९ प्रतिशत रहेका छन् भने सबैभन्दा कम हेमोफेलिया १४.२ प्रतिशत रहेका छन्। रोजगारदातामा सबैभन्दा बढी प्रतिशत श्रवणदृष्टिविहीन ६.९ प्रतिशत र सबैभन्दा कम बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति ०.३ प्रतिशत रहेका छन्।

रेखाचित्र १७: अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक काममा संलग्नताअनुसारको विवरण

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार रोजगारीको अवस्था विश्लेषण गर्दा सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू अधिकांश (४० % भन्दा बढी) आफ्नै काम गर्ने देखिन्छन् जसअनुसार सुस्तश्रवण भएका २८,१०७ जनामध्ये ६३.३ प्रतिशत आफ्नै काम गर्ने रहेका छन् भने बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू ४२.३ प्रतिशत छन्। रोजगारीको अवस्थाअनुसार आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको विस्तृत विवरण तलको तालिका र अनुसूची १६ मा दिइएको छ।

तालिका ४९: अपाङ्गताको प्रकार र रोजगारीको अवस्थाअनुसारको विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	रोजगारीको अवस्था									
		अरूको काम गर्ने		रोजगारदाता		आफ्नै काम गर्ने		परिवारमा सघाउने मात्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल											
जम्मा	३०४६०१	७०४५७	२३.१	३५५८	१.२	१७०९३७	५६.१	५९०१३	१९.४	६३६	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	११०६२९	२८६११	२५.९	१४७४	१.३	५९५५८	५३.८	२०६९२	१८.७	२९४	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	६०३४०	१३०५५	२१.६	७०१	१.२	३६५६७	६०.६	९९३५	१६.५	८२	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	१३६९३	३७५०	२७.४	१८३	१.३	६९०५	५०.४	२८२६	२०.६	२९	०.२
बहिरा	२६९०१	५२८९	१९.७	१९७	०.७	१६६१०	६१.७	४७५९	१७.७	४६	०.२
सुस्तश्रवण	२८१०७	५०२९	१७.९	१९१	०.७	१७७८४	६३.३	५०७२	१८.०	३१	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	५०८१	१३९८	२७.५	३५०	६.९	२४९२	४९.०	७९८	१५.७	४३	०.८
स्वर र बोलाइ	२०८८७	४८०२	२३.०	९८	०.५	११६२०	५५.६	४३३८	२०.८	२९	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	९२४८	१७५१	१८.९	४०	०.४	४०४३	४३.७	३३८५	३६.६	२९	०.३
बौद्धिक अपाङ्गता	३१५८	५३८	१७.०	१०	०.३	१३३६	४२.३	१२६१	३९.९	१३	०.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	२६२८	७०६	२६.९	४३	१.६	१५०४	५७.२	३७३	१४.२	२	०.१
अटिजम्	१४२१	२९६	२०.८	७	०.५	८१३	५७.२	३०२	२१.३	३	०.२
बहुअपाङ्गता	२२५०८	५२३२	२३.२	२६४	१.२	११७०५	५२.०	५२७२	२३.४	३५	०.२

७.१२ व्यक्तिको आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्रअनुसारको विवरण

दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्रअनुसार सबैभन्दा बढी घरायसी क्षेत्रमा काम गर्ने ६२.९ प्रतिशत, गैरवित्तीय संस्था ३३.५ प्रतिशत, सरकारी २.३ प्रतिशत, वित्तीय संस्था ०.४ प्रतिशत, नाफा नकमाउने संस्था ०.७ प्रतिशत र उल्लेख नभएको ०.२ प्रतिशत रहेका छन्।

प्रदेशगत रूपमा हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू घरायसी क्षेत्रमा काम गर्ने सबैभन्दा बढी कर्णाली प्रदेशमा ७३.८ प्रतिशत र सबैभन्दा कम बागमती प्रदेशमा ५३.३ प्रतिशत रहेका छन्। गैरवित्तीय क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी बागमती प्रदेशमा ४२.४ प्रतिशत र सबैभन्दा कम कर्णाली प्रदेशमा २२.२

प्रतिशत रहेका छन्। यसैगरी सरकारी क्षेत्रमा काम गर्ने सबैभन्दा बढी कर्णाली प्रदेशमा २.९ प्रतिशत र कम कोशी र मधेस प्रदेशमा २.० प्रतिशत रहेका छन्।

नेपालमा आर्थिक काम गरेका १० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका व्यक्तिहरूको आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्रअनुसार सबैभन्दा बढी घरायसी क्षेत्रमा काम गर्ने ६१.८ प्रतिशत, गैरवित्तीय संस्था ३२.७ प्रतिशत, सरकारी ३.९ प्रतिशत, वित्तीय संस्था १.१ प्रतिशत, नाफा नकमाउने संस्था ०.४ प्रतिशत र उल्लेख नभएको ०.१ प्रतिशत रहेका छन्।

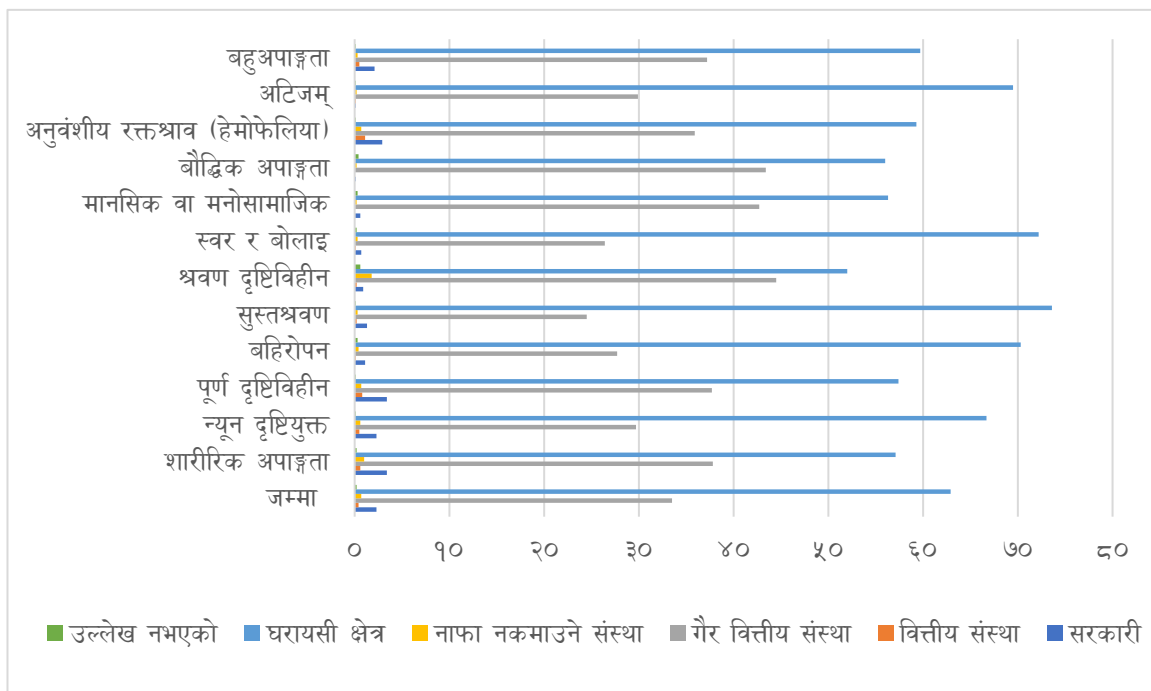
तालिका ५०: आर्थिक रूपले सक्रिय अपाङ्गता भएका जनसंख्याको मुख्य कामको संस्थागत क्षेत्रअनुसारको प्रदेशगत विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र											
		सरकारी		वित्तीय संस्था		गैरवित्तीय संस्था		नाफा नकमाउने संस्था		घरायसी क्षेत्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल	३०४६०१	७०७९	२.३	१३३३	०.४	१०२०६९	३३.५	२०५१	०.७	१९१५१५	६२.९	५५४	०.२
कोशी	५९०२२	११६७	२.०	२२९	०.४	१७८८६	३०.३	४२२	०.७	३९२९३	६६.६	२५	०.०
मधेस	३६८२०	७३३	२.०	१४८	०.४	१५५६२	४२.३	१४५	०.४	२०२०५	५४.९	२७	०.१
बागमती	५६२३२	१३९९	२.५	५३६	१.०	२३८६४	४२.४	४५८	०.८	२९९४९	५३.३	२६	०.०
गण्डकी	३३६४९	९०१	२.७	१३४	०.४	१०६०८	३१.५	१८९	०.६	२१६०१	६४.२	२१६	०.६
लुम्बिनी	५६२१५	१२०२	२.१	१७२	०.३	१८७७०	३३.४	३८७	०.७	३५५२८	६३.२	१५६	०.३
कर्णाली	२७९०९	८०८	२.९	४६	०.२	६१८५	२२.२	२१२	०.८	२०५८५	७३.८	७३	०.३
सुदूरपश्चिम	३४७५४	८६९	२.५	६८	०.२	९१९४	२६.५	२३८	०.७	२४३५४	७०.१	३१	०.१

७.१३ अपाङ्गताको प्रकार र संस्थागत क्षेत्र

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार र संस्थागत क्षेत्रअनुसार विश्लेषण गर्दा सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू अधिकांश (५० % भन्दा बढी) घरायसी क्षेत्रमा काम गर्ने देखिन्छन् जसअनुसार सबैभन्दा बढी सुस्तश्रवण भएकामध्ये ७३.६ प्रतिशत र कम श्रवण दृष्टिविहीन भएका ५२.० प्रतिशत घरायसी क्षेत्रमा काम गर्ने छन्। सरकारी क्षेत्रमा काम गर्ने सबैभन्दा बढी शारीरिक अपाङ्गता भएका र पूर्ण दृष्टिविहीन अपाङ्गता भएका ३.४ प्रतिशत र कम अटिजम् र बौद्धिक अपाङ्गता भएका ०.१ % छन्। यसैगरी गैरवित्तीय क्षेत्रतर्फ सबैभन्दा बढी श्रवणदृष्टिविहीन ४४.५ प्रतिशत र सबैभन्दा कम सुस्तश्रवणसम्बन्धी अपाङ्गता भएका २४.५ प्रतिशत व्यक्तिहरू रहेका छन्। नाफा नकमाउने क्षेत्रतर्फ सबैभन्दा बढी प्रतिशत श्रवणदृष्टिविहीन १.८ प्रतिशत र सबैभन्दा कम मानसिक वा मनोसामाजिक, बौद्धिक अपाङ्गता र अटिजम भएका ०.२ प्रतिशत रहेका छन्। वित्तीय संस्थामा सबैभन्दा बढी प्रतिशत अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया) भएका १.१ प्रतिशत रहेका छन् भने बौद्धिक अपाङ्गता भएका कुनै पनि व्यक्तिले वित्तीय संस्थामा काम गरेको देखिदैन।

रेखाचित्र १८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसारको संस्थागत क्षेत्र

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्रसम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिका र अनुसूची १७ मा दिइएको छ।

तालिका ५१: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र											
		सरकारी		वित्तीय संस्था		गैर वित्तीय संस्था		नाफा नकमाउने संस्था		घरायसी क्षेत्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	३०४६०१	७०७९	२.३	१३३३	०.४	१०२०६९	३३.५	२०५१	०.७	१९१५१५	६२.९	५५४	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	११०६२९	३७७	३.४	६९६	०.६	४१८०१	३७.८	११०९	१.०	६३११७	५७.१	२१५	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	६०३४०	१३६७	२.३	३२२	०.५	१७९३३	२९.७	३९१	०.६	४०२४३	६६.७	८४	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	१३६९३	४५९	३.४	१०४	०.८	५१५६	३७.७	९०	०.७	७८६५	५७.४	१९	०.१
बहिरा	२६९०१	३०९	१.१	३८	०.१	७४४४	२७.७	११०	०.४	१८९२४	७०.३	७६	०.३
सुस्तश्रवण	२८१०७	३६४	१.३	६१	०.२	६९००	२४.५	८४	०.३	२०६७८	७३.६	२०	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	५०८१	४८	०.९	११	०.२	२२६०	४४.५	९२	१.८	२६४०	५२.०	३०	०.६
स्वर र बोलाइ	२०८८७	१५५	०.७	२४	०.१	५५१७	२६.४	७३	०.३	१५०८६	७२.२	३२	०.२
मानसिक वा मनोसामाजिक	९२४८	५१	०.६	४	०.०	३९४६	४२.७	१७	०.२	५२०३	५६.३	२७	०.३
बौद्धिक अपाङ्गता	३१५८	२	०.१	०	०.०	१३७१	४३.४	५	०.२	१७६७	५६.०	१३	०.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	२६२८	७५	२.९	२९	१.१	९४४	३५.९	१८	०.७	१५५९	५९.३	३	०.१
अटिजम्	१४२१	२	०.१	१	०.१	४२५	२९.९	३	०.२	९८८	६९.५	२	०.१
बहुअपाङ्गता	२२५०८	४७६	२.१	१२३	०.५	८३७२	३७.२	५९	०.३	१३४४५	५९.७	३३	०.१

७.१४ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक काम नगर्नुको कारण

दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका ६ महिना भन्दा कम काम गरेका वा कुनै पनि आर्थिक काम नगरेका ४,२१,४०३ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै २७.० प्रतिशतले अशक्त/बिरामी भएका कारणले काम नगरेको देखिन्छ। त्यसपछि आर्थिक काम नगर्नुका थप कारणहरूमा क्रमशः अन्य (रोजगारी नपाउनु समेत) २१.४ प्रतिशत, बृद्ध अवस्था २०.७ प्रतिशत, घरधन्दा १२.० प्रतिशत, विद्यार्थी भएको कारण ११.४ प्रतिशत, पारिवारिक हेरचाह ४.४ प्रतिशत, पेन्सन/आयस्ता २.५ प्रतिशत र सामाजिक कार्य/स्वयंसेवा ०.२ प्रतिशत रहेको छ।

प्रदेशगत रूपमा हेर्दा विद्यार्थी भएका कारण आर्थिक काम नगर्ने अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमा कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा बढी २०.३ प्रतिशत, घरधन्दा गर्ने सबैभन्दा बढी मधेस प्रदेशमा १५.५ प्रतिशत, पारिवारिक हेरचाह गर्ने कारणमा मधेस प्रदेशमा ६.६ प्रतिशत, बृद्ध अवस्थाका कारण आर्थिक काम नगर्ने अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू बागमती प्रदेशमा २२.९ प्रतिशत, अशक्त/बिरामी भई आर्थिक काम नगर्नेमा कोशी प्रदेशमा ३२.२ प्रतिशत, पेन्सन/आयस्ताका कारण आर्थिक काम नगर्नेमा गण्डकी प्रदेशमा ३.९ प्रतिशत, अन्य कारणबाट (रोजगारी नपाउनु समेत) आर्थिक काम नगर्नेमा मधेस प्रदेशमा २५.३ प्रतिशत रहेका छन्।

नेपालमा दश वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका ६ महिनाभन्दा कम काम गरेका वा कुनै पनि आर्थिक काम नगरेका ८९,७५,५५८ व्यक्तिहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै ४६.९ प्रतिशतले विद्यार्थी भएका कारण र अन्यमा क्रमशः घरधन्दा २१.९ प्रतिशत, बृद्ध अवस्था ११.० प्रतिशत, पारिवारिक हेरचाह ७.५ प्रतिशत, अन्यमा ७.४ प्रतिशत, अशक्त/बिरामी २.५ प्रतिशत, पेन्सन/आयस्ता २.२ प्रतिशत र सामाजिक कार्य/स्वयंसेवा ०.३ प्रतिशत रहेको छ।

तालिका ५२: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक काम नगर्नुको कारण अनुसार जनसंख्याको वितरण (१० वर्ष वा सोभन्दा माथि)

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या / जम्मा	आर्थिक काम नगर्नुको कारण									
		विद्यार्थी	घरधन्दा	पारिवारिक हेरचाह	बृद्ध अवस्था	अशक्त/ बिरामी	पेन्सन/ आयस्ता	सामाजिक कार्य/ स्वयंसेवा	अन्य	उत्तर नलेखिएको	
नेपाल	संख्या	४२१४०३	४८१३४	५०५९०	१८५११	८७३३२	११३७३५	१०३८४	७५३	९०००७	१९५७
	%	१००.०%	११.४	१२.०	४.४	२०.७	२७.०	२.५	०.२	२१.४	०.५
कोशी	संख्या	७३४१८	६९१५	७६६८	३०७४	१५०६५	२३६५२	१४३४	१०६	१५२७०	२३४
	%	१००.०%	९.४	१०.४	४.२	२०.५	३२.२	२.०	०.१	२०.८	०.३
मधेस	संख्या	५७६७२	६०३८	८९२५	३८१२	१००४३	११९५०	२०४७	१०४	१४५७२	१८१
	%	१००.०%	१०.५	१५.५	६.६	१७.४	२०.७	३.५	०.२	२५.३	०.३
बागमती	संख्या	८३१३८	८०९३	८६९६	२८८५	१९०३२	२३५७२	१९८३	१७५	१८५१७	१८५
	%	१००.०%	९.७	१०.५	३.५	२२.९	२८.४	२.४	०.२	२२.३	०.२

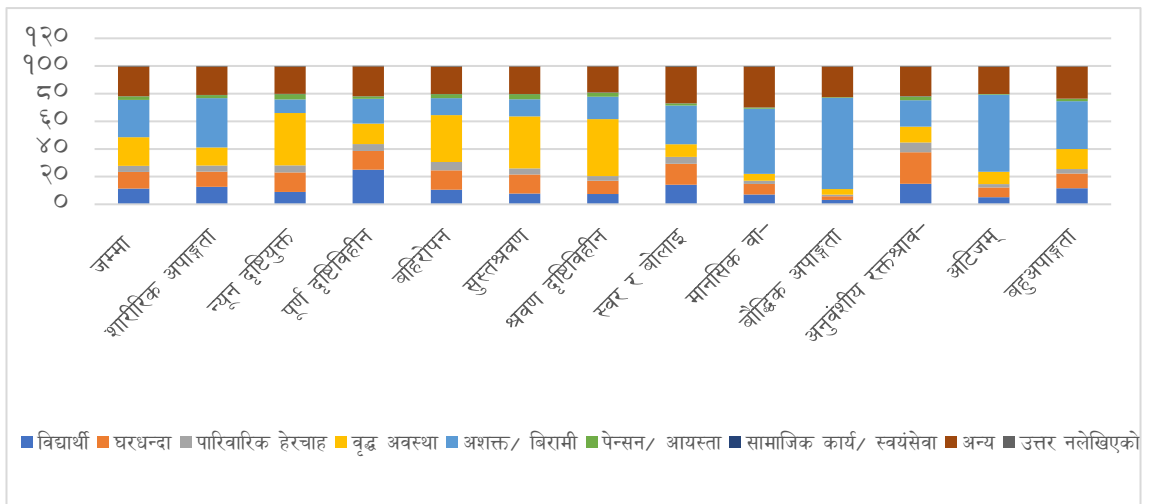
क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या / जम्मा	आर्थिक काम नगर्नुको कारण									
		विद्यार्थी	घरघन्दा	पारिवारिक हेरचाह	वृद्ध अवस्था	अशक्त/ विरामी	पेन्सन/ आयस्ता	सामाजिक कार्य/ स्वयंसेवा	अन्य	उत्तर नलेखिएको	
गण्डकी	संख्या	४९५४४	४५३९	४९२३	१६०४	११०६४	१४६७५	१९४३	१०५	१०२२८	४६३
	%	१००.०%	९.२	९.९	३.२	२२.३	२९.६	३.९	०.२	२०.६	०.९
लुम्बिनी	संख्या	७८७४१	९२३२	९९१४	३६८७	१६२४३	२०६४८	१८१०	१३४	१६६४२	४३१
	%	१००.०%	११.७	१२.६	४.७	२०.६	२६.२	२.३	०.२	२१.१	०.५
कर्णाली	संख्या	३२१५९	६५४४	३९४५	१४२९	५७३५	७९५३	४६०	६२	५७६०	२७१
	%	१००.०%	२०.३	१२.३	४.४	१७.८	२४.७	१.४	०.२	१७.९	०.८
सुदूरपश्चिम	संख्या	४६७३१	६७७३	६५१९	२०२०	१०१५०	११२८५	७०७	६७	९०१८	१९२
	%	१००.०%	१४.५	१४.०	४.३	२१.७	२४.१	१.५	०.१	१९.३	०.४

७.१५ अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक काम नगर्नुको कारण

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार आर्थिक काम नगर्नुको मुख्य कारण विश्लेषण गर्दा सबै प्रकारमा सबैभन्दा बढी अशक्त/विरामीको कारण देखिन्छ जसमा सबैभन्दा बढी अटिजम् भएकोमा ५५.८ प्रतिशत र कम न्यून दृष्टियुक्तमा ९.८ प्रतिशत रहेको छ।

यसैगरी दोस्रो मुख्य कारणमा वृद्ध अवस्था रहेको छ जसमा सबैभन्दा बढी श्रवण दृष्टिविहीन ४१.२ प्रतिशत र कम बौद्धिक अपाङ्गता भएकाहरूको ४.० प्रतिशत रहेको छ।

रेखाचित्र १९: अपाङ्गताको प्रकार र आर्थिक काम नगर्नुको कारण

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक काम नगर्नुको कारणसम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिका र अनुसूची १८ मा दिइएको छ।

तालिका ५३: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक काम नगर्नुको कारण सहितको जनसंख्या (१० वर्ष वा सोभन्दा माथि)

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या / जम्मा	आर्थिक काम नगर्नुको कारण									
		विद्यार्थी	घरघन्दा	पारिवारिक हेरचाह	वृद्ध अवस्था	अशक्त/ बिरामी	पेन्सन/ आयस्ता	सामाजिक कार्य/ स्वयंसेवा	अन्य	उत्तर नलेखिएको	
जम्मा	संख्या	४२१४०३	४८१३४	५०५९०	१८५११	८७३३२	११३७३५	१०३८४	७५३	९०००७	१९५७
	%	१००.०	११.४	१२.०	४.४	२०.७	२७.०	२.५	०.२	२१.४	०.५
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१५०३५३	१९०९०	१६५१४	६४७२	१९७३४	५३४८८	३२८८	३३१	३०७१२	७२४
	%	१००.०	१२.७	११.०	४.३	१३.१	३५.६	२.२	०.२	२०.४	०.५
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	७३५०६	६६४८	१०३३६	३७६१	२७७७६	७१७३	२८९८	१७३	१४३९१	३५०
	%	१००.०	९.०	१४.१	५.१	३७.८	९.८	३.९	०.२	१९.६	०.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१९०२३	४७५५	२५९३	९५४	२८१२	३३९७	३१७	२९	४०९०	७६
	%	१००.०	२५.०	१३.६	५.०	१४.८	१७.९	१.७	०.२	२१.५	०.४
बहिरा	संख्या	३३८१३	३५९७	४७४७	२०४१	११४५४	४१११	१०३०	४९	६६१९	१६५
	%	१००.०	१०.६	१४.०	६.०	३३.९	१२.२	३.०	०.१	१९.६	०.५
सुस्तश्रवण	संख्या	३४४९१	२७०६	४७६०	१५२७	१२९७१	४२८९	१२५९	४१	६८०२	१३६
	%	१००.०	७.८	१३.८	४.४	३७.६	१२.४	३.७	०.१	१९.७	०.४
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	५६८४	४२६	५४८	१९०	२३४१	९१८	१६५	१३	१०६८	१५
	%	१००.०	७.५	९.६	३.३	४१.२	१६.२	२.९	०.२	१८.८	०.३
स्वर र बोलाइ	संख्या	२६५१३	३७५५	४००९	१३३८	२४१९	७४११	३९१	४२	६९८६	१६२
	%	१००.०	१४.२	१५.१	५.०	९.१	२८.०	१.५	०.२	२६.३	०.६
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२३९५५	१७०९	१८२४	५६८	११८३	११२७६	१८०	१५	७०६९	१३१
	%	१००.०	७.१	७.६	२.४	४.९	४७.१	०.८	०.१	२९.५	०.५
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	९४४८	३०६	२४६	११६	३७७	६२३६	४७	४	२०९०	२६
	%	१००.०	३.२	२.६	१.२	४.०	६६.०	०.५	०.०	२२.१	०.३
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	२८५०	४२४	६४९	२००	३२९	५४५	७३	७	६१०	१३
	%	१००.०	१४.९	२२.८	७.०	११.५	१९.१	२.६	०.२	२१.४	०.५
अटिजम्	संख्या	२२०४	११२	१५७	५२	१९७	१२३०	११	१	४३२	१२
	%	१००.०	५.१	७.१	२.४	८.९	५५.८	०.५	०.०	१९.६	०.५
बहुअपाङ्गता	संख्या	३९५६३	४६०६	४२०७	१२९२	५७३९	१३६६१	७२५	४८	९१३८	१४७
	%	१००.०	११.६	१०.६	३.३	१४.५	३४.५	१.८	०.१	२३.१	०.४

खण्ड आठ: अपाङ्गता भएका बालबालिकाको बसोबास र जन्मदर्ताको अवस्था

८.१ अठार वर्ष भन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको बसोबासको अवस्था

जनगणनाको नतिजाअनुसार अठार वर्ष भन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका कुल १,२१,४९८ बालबालिकामध्ये सबैभन्दा बढी ७१.६ प्रतिशत बालबालिकाहरू आमा बाबु दुवैसँग बस्ने गरेका छन्। आमासँग मात्र बस्ने बालबालिका १६.० प्रतिशत, बाबुसँग मात्र बस्ने बालबालिका २.६ प्रतिशत, बाबु र सौतेनी आमासँग बस्ने ४.५ प्रतिशत र अन्य नातेदारसँग बस्ने बालबालिका ३.४ प्रतिशत रहेका छन्।

प्रदेशागतरूपमा हेर्दा आमा बाबु दुवैसँग बस्ने अपाङ्गता भएका बालबालिका सबैभन्दा बढी प्रतिशत कर्णाली प्रदेशमा ७६.५ प्रतिशत रहेका छन् र सबैभन्दा कम प्रतिशत गण्डकी प्रदेशमा ६२.३ प्रतिशत रहेका छन्। आमासँग मात्र बस्ने बालबालिका सबैभन्दा बढी सुदूरपश्चिम प्रदेशमा २०.९ प्रतिशत र सबैभन्दा कम कर्णाली प्रदेशमा ११.८ प्रतिशत रहेका छन्। बाबुसँग मात्र बस्ने बालबालिका सबैभन्दा बढी कोशी प्रदेशमा ३.२ प्रतिशत र सबैभन्दा कम मधेस र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा २.० प्रतिशत रहेका छन्। बाबु र सौतेनी आमासँग बस्ने सबैभन्दा बढी गण्डकी प्रदेशमा ६.८ प्रतिशत र सबैभन्दा कम सुदूरपश्चिम प्रदेशमा ३.२ प्रतिशत रहेका छन्। अन्य नातेदारसँग बस्ने बालबालिका कोशी र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा ४.१ प्रतिशत र मधेस प्रदेशमा १.३ प्रतिशत रहेका छन्।

नेपालमा अठार वर्ष भन्दा कम उमेरका जम्मा ९८,६९,५८३ बालबालिकामध्ये सबैभन्दा बढी ७७.९ प्रतिशत बालबालिकाहरू आमाबाबु दुवैसँग, आमासँग मात्र बस्ने १७.१ प्रतिशत, बाबुसँग मात्र बस्ने १ प्रतिशत र अन्य नातेदारसँग बस्ने ३ प्रतिशत रहेका छन्।

तालिका ५४: अपाङ्गता भएका अठार वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाको बसोबासको अवस्था

क्षेत्र	संख्या /	जम्मा	आश्रित को अवस्था								
			आमाबाबु दुवैसँग	आमासँग मात्र	बाबुसँग मात्र	बाबु र सौतेनी आमासँग	आमा र सौतेनी बाबुसँग	अन्य नातेदारसँग	काम लगाउने व्यक्तिसँग	अन्य व्यक्तिसँग	उल्लेख नभएको
नेपाल	संख्या	१२१४९८	८७०२६	१९४५५	३१०४	५४०९	४३७	४११८	२८	१७३३	१८८
	%	१००.०	७१.६	१६.०	२.६	४.५	०.४	३.४	०.०	१.४	०.२
कोशी	संख्या	१९७८९	१४१२३	२९४४	६४२	७५४	१३१	८०८	३	३५२	३२
	%	१००.०	७१.४	१४.९	३.२	३.८	०.७	४.१	०.०	१.८	०.२
मधेस	संख्या	२२२०६	१६९००	३३०६	४४०	११९०	३२	२८१	०	४५	१२
	%	१००.०	७६.१	१४.९	२.०	५.४	०.१	१.३	०.०	०.२	०.१
बागमती	संख्या	१७९०६	१३२८८	२१४९	४६५	७०७	५९	६९०	१२	५१३	२३
	%	१००.०	७४.२	१२.०	२.६	३.९	०.३	३.९	०.१	२.९	०.१
गण्डकी	संख्या	१०१९३	६३५२	२०४६	३०७	६९६	३४	३८२	४	३१६	५६
	%	१००.०	६२.३	२०.१	३.०	६.८	०.३	३.७	०.०	३.१	०.५
लुम्बिनी	संख्या	२४०९५	१६५७४	४४७४	६५६	१०८८	११४	९०६	५	२४९	२९
	%	१००.०	६८.८	१८.६	२.७	४.५	०.५	३.८	०.०	१.०	०.१
कर्णाली	संख्या	१२९२४	९८८५	१५३१	३०८	५११	३७	४६४	३	१७१	१४
	%	१००.०	७६.५	११.८	२.४	४.०	०.३	३.६	०.०	१.३	०.१
सुदूर पश्चिम	संख्या	१४३८५	९९०४	३००५	२८६	४६३	३०	५८७	१	८७	२२
	%	१००.०	६८.८	२०.९	२.०	३.२	०.२	४.१	०.०	०.६	०.२

८.२ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बालबालिकाको बसोबासको अवस्था

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार हेर्दा शारीरिक अपाङ्गता भएका १८ वर्षमुनिका बालबालिकामध्ये ६९.४ प्रतिशत आमा बाबु दुवैसँग बस्ने गरेका छन्। शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिका आमासँग मात्र बस्ने १४.८ प्रतिशत, बाबुसँग मात्र बस्ने २.१ प्रतिशत, बाबु र सौतेनी आमासँग बस्ने ८.८ प्रतिशत र अन्य नातेदारसँग बस्ने बालबालिका ३.९ प्रतिशत रहेका छन्।

आश्रितको बसोबासको अवस्थाअनुसार आमा बाबु दुवैसँग बस्ने अपाङ्गता भएका बालबालिकामध्ये सबैभन्दा बढी प्रतिशत पूर्ण दृष्टि विहीन ८१.९ प्रतिशत रहेका छन् र सबैभन्दा कम श्रवणदृष्टिविहीन ५०.४ प्रतिशत रहेका छन्। आमासँग मात्र बस्ने बालबालिकामध्ये सबैभन्दा बढी श्रवणदृष्टिविहीन २३.९ प्रतिशत, बाबुसँग मात्र बस्ने सबैभन्दा बढी सुस्तश्रवण भएका बालबालिका १०.८ प्रतिशत, बाबु र सौतेनी आमासँग बस्ने शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिका ८.८ प्रतिशत र अन्य नातेदारसँग बस्ने बालबालिका सबैभन्दा बढी सुस्तश्रवण भएका ४.१ प्रतिशत र सबैभन्दा कम पूर्ण दृष्टिविहीन भएका १.५ प्रतिशत रहेका छन्। अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बालबालिकाको बसोबासको अवस्थासम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिका र अनुसूची १९ मा दिइएको छ।

तालिका ५५: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बालबालिकाको बसोबासको अवस्था

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या / जम्मा	आश्रित को अवस्था									
		आमाबाबु दुवैसँग	आमासँग मात्र	बाबुसँग मात्र	बाबु र सौतेनी आमासँग	आमा र सौतेनी बाबुसँग	अन्य नातेदारसँग	काम लगाउने व्यक्तिसँग	अन्य व्यक्तिसँग	उल्लेख नभएको	
जम्मा	संख्या	१२१४९८	८७०२६	१९४५५	३१०४	५४०९	४३७	४११८	२८	१७३३	१८८
	%	१००.०	७१.६	१६.०	२.६	४.५	०.४	३.४	०.०	१.४	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	५०५३८	३५०५१	७४७४	१०६९	४४५१	२५०	१९६०	८	२३४	४१
	%	१००.०	६९.४	१४.८	२.१	८.८	०.५	३.९	०.०	०.५	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	९१०८	६११४	१९८७	२२८	२३३	८१	३३०	३	१२१	११
	%	१००.०	६७.१	२१.८	२.५	२.६	०.९	३.६	०.०	१.३	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१४०७२	११५२५	१७७१	२६३	११६	२५	२१८	२	१२३	२९
	%	१००.०	८१.९	१२.६	१.९	०.८	०.२	१.५	०.०	०.९	०.२
बहिरा	संख्या	७६२८	५७८३	७१०	९८	९९	१४	२३९	१	६६५	१९
	%	१००.०	७५.८	९.३	१.३	१.३	०.२	३.१	०.०	८.७	०.२
सुस्तश्रवण	संख्या	४७०५	२९५३	८२७	५०८	१४३	१८	१९४	१	५०	११
	%	१००.०	६२.८	१७.६	१०.८	३.०	०.४	४.१	०.०	१.१	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	१८७२	९४३	४४८	३७९	२९	४	४६	०	१४	९
	%	१००.०	५०.४	२३.९	२०.२	१.५	०.२	२.५	०.०	०.७	०.५
स्वर र बोलाइ	संख्या	९४१०	६८०८	१८८१	१५२	५६	१६	३७७	३	९७	२०
	%	१००.०	७२.३	२०.०	१.६	०.६	०.२	४.०	०.०	१.०	०.२
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	४६११	३२०५	८३५	१०६	१५५	९	१५३	२	१३८	८
	%	१००.०	६९.५	१८.१	२.३	३.४	०.२	३.३	०.०	३.०	०.२
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	२८४५	२०१३	५०९	६७	२३	४	१०६	३	१०८	१२
	%	१००.०	७०.८	१७.९	२.४	०.८	०.१	३.७	०.१	३.८	०.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	८७५	६५९	१६८	११	७	२	२५	१	०	२
	%	१००.०	७५.३	१९.२	१.३	०.८	०.२	२.९	०.१	०.०	०.२
अटिजम्	संख्या	२३५०	१८७४	३६७	२३	११	३	४९	१	१७	५
	%	१००.०	७९.७	१५.६	१.०	०.५	०.१	२.१	०.०	०.७	०.२
बहुअपाङ्गता	संख्या	१३४८४	१००९८	२४७८	२००	८६	११	४२१	३	१६६	२१
	%	१००.०	७४.९	१८.४	१.५	०.६	०.१	३.१	०.०	१.२	०.२

द.३ अपाङ्गता भएका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था

५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेर समूहका अपाङ्गता भएका कुल ३३,०६१ जना बालबालिकामध्ये ७६.९ प्रतिशतको जन्मदर्ता गरेका छन् भने २२.१ प्रतिशतको जन्मदर्ता गरेका छैनन्। अपाङ्गता भएका बालबालिकाको जन्मदर्ता गरेको प्रदेशगत रूपमा सबैभन्दा बढी कर्णाली प्रदेशमा ८७.९ प्रतिशत, सबैभन्दा कम बागमती प्रदेशमा ७०.९ प्रतिशत र गण्डकी प्रदेशमा ७१.० प्रतिशतको मात्र जन्म दर्ता गरेका छन्।

नेपालमा ५ वर्ष वा सोभन्दा मुनिका बालबालिकामध्ये ७४ प्रतिशतले जन्मदर्ता गरेका छन् भने २६ प्रतिशतले जन्मदर्ता गरेका छैनन्। प्रदेशगत रूपमा सबैभन्दा बढी कर्णाली प्रदेशमा ८७.३ र कम बागमती प्रदेशमा ६७ प्रतिशतले मात्र जन्म दर्ता गरेका छन्।

तालिका ५६: प्रदेशगत रूपमा ५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था

क्षेत्र/अपाङ्गताको प्रकार	५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेर का			जन्म दर्ता									
				गरेको (२५३४२)						नगरेको (७६२९)			
	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	%	बालक		बालिका		पुरुष		महिला	
						संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल	३३०६१	१८०८४	१४९७७	२५४३२	७६.९	१३९६०	५४.९	११४७२	४५.१	४१२४	५४.१	३५०५	४५.९
कोशी	५३४५	२८२०	२५२५	३९७०	७४.३	२०९१	५२.७	१८७९	४७.३	७२९	५३.०	६४६	४७.०
मधेश	७६०७	४२०७	३४००	५९८८	७८.७	३३०९	५५.३	२६७९	४४.७	८९८	५५.५	७२१	४४.५
बागमती	४५८४	२५६२	२०२२	३२४८	७०.९	१८२६	५६.२	१४२२	४३.८	७३६	५५.१	६००	४४.९
गण्डकी	२६१४	१५०२	१११२	१८५६	७१.०	१०७२	५७.८	७८४	४२.२	४३०	५६.७	३२८	४३.३
लुम्बिनी	६६३४	३५८६	३०४८	४९६१	७४.८	२७०२	५४.५	२२५५	४५.५	८८०	५२.६	७९३	४७.४
कर्णाली	२८८६	१५५१	१३३५	२५३८	८७.९	१३६६	५३.८	११७२	४६.२	१८५	५३.२	१६३	४६.८
सुदूरपश्चिम	३३९१	१८५६	१५३५	२८७१	८४.७	१५९०	५५.४	१२८१	४४.६	२६६	५१.२	२५४	४८.८

द.३ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार सबैभन्दा बढी प्रतिशत श्रवण दृष्टि विहीन अपाङ्गता भएका बालबालिका ८२.१ प्रतिशतको जन्मदर्ता भएको देखिन्छ भने सबैभन्दा कम प्रतिशत बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाको ७२.९ प्रतिशत जन्मदर्ता भएको देखिन्छ।

जन्मदर्ता गरिएका बालबालिकामध्ये लैङ्गिक रूपमा तुलना गर्दा कुल जन्मदर्ता गरेका बालबालिकामध्ये ५४.९ प्रतिशत बालकको र ४५.१ प्रतिशत बालिकाको जन्मदर्ता भएको देखिन्छ। अपाङ्गताको प्रकारअनुसार तुलना गर्दा सबैभन्दा बढी जन्मदर्ता गरिएका बालकमा बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालक

६५.८ प्रतिशत छुन् भने सबैभन्दा कममा हेमोफेलिया भएका बालकहरू ५१.९ प्रतिशतको जन्मदर्ता भएको देखिन्छ। बालिकातर्फ सबैभन्दा बढी जन्मदर्ता भएको अपाङ्गताको प्रकारमा अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) भएका ४८.१ प्रतिशत र सबैभन्दा कममा बौद्धिक अपाङ्गता भएका ३४.२ प्रतिशत रहेका छन्। अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको जन्मदर्तासम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची २० मा दिइएको छ।

तालिका ५७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरका			जन्म दर्ता									
				गरेको				नगरेको					
	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	%	बालक		बालिका		पुरुष		महिला	
						संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	३३०६१	१८०८४	१४९७७	२५४३२	७६.९	१३९६०	५४.९	११४७२	४५.१	४१२४	५४.१	३५०५	४५.९
शारीरिक अपाङ्गता	१६७६६	९१५२	७५६४	१३०१५	७७.९	७१३९	५४.९	५८७६	४५.१	२०१३	५४.४	१६८८	४५.६
न्यून दृष्टियुक्त	१४३१	७६५	६६६	११२४	७८.५	६०४	५३.७	५२०	४६.३	१६१	५२.४	१४६	४७.६
पूर्ण दृष्टिविहीन	५११२	२७२९	२३८३	३८२७	७४.९	२०५५	५३.७	१७७२	४६.३	६७४	५२.५	६११	४७.५
बहिरा	१०८८	५९३	४९५	८०४	७३.९	४४३	५५.१	३६१	४४.९	१५०	५२.८	१३४	४७.२
सुस्तश्रवण	६४०	३४३	२९७	४८१	७५.२	२५३	५२.६	२२८	४७.४	९०	५६.६	६९	४३.४
श्रवण दृष्टिविहीन	६८१	३५२	३२९	५५९	८२.१	२९८	५३.३	२६१	४६.७	५४	४४.३	६८	५५.७
स्वर र बोलाइ	१४९९	८८३	६९६	११३६	७५.८	६८१	५९.९	४५५	४०.१	२०२	५५.६	१६१	४४.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	३९५	२२८	१६७	२९६	७४.९	१७१	५७.८	१२५	४२.२	५७	५७.६	४२	४२.४
बौद्धिक अपाङ्गता	३६१	२३३	१२८	२६३	७२.९	१७३	६५.८	९०	३४.२	६०	६१.२	३८	३८.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	२३९	१२५	११४	१८५	७७.४	९६	५१.९	८९	४८.१	२९	५३.७	२५	४६.३
अटिजम्	१३२८	७२४	६०४	९९५	७४.९	५३८	५४.१	४५७	४५.९	१८६	५५.९	१४७	४४.१
बहुअपाङ्गता	३५७	१९५७	१६१४	२७४७	७६.९	१५०९	५४.९	१२३८	४५.१	४४८	५४.४	३७६	४५.६

खण्ड नौ: अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको प्रजनन अवस्था

९.१ अपाङ्गता भएका १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिला

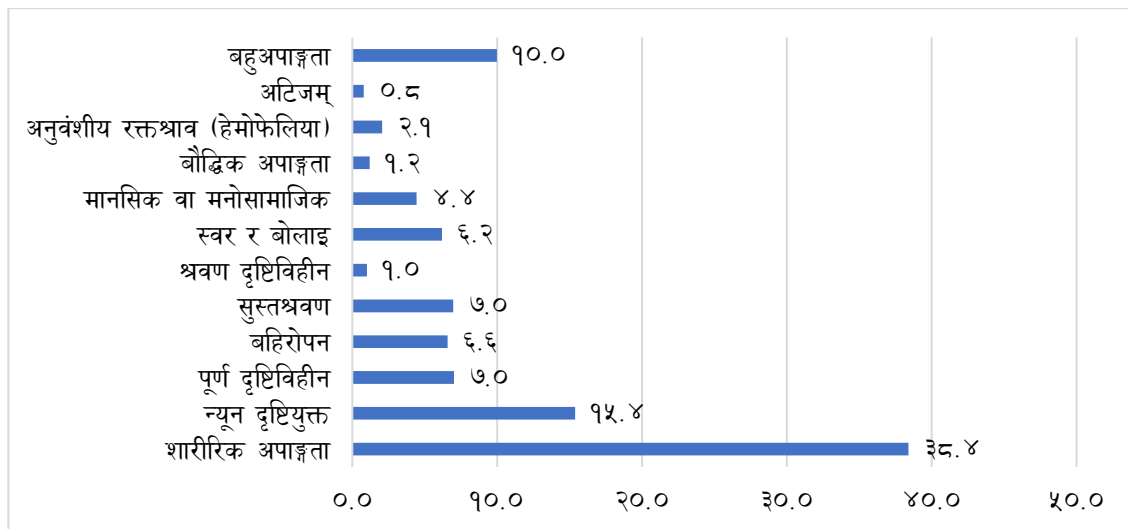
जनगणनाबाट प्राप्त नतिजाअनुसार १५-४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिला ५९,६३८ जनामध्ये शारीरिक अपाङ्गता भएका महिला ३८.४ प्रतिशत, न्यून दृष्टियुक्त १५.४ प्रतिशत, पूर्ण दृष्टिविहीन ७.० प्रतिशत, बहिरा ६.६ प्रतिशत, सुस्तश्रवण ७.० प्रतिशत, श्रवण दृष्टिविहीन १ प्रतिशत, स्वर र बोलाइ ६.२ प्रतिशत, मानसिक वा मनोसामाजिक ४.४ प्रतिशत, बौद्धिक अपाङ्गता १.२ प्रतिशत, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) २.१ प्रतिशत, अटिजम् ०.८ प्रतिशत र बहुअपाङ्गता १० प्रतिशत रहेका छन्।

तालिका ५८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १५-४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको प्रतिशत

संख्या / जम्मा	शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनो सामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता	
संख्या	५९६३८	२२८९८	९१७५	४१८६	३९२१	४१५३	६०३	३६९०	२६४६	७१३	१२३१	४७२	५९५०
%	१००.०	३८.४	१५.४	७.०	६.६	७.०	१.०	६.२	४.४	१.२	२.१	०.८	१०.०

रेखाचित्र २० : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १५-४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको प्रतिशत

९.२ अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १५ देखि ४९ वर्षका विवाहित महिला

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १५-४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको प्रतिशत हेर्दा शारीरिक अपाङ्गता भएका २२,८९८ जनामध्ये सबैभन्दा बढी (१८.८%) ४०-४४ वर्ष उमेर समूहका, न्यून दृष्टि युक्त अपाङ्गता भएका ९,१७५ जनामध्ये सबैभन्दा बढी (२३.९%) ४०-४४ वर्ष उमेर समूहका, पूर्ण दृष्टि विहीनसम्बन्धी अपाङ्गता भएका ४,१८६ जनामध्ये सबैभन्दा बढी (१८.६%) ३५-३९ वर्ष उमेर समूहका, बहिरासम्बन्धी अपाङ्गता भएका ३,९२१ जनामध्ये सबैभन्दा बढी (२८.३%) ४५-४९ वर्ष उमेर समूहका, सुस्तश्रवणसम्बन्धी अपाङ्गता भएका ४,१५३ जनामध्ये सबैभन्दा बढी (२९.२%) ४५-४९ वर्ष उमेर समूहका, श्रवण दृष्टि विहीनसम्बन्धी अपाङ्गता भएका ६०३ जनामध्ये सबैभन्दा बढी (२१.४%) ४५-४९ वर्ष उमेर समूहका, स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएका ३६९० जनामध्ये सबैभन्दा बढी (२४.८%) ४५-४९ वर्ष उमेर समूहका, मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका २,६४६ जनामध्ये सबैभन्दा बढी (२०.५%) ३५-३९ वर्ष उमेर समूहका, बौद्धिक अपाङ्गता भएका ७१३ जनामध्ये सबैभन्दा बढी (२२.४%) ४५-४९ वर्ष उमेर समूहका, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)सम्बन्धी अपाङ्गता भएका १२३१ जनामध्ये सबैभन्दा बढी (१७.५%) ४०-४४ वर्ष उमेर समूहका अटिजम् भएका ४७२ जनामध्ये सबैभन्दा बढी (२३.९%) ४५-४९ वर्ष उमेर समूहका र बहुअपाङ्गता भएका ५९५० जनामध्ये सबैभन्दा बढी (१९.०%) ३५-३९ वर्ष उमेर समूहका रहेका छन्।

तालिका ५९: १५-४९ वर्षका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाको उमेर समूहअनुसारको संख्या

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	उमेर समूह						
			१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९
जम्मा	संख्या	५९६३८	२००३	५४७९	७८०७	९१४०	१०८३३	११६१३	१२७६३
	%	१००	३.४	९.२	१३.१	१५.३	१८.२	१९.५	२१.४
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२२८९८	७७३	२३८८	३२१७	३६८५	४२६७	४३०६	४२६२
	%	१००	३.४	१०.४	१४.०	१६.१	१८.६	१८.८	१८.६
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	९१७५	२०३	५०९	८३०	११६९	१६०७	२१९३	२६६४
	%	१००	२.२	५.५	९.०	१२.७	१७.५	२३.९	२९.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	४१८६	२२३	५३२	७३३	७५३	७७९	६२८	५३८
	%	१००	५.३	१२.७	१७.५	१८.०	१८.६	१५.०	१२.९
बहिरा	संख्या	३९२१	३५९	२४५	३७७	४६६	६४१	७२३	१११०
	%	१००	९.२	६.२	९.६	११.९	१६.३	१८.४	२८.३
सुस्तश्रवण	संख्या	४१५३	५९	२७३	४६४	५४७	७१७	८८०	१२१३
	%	१००	१.४	६.६	११.२	१३.२	१७.३	२१.२	२९.२
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	६०३	४६	५७	७९	८३	८७	१२२	१२९
	%	१००	७.६	९.५	१३.१	१३.८	१४.४	२०.२	२१.४
स्वर र बोलाइ	संख्या	३६९०	५२	३२४	४७२	५६२	६३१	७३४	९१५
	%	१००	१.४	८.८	१२.८	१५.२	१७.१	१९.९	२४.८
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२६४६	५३	२०९	३११	४३४	५४३	५६१	५३५
	%	१००	२.०	७.९	११.८	१६.४	२०.५	२१.२	२०.२
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	७१३	१२	६३	८८	११८	१२६	१४६	१६०
	%	१००	१.७	८.८	१२.३	१६.५	१७.७	२०.५	२२.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	१२३१	३५	१५७	२०६	२१४	२०५	२१५	१९९
	%	१००	२.८	१२.८	१६.७	१७.४	१६.७	१७.५	१६.२
अटिजम्	संख्या	४७२	७	३२	४५	६६	१०१	१०८	११३
	%	१००	१.५	६.८	९.५	१४.०	२१.४	२२.९	२३.९
बहुअपाङ्गता	संख्या	५९५०	१८१	६९०	९८५	१०४३	११२९	९९७	९२५
	%	१००	३.०	११.६	१६.६	१७.५	१९.०	१६.८	१५.५

९.३ अपाङ्गता भएका महिलाले हालसम्म जीवित जन्माएका र मृत्यु भएका बच्चाको विवरण

अपाङ्गता भएका १५ देखि ४९ वर्षका ५९६३८ जना विवाहित महिलाले हालसम्म १,३३,२०३ जना बच्चा जन्माएका छन्। सो जीवित जन्मेका बच्चाहरूमध्ये ७.० प्रतिशतको मृत्यु भएको देखिन्छ। मृत्यु भएका बच्चाहरूमध्ये सबैभन्दा बढी ९.४ प्रतिशत ४५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहका महिलाहरूको रहेका छन्। ४० देखि ४४ वर्ष उमेरसमूहका महिलाले जन्माएका बच्चाहरू ८.० प्रतिशतको मृत्यु भएको देखिन्छ।

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अध्ययन गर्दा सबैभन्दा बढी बौद्धिक अपाङ्गता महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ९.५ प्रतिशतको मृत्यु भएको देखिन्छ। अन्य अपाङ्गताका प्रकारमध्ये शारीरिक अपाङ्गता भएका महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ७.० प्रतिशत, न्यून दृष्टियुक्त महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ७.७ प्रतिशत, पूर्ण दृष्टिविहीन महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ३.८ प्रतिशत, बहिरा भएका महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ७.९ प्रतिशत, सुस्तश्रवण महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ८.६ प्रतिशत, श्रवण दृष्टिविहीन महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ७.८ प्रतिशत, स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएका महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ७.३ प्रतिशत, मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ७.७ प्रतिशत, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया) भएका महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ४.४ प्रतिशत, अटिजम् भएका महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ७.३ प्रतिशत, बहुअपाङ्गता भएका महिलाले जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ४.९ प्रतिशत बच्चाहरूको मृत्यु भएको देखिन्छ।

नेपालमा १५-४९ वर्षका कुल विवाहित महिलाले हालसम्म जन्माएका बच्चाहरूमध्ये ३.२ प्रतिशतको मृत्यु भएको देखिन्छ। विभिन्न उमेर समूहका अपाङ्गता भएका महिलाले जन्माएका र मृत्यु भएका बच्चाहरूको संख्या देहायबमोजिम दिइएको छ।

तालिका ६०: अपाङ्गता भएका महिलाले हालसम्म जन्माएका बच्चाहरूको संख्या र मृत्यु भएका बच्चाहरूको संख्या

हालसम्म जीवित जन्मेका/बाँचेका/मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	जम्मा बच्चाको संख्या	उमेर समूह						
		१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९
नेपाल								
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या (१५ देखि ४९ वर्षका सबै विवाहित महिला मध्येबाट)	१२७९९९६९	१०८५२४	९७९२२६	१९२२२७७	२३९६९४७	२७३५८६७	२४९०८६२	२९६६२६६
हालसम्म जीवित जन्मेका मध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	१२३८४०९१	१०६२७१	९६०३६९	१८८२९१४	२३३६६८३	२६४९०६१	२३९०६७६	२०५८८३७
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	४१५८७८	२२५३	१८८५७	४००८३	६०२६४	८६८०६	१००१८६	१०७४२९
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	३.२	२.१	१.९	२.१	२.५	३.२	४.०	५.०
जम्मा (अपाङ्गता भएका महिलाबाट)								
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	१३३२०३	८५५	५३२६	११९०७	१८५४०	२६९८०	३२९०१	३७४९४
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	१२३९४४	८३१	५१४०	११४३०	१७८८८	२५३५८	२९५३४	३३९६३
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	९९५९	२४	१८६	४७७	८५२	१६२२	२५६७	३५३१
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	७.०	२.८	३.५	४.०	४.६	६.०	८.०	९.४
शारीरिक अपाङ्गता								
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	५११९७	३२९	२२७२	५००७	७९१०	१०७९९	१२९९१	१२९८९
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	४७५९२	३१८	२१८४	४८०२	७२६८	१०१२६	१११८९	११७०५
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	३६०५	११	८८	२०५	३४२	६७३	१००२	१२८४
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	७.०	३.३	३.९	४.१	४.५	६.२	८.२	९.९
न्यून दृष्टियुक्त								
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	२३२२८	९९	५००	१२८०	२४५३	४२८३	६३८१	८२३२
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	२१४३२	९६	४८२	१२२१	२३१८	३९९१	५८६०	७४६४
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	१७९६	३	११८	५९	१३५	२९२	५२१	७६८
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	७.७	३.०	३.६	४.६	५.५	६.८	८.२	९.३
पूर्ण दृष्टिविहीन								
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	८५४०	९५	५३२	१२०९	१५१२	१९३६	१७४०	१५१६
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	८२९९	९३	५१५	११७७	१४७२	१८६६	१६६७	१४२९
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	३४१	२	११७	३२	४०	७०	७३	८७
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	३.८	२.१	३.२	२.६	२.६	३.६	४.२	५.७
बहिरा								
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	९०५९	१३२	२५६	६१०	१००८	१६४८	२०६१	३३४४
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	८३४५	१३१	२४८	५८३	९५२	१५६३	१८६३	३००५
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	७१४	१	१०८	२७	५६	८५	१९८	३३९
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	७.९	०.८	३.१	४.४	५.६	५.२	९.६	१०.१
सुस्तश्रवण								
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	१०४७६	२४	३१५	७३९	११२६	१८९६	२५५९	३८१७
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	९५७७	२२	३०६	६९५	१०५६	१७७७	२३९९	३४१२

हालसम्म जीवित जन्मेका/बाँचेका/मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	जम्मा बच्चाको संख्या	उमेर समूह							
		१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	८९९	२	९	४४	७०	१२९	२४०	४०५	
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	८.६	८.३	२.९	६.०	६.२	६.८	९.४	१०.६	
श्रवण दृष्टिविहीन									
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	१३५०	२०	५२	१२५	१६५	२७	३४६	३७	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	१२४५	१९	५२	१२३	१६०	२३९	३११	३४१	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	१०५	१	०	२	५	३२	३५	३०	
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	७.८	५.०	०.०	१.६	३.०	११.८	१०.१	८.१	
स्वर र बोलाइ									
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	७३१९	२९	२८२	६३४	१०७	१४१९	१६८०	२२०४	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	६७८७	२७	२७३	६०३	१०२२	१३१६	१५४८	१९९८	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	५३२	२	९	३१	४९	१०३	१३२	२०६	
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	७.३	६.९	३.२	४.९	४.६	७.३	७.९	९.३	
मानसिक वा मनोसामाजिक									
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	४६७२	२४	१३१	३५४	६५९	१०३३	१२४५	१२२६	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	४३१३	२३	१२७	३३३	६१२	९५८	११४९	११११	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	३५९	१	४	२१	४७	७५	९६	११५	
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	७.७	४.२	३.१	५.९	७.१	७.३	७.७	९.४	
बौद्धिक अपाङ्गता									
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	१२४०	३	४७	७५	१५२	२४५	३२७	३९१	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	११२२	३	४३	७३	१३८	२२२	३००	३४३	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	११८	०	४	२	१४	२३	२७	४८	
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	९.५	०.०	८.५	२.७	९.२	९.४	८.३	१२.३	
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)									
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	२४४६	६	१४४	२७८	४०३	४९०	५७९	५४६	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	२३३८	६	१३७	२७३	३९४	४८०	५३७	५११	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	१०८	०	७	५	९	१०	४२	३५	
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	४.४	०.०	४.९	१.८	२.२	२.०	७.३	६.४	
अटिजम्									
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	१२८३	२	४७	१००	१४८	२८१	३५३	३५२	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	११८९	२	४२	९४	१४४	२६२	३१८	३२७	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	९४	०	५	६	४	१९	३५	२५	
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	७.३	०.०	१०.६	६.०	२.७	६.८	९.९	७.१	
बहुअपाङ्गता									
हालसम्म जीवित जन्मेका बच्चाको संख्या	१२३९३	९२	७४८	१४९६	२२३३	२६७९	२६३९	२५०६	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये बाँचेका बच्चाको संख्या	११७८५	९१	७३१	१४५३	२१५२	२५६८	२४७३	२३१७	
हालसम्म जीवित जन्मेकामध्ये मृत्यु भएका बच्चाको संख्या	६०८	१	१७	४३	८१	१११	१६६	१८९	
मृत्यु भएका बच्चाको प्रतिशत	४.९	१.१	२.३	२.९	३.६	४.१	६.३	७.५	

९.४ अपाङ्गता भएका महिलाले गत १२ महिनामा जीवित जन्माएका बच्चाको विवरण

गणनाको दिनदेखि १२ महिना अघिको समयमा १५ देखि ४९ वर्षसम्मका अपाङ्गता भएका विवाहित महिलाले कुल २८३२ जना बच्चाको जन्माएका छन्। १ वर्षको अवधिमा जन्मेका बच्चाहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै २८.१ प्रतिशत बच्चाको जन्म २० देखि २४ वर्षका महिलाबाट, २६.५ प्रतिशत बच्चाको जन्म २५ देखि २९ वर्षका महिलाबाट भएको देखिन्छ।

अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अध्ययन गर्दा विभिन्न प्रकारका अपाङ्गता भएका महिलाले जन्माएका बच्चामध्ये सबैभन्दा बढी कुन उमेर समूहबाट जन्माएको उल्लेख गरिएको छ। अनुवंशीय रक्तश्राव हेमोफेलिया भएका महिलाले जन्माएका बच्चामध्ये सबैभन्दा बढी ३८.५ प्रतिशत बच्चाहरू २० देखि २४ वर्षको उमेरमा जन्माएको देखिन्छ। सोही उमेर समूहमा नै शारीरिक अपाङ्गता भएका महिलाले ३०.७ प्रतिशत, न्यून दृष्टियुक्त महिलाले २३.४ प्रतिशत, पूर्ण दृष्टीविहीन महिलाले ३०.४ प्रतिशत, श्रवण दृष्टिविहीन महिलाले २८.६ प्रतिशत, मानसिक वा मनोसामाजिक महिलाले २७.६ प्रतिशत बच्चा जन्माएको देखिन्छ।

एक वर्षभित्र २५ देखि २९ वर्षको उमेरमा सबैभन्दा बढी बच्चा जन्माउनेमा सुस्तश्रवण महिलाले ३०.० प्रतिशत, स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएका महिलाले ३१.९ प्रतिशत, अटिजम् भएका महिलाले ४५.५ प्रतिशत, बहुअपाङ्गता भएका महिलाले ३२.४ प्रतिशत बच्चाहरू जन्माएको देखिन्छ। बहिरा भएका महिलाले जन्माएका बच्चाहरू सबैभन्दा बढी ३४.३ प्रतिशत १५ देखि १९ वर्ष उमेर समूहबाट जन्म भएको देखिन्छ।

बौद्धिक अपाङ्गता भएका महिलाले जन्माएका बच्चामध्ये सबैभन्दा बढी २९.० प्रतिशत बच्चाहरू ३० देखि ३४ वर्षको उमेरमा जन्माएको देखिन्छ।

जनगणनाको नतिजाअनुसार नेपालमा गणनाको दिनदेखि १२ महिना अघिको समयमा कुल ४,१२,९३५ जना बच्चाको जन्म भएको देखिन्छ। गत १२ महिनाको अवधिमा जन्मेका बच्चाहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै ३६.८ प्रतिशत बच्चाको जन्म २० देखि २४ वर्षका महिलाबाट, २९.७ प्रतिशत बच्चाहरू २५ देखि २९ वर्षका महिलाबाट भएको देखिन्छ।

तालिका ६१: अपाङ्गताको प्रकार र आमाको उमेर समूहअनुसार १२ महिनामा जन्मेका बच्चाको संख्या

अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा बच्चाको संख्या	उमेर समूह						
			१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९
नेपाल	संख्या	४१२९३५	३७८५	१५२०४५	१२२५३२	६३०८२	२५८५१	८१९९	४०४१
	%	१००	९.०	३६.८	२९.७	१५.३	६.३	२.०	१.०
जम्मा									
जम्मा	संख्या	२८३२	३५२	७९५	७५१	४७९	२६५	१२३	६७
	%	१००.०	१२.४	२८.१	२६.५	१६.९	९.४	४.३	२.४
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१२२५	१३०	३७६	३२२	२१७	१०३	५३	२४
	%	१००.०	१०.६	३०.७	२६.३	१७.७	८.४	४.३	२.०
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	३०८	४५	७२	६५	६०	३५	१९	१२
	%	१००.०	१४.६	२३.४	२१.१	१९.५	११.४	६.२	३.९
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	२४०	४१	७३	६८	२८	२०	९	१
	%	१००.०	१७.१	३०.४	२८.३	११.७	८.३	३.८	०.४
बहिरा	संख्या	२१३	७३	४१	४६	२९	१६	६	२
	%	१००.०	३४.३	१९.२	२१.६	१३.६	७.५	२.८	०.९
सुस्तश्रवण	संख्या	१३०	६	३६	३९	२३	१५	७	४
	%	१००.०	४.६	२७.७	३०.०	१७.७	११.५	५.४	३.१
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४२	९	१२	५	७	३	३	३
	%	१००.०	२१.४	२८.६	११.९	१६.७	७.१	७.१	७.१
स्वर र बोलाइ	संख्या	१८५	८	४६	५९	४०	१९	७	६
	%	१००.०	४.३	२४.९	३१.९	२१.६	१०.३	३.८	३.२
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	७६	५	२१	१३	११	१२	९	५
	%	१००.०	६.६	२७.६	१७.१	१४.५	१५.८	११.८	६.६
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३१	२	५	८	९	५	१	१
	%	१००.०	६.५	१६.१	२५.८	२९.०	१६.१	३.२	३.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	संख्या	३९	१	१५	१२	४	३	२	२
	%	१००.०	२.६	३८.५	३०.८	१०.३	७.७	५.१	५.१
अटिजम्	संख्या	२२	१	५	१०	४	२	०	०
	%	१००.०	४.५	२२.७	४५.५	१८.२	९.१	०.०	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	३२१	३१	९३	१०४	४७	३२	७	७
	%	१००.०	९.७	२९.०	३२.४	१४.६	१०.०	२.२	२.२

अनुसूची

अनुसूची १ : उमेर समूह अनुसारको अपाङ्गता भएका व्यक्तिको संख्या

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
नेपाल													
जम्मा													
जम्मा	६४७७४४	२४०६०९	११०५२५	३५१४२	५१३७३	५१५२०	१०१८७	४१६७६	२८०४५	११३५८	४९३७	४८८६	५७४८६
०-४	२६३२१	१३५३०	१०९२	४२६५	८४४	४७४	५३८	९९९	२७८	२२४	१९०	१०७१	२८१६
५-४	३५०१७	१५६१२	२१५४	४३७५	१८२१	११७९	५८१	२८५५	८५९	७५१	२३४	७६५	३८३१
१०-१४	३४५७९	१२४२४	३२१२	३२६६	२४३१	१७६४	३९४	३४४७	१८४६	११०५	२७३	३२२	४०९५
१५-१९	४६४६९	१८९१४	५३३६	३१७२	३३८०	२१४८	७५०	३४१६	२८४९	१३००	३०७	३०५	४५९२
२०-२४	३७७६८	१५७१८	३७८३	२०३४	१५९८	१८०७	४२८	३०२०	३२३०	१२७९	३४६	२३७	४२८८
२५-२९	३३४४५	१३९००	३१४१	१९०१	१३१८	१६७३	४०२	२५३६	३०५९	१११३	३५८	१८२	३८६२
३०-३४	३११०७	१३३१४	३०७०	१८२०	१२९७	१५२९	३९४	२२५३	२७४३	८८०	३६६	१९४	३२४७
३५-३९	३२७०९	१४३४६	३६६१	१७८६	१५६५	१७४८	३२९	२२०२	२४६७	७६१	३७९	२१५	३२५०
४०-४४	३३५८३	१४४२२	४६०१	१५८५	१७७४	१९९६	३५८	२३५३	२१७७	६६३	३८९	१८८	३०७७
४५-४९	३५११४	१३६१३	५६४६	१३१९	२७२२	२६८५	३८४	३०१७	१६९४	५३६	३६८	१७८	२९५२
५०-५४	५०२१३	१८०९१	९३५६	१६२१	४५६४	४५०१	६२१	४४१७	१८२९	६२२	३८२	२४४	३९६५
५५-५९	४५३८३	१५९८६	९६८७	१३५२	४४४३	४३८०	५९५	३२७५	१३४८	५१४	३३२	२०५	३२६६
६०-६४	५०८५३	१७१८५	१२१६२	१५३०	५२४५	५२९०	८२२	२९७०	११३२	४६३	३१८	२२१	३५१५
६५-६९	४७९९७	१५५९५	१३१०२	१४५२	४९५९	५३३५	८२५	१९८५	९१६	३४६	२५९	२०१	३०२२
७०-७४	४५९५७	१३१४९	१३६०२	१५७५	५१५९	५४६०	९६१	१५६६	७३९	३२९	२१६	१५४	३०४७
७५+	६१२२९	१४८१०	१६९२०	२०८९	८२५३	९५५१	१८०५	१३६५	८७९	४७२	२२०	२०४	४६६१
पुरुष													
जम्मा	३५१३०१	१४१४३४	५३७३०	१७८०४	२६८५५	२६०९९	५३६८	२३६७२	१४९७३	५८६९	२३५७	२२५८	३०८६२
०-४	१४३६५	७४३६	५८०	२२७३	४४९	२५६	२७९	५९७	१६१	१४४	९४	५६४	१५३२
५-४	१९४१२	८५७४	१२०५	२२९१	१००५	६४९	३०६	१७३५	४८७	४३५	१५४	४७९	२०९२
१०-१४	१९३७३	७१७१	१७३१	१७२४	१३५६	९३४	२०३	२०२१	९९७	६१९	१७२	२०७	२२३८
१५-१९	२५५५१	१०७८४	२७७२	१६१२	१६९९	११५१	३८२	१९९९	१५७१	७४५	१७०	१९१	२४७५
२०-२४	२१४९०	९२९१	२०७४	१०३०	८९८	९७८	२६२	१७७८	१९२६	७१४	१२७	१२७	२२८५
२५-२९	१९६८६	८५७६	१८५२	९५२	७६६	८९५	२७९	१५४३	१९१०	६१९	१२९	९२	२०७३
३०-३४	१८१०६	८२६२	१७००	९३५	७०९	८०४	२८२	१३१७	१६७०	४८९	१४०	९२	१७०६
३५-३९	१८९९५	९१०३	१९५२	९१५	८१६	८८५	२१८	१२८१	१४०५	४०४	१६५	८५	१७६६
४०-४४	१९६२८	९३५०	२३३०	८५६	९५८	१००३	२१२	१३१८	१२४३	३५१	१६७	६०	१७८०
४५-४९	२०२४३	८७७५	२८९६	७२१	१४६१	१३६८	२३८	१७०६	९०८	२५६	१६३	५१	१७००
५०-५४	२६२१६	१०४७१	४३६३	७७८	२२५७	२१६०	३२६	२३८९	७७३	२८०	२०५	६०	२१५४
५५-५९	२३९९८	९३९९	४५४६	६९४	२३३४	२१४१	३०३	१८१४	५५४	२२३	१५१	४३	१७९६
६०-६४	२६२४३	९९८९	५५१६	७१७	२६७६	२५९३	३८०	१६०७	४४९	२०४	१६२	५८	१८९२
६५-६९	२४९८०	९१२४	६०९८	६८२	२५८९	२६८०	३९८	१११८	३५९	१२८	१३६	४७	१६२१
७०-७४	२२६७१	७२५०	६०९७	७१९	२६१४	२७०१	४३६	७७१	२७१	११४	११३	३६	१५४९

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
७५+	३०३४४	७८७९	८०१८	९०५	४२८८	४९०१	८६४	६७८	२८९	१४४	१०९	६६	२२०३
महिला													
जम्मा	२९६४४३	९९१७	५६७५	१७३३८	२४४९८	२५४२१	४८१९	१८००४	१३०७२	५४८९	२५८०	२६२८	२६६२४
०-४	११९५६	६०९४	५१२	१९९२	३९५	२१८	२५९	४०२	११७	८०	९६	५०७	१२८४
५-४	१५६०५	७०३८	९४९	२०८४	८१६	५३०	२७५	११२०	३७२	३१६	८०	२८६	१७३९
१०-१४	१५२०६	५२५३	१४८१	१५४२	१०७५	८३०	१९१	१४२६	८४९	४८६	१०१	११५	१८५७
१५-१९	२०९१८	८१३०	२५६४	१५६०	१६८१	९९७	३६८	१४१७	१२७८	५५५	१३७	११४	२११७
२०-२४	१६२७८	६४२७	१७०९	१००४	७००	८२९	१६६	१२४२	१३०४	५६५	२१९	११०	२००३
२५-२९	१३७५९	५३२४	१२८९	९४९	५५२	७७८	१२३	९९३	११४९	४९४	२२९	९०	१७८९
३०-३४	१३००१	५०५२	१३७०	८८५	५८८	७२५	११२	९३६	१०७३	३९१	२२६	१०२	१५४१
३५-३९	१३७१४	५२४३	१७०९	८७१	७४९	८६३	१११	९२१	१०६२	३५७	२१४	१३०	१४८४
४०-४४	१३९५५	५०७२	२२७१	७२९	८१६	९९३	१४६	१०३५	९३४	३१२	२२२	१२८	१२९७
४५-४९	१४८७१	४८३८	२७५०	५९८	१२६१	१३१७	१४६	१३११	७८६	२८०	२०५	१२७	१२५२
५०-५४	२३९९७	७६२०	४९९३	८४३	२३०७	२३११	२९५	२०२८	१०५६	३४२	१७७	१८४	१८११
५५-५९	२१३८५	६५८७	५१४१	६५८	२१०९	२२२९	२९२	१४६१	७९४	२९१	१८१	१६२	१४७०
६०-६४	२४६१०	७९९६	६६४६	८१३	२५६९	२६९७	४४२	१३६३	६८३	२५९	१५६	१६३	१६२३
६५-६९	२३०१७	६४७१	७००४	७७०	२३७०	२६५५	४२७	८६७	५५७	२१८	१२३	१५४	१४०१
७०-७४	२३२८६	५८९९	७५०५	८५६	२५४५	२७५९	५२५	७९५	४६८	२१५	१०३	११८	१४९८
७५+	३०८८५	६९३१	८९०२	११८४	३९६५	४६५०	९४१	६८७	५९०	३२८	१११	१३८	२४५८
कोशी													
जम्मा													
जम्मा	११७२१९	४०४२२	१९२३९	६३६७	९१२१	१११०६	२०२५	८५२०	५५१८	२२५२	८५७	९०१	१०८९१
०-४	४२५८	२११९	१४४	७६९	११५	६०	१२६	१५२	३४	३५	३०	१८७	४८७
५-४	५९९३	२५७९	३५५	८३९	२६८	१६२	१३४	५४७	११८	१२६	३५	१४५	६८५
१०-१४	५४११	१७३३	४८०	५६२	३२३	२४९	७६	५९९	३४६	१७९	३९	६९	७५६
१५-१९	७८७४	३२४६	८९९	५९६	४५७	३०९	१६४	६१९	४२३	२४६	६०	६१	७९४
२०-२४	६२५४	२५७४	५७५	३४७	१९७	२९४	७५	५३१	५६१	२२५	७५	३९	७६१
२५-२९	५७५०	२२११	५१५	३७६	१७६	२७५	७१	४७१	५८४	२२९	७३	३८	७३१
३०-३४	५३२९	२१०२	४९२	३२५	१९५	२६३	६१	४४३	५२९	१९९	६१	४१	६१८
३५-३९	५५८०	२२१३	५६५	३३८	२३९	३२८	६७	४५४	५०९	१६२	६९	३६	६००
४०-४४	५९४३	२३३०	८३५	२९०	२८६	३७२	५०	४९२	४८४	१३२	७१	३४	५६७
४५-४९	६६६५	२१८३	१०४६	२३६	५७५	६०६	६६	७०४	३९१	११४	६८	२८	६४८
५०-५४	१०१९८	३२८१	१७१७	३१६	९८५	११२६	१३१	१०७२	४४९	१४५	५९	५१	८६६
५५-५९	८९७९	२८२०	१७८९	२४६	९२४	१०६९	११०	७५८	३१५	१३३	५८	४५	७१२
६०-६४	९८०९	३१११	२१६७	२९१	१०१८	१३०५	१४०	६५३	२२८	११५	४३	३७	७०१
६५-६९	८९६३	२७४३	२२७१	२२७	९३४	१२४३	१७२	४४८	१९५	७७	४६	३२	५७५
७०-७४	८२८९	२३२७	२२४०	२४०	९१५	१२४८	१८६	३०६	१६४	५३	३२	३१	५४७
७५+	११९२४	२८५०	३१४९	३६९	१५१४	२१९७	३९६	२७१	१८८	८२	३८	२७	८४३
पुरुष													
जम्मा	६३२०८	२३५४९	९४३४	३२२३	४७७७	५८८०	१०७९	४७१३	२८४२	११२१	४०८	३७४	५८०८
०-४	२२३१	११४४	७६	३८२	५८	३४	६२	८४	२३	२३	१४	८७	२४४
५-४	३२६८	१३९६	२०४	४३६	१३९	८८	७५	३३४	६१	६५	२२	८८	३६०

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
१०-१४	२९८३	९६४	२६७	३०३	१८०	१२५	४२	३३३	१८५	९६	२७	४२	४१९
१५ - १९	४३५२	१८२३	४६४	३११	२३०	१८०	८३	३८६	२३७	१५३	३०	३३	४२२
२० - २४	३५२३	१५१७	३२१	१९०	१०८	१४६	५०	२९२	३०६	११८	३१	१६	४२८
२५ - २९	३३७८	१३८९	२७६	१८८	९९	१५६	५०	२८०	३५८	१४०	२५	१८	३९९
३० - ३४	३१३९	१३४७	२८५	१६८	९९	१४३	४३	२६२	३०३	१०९	२८	१५	३३७
३५ - ३९	३२२३	१४४४	३२१	१६४	१२०	१६३	४९	२४२	२८६	७३	३१	१२	३१८
४० - ४४	३४३१	१५१९	३९६	१५५	१४५	२०२	३१	२७९	२६२	६६	३५	११	३३०
४५ - ४९	३७८०	१४१६	५४२	११९	३२१	३१७	४२	३६९	२०८	४५	२५	११	३६५
५० - ५४	५२३२	१८९२	८११	१४५	४६६	५७५	६६	५५८	१७८	५५	३५	६	४४५
५५ - ५९	४७१३	१६२८	८५१	१२९	४९३	५३३	६३	४१४	१३५	५१	२३	८	३८५
६० - ६४	५०३०	१७५९	९८५	१३३	५१७	६७२	६४	३५१	८८	४७	२१	८	३८५
६५ - ६९	४६३४	१५७०	१०४६	१०७	५०४	६५२	७८	२४६	७९	३२	२५	५	२९०
७० - ७४	४२२९	१२८९	१०३२	१२४	४८५	६८०	७९	१५२	६४	२५	१९	६	२७४
७५+	६०६२	१४५२	१५५७	१६९	८१३	१२१४	२०२	१३१	६९	२३	१७	८	४०७
महिला													
जम्मा	५४०११	१६८७३	९८०५	३१४४	४३४४	५२२६	९४६	३८०७	२६७६	११३१	४४९	५२७	५०८३
०-४	२०२७	९७५	६८	३८७	५७	२६	६४	६८	११	१२	१६	१००	२४३
५-४	२७२५	११८३	१५१	४०३	१२९	७४	५९	२१३	५७	६१	१३	५७	३२५
१०-१४	२४२८	७६९	२१३	२५९	१४३	१२४	३४	२६६	१६१	८३	१२	२७	३३७
१५ - १९	३५२२	१४२३	४३५	२८५	२२७	१२९	८१	२३३	१८६	९३	३०	२८	३७२
२० - २४	२७३१	१०५७	२५४	१५७	८९	१४८	२५	२३९	२५५	१०७	४४	२३	३३३
२५ - २९	२३७२	८२२	२३९	१८८	७७	११९	२१	१९१	२२६	८९	४८	२०	३३२
३० - ३४	२१९०	७५५	२०७	१५७	९६	१२०	१८	१८१	२२६	९०	३३	२६	२८१
३५ - ३९	२३५७	७६९	२४४	१७४	११९	१६५	१८	२१२	२२३	८९	३८	२४	२८२
४० - ४४	२५१२	८११	४३९	१३५	१४१	१७०	१९	२१३	२२२	६६	३६	२३	२३७
४५ - ४९	२८८५	७६७	५०४	११७	२५४	२८९	२४	३३५	१८३	६९	४३	१७	२८३
५० - ५४	४२६६	१३८९	९०६	१७१	५१९	५५१	६५	५१४	२७१	९०	२४	४५	४२१
५५ - ५९	४२६६	११९२	९३८	११७	४३१	५३६	४७	३४४	१८०	८२	३५	३७	३२७
६० - ६४	४७७९	१३५२	११८२	१५८	५०१	६३३	७६	३०२	१४०	६८	२२	२९	३१६
६५ - ६९	४३२९	११७३	१२२५	१२०	४३०	५९१	१०४	२०२	११६	४५	२१	२७	२८५
७० - ७४	४०६०	१०३८	१२०८	११६	४३०	५६८	१०७	१५४	१००	२८	१३	२५	२७३
७५+	५८६२	१३९८	१५९२	२००	७०१	९८३	१९४	१४०	११९	५९	२१	१९	४३६
मधेस													
जम्मा													
जम्मा	९१४००	३४४८६	१५८१८	७३२९	५९२०	३२१६	१३६२	६३६२	३९०५	१७६३	९८०	७८०	९४७९
०-४	६०६७	३०३७	२१३	१०९९	१४१	८७	९१	२५०	७४	३८	६३	२०४	७७०
५-४	६८५६	३१२१	२७३	१०७०	२३३	१५९	११५	५५१	२०१	९३	६७	९२	८८१
१०-१४	५४६१	१८८५	३२१	७५९	२७१	१२८	४९	६७७	३२४	१९३	५७	३०	७६७
१५ - १९	७०२३	२८१८	५३९	६४८	४८१	१६४	८२	७०८	४७६	२२०	५३	४२	७९२
२० - २४	५८२०	२४३०	३९२	४६६	२०४	१४४	६४	५४८	५०२	२१४	६२	३९	७५५
२५ - २९	४७५७	१९९९	३४४	४२२	१७१	११७	७०	४१७	३९६	१३९	५६	३२	५९४
३० - ३४	४४१२	१८६९	३७२	३७७	१५८	१०८	५६	३५२	३३५	११९	७१	३५	५६०

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
३५ - ३९	४८९०	२०७३	५३९	३६८	२२०	१५०	५४	३८२	३२३	९२	८४	४१	५६४
४० - ४४	४६६७	१९२८	६६२	३१०	२१६	१३७	६३	३८२	२६३	९१	६७	२३	५२५
४५ - ४९	४५९८	१७२९	८०६	२७४	२९९	१७६	५९	४१७	१९८	८१	६३	३२	४६४
५० - ५४	६००९	२०४७	१३८२	२८६	४७७	२५९	७९	५०८	२०४	९०	७६	४०	५६१
५५ - ५९	५६२८	१९४०	१४४६	२३५	४९०	२५४	७५	३७९	१७१	७९	५८	३४	४६७
६० - ६४	६४२८	२०९४	२०२०	२५८	५६३	३१०	११२	२८७	१४२	८१	५४	४३	४६४
६५ - ६९	६४६३	२१२९	२११६	२४५	६०४	३३२	१०७	२०५	१२१	७०	५७	३९	४३८
७० - ७४	६३६८	१७८६	२३३६	२८१	६४७	३१३	१३२	१८१	८२	७२	५९	२४	४५५
७५+	५९५३	१६०१	२०५७	२३१	७४५	३७८	१५४	११८	९३	९१	३३	३०	४२२
पुरुष													
जम्मा	५१९४०	२१४५५	७९१५	३७५०	३०५७	१६४९	७६८	३९०८	२३२२	९४२	४७५	३५१	५३४८
०-४	३३६३	१६८५	११८	५९७	७४	४५	४५	१६०	४६	२०	३२	११०	४३१
५-४	३७७८	१६९३	१४९	५७८	१३२	८५	५९	३२३	१११	५५	४३	५१	४९९
१०-१४	३०७९	१०९२	१७०	३९१	१४६	७१	३०	४१४	१७६	१०७	२८	१७	४३७
१५-१९	४०६२	१७४२	३०५	३५०	१९९	९३	४७	३९६	२९६	१४१	२३	२५	४४५
२०-२४	३५८७	१५४५	२४४	२२६	१२८	८७	४८	३५७	३५६	१३६	२०	२२	४१८
२५-२९	२९८२	१३२७	२२६	१९४	१०१	६७	५२	२८०	२६७	८४	२९	१८	३३७
३०-३४	२६८७	१२३३	२१३	१७६	१०३	६६	४३	२३३	२२५	६६	१९	१६	२९४
३५-३९	२९८५	१४२१	२९७	१७७	१११	९१	३६	२३६	२१५	५१	३९	१८	२९३
४०-४४	३००६	१३८९	३७१	१६४	१३३	८२	४४	२४६	१६७	५३	२९	८	३२०
४५-४९	२८२५	१२०१	४३१	१३६	१५८	८१	४३	२७५	१२३	५०	३०	१०	२८७
५०-५४	३२५५	१२६८	६४७	१४१	२३४	१११	४१	३००	८९	४०	४५	१०	३२९
५५-५९	३०७६	१२२७	६७८	११८	२४०	१२०	४३	२३३	६५	३२	२६	९	२८५
६०-६४	३३४४	१३१०	९०८	१२४	२७०	१३९	५१	१५७	७०	३०	२६	७	२५२
६५-६९	३४३७	१३२०	९९७	११९	२९७	१६२	५२	१२६	५१	२२	३२	११	२४८
७०-७४	३३३९	१०७१	११३३	१५८	३१४	१५२	६०	१०६	३०	२०	३१	७	२५७
७५+	३१३५	९३१	१०२८	१०१	४१७	१९७	७४	६६	३५	३५	२३	१२	२१६
महिला													
जम्मा	३९४६०	१३०३१	७९०३	३५७९	२८६३	१५६७	५९४	२४५४	१५८३	८२१	५०५	४२९	४१३१
०-४	२७०४	१३५२	९५	५०२	६७	४२	४६	९०	२८	१८	३१	९४	३३९
५-४	३०७८	१४२८	१२४	४९२	१०१	७४	५६	२२८	९०	३८	२४	४१	३८२
१०-१४	२३८२	७९३	१५१	३६८	१२५	५७	१९	२६३	१४८	८६	२९	१३	३३०
१५-१९	२९६१	१०७६	२३४	२९८	२८२	७१	३५	३१२	१८०	७९	३०	१७	३४७
२०-२४	२२३३	८८५	१४८	२४०	७६	५७	१६	१९१	१४६	७८	४२	१७	३३७
२५-२९	१७७५	६७२	११८	२२८	७०	५०	१८	१३७	१२९	५५	२७	१४	२५७
३०-३४	१७२५	६३६	१५९	२०१	५५	४२	१३	११९	११०	५३	५२	१९	२६६
३५-३९	१९०५	६५२	२४२	१९१	१०९	५९	१८	१४६	१०८	४१	४५	२३	२७१
४०-४४	१६६१	५३९	२९१	१४६	८३	५५	१९	१३६	९६	३८	३८	१५	२०५
४५-४९	१७७३	५२८	३७५	१३८	१४१	९५	१६	१४२	७५	३१	३३	२२	१७७
५०-५४	२७५४	७७९	७३५	१४५	२४३	१४८	३८	२०८	११५	५०	३१	३०	२३२
५५-५९	२५५२	७१३	७६८	११७	२५०	१३४	३२	१४६	१०६	४७	३२	२५	१८२
६०-६४	३०८४	७८४	१११२	१३४	२९३	१७१	६१	१३०	७२	५१	२८	३६	२१२
६५-६९	३०२६	८०९	१११९	१२६	३०७	१७०	५५	७९	७०	४८	२५	२८	१९०

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
७०-७४	३०२९	७५५	१२०३	१२३	३३३	१६१	७२	७५	५२	५२	२८	१७	१९८
७५+	२८१८	६७०	१०२९	१३०	३२८	१८१	८०	५२	५८	५६	१०	१८	२०६
बागमती													
जम्मा													
जम्मा	१२४१००	४३५०४	२२३२९	६७५१	९४०१	१०७०३	१८८९	७३२८	५६६०	२२५४	१३३५	१२५३	११६९३
०-४	३६५३	१७६३	१३९	५८४	१३०	६४	६५	१३२	३८	४३	३०	२३३	४३२
५-४	५००३	२००१	३१२	६३८	२९३	१७१	६७	३६३	११९	१६२	४५	२६३	५६९
१०-१४	५१०७	१६६६	५६६	४१४	३७५	२६९	५५	४४८	२६१	२०५	४८	९३	७०७
१५-१९	७७९८	२९९२	१०७२	५३४	५९६	३४५	११४	४३६	४७१	२१३	७०	८९	८६६
२०-२४	७२९८	२७७९	९५१	४७७	२८३	३४४	६३	४९३	५७७	२५३	९६	६५	९१७
२५-२९	६९१६	२६८३	७७२	४७०	२६७	३२७	६०	४९२	६२५	२५०	११५	४०	८१५
३०-३४	६५४९	२६८२	६९९	४७४	२३३	३१२	६९	४२७	६०५	१८२	११०	४९	७०७
३५-३९	६५०८	२७३२	७११	४५४	२६१	३०३	५६	४३९	५४१	१४२	१०१	५३	७१५
४०-४४	६६७२	२७१५	८९३	४०२	२९९	३८४	७३	४४०	४७६	१२५	१०६	५३	७०६
४५-४९	६७२४	२५७६	११४८	३२०	४०२	४६१	५८	५३२	३९१	१०७	११५	४०	५७४
५०-५४	९७२०	३५११	१८००	३५८	७५३	८२१	११५	८५३	३८९	१३४	११५	६३	८०८
५५-५९	८४६९	२९८८	१८१३	२८९	६७३	८१३	११७	६४३	२८५	९४	९९	३०	६२५
६०-६४	९८६१	३२९६	२२८९	३२२	९०७	१०९४	१४७	५९२	२६०	७६	९२	४४	७४२
६५-६९	९१३४	३०३२	२४३९	२६८	८४९	१०५५	१४९	३५४	२११	६५	६९	४८	५९५
७०-७४	८७१९	२४७५	२५१२	२६८	८९८	११६८	१८७	२८४	१६८	७५	५६	३७	५९१
७५+	१५९६९	३६१३	४२१३	४७९	२१८२	२७७२	४९४	४००	२४३	१२८	६८	५३	१३२४
पुरुष													
जम्मा	६५८८८	२४८२५	१०८७१	३३८४	४९९७	५३८९	९८९	४०४७	२८६३	११३९	६३०	६२३	६१३१
०-४	२०३०	९८७	७३	३०९	७३	२८	४०	७८	२२	३०	१३	१३३	२४४
५-४	२८४८	११११	१७१	३५१	१६८	१०१	४१	२१६	६९	१००	३५	१७३	३१२
१०-१४	२८१९	९३४	३०५	२१५	२०९	१५२	२६	२५९	१३२	१२४	३४	६७	३६२
१५-१९	४२३३	१६८०	५५१	२६५	३१९	१८१	६२	२४१	२६८	११२	४२	६४	४४८
२०-२४	४०४४	१६३२	४८३	२४२	१५४	२०३	३८	२७५	३०७	१३६	४१	३६	४९७
२५-२९	३९२०	१५९६	४३३	२३१	१६८	१७६	४०	२९२	३६६	१३८	३९	१६	४२५
३०-३४	३६८२	१५६७	३९५	२३६	१३१	१६८	५०	२२४	३६४	९८	५५	२६	३६८
३५-३९	३६४१	१६२६	३७८	२११	१४३	१६३	३९	२६६	२९७	७१	४२	१७	३८८
४०-४४	३७७४	१६७६	४७४	२०७	१५२	१९४	४३	२४९	२६६	६२	४४	१५	३९२
४५-४९	३७८०	१५९६	६०६	१५७	२२१	२३८	३६	२९१	२०२	५०	५२	९	३२२
५०-५४	५०४१	२००१	८४२	१८२	३८६	३८९	६६	४७५	१५१	५५	५२	१७	४२५
५५-५९	४४१३	१६९३	८९०	१५०	३६१	३९३	५२	३३०	११८	५१	४३	८	३२४
६०-६४	५०७०	१८४७	१०७३	१५९	४८१	५३१	७१	३२२	९८	३२	४३	११	४०२
६५-६९	४७७३	१७५०	११७३	१३७	४४६	५३१	७१	१९८	७८	२३	३४	९	३२३
७०-७४	४१८०	१३०८	११२७	१११	४६८	५५१	८१	१३५	५८	२१	२६	५	२८९
७५+	७६४०	१८२१	१८९७	२२१	१११७	१३९०	२३३	१९६	६७	३६	३५	१७	६१०
महिला													
जम्मा	५८२१२	१८६७९	११४५८	३३६७	४४०४	५३१४	९००	३२८१	२७९७	१११५	७०५	६३०	५५६२
०-४	१६२३	७७६	६६	२७५	५७	३६	२५	५४	१६	१३	१७	१००	१८८
५-४	२१५५	८९०	१४१	२८७	१२५	७०	२६	१४७	५०	६२	१०	९०	२५७

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
१०-१४	२२८८	७३२	२६१	१९९	१६६	११७	२९	१८९	१२९	८१	१४	२६	३४५
१५-१९	३५६५	१३१२	५२१	२६९	२७७	१६४	५२	१९५	२०३	१०१	२८	२५	४१८
२०-२४	३२५४	११४७	४६८	२३५	१२९	१४१	२५	२१८	२७०	११७	५५	२९	४२०
२५-२९	२९९६	१०८७	३३९	२३९	९९	१५१	२०	२००	२५९	११२	७६	२४	३९०
३०-३४	२८६७	१११५	३०४	२३८	१०२	१४४	१९	२०३	२४१	८४	५५	२३	३३९
३५-३९	२८६७	११०६	३३३	२४३	११८	१४०	१७	१७३	२४४	७१	५९	३६	३२७
४०-४४	२८९८	१०३९	४१९	१९५	१४७	१९०	३०	१९१	२१०	६३	६२	३८	३१४
४५-४९	२९४४	९८०	५४२	१६३	१८१	२२३	२२	२४१	१८९	५७	६३	३१	२५२
५०-५४	४६७९	१५१०	९५८	१७६	३६७	४३२	४९	३७८	२३८	७९	६३	४६	३८३
५५-५९	४०५६	१२९५	९२३	१३९	३१२	४२०	६५	३१३	१६७	४३	५६	२२	३०१
६०-६४	४७९१	१४४९	१२१६	१६३	४२६	५६३	७६	२७०	१६२	४४	४९	३३	३४०
६५-६९	४३६१	१२८२	१२६६	१३१	४०३	५२४	७८	१५६	१३३	४२	३५	३९	२७२
७०-७४	४५३९	११६७	१३८५	१५७	४३०	६१७	१०६	१४९	११०	५४	३०	३२	३०२
७५+	८३२९	१७९२	२३१६	२५८	१०६५	१३८२	२६१	२०४	१७६	९२	३३	३६	७१४
गण्डकी													
जम्मा													
जम्मा	७२३३०	२४२८२	१२१५८	२६८९	७७४१	७२९९	११५४	५३६९	३८४४	१३५७	२३२	४३५	५७७०
०-४	२०४१	१०६५	१०४	२७२	१४५	५२	३०	७२	३१	२७	८	९१	१४४
५-४	२९३७	११७६	२६७	२९२	२९९	१२१	३३	२४६	८३	८०	८	५३	२७९
१०-१४	२९३९	८९९	३७८	१९१	२९४	१६१	३६	३०८	१६६	१३६	२०	४०	३१०
१५-१९	४१३२	१४०९	६१५	२१५	३८८	२११	७०	३२६	३३८	१३८	२३	२६	३७३
२०-२४	३६२६	१३२१	४३९	१३२	२३०	२१४	३८	३३४	३९०	१३७	११	२९	३५१
२५-२९	३४२३	१२९४	३६७	११४	१५४	२०९	४५	२७३	४२८	१३८	८	१३	३८०
३०-३४	३२४८	१२७२	३५१	१३०	१६३	१९३	३८	२७६	४०५	१०६	११	१६	२८७
३५-३९	३३६३	१३६८	४०७	१३१	१९८	२१०	२८	२२०	३७१	११९	१६	१३	२८२
४०-४४	३५०१	१४५९	४५६	११०	२२५	२३९	३८	२७८	३३५	७८	१२	९	२६२
४५-४९	४१२६	१४९५	६०४	८९	४०२	३८०	६१	४२२	२४२	६५	१५	१६	३३५
५०-५४	६१२१	१९६७	९८५	१३१	७२५	६८२	८८	६८२	२६३	७७	२६	२६	४६९
५५-५९	५६२२	१८३९	९८५	१२४	६९१	६४७	७०	५१९	२१८	७२	२१	२७	४०९
६०-६४	६४७७	२१६०	१२२६	१३७	८३३	७४७	११३	५३४	१७९	५६	२२	२२	४४८
६५-६९	६२८०	१९७२	१३९१	१७६	७९७	८४६	११२	३७४	१३५	३१	१४	२२	४१०
७०-७४	५६९८	१५६८	१४४५	१६८	७९६	७८९	११५	२७१	१०८	४१	६	१०	३८१
७५+	८७९६	२०१८	२१३८	२७७	१४०१	१५९८	२३९	२३४	१५२	५६	११	२२	६५०
पुरुष													
जम्मा	३८६४७	१४१८४	५९७१	१३५३	४०३१	३५५६	५८९	२८९५	१९८३	६९२	१२०	२११	३०६२
०-४	११६४	६११	५२	१५२	८१	२२	१६	४५	१५	१९	५	५६	९०
५-४	१६६३	६४९	१६३	१५४	१६७	७४	१९	१५८	४५	४८	६	३३	१४७
१०-१४	१६७०	५३७	२०३	९५	१७६	८६	२२	१७७	८५	८१	१४	२६	१६८
१५-१९	२२२२	८०३	३०२	११२	१९१	१०३	२९	१८४	१९१	७१	१४	१५	२०७
२०-२४	१९९६	७५४	२२६	६०	१२९	१०३	२०	१९७	२२२	७४	४	१४	१९३
२५-२९	१८९३	७३०	२१२	५९	७४	१००	२४	१५३	२६६	६२	३	७	२०३
३०-३४	१८१५	७३८	१८३	६३	८७	१०१	२५	१५१	२४९	५२	४	११	१५१
३५-३९	१८५५	८२७	२०७	६९	१०३	८५	१६	११९	१९४	७०	६	६	१५३

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
४०-४४	१९०७	८८३	२१६	६९	११०	१०३	१८	१३४	१७५	४५	६	३	१४५
४५-४९	२२३३	८९७	३१२	५२	२०५	१८२	२७	२३३	१११	३३	४	४	१७३
५०-५४	३२५४	११६२	४९३	६१	३७३	३२६	४६	३४१	१२७	३६	१८	९	२६२
५५-५९	२९३२	१०६४	४५८	७१	३६३	३१७	३४	२७७	८७	३०	८	६	२१७
६०-६४	३४०९	१३०१	५७७	६४	४२४	३६३	५६	२७९	६८	३२	१०	६	२२९
६५-६९	३३०३	११७७	६६६	८२	४०६	४२८	५५	२०३	५३	१०	८	५	२१०
७०-७४	२८४०	९०१	६३३	७९	४१६	३७०	५९	१३१	४१	१३	२	४	१९१
७५+	४४९१	११५०	१०६८	१११	७२६	७९३	१२३	११३	५४	१६	८	६	३२३

महिला													
जम्मा	३३६८३	१००९८	६१८७	१३३६	३७१०	३७४३	५६५	२४७४	१८६१	६६५	११२	२२४	२७०८
०-४	८७७	४५४	५२	१२०	६४	३०	१४	२७	१६	८	३	३५	५४
५-४	१२७४	५२७	१०४	१३८	१३२	४७	१४	८८	३८	३२	२	२०	१३२
१०-१४	१२६९	३६२	१७५	९६	११८	७५	१४	१३१	८१	५५	६	१४	१४२
१५-१९	१९१०	६०६	३१३	१०३	१९७	१०८	४१	१४२	१४७	६७	९	११	१६६
२०-२४	१६३०	५६७	२१३	७२	१०१	१११	१८	१३७	१६८	६३	७	१५	१५८
२५-२९	१५३०	५६४	१५५	५५	८०	१०९	२१	१२०	१६२	७६	५	६	१७७
३०-३४	१४३३	५३४	१६८	६७	७६	९२	१३	१२५	१५६	५४	७	५	१३६
३५-३९	१५०८	५४१	२००	६२	९५	१२५	१२	१०१	१७७	४९	१०	७	१२९
४०-४४	१५९४	५७६	२४०	४१	११५	१३६	२०	१४४	१६०	३३	६	६	११७
४५-४९	१८९३	५९८	२९२	३७	१९७	१९८	३४	१८९	१३१	३२	११	१२	१६२
५०-५४	२८६७	८०५	४९२	७०	३५२	३५६	४२	३४१	१३६	४१	८	१७	२०७
५५-५९	२६९०	७७५	५२७	५३	३२८	३३०	३६	२४२	१३१	४२	१३	२१	१९२
६०-६४	३०६८	८५९	६४९	७३	४०९	३८४	५७	२५५	१११	२४	१२	१६	२१९
६५-६९	२९७७	७९५	७२५	९४	३९१	४१८	५७	१७१	८२	२१	६	१७	२००
७०-७४	२८५८	६६७	८१२	८९	३६०	४१९	५६	१४०	६७	२८	४	६	१९०
७५+	४३०५	८६८	१०७०	१६६	६७५	८०५	११६	१२१	९८	४०	३	१६	३२७

लुम्बिनी													
जम्मा													
जम्मा	१२०४१	४५५६९	२१२७७	६०६६	९३५३	९६५३	१८६९	७१४७	५१८२	२२४९	९५८	८५६	१०२३५
०-४	५३०९	२८४४	२५१	७८४	१६७	१२२	११६	१८७	५९	४७	३४	१९५	५०३
५-४	६९५६	३२२५	४७३	८०२	३३५	२३४	१०६	५३५	१७८	१७७	४१	११६	७३४
१०-१४	६६६९	२२९६	६३९	६४०	५२६	३५२	७४	६५४	४१०	२३७	६२	४८	७३१
१५-१९	९२८२	३७१४	१०७८	५९६	७३२	४६८	१४७	६३६	६४०	२७०	५१	५४	८९६
२०-२४	७३०८	३०९७	६६५	३०८	३१७	३७७	९३	५८७	६६३	२९२	५९	४१	८०९
२५-२९	६३४३	२७४६	५३४	२८०	२१९	३७१	६६	४६८	५६१	२३८	७१	३७	७५२
३०-३४	५७८१	२५०७	५३४	२५९	२५९	३२०	९७	३८६	५२६	१७८	७८	३०	६०७
३५-३९	६१०५	२६८५	७३८	२७३	२९१	३८४	६०	३८८	४२८	१५६	६४	४६	५९२
४०-४४	६२७७	२७३४	८९८	२४७	३४७	४२०	६८	३८९	३५८	१४९	९०	३७	५४०
४५-४९	६३१०	२५०६	१०२७	२०७	४७४	५३०	६५	५१७	२६०	१०४	६९	२७	५२४
५०-५४	९०५५	३२९१	१८४४	२६६	८१२	८४२	१०५	६९१	३२१	१०५	६५	४२	६७१
५५-५९	८३५१	२९५७	१९६४	२२७	८२०	८२६	१०६	५३५	२०४	८२	५८	३७	५३५
६०-६४	९१३५	३०४८	२३९३	२२९	९६३	९५८	१५१	४४५	१७५	६७	७९	४१	५८८

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
६५-६९	९०९८	२८९६	२७६९	२६४	९९२	९९६	९५६	३०७	९५५	५८	४६	३९	५०८
७०-७४	८६०७	२५६०	२६२७	३०५	९२९	९९७	९८४	२४०	९९९	४०	४०	२९	५३७
७५+	९८२८	२४६३	२८४३	३७९	९२५०	९४५६	२७५	९८२	९२५	४९	५९	४५	७९०
पुरुष													
जम्मा	६५३९९	२६९३०	९०२५६	३९५६	४७७६	४८४५	९७२	४०९३	२८५२	९२४७	४३९	३९७	५४४४
०-४	२८५४	९५९९	९४२	४९८	९४	७८	५९	९०५	३९	३२	२०	८९	२६७
५-४	३८४२	९७७३	२५३	४९३	९८३	९९९	५०	३२६	९९४	९०४	२६	७४	४०७
९०-९४	३७६०	९३०३	३५३	३६५	२८९	९८९	३९	३९९	२३९	९२५	३९	३५	४०९
९५-९९	४९९५	२०६५	५५३	२८६	३६४	२५०	६७	३७०	३२९	९५६	२८	३७	४९८
२०-२४	४९९२	९७९२	३५७	९५३	९६९	९९९	५२	३५८	४९३	९६६	९७	२५	४९९
२५-२९	३६६५	९६६७	३९९	९५०	९२६	९८४	४५	२७२	३४६	९३८	९६	९८	३८४
३०-३४	३३५३	९५६२	२८७	९४५	९३९	९६२	७९	२२८	३९९	९९०	२९	९४	३०३
३५-३९	३६३५	९७४७	३८३	९६९	९५७	९८८	४५	२३२	२४७	९०	२८	२०	३३७
४०-४४	३७९८	९८२७	४५९	९३५	९८९	२०९	३७	२०५	२२०	८८	३८	९९	३०८
४५-४९	३७९५	९६९९	५०३	९३८	२४४	२७०	४०	२८४	९५९	५०	२८	९९	२९७
५०-५४	४६३९	९८९४	८९३	९३०	३७०	३८७	६९	३७४	९३५	६२	३४	९०	३६९
५५-५९	४४६०	९८०९	९०४	९९३	४२२	४९३	५५	३०४	९०	३३	२८	५	२८४
६०-६४	४७९९	९८००	९०६९	९०६	४९३	४६८	६५	२४२	७९	३५	४३	९६	३९९
६५-६९	४६४३	९६५३	९२८५	९२४	४७२	४७९	७५	९८०	६२	२५	२४	८	२५६
७०-७४	४२६२	९४५९	९९५८	९३९	४४९	४९४	९३	९२०	४३	९८	२९	८	२७६
७५+	५०४३	९३७७	९४२६	९८८	६३२	७६४	९२६	९४	४२	९५	२०	९६	३४३
महिला													
जम्मा	५५०९५	९८६३९	९९०२९	२९९०	४५७७	४८०८	८९७	३०५४	२३३०	९००२	५२७	४५९	४७९९
०-४	२४५५	९३२५	९०९	३६६	७३	४४	५७	८२	२८	९५	९४	९०६	२३६
५-४	३९९४	९४५२	२२०	३८९	९५२	९९५	५६	२०९	६४	७३	९५	४२	३२७
९०-९४	२९०९	९९३	२८६	२७५	२४५	९६३	४३	२५५	९७९	९९२	२३	९३	३३०
९५-९९	४२८७	९६४९	५२५	३९०	३६८	२९८	८०	२६६	३९९	९९४	२३	९७	३९८
२०-२४	३९९६	९३०५	३०८	९५५	९४८	९७८	४९	२२९	२५०	९२६	४२	९६	३९८
२५-२९	२६७८	९०७९	२९५	९३०	९३	९८७	२९	९९६	२९५	९००	५५	९९	३६८
३०-३४	२४२८	९४५	२४७	९९४	९२८	९५८	२६	९५८	२०७	६८	५७	९६	३०४
३५-३९	२४७०	९३८	३५५	९९२	९३४	९९६	९५	९५६	९८९	६६	३६	२६	२५५
४०-४४	२५५९	९०७	४३९	९९२	९५८	२९९	३९	९८४	९३८	६९	५२	२६	२३२
४५-४९	२५९५	८९५	५२४	६९	२३०	२६०	२५	२३३	९०९	५४	४९	९६	२२७
५०-५४	४४२४	९३९७	९०३९	९३६	४४२	४५५	४४	३९७	९८६	४३	३९	३२	३९०
५५-५९	३८९९	९९४८	९०६०	९९४	३९८	४९३	५९	२३९	९९४	४९	३०	३२	२५९
६०-६४	४४२४	९२४८	९३३२	९२३	४७०	४९०	८६	२०३	९०४	३२	३६	२५	२७५
६५-६९	४४५५	९२४३	९४८४	९४०	४४०	५९७	८९	९२७	९३	३३	२२	२३	२५२
७०-७४	४३४५	९९०९	९४६९	९७४	४८०	५०३	९९	९२०	७६	२२	९९	२९	२६९
७५+	४७८५	९०८६	९४९७	९९९	६९८	६९२	९४९	८८	८३	३४	३९	२९	३६७
कर्णाली													
जम्मा													
जम्मा	५२६०४	२३९०९	७४७९	२२६८	४८०९	४०२४	८२२	३२९५	९४५८	५३०	९७४	३०९	३६२३
०-४	२३०२	९२९७	९९२	३९४	७६	४९	५७	८७	९४	९६	९०	७३	९९७

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
५-४	३४६२	१७६६	२३४	३१५	२१०	१६०	६१	२६२	७६	३५	१९	५३	२७१
१०-१४	४३७१	२०५३	३९७	२९८	३४०	३१४	५२	३४६	१२४	५८	२१	२१	३४७
१५-१९	४८३९	२३६७	५०५	२३३	४१५	३१६	७४	३०६	२०९	६६	१६	१६	३१६
२०-२४	३४९०	१७६५	३६०	१०३	२१८	२१२	५१	२२५	१९९	६७	१३	१४	२६३
२५-२९	२८३४	१४५८	२९८	७३	१६४	१७०	३६	१७६	१६७	४१	१०	१२	२२९
३०-३४	२५७०	१३४२	२७६	९४	१६८	१५४	३५	१७२	११९	२९	५	४	१७२
३५-३९	२६८८	१४६२	३०६	७४	१७४	१६३	२९	१३०	११४	३८	१६	१०	१७२
४०-४४	२८२६	१४९६	३३३	८७	२०२	२०२	३२	१५९	९०	३०	१०	१६	१६९
४५-४९	२९६९	१३८४	३५२	६६	३०३	२६६	३५	२४३	८८	२८	१४	१६	१७४
५०-५४	३९२४	१७६४	५५१	१००	४२१	३४५	५५	३२४	६४	२९	१३	७	२५२
५५-५९	३४९४	१४६१	५६४	८५	४२२	३३४	५२	२४४	६५	२३	८	१७	२१९
६०-६४	३९१८	१५४०	७८४	११२	४८५	३६०	६७	२४८	४१	२५	५	१५	२३६
६५-६९	३०७८	११०५	७४६	९५	३९२	३२७	५५	१२२	३०	१४	७	११	१७४
७०-७४	३०२७	९२६	८५२	१०९	३६६	३२९	५३	११५	३५	१५	४	११	१९२
७५+	२८१२	७१५	८०१	११०	४३३	३२३	७८	५७	२३	१६	३	१३	२४०

पुरुष													
जम्मा	२९२४०	१४१७२	३६४९	११३२	२६६७	२०८१	४३५	१८७२	७९०	२४९	९९	१४९	१९४५
०-४	१२४८	६९६	५८	१८३	३१	२८	२९	५४	९	११	४	४२	१०३
५-४	१८८३	९९६	१२६	१३८	१११	८९	२८	१५४	४१	१७	१३	२९	१४१
१०-१४	२५०४	१२३७	२०९	१५३	१९२	१६३	२८	२०४	६९	३७	१२	१२	१८८
१५-१९	२७४३	१३८०	२६५	११७	२४२	१६७	४२	१९०	११६	३२	१०	९	१७३
२०-२४	२०६१	१०९०	२०६	६०	१३०	१३०	२६	१३१	११४	३०	८	७	१२९
२५-२९	१८१५	९५७	१९६	४३	१००	१०४	२९	११०	११३	१७	६	१०	१३०
३०-३४	१५५७	८६६	१४२	५६	९८	८६	२२	१०४	७२	११	३	३	९४
३५-३९	१५५३	९१३	१६९	४४	९०	७३	१७	७३	६१	१८	६	५	८४
४०-४४	१६०३	९१६	१५९	४३	११४	११२	१७	८४	४८	१०	३	७	९०
४५-४९	१७४९	८६०	१८०	४३	१८२	१४२	२५	१४५	३७	१२	९	३	१११
५०-५४	२११०	९९४	२६७	४९	२२३	१७६	२५	१९०	३०	१०	७	१	१३८
५५-५९	१८५९	८३४	२५८	४७	२३८	१४९	२६	१४१	२५	११	६	४	१२०
६०-६४	२०३९	८८३	३५०	४६	२५२	१७३	३२	१४०	१७	१४	५	५	१२२
६५-६९	१६६०	६४९	३५१	३७	२२५	१६४	२९	७१	१५	७	३	५	१०४
७०-७४	१४५७	५०६	३५२	४२	१९६	१६७	२४	५२	१४	७	३	२	९२
७५+	१३९९	३९५	३६१	३१	२४३	१५८	३६	२९	९	५	१	५	१२६

महिला													
जम्मा	२३३६४	९७२९	३६२२	११३६	२१४२	१९४३	३६७	१३४३	६६८	२८१	७५	१६०	१६७८
०-४	१०५४	६०१	५४	१३१	४५	२१	२८	३३	५	५	६	३१	९४
५-४	१५७९	७७०	१०८	१७७	९९	७१	३३	१०८	३५	१८	६	२४	१३०
१०-१४	१८६७	८१६	१८८	१४५	१४८	१५१	२४	१४२	५५	२१	९	९	१५९
१५-१९	२०९६	९८७	२४०	११६	१७३	१४९	३२	११६	९३	३४	६	७	१४३
२०-२४	१४२९	६७५	१५४	४३	८८	८२	२५	९४	८५	३७	५	७	१३४
२५-२९	१०१९	५०१	१०२	३०	६४	६६	७	६६	५४	२४	४	२	९९
३०-३४	१०१३	४७६	१३४	३८	७०	६८	१३	६८	४७	१८	२	१	७८
३५-३९	११३५	५४९	१३७	३०	८४	९०	१२	५७	५३	२०	१०	५	८८

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
४०-४४	१२२३	५८०	१७४	४४	८८	९०	१५	७५	४२	२०	७	९	७९
४५-४९	१२२०	५२४	१७२	२३	१२१	१२४	१०	९८	५१	१६	५	१३	६३
५०-५४	१८१४	७७०	२८४	५१	१९८	१६९	३०	१३३	३४	१९	६	६	११४
५५-५९	१६३५	६२७	३०६	३८	१८४	१८५	२६	१०३	४०	१२	२	१३	९९
६०-६४	१८७९	६५७	४३४	६६	२३३	१८७	३५	१०८	२४	११	०	१०	११४
६५-६९	१४१८	४५६	३९५	५८	१६७	१६३	२६	५१	१५	७	४	६	७०
७०-७४	१५७०	४२०	५००	६७	१९०	१६२	२९	६३	२१	८	१	९	१००
७५+	१४१३	३२०	४४०	७९	१९०	१६५	४२	२८	१४	११	२	८	११४

सुदूरपश्चिम													
जम्मा													
जम्मा	६९६७७	२८४४५	१२२३३	३६७२	५०२८	५५१९	१०६६	३७३५	२४७८	९५३	४०१	३५२	५७९५
०-४	२६९१	१४०५	१२९	४४३	७०	४०	५३	११९	२८	१८	१५	८८	२८३
५-४	३८१०	१७४४	२४०	४१९	१८३	१७२	६५	३५१	८४	७८	१९	४३	४१२
१०-१४	४६२१	१८९२	४३१	४०२	३०२	२९१	५२	४१५	२१५	९७	२६	२१	४७७
१५-१९	५५२१	२३६८	६२८	३५०	३११	३३५	९९	३८५	२९२	१४७	३४	१७	५५५
२०-२४	३९७२	१७५२	४०१	२०१	१४९	२२२	४४	३०२	३३८	९१	३०	१०	४३२
२५-२९	३४२२	१५०९	३११	१६६	१६७	२०४	५४	२३९	२९८	७८	२५	१०	३६१
३०-३४	३२१८	१५४०	३४६	१६१	१२१	१७९	३८	१९७	२२४	६७	३०	१९	२९६
३५-३९	३५७५	१८१३	३९५	१४८	१८२	२१०	३५	१८९	१८१	५२	२९	१६	३२५
४०-४४	३६९७	१७६०	५२४	१३९	१९९	२४२	३४	२१३	१७१	५८	३३	१६	३०८
४५-४९	३७२२	१७४०	६६३	१२७	२६७	२६६	४०	१८२	१२४	३७	२४	१९	२३३
५०-५४	५१८६	२२३०	१०७७	१६४	३९१	४२६	४८	२८८	१३९	४२	२८	१५	३३८
५५-५९	४८४०	१९८१	११२६	१४६	४२३	४३७	६५	१९७	९०	३१	३०	१५	२९९
६०-६४	५२२५	१९३६	१२८३	१८१	४७६	५१६	९२	२११	१०७	४३	२३	१९	३३८
६५-६९	४९८१	१७१८	१३७०	१७७	४७१	५३६	७४	१७५	६९	३१	२०	१८	३२२
७०-७४	५२४९	१५०७	१५९०	२०४	५८८	६१६	१०४	१६९	६३	३३	१९	१२	३४४
७५+	५९४७	१५५०	१७१९	२४४	७२८	८२७	१६९	१०३	५५	५०	१६	१४	४७२

पुरुष													
जम्मा	३६९७९	१६३१९	५६३४	१८०६	२५७०	२६९९	५३६	२१४४	१३२१	४७९	१९४	१५३	३१२४
०-४	१४७५	७९४	६१	२३२	३८	२१	२८	७१	१५	९	६	४७	१५३
५-४	२१३०	९५६	१३९	२२१	१०५	९३	३४	२२४	४६	४६	९	३१	२२६
१०-१४	२५५८	११०४	२२४	२०२	१७२	१४८	२४	२३५	१११	४९	१८	८	२६३
१५-१९	२९४४	१२९१	३३२	१७१	१५४	१७७	५२	२३२	१४२	८०	२३	८	२८२
२०-२४	२१६७	९६१	२३७	९९	८०	११०	२८	१६८	२०८	५४	६	७	२०९
२५-२९	२०३३	९१०	१९०	८७	९८	१०८	३९	१५६	१९४	४०	११	५	१९५
३०-३४	१८७३	९४९	१९५	९१	६०	७८	२८	११५	१३८	४३	१०	७	१५९
३५-३९	२१०३	११२५	१९७	८९	९२	१२२	१६	११३	१०५	३१	१३	७	१९३
४०-४४	२१८९	११४०	२५५	८३	११५	१०९	२२	१२१	१०५	२७	१२	५	१९५
४५-४९	२१६१	१११४	३२२	७६	१३०	१३८	२५	१०९	६८	१६	१५	३	१४५
५०-५४	२६९३	१२६०	४९०	७०	२०५	१९६	२१	१५१	६३	२२	१४	७	१९४
५५-५९	२५४५	११४४	५०७	६६	२१७	२१६	३०	११५	३४	१५	१७	३	१८१
६०-६४	२६४०	१०८९	५६२	८५	२३९	२४७	४१	११६	३७	१४	१४	५	१९१
६५-६९	२५३०	१००५	५८०	७६	२३९	२६४	३८	९४	२१	९	१०	४	१९०

क्षेत्र/ लिङ्ग/ उमेर	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्त- श्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामा जिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफे लिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
७० - ७४	२३६४	७२४	६६२	७४	२८६	२८७	४०	७५	२१	१०	११	४	१७०
७५+	२५७४	७५३	६८१	८४	३४०	३८५	७०	४९	१३	१४	५	२	१७८
महिला													
जम्मा	३२६९८	१२१२६	६५९९	१८६६	२४५८	२८२०	५३०	१५९१	११५७	४७४	२०७	१९९	२६७१
०-४	१२१६	६११	६८	२११	३२	१९	२५	४८	१३	९	९	४१	१३०
५-४	१६८०	७८८	१०१	१९८	७८	७९	३१	१२७	३८	३२	१०	१२	१८६
१०-१४	२०६३	७८८	२०७	२००	१३०	१४३	२८	१८०	१०४	४८	८	१३	२१४
१५-१९	२५७७	१०७७	२९६	१७९	१५७	१५८	४७	१५३	१५०	६७	११	९	२७३
२०-२४	१८०५	७९१	१६४	१०२	६९	११२	१६	१३४	१३०	३७	२४	३	२२३
२५-२९	१३८९	५९९	१२१	७९	६९	९६	१५	८३	१०४	३८	१४	५	१६६
३०-३४	१३४५	५९१	१५१	७०	६१	१०१	१०	८२	८६	२४	२०	१२	१३७
३५-३९	१४७२	६८८	१९८	५९	९०	८८	१९	७६	७६	२१	१६	९	१३२
४०-४४	१५०८	६२०	२६९	५६	८४	१३३	१२	९२	६६	३१	२१	११	११३
४५-४९	१५६१	६२६	३४१	५१	१३७	१२८	१५	७३	५६	२१	९	१६	८८
५०-५४	२४९३	९७०	५८७	९४	१८६	२३०	२७	१३७	७६	२०	१४	८	१४४
५५-५९	२२९५	८३७	६१९	८०	२०६	२२१	३५	८२	५६	१६	१३	१२	११८
६०-६४	२५८५	८४७	७२१	९६	२३७	२६९	५१	९५	७०	२९	९	१४	१४७
६५-६९	२४५१	७१३	७९०	१०१	२३२	२७२	३६	८१	४८	२२	१०	१४	१३२
७०-७४	२८८५	७८३	९२८	१३०	३०२	३२९	६४	९४	४२	२३	८	८	१७४
७५+	३३७३	७९७	१०३८	१६०	३८८	४४२	९९	५४	४२	३६	११	१२	२९४

अनुसूची २ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवारमुलीको संख्या

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	लिङ्ग			
		पुरुष		महिला	
		संख्या	%	संख्या	%
नेपाल					
जम्मा परिवार	६६६६९३७	४५६३६५९	६८.५	२१०३२७८	३१.५
अपाङ्गता भएका (परिवारमुली)	२०५५५५	१५१२३५	७३.६	५४३२०	२६.४
शारीरिक अपाङ्गता	८१४८८	६३७२८	७८.२	१७७६०	२१.८
न्यून दृष्टियुक्त	४८४६१	३३४१२	६८.९	१५०४९	३१.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	७२०४	५१३५	७१.३	२०६९	२८.७
बहिरा	१८८४१	१३५६७	७२.०	५२७४	२८.०
सुस्तश्रवण	२०९४८	१४४४०	६८.९	६५०८	३१.१
श्रवण दृष्टिविहीन	३५५५	२६५१	७४.६	९०४	२५.४
स्वर र बोलाइ	८४८२	६४०३	७५.५	२०७९	२४.५
मानसिक वा मनोसामाजिक	२	१	५०.०	१	५०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१६५६	११५४	६९.७	५०२	३०.३
बहुअपाङ्गता	१४९१८	१०७४४	७२.०	४१७४	२८.०
कोशी					
जम्मा परिवार	११९१५५६	८२३७२२	६९.१	३६७८३४	३०.९
अपाङ्गता भएका (परिवारमुली)	३६३११	२६७७३	७३.७	९५३८	२६.३
शारीरिक अपाङ्गता	१३०६३	१०२६९	७८.६	२७९४	२१.४
न्यून दृष्टियुक्त	८७४०	५९५०	६८.१	२७९०	३१.९
पूर्ण दृष्टिविहीन	१२७४	९०४	७१.०	३७०	२९.०
बहिरा	३३६५	२४६४	७३.२	९०१	२६.८
सुस्तश्रवण	४७३१	३४१९	७२.३	१३१२	२७.७
श्रवण दृष्टिविहीन	६८०	५०४	७४.१	१७६	२५.९
स्वर र बोलाइ	१५९१	१२०८	७५.९	३८३	२४.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	२७५	१९६	७१.३	७९	२८.७
बहुअपाङ्गता	२५९२	१८५९	७१.७	७३३	२८.३
मधेश					
जम्मा परिवार	११५६७१५	९०५४५७	७८.३	२५१२५८	२१.७
अपाङ्गता भएका (परिवारमुली)	२५६२०	२१२९५	८३.१	४३२५	१६.९
शारीरिक अपाङ्गता	१०३३३	९०३९	८७.५	१२९४	१२.५
न्यून दृष्टियुक्त	६५०६	५२०५	८०.०	१३०१	२०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	१३२४	१०३०	७७.८	२९४	२२.२
बहिरा	१९७४	१५४८	७८.४	४२६	२१.६

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	लिङ्ग			
		पुरुष		महिला	
		संख्या	%	संख्या	%
सुस्तश्रवण	१०५१	७९५	७५.६	२५६	२४.४
श्रवण दृष्टिविहीन	४५४	३७५	८२.६	७९	१७.४
स्वर र बोलाइ	११७९	१००७	८५.४	१७२	१४.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	३०२	२३६	७८.१	६६	२१.९
बहुअपाङ्गता	२४९७	२०६०	८२.५	४३७	१७.५
बागमती					
जम्मा परिवार	१५७०९२७	१०८२६६४	६८.९	४८८२६३	३१.१
अपाङ्गता भएका (परिवारमुली)	४१२१७	२९४६०	७१.५	११७५७	२८.५
शारीरिक अपाङ्गता	१५२३६	११५२१	७५.६	३७१५	२४.४
न्यून दृष्टियुक्त	१०१३९	६८०३	६७.१	३३३६	३२.९
पूर्ण दृष्टिविहीन	१६६१	११५६	६९.६	५०५	३०.४
बहिरा	३५६८	२५६४	७१.९	१००४	२८.१
सुस्तश्रवण	४४७३	३०८४	६८.९	१३८९	३१.१
श्रवण दृष्टिविहीन	७२८	५३१	७२.९	१९७	२७.१
स्वर र बोलाइ	१६२७	११९१	७३.२	४३६	२६.८
मानसिक वा मनोसामाजिक	२	१	५०.०	१	५०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	४७९	३२५	६७.८	१५४	३२.२
बहुअपाङ्गता	३३०४	२२८४	६९.१	१०२०	३०.९
गण्डकी					
जम्मा परिवार	६६२४८०	३९०९७४	५९.०	२७१५०६	४१.०
अपाङ्गता भएका (परिवारमुली)	२५२३९	१७५५२	६९.५	७६८७	३०.५
शारीरिक अपाङ्गता	९३६७	७००३	७४.८	२३६४	२५.२
न्यून दृष्टियुक्त	५८०२	३७७३	६५.०	२०२९	३५.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	६४०	४१३	६४.५	२२७	३५.५
बहिरा	२९७०	२०३५	६८.५	९३५	३१.५
सुस्तश्रवण	३२३४	२१०६	६५.१	११२८	३४.९
श्रवण दृष्टिविहीन	४४३	३१४	७०.९	१२९	२९.१
स्वर र बोलाइ	११९२	८२४	६९.१	३६८	३०.९
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	७३	५१	६९.९	२२	३०.१
बहुअपाङ्गता	१५१८	१०३३	६८.१	४८५	३१.९
लुम्बिनी					
जम्मा परिवार	११४१९०२	७३६२९८	६४.५	४०५६०४	३५.५
अपाङ्गता भएका (परिवारमुली)	३७४१९	२७२०५	७२.७	१०२१४	२७.३
शारीरिक अपाङ्गता	१५१००	११७५०	७७.८	३३५०	२२.२

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	लिंग			
		पुरुष		महिला	
		संख्या	%	संख्या	%
न्यून दृष्टियुक्त	९०५८	६२४६	६९.०	२८१२	३१.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	११४५	८१५	७१.२	३३०	२८.८
बहिरा	३३२९	२३२१	६९.७	१००८	३०.३
सुस्तश्रवण	३९०७	२६२१	६७.१	१२८६	३२.९
श्रवण दृष्टिविहीन	६३३	४८२	७६.१	१५१	२३.९
स्वर र बोलाइ	१४१६	१०४९	७४.१	३६७	२५.९
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	३२९	२१२	६४.४	११७	३५.६
बहुअपाङ्गता	२५०२	१७०९	६८.३	७९३	३१.७
कर्णाली					
जम्मा परिवार	३६६२५५	२४८७८३	६७.९	११७४७२	३२.१
अपाङ्गता भएका (परिवारमुली)	१६८८६	१२५९४	७४.६	४२९२	२५.४
शारीरिक अपाङ्गता	८२२१	६३८९	७७.७	१८३२	२२.३
न्यून दृष्टियुक्त	३०७२	२०९४	६८.२	९७८	३१.८
पूर्ण दृष्टिविहीन	४०८	२९२	७१.६	११६	२८.४
बहिरा	१७५२	१२९३	७३.८	४५९	२६.२
सुस्तश्रवण	१४३४	१०१५	७०.८	४१९	२९.२
श्रवण दृष्टिविहीन	२७७	२०६	७४.४	७१	२५.६
स्वर र बोलाइ	७२२	५७३	७९.४	१४९	२०.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	४६	३४	७३.९	१२	२६.१
बहुअपाङ्गता	९५४	६९८	७३.२	२५६	२६.८
सुदूरपश्चिम					
जम्मा परिवार	५७७०२	३७५७६१	६५.१	२०१३४१	३४.९
अपाङ्गता भएका (परिवारमुली)	२२८६३	१६३५६	७१.५	६५०७	२८.५
शारीरिक अपाङ्गता	१०१६८	७७५७	७६.३	२४११	२३.७
न्यून दृष्टियुक्त	५१४४	३३४१	६४.९	१८०३	३५.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	७५२	५२५	६९.८	२२७	३०.२
बहिरा	१८८३	१३४२	७१.३	५४१	२८.७
सुस्तश्रवण	२११८	१४००	६६.१	७१८	३३.९
श्रवण दृष्टिविहीन	३४०	२३९	७०.३	१०१	२९.७
स्वर र बोलाइ	७५५	५५१	७३.०	२०४	२७.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१५२	१००	६५.८	५२	३४.२
बहुअपाङ्गता	१५५१	११०१	७१.०	४५०	२९.०

अनुसूची ३ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवारमुलीसँगको नाता

प्रदेश / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ प्रकार	परिवारमुलीसँगको नाता											नखुलेको
		परिवारमुली	श्रीमान्/श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ जवाई	बुवा/ आमा	सासु/ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाती/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने	
नेपाल													
जम्मा	६४७७४४	२०५५५५	१०३६०४	१२३१९०	७०२८४	४९३४९	१७५७९	२४७५६	३०९१७	१५४९८	८६५	६१४६	१
	१००.०	३१.७	१६.०	१९.०	१०.९	७.६	२.७	३.८	४.८	२.४	०.१	०.९	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	२४०६०९	८१४८८	३५१७७	५१०७८	२७५०९	१३८६३	४८७२	६९४२	१३८७०	४३०३	१५१	१३५६	०
	१००.०	३३.९	१४.६	२१.२	११.४	५.८	२.०	२.९	५.८	१.८	०.१	०.६	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	११०५२५	४८४६१	२३७६०	१०३१३	६०५१	१२५३७	४०९०	१३९६	१९२८	१४१६	४०	५३३	०
	१००.०	४३.८	२१.५	९.३	५.५	११.३	३.७	१.३	१.७	१.३	०.०	०.५	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	३५१४२	७२०४	४६६०	८९७२	५८५७	१९२३	६९५	९०६	३८८२	६४२	२२	३७९	०
	१००.०	२०.५	१३.३	२५.५	१६.७	५.५	२.०	२.६	११.०	१.८	०.१	१.१	०.०
बहिरा	५१३७३	१८८४१	९२८५	६१३४	३५०४	५७२३	२१३५	१८५८	१३४३	१३११	७४	११६५	०
	१००.०	३६.७	१८.१	११.९	६.८	११.१	४.२	३.६	२.६	२.६	०.१	२.३	०.०
सुस्तश्रवण	५१५२०	२०९४८	९८१४	५४८१	३२२९	५९५१	२३०२	१३३७	९९०	१०८८	८०	३००	०
	१००.०	४०.७	१९.०	१०.६	६.३	११.६	४.५	२.६	१.९	२.१	०.२	०.६	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	१०१८७	३५५५	१४१२	१३४२	८५३	११७२	४६७	३६९	६१२	३५८	७	४०	०
	१००.०	३४.९	१३.९	१३.२	८.४	११.५	४.६	३.६	६.०	३.५	०.१	०.४	०.०
स्वर र बोलाइ	४१६७६	८४८२	४८८८	१०५८८	५९०६	१७७१	७९१	४२६४	२०००	२२९९	२७२	४१४	१
	१००.०	२०.४	११.७	२५.४	१४.२	४.२	१.९	१०.२	४.८	५.५	०.७	१.०	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	२८०४५	२	४०४३	९७६२	५४८१	१६०२	६४०	२९१२	११०५	१३१७	८३	१०९८	०
	१००.०	०.०	१४.४	३४.८	१९.५	५.७	२.३	१०.४	३.९	४.७	०.३	३.९	०.०

प्रदेश / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ परिवारमुली	परिवारमुलीसँगको नाता											नखुलेको
		श्रीमान्/श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ जवाई	बुवा/ आमा	सासु/ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाती/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने		
बौद्धिक	११३५८	०	१२३३	३७९६	२६१८	६९२	२२९	१२३९	६३८	६२१	३५	२५७	०
अपाङ्गता	१००.०	०.०	१०.९	३३.४	२३.०	६.१	२.०	१०.९	५.६	५.५	०.३	२.३	०.०
अनुवंशीय	४९३७	१६५६	१११४	१०४५	४१५	२२९	८३	९२	२११	७८	२	१२	०
रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	१००.०	३३.५	२२.६	२१.२	८.४	४.६	१.७	१.९	४.३	१.६	०.०	०.२	०.०
अटिजम्	४८८६	०	१०२१	१४१७	८७६	३६८	१०३	१८१	७७३	९५	९	४३	०
	१००.०	०.०	२०.९	२९.०	१७.९	७.५	२.१	३.७	१५.८	१.९	०.२	०.९	०.०
बहुअपाङ्गता	५७४८६	१४९१८	७९९७	१३२६२	७९८५	३५१८	११७२	३२६०	३५६५	१९७०	९०	५४९	०
	१००.०	२६.०	१२.५	२३.१	१३.९	६.१	२.०	५.७	६.२	३.४	०.२	१.०	०.०
कोशी													
जम्मा	११७२१९	३६३११	१८४५०	२१२५५	१३३७२	९३२२	३०५८	५८४९	४८०१	३६१०	२३०	९६१	०
	१००.०	३१.०	१५.७	१८.१	११.४	८.०	२.६	५.०	४.१	३.१	०.२	०.८	०.०
शारीरिक	४०४२२	१३०६३	५८५८	८४८९	४९८७	२६४६	८२२	१४२६	२०५२	८९७	३७	१४५	०
अपाङ्गता	१००.०	३२.३	१४.५	२१.०	१२.३	६.५	२.०	३.५	५.१	२.२	०.१	०.४	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	१९२३९	८७४०	४११२	१७०२	१०६३	२११०	६६६	२६४	२८७	२३६	११	४८	०
	१००.०	४५.४	२१.४	८.८	५.५	११.०	३.५	१.४	१.५	१.२	०.१	०.२	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	६३६७	१२७४	८६४	१६६६	११७२	३२६	८२	१७५	६४५	१२४	२	३७	०
	१००.०	२०.०	१३.६	२६.२	१८.४	५.१	१.३	२.७	१०.१	१.९	०.०	०.६	०.०
बहिरा	९१२१	३३६५	१६३६	९२५	६०५	१०७३	३७६	४५१	१७३	३४४	१८	१५५	०
	१००.०	३६.९	१७.९	१०.१	६.६	११.८	४.१	४.९	१.९	३.८	०.२	१.७	०.०
सुस्तश्रवण	१११०६	४७३१	२२१३	८६३	५६८	१३७८	४८६	३५७	१५४	२८२	२०	५४	०
	१००.०	४२.६	१९.९	७.८	५.१	१२.४	४.४	३.२	१.४	२.५	०.२	०.५	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	२०२५	६८०	२४९	२६४	१८७	२४४	८७	७९	१४०	८५	२	८	०
	१००.०	३३.६	१२.३	१३.०	९.२	१२.०	४.३	३.९	६.९	४.२	०.१	०.४	०.०

प्रदेश / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ परिवारमुली	परिवारमुलीसँगको नाता											नखुलेको
		श्रीमान्/श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ जवाई	बुवा/ आमा	सासु/ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाती/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने		
स्वर र	८५२०	१५९१	८७९	१९६६	१२६०	३६७	१४३	११४८	३२४	६३९	७९	१२४	०
बोलाइ	१००.०	१८.७	१०.३	२३.१	१४.८	४.३	१.७	१३.५	३.८	७.५	०.९	१.५	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	५५१८	०	७४९	१७५३	१११३	३३०	१२५	७५३	१४५	३०५	२०	२२५	०
बौद्धिक	१००.०	०.०	१३.६	३१.८	२०.२	६.०	२.३	१३.६	२.६	५.५	०.४	४.१	०.०
अपाङ्गता	२२५२	०	२१६	६८९	५२९	१२७	३७	२८६	११३	१५३	१४	८८	०
अनुवंशीय	१००.०	०.०	९.६	३०.६	२३.५	५.६	१.६	१२.७	५.०	६.८	०.६	३.९	०.०
रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	८५७	२७५	२०३	१९६	७०	३१	१९	१६	३१	१३	०	३	०
अटिजम्	१००.०	३२.१	२३.७	२२.९	८.२	३.६	२.२	१.९	३.६	१.५	०.०	०.४	०.०
बहुअपाङ्गता	९०१	०	१७९	२५१	१८७	६७	१२	३९	१३४	२४	४	४	०
	१००.०	०.०	१९.९	२७.९	२०.८	७.४	१.३	४.३	१४.९	२.७	०.४	०.४	०.०
मधेस	१०८९१	२५९२	१२९२	२४९१	१६३१	६२३	२०३	८५५	६०३	५०८	२३	७०	०
	१००.०	२३.८	११.९	२२.९	१५.०	५.७	१.९	७.९	५.५	४.७	०.२	०.६	०.०
जम्मा	९१४००	२५६२०	१३८५०	२०९८६	९८७५	७७६५	१९९०	२७९३	६७८२	१४४४	४७	२४८	०
	१००.०	२८.०	१५.२	२३.०	१०.८	८.५	२.२	३.१	७.४	१.६	०.१	०.३	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	३४४८६	१०३३३	४२२३	८८२२	३९२६	२२२४	५७१	८४३	३०७४	४०६	४	६०	०
	१००.०	३०.०	१२.२	२५.६	११.४	६.४	१.७	२.४	८.९	१.२	०.०	०.२	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	१५८१८	६५०६	३७९२	१२७१	५८५	२५५७	५७७	१४४	२९२	१५६	१	१७	०
	१००.०	४१.१	२३.५	८.०	३.७	१६.२	३.६	०.९	१.८	१.०	०.०	०.१	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	७३२९	१३२४	९६८	२१२७	११९४	३०१	१०७	१०९	११०४	८१	१	१३	०
	१००.०	१८.१	१३.२	२९.०	१६.३	४.१	१.५	१.५	१५.१	१.१	०.०	०.२	०.०
बहिरा	५९२०	१९७४	१११२	९०१	४०३	८४४	२३७	१२६	२१०	८६	०	२७	०
	१००.०	३३.३	१८.८	१५.२	६.८	१४.३	४.०	२.१	३.५	१.५	०.०	०.५	०.०

प्रदेश / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/	परिवारमुलीसँगको नाता											नखुलेको
		परिवारमुली	श्रीमान्/श्रीमती	छोरा/बुहारी	छोरी/जवाई	बुवा/आमा	सासु/ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाती/नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने	
सुस्तश्रवण	३२१६	१०५१	६०७	५११	२५६	३९४	११५	९७	१३२	४३	०	१०	०
	१००.०	३२.७	१८.९	१५.९	८.०	१२.३	३.६	३.०	४.१	१.३	०.०	०.३	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	१३६२	४५४	१७२	२२१	१११	१७५	५६	३२	११७	२४	०	०	०
	१००.०	३३.३	१२.६	१६.२	८.१	१२.८	४.१	२.३	८.६	१.८	०.०	०.०	०.०
स्वर र बोलाइ	६३६२	११७९	६६६	१९३४	९९९	२११	७५	५४८	४५७	२४८	२३	२२	०
	१००.०	१८.५	१०.५	३०.४	१५.७	३.३	१.२	८.६	७.२	३.९	०.४	०.३	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	३९०५	०	५३८	१५९९	६४२	२२६	७२	३७०	२४२	१३२	६	७८	०
	१००.०	०.०	१३.८	४०.९	१६.४	५.८	१.८	९.५	६.२	३.४	०.२	२.०	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	१७६३	०	२५१	५८६	३४६	१६८	४६	१९०	८४	८५	५	२	०
	१००.०	०.०	१४.२	३३.२	१९.६	९.५	२.६	१०.८	४.८	४.८	०.३	०.१	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	९८०	३०२	२०७	१९६	९६	६९	११	१८	७०	११	०	०	०
	१००.०	३०.८	२१.१	२०.०	९.८	७.०	१.१	१.८	७.१	१.१	०.०	०.०	०.०
अटिजम्	७८०	०	१८५	२१८	११५	८२	१५	२५	१३०	८	०	२	०
	१००.०	०.०	२३.७	२७.९	१४.७	१०.५	१.९	३.२	१६.७	१.०	०.०	०.३	०.०
बहुअपाङ्गता	९४७९	२४९७	१२०९	२६००	१२०२	५१४	१०८	२९१	८७०	१६४	७	१७	०
	१००.०	२६.३	१२.८	२७.४	१२.७	५.४	१.१	३.१	९.२	१.७	०.१	०.२	०.०
बागमती													
जम्मा	१२४१००	४१२१७	२०८२८	२०७२४	१२६५७	१००९२	२९६०	५२०२	४३३३	३२८९	२७०	२५२७	१
	१००.०	३३.२	१६.८	१६.७	१०.२	८.१	२.४	४.२	३.५	२.७	०.२	२.०	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	४३५०४	१५२३६	७०९७	७८९६	४६५४	२७२५	८३१	१५३१	१८०८	९८४	५०	६९२	०
	१००.०	३५.०	१६.३	१८.२	१०.७	६.३	१.९	३.५	४.२	२.३	०.१	१.६	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	२२३२९	१०१३९	४६९८	१९८९	१२८६	२३५३	६२४	३५४	३४७	३२७	६	२०६	०
	१००.०	४५.४	२१.०	८.९	५.८	१०.५	२.८	१.६	१.६	१.५	०.०	०.९	०.०

प्रदेश / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ परिवारमुली	परिवारमुलीसँगको नाता											नखुलेको
		श्रीमान्/श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ जवाई	बुवा/ आमा	सासु/ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाती/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने		
पूर्ण दृष्टिविहीन	६७५१	१६६१	१११३	१५२८	९५९	३६०	११४	२०९	४९३	१४७	९	१५८	०
	१००.०	२४.६	१६.५	२२.६	१४.२	५.३	१.७	३.१	७.३	२.२	०.१	२.३	०.०
बहिरा	९४०१	३५६८	१६०३	१०१२	५६६	११६५	३५५	३५३	२०१	२६१	२६	२९१	०
	१००.०	३८.०	१७.१	१०.८	६.०	१२.४	३.८	३.८	२.१	२.८	०.३	३.१	०.०
सुस्तश्रवण	१०७०३	४४७३	१९२४	९४९	५९५	१४८०	४४७	३२६	१४९	२६४	२८	६८	०
	१००.०	४१.८	१८.०	८.९	५.६	१३.८	४.२	३.०	१.४	२.५	०.३	०.६	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	१८८९	७२८	२८६	१८३	१२९	२३५	८१	८५	७९	६८	३	१२	०
	१००.०	३८.५	१५.१	९.७	६.८	१२.४	४.३	४.५	४.२	३.६	०.२	०.६	०.०
स्वर र बोलाइ	७३२८	१६२७	८९९	१६३२	१००३	३३६	१०८	८३०	२३८	४२८	७८	१४८	१
	१००.०	२२.२	१२.३	२२.३	१३.७	४.६	१.५	११.३	३.२	५.८	१.१	२.०	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	५६६०	२	८१२	१७२३	१०७१	३७२	११२	५८६	१५९	२६२	२९	५३२	०
	१००.०	०.०	१४.३	३०.४	१८.९	६.६	२.०	१०.४	२.८	४.६	०.५	९.४	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	२२५४	०	२१०	७१८	५३४	१३६	४३	२३२	११५	१३८	५	१२३	०
	१००.०	०.०	९.३	३१.९	२३.७	६.०	१.९	१०.३	५.१	६.१	०.२	५.५	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१३३५	४७९	३४२	२६६	८१	५७	१६	३०	३७	२३	२	२	०
	१००.०	३५.९	२५.६	१९.९	६.१	४.३	१.२	२.२	२.८	१.७	०.१	०.१	०.०
अटिजम्	१२५३	०	२३०	४०४	२३६	८१	२१	४६	१८८	२०	०	२७	०
	१००.०	०.०	१८.४	३२.२	१८.८	६.५	१.७	३.७	१५.०	१.६	०.०	२.२	०.०
बहुअपाङ्गता	११६९३	३३०४	१६१४	२४२४	१५४३	७९२	२०८	६२०	५१९	३६७	३४	२६८	०
	१००.०	२८.३	१३.८	२०.७	१३.२	६.८	१.८	५.३	४.४	३.१	०.३	२.३	०.०
गण्डकी													
जम्मा	७२३३०	२५२३९	१२१२६	१२०८१	६९८४	४६६७	२३४१	३०९९	२७८६	१९४१	१३७	९२९	०
	१००.०	३४.९	१६.८	१६.७	९.७	६.५	३.२	४.३	३.९	२.७	०.२	१.३	०.०

प्रदेश / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ परिवारमुली	परिवारमुलीसँगको नाता											नखुलेको
		श्रीमान्/श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ जवाई	बुवा/ आमा	सासु/ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाती/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने		
शारीरिक	२४२८२	९३६७	३८४२	४४३१	२३९८	१२०६	६०२	६७३	११४५	४७२	२५	१२१	०
अपाङ्गता	१००.०	३८.६	१५.८	१८.२	९.९	५.०	२.५	२.८	४.७	१.९	०.१	०.५	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	१२१५८	५८०२	२५१८	१२०३	७२१	८६८	४४३	१३५	२१३	१२८	९	११८	०
	१००.०	४७.७	२०.७	९.९	५.९	७.१	३.६	१.१	१.८	१.१	०.१	१.०	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	२६८९	६४०	३७४	५५९	३८२	१६१	८३	८५	२७०	५९	३	७३	०
	१००.०	२३.८	१३.९	२०.८	१४.२	६.०	३.१	३.२	१०.०	२.२	०.१	२.७	०.०
बहिरा	७७४१	२९७०	१३९७	७९८	४३३	७०७	३२१	३४०	२१८	२१५	१५	३२७	०
	१००.०	३८.४	१८.०	१०.३	५.६	९.१	४.१	४.४	२.८	२.८	०.२	४.२	०.०
सुस्तश्रवण	७२९९	३२३४	१४७२	६५०	३६२	७२१	३५८	१७७	१२९	१४१	१५	४०	०
	१००.०	४४.३	२०.२	८.९	५.०	९.९	४.९	२.४	१.८	१.९	०.२	०.५	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	११५४	४४३	२०६	११७	५८	१२२	४९	५०	५८	४६	२	३	०
	१००.०	३८.४	१७.९	१०.१	५.०	१०.६	४.२	४.३	५.०	४.०	०.२	०.३	०.०
स्वर र	५३६९	११९२	७५६	११७८	६४२	२३८	१६२	६१७	१९१	३१५	२८	५०	०
बोलाइ	१००.०	२२.२	१४.१	२१.९	१२.०	४.४	३.०	११.५	३.६	५.९	०.५	०.९	०.०
मानसिक वा	३८४४	०	६२१	१३४८	७६६	१९९	११५	३३५	१३६	२०२	१४	१०८	०
मनोसामाजिक	१००.०	०.०	१६.२	३५.१	१९.९	५.२	३.०	८.७	३.५	५.३	०.४	२.८	०.०
बौद्धिक	१३५७	०	१२८	४६२	३३२	६६	३५	१४७	८२	६३	६	३६	०
अपाङ्गता	१००.०	०.०	९.४	३४.०	२४.५	४.९	२.६	१०.८	६.०	४.६	०.४	२.७	०.०
अनुवंशीय	२३२	७३	४७	५१	२६	९	७	५	१०	४	०	०	०
रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१००.०	३१.५	२०.३	२२.०	११.२	३.९	३.०	२.२	४.३	१.७	०.०	०.०	०.०
अटिजम्	४३५	०	८८	११०	७३	२०	९	३२	८०	१२	५	६	०
	१००.०	०.०	२०.२	२५.३	१६.८	४.६	२.१	७.४	१८.४	२.८	१.१	१.४	०.०
बहुअपाङ्गता	५७७०	१५१८	६७७	११७४	७९१	३५०	१५७	५०३	२५४	२८४	१५	४७	०
	१००.०	२६.३	११.७	२०.३	१३.७	६.१	२.७	८.७	४.४	४.९	०.३	०.८	०.०

प्रदेश / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ परिवारमुली	परिवारमुलीसँगको नाता											नखुलेको	
		श्रीमान्/श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ जवाई	बुवा/ आमा	सासु/ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाती/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने			
लुम्बिनी														
जम्मा	१२०४१४	३७४१९	१८९५८	२३९१९	१३४४५	८४४६	३८०१	४००१	६८०८	२६६०	११३	८४४	०	
	१००.०	३१.१	१५.७	१९.९	११.२	७.०	३.२	३.३	५.७	२.२	०.१	०.७	०.०	
शारीरिक अपाङ्गता	४५५६९	१५१००	६३०५	१००१३	५४०४	२३८६	१०८७	११८६	३१२६	७६५	२३	१७४	०	
	१००.०	३३.१	१३.८	२२.०	११.९	५.२	२.४	२.६	६.९	१.७	०.१	०.४	०.०	
न्यून दृष्टियुक्त	२१२७७	९०५८	४६९१	२०२९	११७४	२३५८	९३१	२५०	४३४	२७५	५	७२	०	
	१००.०	४२.६	२२.०	९.५	५.५	११.१	४.४	१.२	२.०	१.३	०.०	०.३	०.०	
पूर्ण दृष्टिविहीन	६०६६	११४५	६८७	१५८७	१०३१	३५३	१५८	१५०	७७८	११३	३	६१	०	
	१००.०	१८.९	११.३	२६.२	१७.०	५.८	२.६	२.५	१२.८	१.९	०.०	१.०	०.०	
बहिरा	९३५३	३३२९	१७६३	११७२	७१३	८९७	४५४	२७८	३००	१८५	९	२५३	०	
	१००.०	३५.६	१८.८	१२.५	७.६	९.६	४.९	३.०	३.२	२.०	०.१	२.७	०.०	
सुस्तश्रवण	९६५३	३९०७	१८४९	११६९	६३५	९६१	४५१	१७८	२२२	१६५	१०	१०६	०	
	१००.०	४०.५	१९.२	१२.१	६.६	१०.०	४.७	१.८	२.३	१.७	०.१	१.१	०.०	
श्रवण दृष्टिविहीन	१८६९	६३३	२५०	२५९	१७४	१९६	१००	६५	१२२	६६	०	४	०	
	१००.०	३३.९	१३.४	१३.९	९.३	१०.५	५.४	३.५	६.५	३.५	०.०	०.२	०.०	
स्वर र बोलाइ	७१४७	१४१६	८४४	१९६४	९८९	२८१	१४९	५९९	४५९	३६८	४०	३८	०	
	१००.०	१९.८	११.८	२७.५	१३.८	३.९	२.१	८.४	६.४	५.१	०.६	०.५	०.०	
मानसिक वा मनोसामाजिक	५१८२	०	६९७	१९३७	११०३	२६१	१२७	४९५	२६५	२५०	१२	३५	०	
	१००.०	०.०	१३.५	३७.४	२१.३	५.०	२.५	९.६	५.१	४.८	०.२	०.७	०.०	
बौद्धिक अपाङ्गता	२२४९	०	२०७	८७१	५४५	८३	३९	२४१	१५५	१०१	३	४	०	
	१००.०	०.०	९.२	३८.७	२४.२	३.७	१.७	१०.७	६.९	४.५	०.१	०.२	०.०	
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	९५८	३२९	२०९	२०३	७६	३७	२४	१५	४१	२१	०	३	०	
	१००.०	३४.३	२१.८	२१.२	७.९	३.९	२.५	१.६	४.३	२.२	०.०	०.३	०.०	

प्रदेश / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ परिवारमुली	परिवारमुलीसँगको नाता											नखुलेको
		श्रीमान्/श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ जवाई	बुवा/ आमा	सासु/ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाती/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने		
अटिजम्	८५६	०	१९२	२५०	१३९	६५	२२	१९	१४८	१८	०	३	०
	१००.०	०.०	२२.४	२९.२	१६.२	७.६	२.६	२.२	१७.३	२.१	०.०	०.४	०.०
बहुअपाङ्गता	१०२३५	२५०२	१२६४	२४६५	१४६२	५६८	२५९	५२५	७५८	३३३	८	९१	०
	१००.०	२४.४	१२.३	२४.१	१४.३	५.५	२.५	५.१	७.४	३.३	०.१	०.९	०.०
कर्णाली													
जम्मा	५२६०४	१६८८६	८६७९	११२३८	६५०१	३०७३	१११४	१६९०	२०९८	९१२	२९	३८४	०
	१००.०	३२.१	१६.५	२१.४	१२.४	५.८	२.१	३.२	४.०	१.७	०.१	०.७	०.०
शारीरिक	२३९०१	८२२१	३६८१	५७११	३०३५	९३४	३०५	५७३	१०८२	२७७	३	७९	०
अपाङ्गता	१००.०	३४.४	१५.४	२३.९	१२.७	३.९	१.३	२.४	४.५	१.२	०.०	०.३	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	७४७१	३०७२	१५६०	९५४	५७८	६८५	२७२	९३	१२८	८७	३	३९	०
	१००.०	४१.१	२०.९	१२.८	७.७	९.२	३.६	१.२	१.७	१.२	०.०	०.५	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	२२६८	४०८	२५४	५९५	४८६	१३६	५०	७३	२०४	४०	२	२०	०
१००.०	१८.०	११.२	२६.२	२१.४	६.०	२.२	३.२	९.०	१.८	०.१	०.९	०.०	
बहिरा	४८०९	१७५२	८८१	७२६	४२५	४२१	१३८	१९५	११०	८६	४	७१	०
	१००.०	३६.४	१८.३	१५.१	८.८	८.८	२.९	४.१	२.३	१.८	०.१	१.५	०.०
सुस्तश्रवण	४०२४	१४३४	८०५	६४९	४०३	३२२	१३८	११३	८४	६५	३	८	०
	१००.०	३५.६	२०.०	१६.१	१०.०	८.०	३.४	२.८	२.१	१.६	०.१	०.२	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	८२२	२७७	१२२	१३४	९६	६५	२८	२१	३९	२९	०	११	०
१००.०	३३.७	१४.८	१६.३	११.७	७.९	३.४	२.६	४.७	३.५	०.०	१.३	०.०	
स्वर र	३२१५	७२२	४३१	८३०	४५३	१४८	७६	२५८	१२९	१३२	१२	२४	०
बोलाइ	१००.०	२२.५	१३.४	२५.८	१४.१	४.६	२.४	८.०	४.०	४.१	०.४	०.७	०.०
मानसिक वा	१४५८	०	२३१	५१३	२८५	६९	२६	१२०	५०	४९	०	११५	०
मनोसामाजिक	१००.०	०.०	१५.८	३५.२	१९.५	४.७	१.८	८.२	३.४	३.४	०.०	७.९	०.०
बौद्धिक	५३०	०	९७	१६४	१२७	३४	५	५४	२६	२१	०	२	०
अपाङ्गता	१००.०	०.०	१८.३	३०.९	२४.०	६.४	०.९	१०.२	४.९	४.०	०.०	०.४	०.०

प्रदेश / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ परिवारमुली	परिवारमुलीसँगको नाता										नखुलेको	
		श्रीमान्/श्रीमती	छोरा/ बुहारी	छोरी/ जवाई	बुवा/ आमा	सासु/ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाती/ नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने		
अनुवंशीय	१७४	४६	३०	५२	२८	६	२	३	५	१	०	१	०
रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	१००.०	२६.४	१७.२	२९.९	१६.१	३.४	१.१	१.७	२.९	०.६	०.०	०.६	०.०
अटिजम्	३०९	०	६६	९३	६५	१९	११	११	३९	५	०	०	०
	१००.०	०.०	२१.४	३०.१	२१.०	६.१	३.६	३.६	१२.६	१.६	०.०	०.०	०.०
बहुअपाङ्गता	३६२३	९५४	५२१	८१७	५२०	२३४	६३	१७६	२०२	१२०	२	१४	०
	१००.०	२६.३	१४.४	२२.६	१४.४	६.५	१.७	४.९	५.६	३.३	०.१	०.४	०.०
सुदूरपश्चिम													
जम्मा	६९६७७	२२८६३	१०७१३	१२९८७	७४५०	५९८४	२३१५	२१२२	३३०९	१६४२	३९	२५३	०
	१००.०	३२.८	१५.४	१८.६	१०.७	८.६	३.३	३.०	४.७	२.४	०.१	०.४	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	२८४४५	१०१६८	४१७१	५७१६	३१०५	१७४२	६५४	७१०	१५८३	५०२	९	८५	०
	१००.०	३५.७	१४.७	२०.१	१०.९	६.१	२.३	२.५	५.६	१.८	०.०	०.३	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	१२२३३	५१४४	२४६९	११६५	६४४	१६०६	५७७	१५६	२२७	२०७	५	३३	०
	१००.०	४२.१	२०.२	९.५	५.३	१३.१	४.७	१.३	१.९	१.७	०.०	०.३	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	३६७२	७५२	४००	९१०	६३३	२८६	१०१	१०५	३८८	७८	२	१७	०
	१००.०	२०.५	१०.९	२४.८	१७.२	७.८	२.८	२.९	१०.६	२.१	०.१	०.५	०.०
बहिरा	५०२८	१८८३	८९३	६००	३५९	६१६	२५४	११५	१३१	१३४	२	४१	०
	१००.०	३७.५	१७.८	११.९	७.१	१२.३	५.१	२.३	२.६	२.७	०.०	०.८	०.०
सुस्तश्रवण	५५१९	२११८	९४४	६९०	४१०	६९५	३०७	८९	१२०	१२८	४	१४	०
	१००.०	३८.४	१७.१	१२.५	७.४	१२.६	५.६	१.६	२.२	२.३	०.१	०.३	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	१०६६	३४०	१२७	१६४	९८	१३५	६६	३७	५७	४०	०	२	०
	१००.०	३१.९	११.९	१५.४	९.२	१२.७	६.२	३.५	५.३	३.८	०.०	०.२	०.०
स्वर र	३७३५	७५५	४१३	१०८४	५६०	१९०	७८	२६४	२०२	१६९	१२	८	०
बोलाइ	१००.०	२०.२	११.१	२९.०	१५.०	५.१	२.१	७.१	५.४	४.५	०.३	०.२	०.०

प्रदेश / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/	परिवारमुलीसँगको नाता											नखुलेको
		परिवारमुली	श्रीमान्/श्रीमती	छोरा/बुहारी	छोरी/जवाई	बुवा/आमा	सासु/ससुरा	दाजुभाइ / दिदीबहिनी	नाती/नातिनी	अन्य नातेदार	घरेलु कामदार	नाता नपर्ने	
मानसिक वा मनोसामाजिक	२४७८	०	३९५	८८९	५०१	१४५	६३	२५३	१०८	११७	२	५	०
	१००.०	०.०	१५.९	३५.९	२०.२	५.९	२.५	१०.२	४.४	४.७	०.१	०.२	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	९५३	०	१२४	३०६	२०५	७८	२४	८९	६३	६०	२	२	०
	१००.०	०.०	१३.०	३२.१	२१.५	८.२	२.५	९.३	६.६	६.३	०.२	०.२	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	४०१	१५२	७६	८१	३८	२०	४	५	१७	५	०	३	०
	१००.०	३७.९	१९.०	२०.२	९.५	५.०	१.०	१.२	४.२	१.२	०.०	०.७	०.०
अटिजम्	३५२	०	८१	९१	६१	३४	१३	९	५४	८	०	१	०
	१००.०	०.०	२३.०	२५.९	१७.३	९.७	३.७	२.६	१५.३	२.३	०.०	०.३	०.०
बहुअपाङ्गता	५७९५	१५५१	६२०	१२९१	८३६	४३७	१७४	२९०	३५९	१९४	१	४२	०
	१००.०	२६.८	१०.७	२२.३	१४.४	७.५	३.०	५.०	६.२	३.३	०.०	०.७	०.०

अनुसूची ४ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार वैवाहिक स्थिति

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक स्थिति									
			अविवाहित		विवाहित		विदुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
			संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
नेपाल												
जम्मा	जम्मा	५८६४०६	१६२९४८	२७.८	३३७९६१	५७.६	७६२३२	१३.०	२२७२	०.४	६९९३	१.२
	पुरुष	३१७५२४	९३३६३	२९.४	१९६७५७	६२.०	२२२८५	७.०	१३९४	०.४	३७२५	१.२
	महिला	२६८८८२	६९५८५	२५.९	१४१२०४	५२.५	५३९४७	२०.१	८७८	०.३	३२६८	१.२
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२११४६७	५८१०८	२७.५	१३०४६६	६१.७	२००६०	९.५	७३१	०.३	२१०२	१.०
	पुरुष	१२५४२४	३३८७०	२७.०	८३३१४	६६.४	६५६६	५.२	४८४	०.४	११९०	०.९
	महिला	८६०४३	२४२३८	२८.२	४७१५२	५४.८	१३४९४	१५.७	२४७	०.३	९१२	१.१
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	१०७२७९	१४०३३	१३.१	७१५२०	६६.७	२०६७३	१९.३	२४९	०.२	८०४	०.७
	पुरुष	५१९४५	७५७०	१४.६	३८७५४	७४.६	५१९२	१०.०	१२४	०.२	३०५	०.६
	महिला	५५३३४	६४६३	११.७	३२७६६	५९.२	१५४८१	२८.०	१२५	०.२	४९९	०.९
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	२६५०२	९२२१	३४.८	१४३९५	५४.३	२६५९	१०.०	४२	०.२	१८५	०.७
	पुरुष	१३२४०	५०५३	३८.२	७३४८	५५.५	७२७	५.५	२९	०.२	८३	०.६
	महिला	१३२६२	४१६८	३१.४	७०४७	५३.१	१९३२	१४.६	१३	०.१	१०२	०.८
बहिरा	जम्मा	४८७०८	९७७६	२०.१	२९०२०	५९.६	९१५१	१८.८	१७४	०.४	५८७	१.२
	पुरुष	२५४२१	५५२४	२१.७	१६६८९	६५.७	२८१८	११.१	१०९	०.४	२८१	१.१
	महिला	२३२८७	४२५२	१८.३	१२३३१	५३.०	६३३३	२७.२	६५	०.३	३०६	१.३
सुस्तश्रवण	जम्मा	४९८६७	८१०१	१६.२	३०७०७	६१.६	१०२१२	२०.५	१७७	०.४	६७०	१.३
	पुरुष	२५१९४	४४०३	१७.५	१७४५५	६९.३	२९२४	११.६	९३	०.४	३१९	१.३
	महिला	२४६७३	३६९८	१५.०	१३२५२	५३.७	७२८८	२९.५	८४	०.३	३५१	१.४
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	९०६८	१८६२	२०.५	५२५३	५७.९	१८६७	२०.६	१६	०.२	७०	०.८
	पुरुष	४७८३	१०१४	२१.२	३१८४	६६.६	५४६	११.४	९	०.२	३०	०.६
	महिला	४२८५	८४८	१९.८	२०६९	४८.३	१३२१	३०.८	७	०.२	४०	०.९
स्वर र बोलाइ	जम्मा	३७८२२	१७६७४	४६.७	१६२२२	४२.९	२९९८	७.९	२१७	०.६	७११	१.९
	पुरुष	२१३४०	१०४३५	४८.९	९३८२	४४.०	९६२	४.५	१४०	०.७	४२१	२.०
	महिला	१६४८२	७२३९	४३.९	६८४०	४१.५	२०३६	१२.४	७७	०.५	२९०	१.८
मानसिक वा मनो- सामाजिक	जम्मा	२६९०८	१५५१६	५७.७	८३८६	३१.२	१६९१	६.३	३७१	१.४	९४४	३.५
	पुरुष	१४३२५	९१९५	६४.२	३८६८	२७.०	४७१	३.३	२३७	१.७	५५४	३.९
	महिला	१२५८३	६३२१	५०.२	४५१८	३५.९	१२२०	९.७	१३४	१.१	३९०	३.१
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	१०३८३	६९६९	६७.१	२४४१	२३.५	६८४	६.६	७९	०.८	२१०	२.०
	पुरुष	५२९०	३९५५	७४.८	९७६	१८.४	१९७	३.७	४१	०.८	१२१	२.३
	महिला	५०९३	३०१४	५९.२	१४६५	२८.८	४८७	९.६	३८	०.७	८९	१.७
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	जम्मा	४५१३	८६३	१९.१	३२७३	७२.५	३३३	७.४	११	०.२	३३	०.७
	पुरुष	२१०९	५२८	२५.०	१४८३	७०.३	८१	३.८	४	०.२	१३	०.६
	महिला	२४०४	३३५	१३.९	१७९०	७४.५	२५२	१०.५	७	०.३	२०	०.८
अटिजम्	जम्मा	३०५०	१२४३	४०.८	१५००	४९.२	२७७	९.१	५	०.२	२५	०.८
	पुरुष	१२१५	७५७	६२.३	३७६	३०.९	६७	५.५	४	०.३	११	०.९
	महिला	१८३५	४८६	२६.५	११२४	६१.३	२१०	११.४	१	०.१	१४	०.८

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक स्थिति									
			अविवाहित		विवाहित		विदुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
			संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
बहुअपाङ्गता	जम्मा	५०८३९	१९५८२	३८.५	२४७७८	४८.७	५६२७	११.१	२००	०.४	६५२	१.३
	पुरुष	२७२३८	११०५९	४०.६	१३९२८	५१.१	१७३४	६.४	१२०	०.४	३९७	१.५
	महिला	२३६०१	८५२३	३६.१	१०८५०	४६.०	३८९३	१६.५	८०	०.३	२५५	१.१
कोशी												
जम्मा	जम्मा	१०६९६८	३२१२३	३०.०	५८६३९	५४.८	१३८७३	१३.०	४८६	०.५	१८४७	१.७
	पुरुष	५७७०९	१७७२८	३०.७	३४५५६	५९.९	४२०८	७.३	२९४	०.५	९२३	१.६
	महिला	४९२५९	१४३९५	२९.२	२४०८३	४८.९	९६६५	१९.६	१९२	०.४	९२४	१.९
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	३५७२४	१०६५७	२९.८	२०८३१	५८.३	३५४५	९.९	१५६	०.४	५३५	१.५
	पुरुष	२१००९	६०१०	२८.६	१३४४६	६४.०	११६८	५.६	१०१	०.५	२८४	१.४
	महिला	१४७१५	४६४७	३१.६	७३८५	५०.२	२३७७	१६.२	५५	०.४	२५१	१.७
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	१८७४०	२४६९	१३.२	१२४२४	६६.३	३५६३	१९.०	५८	०.३	२२६	१.२
	पुरुष	९१५४	१२७९	१४.०	६८४३	७४.८	९२१	१०.१	२७	०.३	८४	०.९
	महिला	९५८६	११९०	१२.४	५५८१	५८.२	२६४२	२७.६	३१	०.३	१४२	१.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	४७५९	१७४६	३६.७	२५५२	५३.६	४२०	८.८	५	०.१	३६	०.८
	पुरुष	२४०५	९५९	३९.९	१२९५	५३.८	१३१	५.४	५	०.२	१५	०.६
	महिला	२३५४	७८७	३३.४	१२५७	५३.४	२८९	१२.३	०	०.०	२१	०.९
बहिरा	जम्मा	८७३८	१८०८	२०.७	५०८५	५८.२	१६४३	१८.८	३७	०.४	१६५	१.९
	पुरुष	४५८०	९७०	२१.२	२९८९	६५.३	५२७	११.५	२१	०.५	७३	१.६
	महिला	४१५८	८३८	२०.२	२०९६	५०.४	१११६	२६.८	१६	०.४	९२	२.२
सुस्तश्रवण	जम्मा	१०८८४	१५६६	१४.४	६८४२	६२.९	२२१२	२०.३	४२	०.४	२२२	२.०
	पुरुष	५७५८	८१६	१४.२	४०७३	७०.७	७२९	१२.७	२७	०.५	११३	२.०
	महिला	५१२६	७५०	१४.६	२७६९	५४.०	१४८३	२८.९	१५	०.३	१०९	२.१
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	१७६५	४०७	२३.१	९५५	५४.१	३८३	२१.७	५	०.३	१५	०.८
	पुरुष	९४२	२२०	२३.४	६०३	६४.०	११०	११.७	३	०.३	६	०.६
	महिला	८२३	१८७	२२.७	३५२	४२.८	२७३	३३.२	२	०.२	९	१.१
स्वर र बोलाइ	जम्मा	७८२१	४०६३	५१.९	२९७१	३८.०	५५८	७.१	४५	०.६	१८४	२.४
	पुरुष	४२९५	२२३१	५१.९	१७६२	४१.०	१७९	४.२	२८	०.७	९५	२.२
	महिला	३५२६	१८३२	५२.०	१२०९	३४.३	३७९	१०.७	१७	०.५	८९	२.५
मानसिक वा मनो- सामाजिक	जम्मा	५३६६	३१९२	५९.५	१५३०	२८.५	३३४	६.२	८०	१.५	२३०	४.३
	पुरुष	२७५८	१७८५	६४.७	७१०	२५.७	८७	३.२	५०	१.८	१२६	४.६
	महिला	२६०८	१४०७	५३.९	८२०	३१.४	२४७	९.५	३०	१.२	१०४	४.०
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	२०९१	१४८४	७१.०	४२३	२०.२	११४	५.५	२०	१.०	५०	२.४
	पुरुष	१०३३	८१८	७९.२	१५७	१५.२	१९	१.८	१२	१.२	२७	२.६
	महिला	१०५८	६६६	६२.९	२६६	२५.१	९५	९.०	८	०.८	२३	२.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	जम्मा	७९२	१५८	१९.९	५७३	७२.३	५०	६.३	२	०.३	९	१.१
	पुरुष	३७२	९९	२६.६	२५५	६८.५	१४	३.८	०	०.०	४	१.१
	महिला	४२०	५९	१४.०	३१८	७५.७	३६	८.६	२	०.५	५	१.२

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक स्थिति									
			अविवाहित		विवाहित		विदुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
			संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
अटिजम्	जम्मा	५६९	२६७	४६.९	२५१	४४.१	४५	७.९	१	०.२	५	०.९
	पुरुष	१९९	१४७	७३.९	४३	२१.६	७	३.५	१	०.५	१	०.५
	महिला	३७०	१२०	३२.४	२०८	५६.२	३८	१०.३	०	०.०	४	१.१
बहुअपाङ्गता	जम्मा	९७१९	४३०६	४४.३	४२०२	४३.२	१००६	१०.४	३५	०.४	१७०	१.७
	पुरुष	५२०४	२३९४	४६.०	२३८०	४५.७	३१६	६.१	१९	०.४	९५	१.८
	महिला	४५१५	१९१२	४२.३	१८२२	४०.४	६९०	१५.३	१६	०.४	७५	१.७
मधेस												
जम्मा	जम्मा	७८४७७	२०४०७	२६.०	४८३६९	६१.६	९००६	११.५	१७७	०.२	५१८	०.७
	पुरुष	४४७९९	१२८१५	२८.६	२८६५५	६४.०	२९५४	६.६	९३	०.२	२८२	०.६
	महिला	३३६७८	७५९२	२२.५	१९७१४	५८.५	६०५२	१८.०	८४	०.२	२३६	०.७
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२८३२८	७५३५	२६.६	१८२३५	६४.४	२३८६	८.४	४५	०.२	१२७	०.४
	पुरुष	१८०७७	४८९५	२७.१	१२९६५	६७.३	९११	५.०	३२	०.२	७४	०.४
	महिला	१०२५१	२६४०	२५.८	६०७०	५९.२	१४७५	१४.४	१३	०.१	५३	०.५
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	१५३३२	१२७८	८.३	११०५३	७२.१	२९३०	१९.१	१९	०.१	५२	०.३
	पुरुष	७६४८	७५७	९.९	६०४६	७९.१	८२१	१०.७	६	०.१	१८	०.२
	महिला	७६८४	५२१	६.८	५००७	६५.२	२१०९	२७.४	१३	०.२	३४	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	५१६०	१७१९	३३.३	३०४५	५९.०	३८४	७.४	१	०.०	११	०.२
	पुरुष	२५७५	९८१	३८.१	१४७५	५७.३	११५	४.५	०	०.०	४	०.२
	महिला	२५८५	७३८	२८.५	१५७०	६०.७	२६९	१०.४	१	०.०	७	०.३
बहिरा	जम्मा	५५४६	८७८	१५.८	३६२१	६५.३	१००४	१८.१	१०	०.२	३३	०.६
	पुरुष	२८५१	५१७	१८.१	१९९२	६९.९	३१७	११.१	६	०.२	१९	०.७
	महिला	२६९५	३६१	१३.४	१६२९	६०.४	६८७	२५.५	४	०.१	१४	०.५
सुस्तश्रवण	जम्मा	२९७०	५५२	१८.६	१८४२	६२.०	५३९	१८.१	८	०.३	२९	१.०
	पुरुष	१५१९	३३६	२२.१	१००४	६६.१	१६३	१०.७	२	०.१	१४	०.९
	महिला	१४५१	२१६	१४.९	८३८	५७.८	३७६	२५.९	६	०.४	१५	१.०
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	११५६	२०२	१७.५	७४०	६४.०	२१०	१८.२	२	०.२	२	०.२
	पुरुष	६६४	१२८	१९.३	४७२	७१.१	६२	९.३	१	०.२	१	०.२
	महिला	४९२	७४	१५.०	२६८	५४.५	१४८	३०.१	१	०.२	१	०.२
स्वर र बोलाइ	जम्मा	५५६१	२५८८	४६.५	२५०७	४५.१	३६७	६.६	१६	०.३	८३	१.५
	पुरुष	३४२५	१६१७	४७.२	१६०१	४६.७	१४७	४.३	८	०.२	५२	१.५
	महिला	२१३६	९७१	४५.५	९०६	४२.४	२२०	१०.३	८	०.४	३१	१.५
मानसिक वा मनो- सामाजिक	जम्मा	३६३०	२००३	५५.२	१२५८	३४.७	२२८	६.३	३९	१.१	१०२	२.८
	पुरुष	२१६५	१३२७	६१.३	६७०	३०.९	९२	४.२	२१	१.०	५५	२.५
	महिला	१४६५	६७६	४६.१	५८८	४०.१	१३६	९.३	१८	१.२	४७	३.२
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	१६३२	९०७	५५.६	५२६	३२.२	१४७	९.०	१७	१.०	३५	२.१
	पुरुष	८६७	५५७	६४.२	२२९	२६.४	५३	६.१	८	०.९	२०	२.३
	महिला	७६५	३५०	४५.८	२९७	३८.८	९४	१२.३	९	१.२	१५	२.०

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक स्थिति									
			अविवाहित		विवाहित		विदुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
			संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	जम्मा	८५०	१४२	१६.७	६४६	७६.०	६०	७.१	१	०.१	१	०.१
	पुरुष	४००	७६	१९.०	३०३	७५.८	२१	५.३	०	०.०	०	०.०
	महिला	४५०	६६	१४.७	३४३	७६.२	३९	८.७	१	०.२	१	०.२
अटिजम्	जम्मा	४८४	११५	२३.८	३०८	६३.६	५९	१२.२	१	०.२	१	०.२
	पुरुष	१९०	८०	४२.१	९५	५०.०	१५	७.९	०	०.०	०	०.०
	महिला	२९४	३५	११.९	२१३	७२.४	४४	१५.०	१	०.३	१	०.३
बहुअपाङ्गता	जम्मा	७८२८	२४८८	३१.८	४५८८	५८.६	६९२	८.८	१८	०.२	४२	०.५
	पुरुष	४४१८	१५४४	३४.९	२६०३	५८.९	२३७	५.४	९	०.२	२५	०.६
	महिला	३४१०	९४४	२७.७	१९८५	५८.२	४५५	१३.३	९	०.३	१७	०.५
बागमती												
जम्मा	जम्मा	११५४४४	३२८२५	२८.४	६४९३३	५६.२	१५६७२	१३.६	४७६	०.४	१५३८	१.३
	पुरुष	६१०१०	१८१३१	२९.७	३७३०८	६१.२	४४९९	७.४	२९४	०.५	७७८	१.३
	महिला	५४४३३४	१४६९४	२७.०	२७६२५	५०.७	१११७३	२०.५	१८२	०.३	७६०	१.४
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	३९७४०	११३३१	२८.५	२३७७८	५९.८	३९८७	१०.०	१७२	०.४	४७२	१.२
	पुरुष	२२७२७	६२७५	२७.६	१४८२९	६५.२	१२४९	५.५	११०	०.५	२६४	१.२
	महिला	१७०१३	५०५६	२९.७	८९४९	५२.६	२७३८	१६.१	६२	०.४	२०८	१.२
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	२१८७८	३३९८	१५.५	१४११०	६४.५	४१२३	१८.८	५७	०.३	१९०	०.९
	पुरुष	१०६२७	१७७७	१६.७	७७१३	७२.६	१०३७	९.८	२९	०.३	७१	०.७
	महिला	११२५१	१६२१	१४.४	६३९७	५६.९	३०८६	२७.४	२८	०.२	११९	१.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	५५२९	१७२६	३१.२	३२३२	५८.५	४९२	८.९	१७	०.३	६२	१.१
	पुरुष	२७२४	९२७	३४.०	१६२६	५९.७	१२९	४.७	१३	०.५	२९	१.१
	महिला	२८०५	७९९	२८.५	१६०६	५७.३	३६३	१२.९	४	०.१	३३	१.२
बहिरा	जम्मा	८९७८	१८४२	२०.५	५१६८	५७.६	१८१४	२०.२	२८	०.३	१२६	१.४
	पुरुष	४७५६	१०३९	२१.८	३०८२	६४.८	५६४	११.९	१६	०.३	५५	१.२
	महिला	४२२२	८०३	१९.०	२०८६	४९.४	१२५०	२९.६	१२	०.३	७१	१.७
सुस्तश्रवण	जम्मा	१०४६८	१६७१	१६.०	६१५७	५८.८	२४५३	२३.४	४०	०.४	१४७	१.४
	पुरुष	५२६०	९०२	१७.१	३५३८	६७.३	७३४	१४.०	१९	०.४	६७	१.३
	महिला	५२०८	७६९	१४.८	२६१९	५०.३	१७१९	३३.०	२१	०.४	८०	१.५
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	१७५७	३२९	१८.७	१०२०	५८.१	३९०	२२.२	४	०.२	१४	०.८
	पुरुष	९०८	१७१	१८.८	६१७	६८.०	११५	१२.७	२	०.२	३	०.३
	महिला	८४९	१५८	१८.६	४०३	४७.५	२७५	३२.४	२	०.२	११	१.३
स्वर र बोलाइ	जम्मा	६८३३	३२१०	४७.०	२८७१	४२.०	५६६	८.३	३३	०.५	१५३	२.२
	पुरुष	३७५३	१८४२	४९.१	१६३४	४३.५	१७२	४.६	२०	०.५	८५	२.३
	महिला	३०८०	१३६८	४४.४	१२३७	४०.२	३९४	१२.८	१३	०.४	६८	२.२
मानसिक वा मनो- सामाजिक	जम्मा	५५०३	३२२४	५८.६	१६७०	३०.३	३५२	६.४	७४	१.३	१८३	३.३
	पुरुष	२७७२	१८२९	६६.०	७२८	२६.३	७१	२.६	४८	१.७	९६	३.५
	महिला	२७३१	१३९५	५१.१	९४२	३४.५	२८१	१०.३	२६	१.०	८७	३.२

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक स्थिति									
			अविवाहित		विवाहित		विदुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
			संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	२०४९	१४८३	७२.४	४०२	१९.६	१४०	६.८	४	०.२	२०	१.०
	पुरुष	१००९	८०६	७९.९	१५५	१५.४	३३	३.३	१	०.१	१४	१.४
	महिला	१०४०	६७७	६५.१	२४७	२३.८	१०७	१०.३	३	०.३	६	०.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	जम्मा	१२६०	२२५	१७.९	९३१	७३.९	८८	७.०	४	०.३	१२	१.०
	पुरुष	५८२	१४७	२५.३	४१४	७१.१	१६	२.७	२	०.३	३	०.५
	महिला	६७८	७८	११.५	५१७	७६.३	७२	१०.६	२	०.३	९	१.३
अटिजम्	जम्मा	७५७	३७५	४९.५	३२०	४२.३	५७	७.५	०	०.०	५	०.७
	पुरुष	३१७	२३४	७३.८	६७	२१.१	१५	४.७	०	०.०	१	०.३
	महिला	४४०	१४१	३२.०	२५३	५७.५	४२	९.५	०	०.०	४	०.९
बहुअपाङ्गता	जम्मा	१०६९२	४०११	३७.५	५२७४	४९.३	१२१०	११.३	४३	०.४	१५४	१.४
	पुरुष	५५७५	२१८२	३९.१	२९०५	५२.१	३६४	६.५	३४	०.६	९०	१.६
	महिला	५११७	१८२९	३५.७	२३६९	४६.३	८४६	१६.५	९	०.२	६४	१.३
गण्डकी												
जम्मा	जम्मा	६७३५२	१८१८९	२७.०	३८३०२	५६.९	९३३६	१३.९	३७६	०.६	११४९	१.७
	पुरुष	३५८२०	१०२८६	२८.७	२२०९६	६१.७	२५६८	७.२	२२३	०.६	६४७	१.८
	महिला	३१५३२	७९०३	२५.१	१६२०६	५१.४	६७६८	२१.५	१५३	०.५	५०२	१.६
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२२०४१	५४६०	२४.८	१३८०२	६२.६	२३१९	१०.५	९७	०.४	३६३	१.६
	पुरुष	१२९२४	३१४९	२४.४	८७५१	६७.७	७४८	५.८	६३	०.५	२१३	१.६
	महिला	९११७	२३११	२५.३	५०५१	५५.४	१५७१	१७.२	३४	०.४	१५०	१.६
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	११७८७	१६९९	१४.४	७८०३	६६.२	२१४२	१८.२	३८	०.३	१०५	०.९
	पुरुष	५७५६	८८९	१५.४	४३१९	७५.०	४९३	८.६	१६	०.३	३९	०.७
	महिला	६०३१	८१०	१३.४	३४८४	५७.८	१६४९	२७.३	२२	०.४	६६	१.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	२१२५	७२४	३४.१	१०६१	४९.९	३१५	१४.८	७	०.३	१८	०.८
	पुरुष	१०४७	३८६	३६.९	५७१	५४.५	७९	७.५	३	०.३	८	०.८
	महिला	१०७८	३३८	३१.४	४९०	४५.५	२३६	२१.९	४	०.४	१०	०.९
बहिरा	जम्मा	७२९७	१५२८	२०.९	४२१८	५७.८	१४०७	१९.३	३१	०.४	११३	१.५
	पुरुष	३७८३	८७३	२३.१	२३९७	६३.४	४४०	११.६	२३	०.६	५०	१.३
	महिला	३५१४	६५५	१८.६	१८२१	५१.८	९६७	२७.५	८	०.२	६३	१.८
सुस्तश्रवण	जम्मा	७१२६	१०१६	१४.३	४४९२	६३.०	१४७२	२०.७	४०	०.६	१०६	१.५
	पुरुष	३४६०	५५४	१६.०	२५१०	७२.५	३३२	९.६	१९	०.५	४५	१.३
	महिला	३६६६	४६२	१२.६	१९८२	५४.१	११४०	३१.१	२१	०.६	६१	१.७
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	१०९१	२००	१८.३	६६३	६०.८	२०९	१९.२	२	०.२	१७	१.६
	पुरुष	५५४	१११	२०.०	३६९	६६.६	६३	११.४	१	०.२	१०	१.८
	महिला	५३७	८९	१६.६	२९४	५४.७	१४६	२७.२	१	०.२	७	१.३
स्वर र बोलाइ	जम्मा	५०५१	२१८७	४३.३	२२४२	४४.४	४६७	९.२	४२	०.८	११३	२.२
	पुरुष	२६९२	१२८५	४७.७	११७७	४३.७	१३६	५.१	२३	०.९	७१	२.६
	महिला	२३५९	९०२	३८.२	१०६५	४५.१	३३१	१४.०	१९	०.८	४२	१.८

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक स्थिति									
			अविवाहित		विवाहित		विदुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
			संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
मानसिक वा मनो-सामाजिक	जम्मा	३७३०	२०१४	५४.०	१२३७	३३.२	२३९	६.४	६६	१.८	१७४	४.७
	पुरुष	१९२३	११८१	६१.४	५१७	२६.९	५९	३.१	४५	२.३	१२१	६.३
	महिला	१८०७	८३३	४६.१	७२०	३९.८	१८०	१०.०	२१	१.२	५३	२.९
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	१२५०	८५२	६८.२	२८३	२२.६	७६	६.१	११	०.९	२८	२.२
	पुरुष	६२५	४६४	७४.२	११७	१८.७	२०	३.२	५	०.८	१९	३.०
	महिला	६२५	३८८	६२.१	१६६	२६.६	५६	९.०	६	१.०	९	१.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	जम्मा	२१६	६३	२९.२	१३६	६३.०	१३	६.०	२	०.९	२	०.९
	पुरुष	१०९	३७	३३.९	६७	६१.५	५	४.६	०	०.०	०	०.०
	महिला	१०७	२६	२४.३	६९	६४.५	८	७.५	२	१.९	२	१.९
अटिजम्	जम्मा	२९१	१५२	५२.२	११४	३९.२	१७	५.८	२	०.७	६	२.१
	पुरुष	१२२	८५	६९.७	२६	२१.३	५	४.१	२	१.६	४	३.३
	महिला	१६९	६७	३९.६	८८	५२.१	१२	७.१	०	०.०	२	१.२
बहु अपाङ्गता	जम्मा	५३४७	२२९४	४२.९	२२५१	४२.१	६६०	१२.३	३८	०.७	१०४	१.९
	पुरुष	२८२५	१२७२	४५.०	१२७५	४५.१	१८८	६.७	२३	०.८	६७	२.४
	महिला	२५२२	१०२२	४०.५	९७६	३८.७	४७२	१८.७	१५	०.६	३७	१.५
लुम्बिनी												
जम्मा	जम्मा	१०८१४९	३०१७६	२७.९	६१८७९	५७.२	१४४२८	१३.३	४६२	०.४	१२०४	१.१
	पुरुष	५८७०३	१७५४१	२९.९	३५७६०	६०.९	४३९३	७.५	३०४	०.५	७०५	१.२
	महिला	४९४४६	१२६३५	२५.६	२६११९	५२.८	१००३५	२०.३	१५८	०.३	४९९	१.०
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	३९५००	१०९२६	२७.७	२४१९६	६१.३	३८६५	९.८	१५६	०.४	३५७	०.९
	पुरुष	२३६३८	६४०९	२७.१	१५५२९	६५.७	१३६७	५.८	११४	०.५	२१९	०.९
	महिला	१५८६२	४५१७	२८.५	८६६७	५४.६	२४९८	१५.७	४२	०.३	१३८	०.९
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	२०५५३	२५७२	१२.५	१३६७३	६६.५	४१३१	२०.१	४७	०.२	१३०	०.६
	पुरुष	९८६१	१४३८	१४.६	७२५६	७३.६	१०८९	११.०	२५	०.३	५३	०.५
	महिला	१०६९२	११३४	१०.६	६४१७	६०.०	३०४२	२८.५	२२	०.२	७७	०.७
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	४४८०	१६६१	३७.१	२२६४	५०.५	५१३	११.५	७	०.२	३५	०.८
	पुरुष	२३२५	९२६	३९.८	१२१९	५२.४	१५६	६.७	६	०.३	१८	०.८
	महिला	२१५५	७३५	३४.१	१०४५	४८.५	३५७	१६.६	१	०.०	१७	०.८
बहिरा	जम्मा	८८५१	१८१८	२०.५	५२०५	५८.८	१६९०	१९.१	४२	०.५	९६	१.१
	पुरुष	४४९९	१००३	२२.३	२९३५	६५.२	४८५	१०.८	२२	०.५	५४	१.२
	महिला	४३५२	८१५	१८.७	२२७०	५२.२	१२०५	२७.७	२०	०.५	४२	१.०
सुस्तश्रवण	जम्मा	९२९७	१५८४	१७.०	५७४८	६१.८	१८४२	१९.८	३०	०.३	९३	१.०
	पुरुष	४६४८	८६३	१८.६	३१७४	६८.३	५५१	११.९	१७	०.४	४३	०.९
	महिला	४६४९	७२१	१५.५	२५७४	५५.४	१२९१	२७.८	१३	०.३	५०	१.१
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	१६४७	३५४	२१.५	९३५	५६.८	३४३	२०.८	३	०.२	१२	०.७
	पुरुष	८६३	१८३	२१.२	५६५	६५.५	१०८	१२.५	२	०.२	५	०.६
	महिला	७८४	१७१	२१.८	३७०	४७.२	२३५	३०.०	१	०.१	७	०.९

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक स्थिति									
			अविवाहित		विवाहित		विदुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
			संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
स्वर र बोलाइ	जम्मा	६४२५	२९७३	४६.३	२७८४	४३.३	४९३	७.७	५०	०.८	१२५	१.९
	पुरुष	३६६२	१८३६	५०.१	१५६०	४२.६	१४५	४.०	३६	१.०	८५	२.३
	महिला	२७६३	११३७	४१.२	१२२४	४४.३	३४८	१२.६	१४	०.५	४०	१.४
मानसिक वा मनो- सामाजिक	जम्मा	४९४५	२९९२	६०.५	१४०४	२८.४	२९५	६.०	७३	१.५	१८१	३.७
	पुरुष	२७०७	१८१५	६७.०	६३२	२३.३	९३	३.४	५०	१.८	११७	४.३
	महिला	२२३८	११७७	५२.६	७७२	३४.५	२०२	९.०	२३	१.०	६४	२.९
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	२०२५	१४५०	७१.६	४००	१९.८	१०१	५.०	१४	०.७	६०	३.०
	पुरुष	११११	८७२	७८.५	१५७	१४.१	४२	३.८	८	०.७	३२	२.९
	महिला	९१४	५७८	६३.२	२४३	२६.६	५९	६.५	६	०.७	२८	३.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	जम्मा	८८३	१४९	१६.९	६४३	७२.८	८३	९.४	२	०.२	६	०.७
	पुरुष	३८५	८७	२२.६	२७४	७१.२	१९	४.९	२	०.५	३	०.८
	महिला	४९८	६२	१२.४	३६९	७४.१	६४	१२.९	०	०.०	३	०.६
अटिजम्	जम्मा	५४५	२०३	३७.२	२८४	५२.१	५०	९.२	१	०.२	७	१.३
	पुरुष	२३४	१३४	५७.३	८२	३५.०	१३	५.६	१	०.४	४	१.७
	महिला	३११	६९	२२.२	२०२	६५.०	३७	११.९	०	०.०	३	१.०
बहुअपाङ्गता	जम्मा	८९९८	३४९४	३८.८	४३४३	४८.३	१०२२	११.४	३७	०.४	१०२	१.१
	पुरुष	४७७०	१९७५	४१.४	२३७७	४९.८	३२५	६.८	२१	०.४	७२	१.५
	महिला	४२२८	१५१९	३५.९	१९६६	४६.५	६९७	१६.५	१६	०.४	३०	०.७
कर्णाली												
जम्मा	जम्मा	४६८४०	१३३७१	२८.५	२७९७८	५९.७	४९६७	१०.६	१८९	०.४	३३५	०.७
	पुरुष	२६१०९	७८२८	३०.०	१६५११	६३.२	१४६८	५.६	११९	०.५	१८३	०.७
	महिला	२०७३१	५५४३	२६.७	११४६७	५५.३	३४९९	१६.९	७०	०.३	१५२	०.७
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२०८३८	५९०५	२८.३	१३२५७	६३.६	१४७३	७.१	७७	०.४	१२६	०.६
	पुरुष	१२४८०	३५१०	२८.१	८३८०	६७.१	४६७	३.७	४८	०.४	७५	०.६
	महिला	८३५८	२३९५	२८.७	४८७७	५८.४	१००६	१२.०	२९	०.३	५१	०.६
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	७९२५	११५८	१६.३	४६६२	६५.४	१२४५	१७.५	१८	०.३	४२	०.६
	पुरुष	३६६५	६३४	१८.३	२४८७	७१.८	३१८	९.२	१२	०.३	१४	०.४
	महिला	३६६०	५२४	१४.३	२१७५	५९.४	९२७	२५.३	६	०.२	२८	०.८
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	१६३९	६६५	४०.६	७८७	४८.०	१७६	१०.७	२	०.१	९	०.५
	पुरुष	८११	३५१	४३.३	४१५	५१.२	४०	४.९	१	०.१	४	०.५
	महिला	८२८	३१४	३७.९	३७२	४४.९	१३६	१६.४	१	०.१	५	०.६
बहिरा	जम्मा	४५२३	१०७४	२३.७	२७४२	६०.६	६६३	१४.७	१८	०.४	२६	०.६
	पुरुष	२५२५	६५४	२५.९	१६२४	६४.३	२२०	८.७	१३	०.५	१४	०.६
	महिला	१९९८	४२०	२१.०	१११८	५६.०	४४३	२२.२	५	०.३	१२	०.६
सुस्तश्रवण	जम्मा	३८१५	८५७	२२.५	२३१५	६०.७	५९३	१५.५	१२	०.३	३८	१.०
	पुरुष	१९६४	४६९	२३.९	१३०३	६६.३	१६२	८.२	८	०.४	२२	१.१
	महिला	१८५१	३८८	२१.०	१०१२	५४.७	४३१	२३.३	४	०.२	१६	०.९

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक स्थिति									
			अविवाहित		विवाहित		विदुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
			संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	७०४	१६८	२३.९	४२९	६०.९	१००	१४.२	०	०.०	७	१.०
	पुरुष	३७८	९२	२४.३	२४९	६५.९	३५	९.३	०	०.०	२	०.५
	महिला	३२६	७६	२३.३	१८०	५५.२	६५	१९.९	०	०.०	५	१.५
स्वर र बोलाइ	जम्मा	२८६६	१२२४	४२.७	१३५९	४७.४	२३८	८.३	२२	०.८	२३	०.८
	पुरुष	१६६४	७५७	४५.५	७९७	४७.९	७८	४.७	१६	१.०	१६	१.०
	महिला	१२०२	४६७	३८.९	५६२	४६.८	१६०	१३.३	६	०.५	७	०.६
मानसिक वा मनो- सामाजिक	जम्मा	१३६८	७८१	५७.१	४६२	३३.८	७७	५.६	२०	१.५	२८	२.०
	पुरुष	७४०	४८०	६४.९	२०८	२८.१	२७	३.६	११	१.५	१४	१.९
	महिला	६२८	३०१	४७.९	२५४	४०.४	५०	८.०	९	१.४	१४	२.२
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	४७९	२८३	५९.१	१५०	३१.३	३३	६.९	७	१.५	६	१.३
	पुरुष	२२१	१४८	६७.०	५६	२५.३	१०	४.५	५	२.३	२	०.९
	महिला	२५८	१३५	५२.३	९४	३६.४	२३	८.९	२	०.८	४	१.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	जम्मा	१४५	४८	३३.१	८९	६१.४	८	५.५	०	०.०	०	०.०
	पुरुष	८२	३१	३७.८	५०	६१.०	१	१.२	०	०.०	०	०.०
	महिला	६३	१७	२७.०	३९	६१.९	७	११.१	०	०.०	०	०.०
अटिजम्	जम्मा	१८३	६७	३६.६	१००	५४.६	१६	८.७	०	०.०	०	०.०
	पुरुष	७८	४२	५३.८	३०	३८.५	६	७.७	०	०.०	०	०.०
	महिला	१०५	२५	२३.८	७०	६६.७	१०	९.५	०	०.०	०	०.०
बहुअपाङ्गता	जम्मा	३१५५	११४१	३६.२	१६२६	५१.५	३४५	१०.९	१३	०.४	३०	१.०
	पुरुष	१७०१	६६०	३८.८	९१२	५३.६	१०४	६.१	५	०.३	२०	१.२
	महिला	१४५४	४८१	३३.१	७१४	४९.१	२४१	१६.६	८	०.६	१०	०.७
सुदूरपश्चिम												
जम्मा	जम्मा	६३१७६	१५८५७	२५.१	३७८६१	५९.९	८९५०	१४.२	१०६	०.२	४०२	०.६
	पुरुष	३३३७४	९०३४	२७.१	२१८७१	६५.५	२१९५	६.६	६७	०.२	२०७	०.६
	महिला	२९८०२	६८२३	२२.९	१५९९०	५३.७	६७५५	२२.७	३९	०.१	१९५	०.७
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२५२९६	६२९४	२४.९	१६३६७	६४.७	२४८५	९.८	२८	०.१	१२२	०.५
	पुरुष	१४५६९	३६२२	२४.९	१०२१४	७०.१	६५६	४.५	१६	०.१	६१	०.४
	महिला	१०७२७	२६७२	२४.९	६१५३	५७.४	१८२९	१७.१	१२	०.१	६१	०.६
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	११८६४	१४५९	१२.३	७७९५	६५.७	२५३९	२१.४	१२	०.१	५९	०.५
	पुरुष	५४३४	७९६	१४.६	४०९०	७५.३	५१३	९.४	९	०.२	२६	०.५
	महिला	६४३०	६६३	१०.३	३७०५	५७.६	२०२६	३१.५	३	०.०	३३	०.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	२८१०	९८०	३४.९	१४५४	५१.७	३५९	१२.८	३	०.१	१४	०.५
	पुरुष	१३५३	५२३	३८.७	७४७	५५.२	७७	५.७	१	०.१	५	०.४
	महिला	१४५७	४५७	३१.४	७०७	४८.५	२८२	१९.४	२	०.१	९	०.६
बहिरा	जम्मा	४७७५	८२८	१७.३	२९८१	६२.४	९३०	१९.५	८	०.२	२८	०.६
	पुरुष	२४२७	४६८	१९.३	१६७०	६८.८	२६५	१०.९	८	०.३	१६	०.७
	महिला	२३४८	३६०	१५.३	१३११	५५.८	६६५	२८.३	०	०.०	१२	०.५

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	वैवाहिक स्थिति									
			अविवाहित		विवाहित		विदुर/विधवा		पारपाचुके		छुट्टिएको	
			संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
सुस्तश्रवण	जम्मा	५३०७	८५५	१६.१	३३११	६२.४	११०१	२०.७	५	०.१	३५	०.७
	पुरुष	२५८५	४६३	१७.९	१८५३	७१.७	२५३	९.८	१	०.०	१५	०.६
	महिला	२७२२	३९२	१४.४	१४५८	५३.६	८४८	३१.२	४	०.१	२०	०.७
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	९४८	२०२	२१.३	५११	५३.९	२३२	२४.५	०	०.०	३	०.३
	पुरुष	४७४	१०९	२३.०	३०९	६५.२	५३	११.२	०	०.०	३	०.६
	महिला	४७४	९३	१९.६	२०२	४२.६	१७९	३७.८	०	०.०	०	०.०
स्वर र बोलाइ	जम्मा	३२६५	१४२९	४३.८	१४८८	४५.६	३०९	९.५	९	०.३	३०	०.९
	पुरुष	१८४९	८६७	४६.९	८५१	४६.०	१०५	५.७	९	०.५	१७	०.९
	महिला	१४१६	५६२	३९.७	६३७	४५.०	२०४	१४.४	०	०.०	१३	०.९
मानसिक वा मनो- सामाजिक	जम्मा	२३६६	१३१०	५५.४	८२५	३४.९	१६६	७.०	१९	०.८	४६	१.९
	पुरुष	१२६०	७७८	६१.७	४०३	३२.०	४२	३.३	१२	१.०	२५	२.०
	महिला	११०६	५३२	४८.१	४२२	३८.२	१२४	११.२	७	०.६	२१	१.९
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	८५७	५१०	५९.५	२५७	३०.०	७३	८.५	६	०.७	११	१.३
	पुरुष	४२४	२९०	६८.४	१०५	२४.८	२०	४.७	२	०.५	७	१.७
	महिला	४३३	२२०	५०.८	१५२	३५.१	५३	१२.२	४	०.९	४	०.९
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	जम्मा	३६७	७८	२१.३	२५५	६९.५	३१	८.४	०	०.०	३	०.८
	पुरुष	१७९	५१	२८.५	१२०	६७.०	५	२.८	०	०.०	३	१.७
	महिला	१८८	२७	१४.४	१३५	७१.८	२६	१३.८	०	०.०	०	०.०
अटिजम्	जम्मा	२२१	६४	२९.०	१२३	५५.७	३३	१४.९	०	०.०	१	०.५
	पुरुष	७५	३५	४६.७	३३	४४.०	६	८.०	०	०.०	१	१.३
	महिला	१४६	२९	१९.९	९०	६१.६	२७	१८.५	०	०.०	०	०.०
बहुअपाङ्गता	जम्मा	५१००	१८४८	३६.२	२४९४	४८.९	६९२	१३.६	१६	०.३	५०	१.०
	पुरुष	२७४५	१०३२	३७.६	१४७६	५३.८	२००	७.३	९	०.३	२८	१.०
	महिला	२३५५	८१६	३४.६	१०१८	४३.२	४९२	२०.९	७	०.३	२२	०.९

अनुसूची ५: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार पहिलो विवाह गर्दाको उमेर

क्षेत्र/अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	उमेर समूह											उल्लेख नभएको
			दश वर्ष मुनि	१०-१४	१५-१७	१८-२०	२१-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५० र सोभन्दा माथि	
जम्मा														
जम्मा	संख्या	४२३४५८	३७३४	४५३६५	९६२६५	१२७६४८	७६७२९	४९५७१	१५०९५	५०४४	१८३५	४७२	३२३	१३७७
	%	१००.०	०.९	१०.७	२२.७	३०.१	१८.१	११.७	३.६	१.२	०.४	०.१	०.१	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१५३३५९	९९०	१३४५७	३२४४२	४८१४२	३०२३७	१९२२३	५६६५	१८७८	६३४	१५५	१०७	४२९
	%	१००.०	०.६	८.८	२१.२	३१.४	१९.७	१२.५	३.७	१.२	०.४	०.१	०.१	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	९३२४६	११४५	१२९१४	२३३३७	२६५५३	१५१६४	९६५१	२९१६	८९८	२९७	८०	५२	२३९
	%	१००.०	१.२	१३.८	२५.०	२८.५	१६.३	१०.४	३.१	१.०	०.३	०.१	०.१	०.३
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१७२८१	१२६	१६८९	४०६०	५२९१	३१७८	२०३२	५८२	१७३	५९	२१	१०	६०
	%	१००.०	०.७	९.८	२३.५	३०.६	१८.४	११.८	३.४	१.०	०.३	०.१	०.१	०.३
बहिरा	संख्या	३८९३२	३९८	४५७९	९२०९	११४५२	६४३३	४४३९	१४४४	४९५	२११	५६	४५	१७१
	%	१००.०	१.०	११.८	२३.७	२९.४	१६.५	११.४	३.७	१.३	०.५	०.१	०.१	०.४
सुस्तश्रवण	संख्या	४१७६६	५४१	५२३६	९६९३	११७१४	७९९३	४७७७	१५८१	५७७	२०५	५३	५३	१४३
	%	१००.०	१.३	१२.५	२३.२	२८.०	१७.२	११.४	३.८	१.४	०.५	०.१	०.१	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	७२०६	९७	९३८	१७३७	२०७१	१२३६	७५५	२०५	९५	३३	१०	६	२३
	%	१००.०	१.३	१३.०	२४.१	२८.७	१७.२	१०.५	२.८	१.३	०.५	०.१	०.१	०.३
स्वर र बोलाइ	संख्या	२०१४८	६१	१३५२	३८९६	६२५३	३९५५	२८७७	१०२५	३७९	१७७	५६	१९	९८
	%	१००.०	०.३	६.७	१९.३	३१.०	१९.६	१४.३	५.१	१.९	०.९	०.३	०.१	०.५
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	११३९२	७८	१०८६	२५६५	३५९२	२१६७	१३०५	३६०	१२२	४०	३	२	७२
	%	१००.०	०.७	९.५	२२.५	३१.५	१९.०	११.५	३.२	१.१	०.४	०.०	०.०	०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३४१४	२९	४१९	८६५	१०१८	५२९	३६९	९७	३८	१६	३	६	२५
	%	१००.०	०.८	१२.३	२५.३	२९.८	१५.५	१०.८	२.८	१.१	०.५	०.१	०.२	०.७
	संख्या	३६५०	१८	३४५	८३६	११९५	६९५	४२१	९५	२७	१०	१	२	५

क्षेत्र/अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	उमेर समूह											उल्लेख नभएको
			दश वर्ष मुनि	१०-१४	१५-१७	१८-२०	२१-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५० र सोभन्दा माथि	
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	%	१००.०	०.५	९.५	२२.९	३२.७	१९.०	११.५	२.६	०.७	०.३	०.०	०.१	०.१
अटिजम्	संख्या	१८०७	२२	२३१	५५६	५७१	२५१	१२६	२८	११	१	१	१	८
	%	१००.०	१.२	१२.८	३०.८	३१.६	१३.९	७.०	१.५	०.६	०.१	०.१	०.१	०.४
बहुअपाङ्गता	संख्या	३१२५७	२२९	३११९	७०६९	९७९६	५६९१	३५९६	१०९७	३५१	१५२	३३	२०	१०४
	%	१००.०	०.७	१०.०	२२.६	३१.३	१८.२	११.५	३.५	१.१	०.५	०.१	०.१	०.३
पुरूष														
जम्मा	संख्या	२२४१६१	६३१	१११८२	३४१३२	६९८६९	५२६४१	३७२९१	११८४४	३८९९	१३९८	३७३	२५१	६५०
	%	१००.०	०.३	५.०	१५.२	३१.२	२३.५	१६.६	५.३	१.७	०.६	०.२	०.१	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	९१५५४	२११	३८९२	१३१७५	२९२७५	२२३९४	१५४७४	४६६८	१५१५	५१७	१२९	८९	२१५
	%	१००.०	०.२	४.३	१४.४	३२.०	२४.५	१६.९	५.१	१.७	०.६	०.१	०.१	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	४४३७५	१४६	२७१५	७४९८	१३५२८	९८८५	७१६३	२३१८	७०२	२२४	६२	४१	९३
	%	१००.०	०.३	६.१	१६.९	३०.५	२२.३	१६.१	५.२	१.६	०.५	०.१	०.१	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	८१८७	२०	३५२	११६४	२५२६	१९७७	१४७६	४४१	१४०	३९	१६	८	२८
	%	१००.०	०.२	४.३	१४.२	३०.९	२४.१	१८.०	५.४	१.७	०.५	०.२	०.१	०.३
बहिरा	संख्या	१९८९७	७१	११९४	३२४७	६१४९	४३२६	३१३४	१०८९	३७२	१५८	४२	३६	७९
	%	१००.०	०.४	६.०	१६.३	३०.९	२१.७	१५.८	५.५	१.९	०.८	०.२	०.२	०.४
सुस्तश्रवण	संख्या	२०७९१	८७	१२३९	३२९०	६०१२	४६९८	३४८६	१२१७	४५६	१६१	३९	४१	६५
	%	१००.०	०.४	६.०	१५.८	२८.९	२२.६	१६.८	५.९	२.२	०.८	०.२	०.२	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	३७६९	२१	२२९	६२८	११५५	८८९	५५१	१७३	६९	२४	१०	६	१४
	%	१००.०	०.६	६.१	१६.७	३०.६	२३.६	१४.६	४.६	१.८	०.६	०.३	०.२	०.४
स्वर र बोलाइ	संख्या	१०९०५	१६	३७५	१४७७	३३३१	२५६१	१९४२	७३३	२५६	११५	३७	११	५१
	%	१००.०	०.१	३.४	१३.५	३०.५	२३.५	१७.८	६.७	२.३	१.१	०.३	०.१	०.५
	संख्या	५१३०	७	२०७	७१४	१६२९	१३४१	८५७	२३०	७६	२४	३	०	४२

क्षेत्र/अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	उमेर समूह											उल्लेख नभएको
			दश वर्ष मुनि	१०-१४	१५-१७	१८-२०	२१-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५० र सोभन्दा माथि	
मानसिक वा मनोसामाजिक	%	१००.०	०.१	४.०	१३.९	३१.८	२६.१	१६.७	४.५	१.५	०.५	०.१	०.०	०.८
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१३३५	५	७४	२०९	४६३	२८१	२०४	६०	१६	११	३	०	९
	%	१००.०	०.४	५.५	१५.७	३४.७	२१.०	१५.३	४.५	१.२	०.८	०.२	०.०	०.७
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	१५८१	१	६१	२२३	४९५	४०४	२९३	७१	२१	८	१	२	१
	%	१००.०	०.१	३.९	१४.१	३१.३	२५.६	१८.५	४.५	१.३	०.५	०.१	०.१	०.१
अटिजम्	संख्या	४५८	१	३०	८९	१५५	९७	६४	९	६	०	१	१	५
	%	१००.०	०.२	६.६	१९.४	३३.८	२१.२	१४.०	२.०	१.३	०.०	०.२	०.२	१.१
बहुअपाङ्गता	संख्या	१६१७९	४५	८१४	२४१८	५१५१	३७८८	२६४७	८३५	२७०	११७	३०	१६	४८
	%	१००.०	०.३	५.०	१४.९	३१.८	२३.४	१६.४	५.२	१.७	०.७	०.२	०.१	०.३
महिला														
जम्मा	संख्या	१९९२९७	३१०३	३४१८३	६२१३३	५७७७९	२४०८८	१२२८०	३२५१	११४५	४३७	९९	७२	७२७
	%	१००.०	१.६	१७.२	३१.२	२९.०	१२.१	६.२	१.६	०.६	०.२	०.०	०.०	०.४
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	६१८०५	७७९	९५६५	१९२६७	१८८६७	७८४३	३७४९	९९७	३६३	११७	२६	१८	२१४
	%	१००.०	१.३	१५.५	३१.२	३०.५	१२.७	६.१	१.६	०.६	०.२	०.०	०.०	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	४८८७१	९९९	१०१९९	१५८३९	१३०२५	५२७९	२४८८	५९८	१९६	७३	१८	११	१४६
	%	१००.०	२.०	२०.९	३२.४	२६.७	१०.८	५.१	१.२	०.४	०.१	०.०	०.०	०.३
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	९०९४	१०६	१३३७	२८९६	२७६५	१२०१	५५६	१४१	३३	२०	५	२	३२
	%	१००.०	१.२	१४.७	३१.८	३०.४	१३.२	६.१	१.६	०.४	०.२	०.१	०.०	०.४
बहिरा	संख्या	१९०३५	३२७	३३८५	५९६२	५३०३	२१०७	१३०५	३५५	१२३	५३	१४	९	९२
	%	१००.०	१.७	१७.८	३१.३	२७.९	११.१	६.९	१.९	०.६	०.३	०.१	०.०	०.५
सुस्तश्रवण	संख्या	२०९७५	४५४	३९९७	६४०३	५७०२	२४९५	१२९१	३६४	१२१	४४	१४	१२	७८
	%	१००.०	२.२	१९.१	३०.५	२७.२	११.९	६.२	१.७	०.६	०.२	०.१	०.१	०.४
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	३४३७	७६	७०९	११०९	९१६	३४७	२०४	३२	२६	९	०	०	९

क्षेत्र/अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	उमेर समूह											उल्लेख नभएको
			दश वर्ष मुनि	१०-१४	१५-१७	१८-२०	२१-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५० र सोभन्दा माथि	
	%	१००.०	२.२	२०.६	३२.३	२६.७	१०.१	५.९	०.९	०.८	०.३	०.०	०.०	०.३
स्वर र बोलाइ	संख्या	९२४३	४५	९७७	२४१९	२९२२	१३९४	९३५	२९२	१२३	६२	१९	८	४७
	%	१००.०	०.५	१०.६	२६.२	३१.६	१५.१	१०.१	३.२	१.३	०.७	०.२	०.१	०.५
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	६२६२	७१	८७९	१८५१	१९६३	८२६	४४८	१३०	४६	१६	०	२	३०
	%	१००.०	१.१	१४.०	२९.६	३१.३	१३.२	७.२	२.१	०.७	०.३	०.०	०.०	०.५
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	२०७९	२४	३४५	६५६	५५५	२४८	१६५	३७	२२	५	०	६	१६
	%	१००.०	१.२	१६.६	३१.६	२६.७	११.९	७.९	१.८	१.१	०.२	०.०	०.३	०.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	२०६९	१७	२८४	६१३	७००	२९१	१२८	२४	६	२	०	०	४
	%	१००.०	०.८	१३.७	२९.६	३३.८	१४.१	६.२	१.२	०.३	०.१	०.०	०.०	०.२
अटिजम्	संख्या	१३४९	२१	२०१	४६७	४१६	१५४	६२	१९	५	१	०	०	३
	%	१००.०	१.६	१४.९	३४.६	३०.८	११.४	४.६	१.४	०.४	०.१	०.०	०.०	०.२
बहुअपाङ्गता	संख्या	१५०७८	१८४	२३०५	४६५१	४६४५	१९०३	९४९	२६२	८१	३५	३	४	५६
	%	१००.०	१.२	१५.३	३०.८	३०.८	१२.६	६.३	१.७	०.५	०.२	०.०	०.०	०.४

अनुसूची ६: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार साक्षरतादर

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
नेपाल							
जम्मा	जम्मा	६२१४२३	३११६३०	४५४२	३०४७९५	४५६	५०.१
	पुरुष	३३६९३६	२०२०५४	२३६१	१३२२८२	२३९	६०.०
	महिला	२८४४८७	१०९५७६	२१८१	१७२५१३	२१७	३८.५
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२२७०७९	१३५९५१	१५२७	८९४९६	१०५	५९.९
	पुरुष	१३३९९८	९१४९९	८००	४१६४६	५३	६८.३
	महिला	९३०८१	४४४५२	७२७	४७८५०	५२	४७.८
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	१०९४३३	४८७९५	१०६२	५९५५०	२६	४४.६
	पुरुष	५३१५०	३१६३७	५१७	२०९८६	१०	५९.५
	महिला	५६२८३	१७१५८	५४५	३८५६४	१६	३०.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	३०८७७	१९५६०	१४०	१११६२	१५	६३.३
	पुरुष	१५५३१	१०९२७	६७	४५३०	७	७०.४
	महिला	१५३४६	८६३३	७३	६६३२	८	५६.३
बहिरा	जम्मा	५०५२९	२०३९३	३६९	२९७३४	३३	४०.४
	पुरुष	२६४२६	१३३५५	२१५	१२८३९	१७	५०.५
	महिला	२४१०३	७०३८	१५४	१६८९५	१६	२९.२
सुस्तश्रवण	जम्मा	५१०४६	२११८७	६१७	२९२२५	१७	४१.५
	पुरुष	२५८४३	१४०४१	३४०	११४५८	४	५४.३
	महिला	२५२०३	७१४६	२७७	१७७६७	१३	२८.४
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	९६४९	४३३०	७१	५२३७	११	४४.९
	पुरुष	५०८९	२८५३	३६	२१९४	६	५६.१
	महिला	४५६०	१४७७	३५	३०४३	५	३२.४
स्वर र बोलाइ	जम्मा	४०६७७	१५७९०	२०८	२४६१७	६२	३८.८
	पुरुष	२३०७५	१०२६७	१२६	१२६४७	३५	४४.५
	महिला	१७६०२	५५२३	८२	११९७०	२७	३१.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	जम्मा	२७७६७	१२८७०	१४०	१४६६१	९६	४६.३
	पुरुष	१४८१२	७९८८	५९	६७०८	५७	५३.९
	महिला	१२९५५	४८८२	८१	७९५३	३९	३७.७
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	१११३४	२२७०	६६	८७७३	२५	२०.४
	पुरुष	५७२५	१३०८	४१	४३६१	१५	२२.८
	महिला	५४०९	९६२	२५	४४१२	१०	१७.८

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	जम्मा	४७४७	३१३६	२८	१५८१	२	६६.१
	पुरुष	२२६३	१७३६	६	५२१	०	७६.७
	महिला	२४८४	१४००	२२	१०६०	२	५६.४
अटिजम्	जम्मा	३८१५	११५९	३४	२६११	११	३०.४
	पुरुष	१६९४	६५८	१३	१०१७	६	३८.८
	महिला	२१२१	५०१	२१	१५९४	५	२३.६
बहुअपाङ्गता	जम्मा	५४६७०	२६१८९	२८०	२८१४८	५३	४७.९
	पुरुष	२९३३०	१५७८५	१४१	१३३७५	२९	५३.८
	महिला	२५३४०	१०४०४	१३९	१४७७३	२४	४१.१
कोशी							
जम्मा	जम्मा	११२९६१	५८१२८	५५७	५४२६९	७	५१.५
	पुरुष	६०९७७	३७३६४	२९९	२३३१२	२	६१.३
	महिला	५१९८४	२०७६४	२५८	३०९५७	५	३९.९
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	३८३०३	२३६४२	१७१	१४४८८	२	६१.७
	पुरुष	२२४०५	१५७५६	१००	६५४९	०	७०.३
	महिला	१५८९८	७८८६	७१	७९३९	२	४९.६
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	१९०९५	९५६८	१२४	९४०३	०	५०.१
	पुरुष	९३५८	६१३१	५६	३१७१	०	६५.५
	महिला	९७३७	३४३७	६८	६२३२	०	३५.३
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	५५९८	३९११	१९	१६६८	०	६९.९
	पुरुष	२८४१	२१५३	७	६८१	०	७५.८
	महिला	२७५७	१७५८	१२	९८७	०	६३.८
बहिरा	जम्मा	९००६	३५०७	४९	५४५०	०	३८.९
	पुरुष	४७१९	२२९९	२९	२३९१	०	४८.७
	महिला	४२८७	१२०८	२०	३०५९	०	२८.२
सुस्तश्रवण	जम्मा	११०४६	४६२३	९६	६३२६	१	४१.९
	पुरुष	५८४६	३१९४	५५	२५९७	०	५४.६
	महिला	५२००	१४२९	४१	३७२९	१	२७.५
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	१८९९	९२२	१३	९६४	०	४८.६
	पुरुष	१०१७	६२७	५	३८५	०	६१.७
	महिला	८८२	२९५	८	५७९	०	३३.४

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिंग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
स्वर र बोलाइ	जम्मा	८३६८	३१०३	३०	५२३४	१	३७.१
	पुरुष	४६२९	१९९६	१८	२६१४	१	४३.१
	महिला	३७३९	११०७	१२	२६२०	०	२९.६
मानसिक वा मनोसामाजिक	जम्मा	५४८४	२६५२	१७	२८१५	०	४८.४
	पुरुष	२८१९	१५८३	७	१२२९	०	५६.२
	महिला	२६६५	१०६९	१०	१५८६	०	४०.१
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	२२१७	३६५	५	१८४५	२	१६.५
	पुरुष	१०९८	२०६	३	८८८	१	१८.८
	महिला	१११९	१५९	२	९५७	१	१४.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	जम्मा	८२७	५८३	४	२४०	०	७०.५
	पुरुष	३९४	३१०	०	८४	०	७८.७
	महिला	४३३	२७३	४	१५६	०	६३.०
अटिजम्	जम्मा	७१४	२०८	४	५०२	०	२९.१
	पुरुष	२८७	११२	०	१७५	०	३९.०
	महिला	४२७	९६	४	३२७	०	२२.५
बहुअपाङ्गता	जम्मा	१०४०४	५०४४	२५	५३३४	१	४८.५
	पुरुष	५५६४	२९९७	१९	२५४८	०	५३.९
	महिला	४८४०	२०४७	६	२७८६	१	४२.३
मधेस							
जम्मा	जम्मा	८५३३३	३६०३१	२६०	४८९७९	६३	४२.२
	पुरुष	४८५७७	२४५७७	१५०	२३८०९	४१	५०.६
	महिला	३६७५६	११४५४	११०	२५१७०	२२	३१.२
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	३१४४९	१५६१८	१००	१५७२३	८	४९.७
	पुरुष	१९७७०	११०७४	५४	८६३८	४	५६.०
	महिला	११६७९	४५४४	४६	७०८५	४	३८.९
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	१५६०५	५२६८	४९	१०२८८	०	३३.८
	पुरुष	७७९७	३७४३	२६	४०२८	०	४८.०
	महिला	७८०८	१५२५	२३	६२६०	०	१९.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	६२३०	३५५६	२१	२६५२	१	५७.१
	पुरुष	३१५३	२०३४	११	११०७	१	६४.५
	महिला	३०७७	१५२२	१०	१५४५	०	४९.५

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिंग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
बहिरा	जम्मा	५७७९	१९६९	१६	३७९४	०	३४.१
	पुरुष	२९८३	१३२७	१०	१६४६	०	४४.५
	महिला	२७९६	६४२	६	२१४८	०	२३.०
सुस्तश्रवण	जम्मा	३१२९	१०३१	१६	२०८२	०	३२.९
	पुरुष	१६०४	७२२	१५	८६७	०	४५.०
	महिला	१५२५	३०९	१	१२१५	०	२०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	१२७१	४६७	५	७९९	०	३६.७
	पुरुष	७२३	३४२	३	३७८	०	४७.३
	महिला	५४८	१२५	२	४२१	०	२२.८
स्वर र बोलाइ	जम्मा	६११२	२०२४	२१	४०६५	२	३३.१
	पुरुष	३७४८	१४०७	१६	२३२४	१	३७.५
	महिला	२३६४	६१७	५	१७४१	१	२६.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	जम्मा	३८३१	१२६१	७	२५११	५२	३२.९
	पुरुष	२२७६	८९९	४	१३३८	३५	३९.५
	महिला	१५५५	३६२	३	११७३	१७	२३.३
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	१७२५	२०३	५	१५१७	०	११.८
	पुरुष	९२२	११७	३	८०२	०	१२.७
	महिला	८०३	८६	२	७१५	०	१०.७
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	जम्मा	९१७	४४६	४	४६७	०	४८.६
	पुरुष	४४३	२६७	२	१७४	०	६०.३
	महिला	४७४	१७९	२	२९३	०	३७.८
अटिजम्	जम्मा	५७६	१००	२	४७४	०	१७.४
	पुरुष	२४१	६३	०	१७८	०	२६.१
	महिला	३३५	३७	२	२९६	०	११.०
बहुअपाङ्गता	जम्मा	८७०९	४०८८	१४	४६०७	०	४६.९
	पुरुष	४९१७	२५८२	६	२३२९	०	५२.५
	महिला	३७९२	१५०६	८	२२७८	०	३९.७
बागमती							
जम्मा	जम्मा	१२०४४७	६२१८८	८६१	५७३८५	१३	५१.६
	पुरुष	६३८५८	३९१४०	४४३	२४२६६	९	६१.३
	महिला	५६५८९	२३०४८	४१८	३३११९	४	४०.७

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	४१७४१	२५१०४	२९०	१६३४२	५	६०.१
	पुरुष	२३८३८	१६३९५	१५०	७२८८	५	६८.८
	महिला	१७९०३	८७०९	१४०	९०५४	०	४८.६
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	२२१९०	१०७६२	२०२	११२२६	०	४८.५
	पुरुष	१०७९८	६७०५	९५	३९९८	०	६२.१
	महिला	११३९२	४०५७	१०७	७२२८	०	३५.६
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	६१६७	४२१६	२९	१९२२	०	६८.४
	पुरुष	३०७५	२३१६	१४	७४५	०	७५.३
	महिला	३०९२	१९००	१५	११७७	०	६१.४
बहिरा	जम्मा	९२७१	३८९३	६६	५३११	१	४२.०
	पुरुष	४९२४	२५४२	४०	२३४१	१	५१.६
	महिला	४३४७	१३५१	२६	२९७०	०	३१.१
सुस्तश्रवण	जम्मा	१०६३९	४२७०	११९	६२४९	१	४०.१
	पुरुष	५३६१	२८३५	६८	२४५८	०	५२.९
	महिला	५२७८	१४३५	५१	३७९१	१	२७.२
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	१८२४	७५८	११	१०५५	०	४१.६
	पुरुष	९४९	५०७	५	४३७	०	५३.४
	महिला	८७५	२५१	६	६१८	०	२८.७
स्वर र बोलाइ	जम्मा	७१९६	२८४६	३१	४३१९	०	३९.५
	पुरुष	३९६९	१८०५	१७	२१४७	०	४५.५
	महिला	३२२७	१०४१	१४	२१७२	०	३२.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	जम्मा	५६२२	२७३४	२५	२८६१	२	४८.६
	पुरुष	२८४१	१६०५	१०	१२२६	०	५६.५
	महिला	२७८१	११२९	१५	१६३५	२	४०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	२२११	४५८	१७	१७३५	१	२०.७
	पुरुष	११०९	२६६	११	८३१	१	२४.०
	महिला	११०२	१९२	६	९०४	०	१७.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	जम्मा	१३०५	९७०	७	३२८	०	७४.३
	पुरुष	६१७	५२७	२	८८	०	८५.४
	महिला	६८८	४४३	५	२४०	०	६४.४

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिंग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
अटिजम्	जम्मा	१०२०	३७८	१३	६२८	१	३७.१
	पुरुष	४९०	२२०	७	२६२	१	४४.९
	महिला	५३०	१५८	६	३६६	०	२९.८
बहुअपाङ्गता	जम्मा	११२६१	५७९९	५१	५४०९	२	५१.५
	पुरुष	५८८७	३४१७	२४	२४४५	१	५८.०
	महिला	५३७४	२३८२	२७	२९६४	१	४४.३
गण्डकी							
जम्मा	जम्मा	७०२८९	३४८४६	८८९	३४३६९	१८५	४९.६
	पुरुष	३७४८३	२२५४९	४६८	१४३८२	८४	६०.२
	महिला	३२८०६	१२२९७	४२१	१९९८७	१०१	३७.५
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२३२१७	१४३१४	२६०	८६०४	३९	६१.७
	पुरुष	१३५७३	९६२६	१४२	३७८७	१८	७०.९
	महिला	९६४४	४६८८	११८	४८१७	२१	४८.६
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	१२०५४	५९४६	२२०	५८७८	१०	४९.३
	पुरुष	५९१९	३७६५	१०८	२०४०	६	६३.६
	महिला	६१३५	२१८१	११२	३८३८	४	३५.६
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	२४१७	१४२३	२०	९६५	९	५८.९
	पुरुष	१२०१	७९३	८	३९७	३	६६.०
	महिला	१२१६	६३०	१२	५६८	६	५१.८
बहिरा	जम्मा	७५९६	३०४५	८९	४४३९	२३	४०.१
	पुरुष	३९५०	२०२६	४७	१८६६	११	५१.३
	महिला	३६४६	१०१९	४२	२५७३	१२	२७.९
सुस्तश्रवण	जम्मा	७२४७	२९११	१४६	४१७९	११	४०.२
	पुरुष	३५३४	१९०३	७५	१५५३	३	५३.८
	महिला	३७१३	१००८	७१	२६२६	८	२७.१
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	११२४	५१९	१३	५८८	४	४६.२
	पुरुष	५७३	३२७	६	२३८	२	५७.१
	महिला	५५१	१९२	७	३५०	२	३४.८
स्वर र बोलाइ	जम्मा	५२९७	१९३४	४७	३२८२	३४	३६.५
	पुरुष	२८५०	१२२४	२७	१५७८	२१	४२.९
	महिला	२४४७	७१०	२०	१७०४	१३	२९.०

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिंग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
मानसिक वा मनोसामाजिक	जम्मा	३८१३	१९५१	२९	१८१२	२१	५१.२
	पुरुष	१९६८	११८२	१२	७६७	७	६०.१
	महिला	१८४५	७६९	१७	१०४५	१४	४१.७
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	१३३०	३४९	१३	९५६	१२	२६.२
	पुरुष	६७३	२०२	१०	४५५	६	३०.०
	महिला	६५७	१४७	३	५०१	६	२२.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	जम्मा	२२४	१६३	१	५८	२	७२.८
	पुरुष	११५	९४	०	२१	०	८१.७
	महिला	१०९	६९	१	३७	२	६३.३
अटिजम्	जम्मा	३४४	१०५	३	२३३	३	३०.५
	पुरुष	१५५	५४	१	९९	१	३४.८
	महिला	१८९	५१	२	१३४	२	२७.०
बहुअपाङ्गता	जम्मा	५६२६	२१८६	४८	३३७५	१७	३८.९
	पुरुष	२९७२	१३५३	३२	१५८१	६	४५.५
	महिला	२६५४	८३३	१६	१७९४	११	३१.४
लुम्बिनी							
जम्मा	जम्मा	११५१०५	६०३०३	१०३०	५३६८१	९१	५२.४
	पुरुष	६२५४५	३८७७५	५२६	२३१९०	५४	६२.०
	महिला	५२५६०	२१५२८	५०४	३०४९१	३७	४१.०
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	४२७२५	२६९७८	३२९	१५३९५	२३	६३.१
	पुरुष	२५४११	१८०६८	१६३	७९६७	१३	७१.१
	महिला	१७३१४	८९१०	१६६	८२२८	१०	५१.५
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	२१०२६	९२१८	२७२	११५२९	७	४३.८
	पुरुष	१०११४	५९५३	१३४	४०२६	१	५८.९
	महिला	१०९१२	३२६५	१३८	७५०३	६	२९.९
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	५२८२	३३८८	२४	१८६८	२	६४.१
	पुरुष	२७३८	१९०९	१४	८१३	२	६९.७
	महिला	२५४४	१४७९	१०	१०५५	०	५८.१
बहिरा	जम्मा	९१८६	४००७	७६	५०९८	५	४३.६
	पुरुष	४६८२	२५१६	४१	२१२१	४	५३.७
	महिला	४५०४	१४९१	३५	२९७७	१	३३.१

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिंग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
सुस्तश्रवण	जम्मा	९५३१	४१७९	१३७	५२११	४	४३.८
	पुरुष	४७६७	२६६६	७८	२०२२	१	५५.९
	महिला	४७६४	१५१३	५९	३१८९	३	३१.८
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	१७५३	८४०	१५	८९४	४	४७.९
	पुरुष	९१३	५२३	८	३८०	२	५७.३
	महिला	८४०	३१७	७	५१४	२	३७.७
स्वर र बोलाइ	जम्मा	६९६०	३०६८	३८	३८५३	११	४४.१
	पुरुष	३९८८	१९९६	२४	१९६४	४	५०.१
	महिला	२९७२	१०७२	१४	१८७९	७	३६.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	जम्मा	५१२३	२४००	३८	२६७८	७	४६.८
	पुरुष	२८२१	१५३१	१९	१२६४	७	५४.३
	महिला	२३०२	८६९	१९	१४१४	०	३७.७
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	२२०२	५६३	१२	१६२१	६	२५.६
	पुरुष	१२१५	३२०	७	८८५	३	२६.३
	महिला	९८७	२४३	५	७३६	३	२४.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	जम्मा	९२४	६१३	९	३०२	०	६६.३
	पुरुष	४११	३२३	१	८७	०	७८.६
	महिला	५१३	२९०	८	२१५	०	५६.५
अटिजम्	जम्मा	६६१	२०७	७	४४२	५	३१.३
	पुरुष	३०८	११९	४	१८१	४	३८.६
	महिला	३५३	८८	३	२६१	१	२४.९
बहुअपाङ्गता	जम्मा	९७३२	४८४२	७३	४८००	१७	४९.८
	पुरुष	५१७७	२८५१	३३	२२८०	१३	५५.१
	महिला	४५५५	१९९१	४०	२५२०	४	४३.७
कर्णाली							
जम्मा	जम्मा	५०३०२	२६७६०	३८५	२३१०३	५४	५३.२
	पुरुष	२७९९२	१७५६४	१९५	१०२०३	३०	६२.७
	महिला	२२३१०	९१९६	१९०	१२९००	२४	४१.२
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२२६०४	१४२०४	१५४	८२३२	१४	६२.८
	पुरुष	१३४७६	९६२४	७९	३७६६	७	७१.४
	महिला	९१२८	४५८०	७५	४४६६	७	५०.२

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिंग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	७३५९	३२३०	६२	४०६३	४	४३.९
	पुरुष	३५९१	२०८३	३२	१४७५	१	५८.०
	महिला	३७६८	११४७	३०	२५८८	३	३०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	१९५४	११७०	८	७७३	३	५९.९
	पुरुष	९४९	६३७	५	३०६	१	६७.१
	महिला	१००५	५३३	३	४६७	२	५३.०
बहिरा	जम्मा	४७३३	२०२६	४०	२६६३	४	४२.८
	पुरुष	२६३६	१३५०	२६	१२५९	१	५१.२
	महिला	२०९७	६७६	१४	१४०४	३	३२.२
सुस्तश्रवण	जम्मा	३९७५	१८७३	४६	२०५६	०	४७.१
	पुरुष	२०५३	१२०८	१९	८२६	०	५८.८
	महिला	१९२२	६६५	२७	१२३०	०	३४.६
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	७६५	३७६	२	३८५	२	४९.२
	पुरुष	४०६	२३५	२	१६८	१	५७.९
	महिला	३५९	१४१	०	२१७	१	३९.३
स्वर र बोलाइ	जम्मा	३१२८	१२८५	१९	१८१२	१२	४१.१
	पुरुष	१८१८	८४८	११	९५१	८	४६.६
	महिला	१३१०	४३७	८	८६१	४	३३.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	जम्मा	१४४४	६८३	९	७४७	५	४७.३
	पुरुष	७८१	४२२	३	३५३	३	५४.०
	महिला	६६३	२६१	६	३९४	२	३९.४
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	५१४	१०७	७	३९८	२	२०.८
	पुरुष	२३८	५९	५	१७२	२	२४.८
	महिला	२७६	४८	२	२२६	०	१७.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	जम्मा	१६४	९७	२	६५	०	५९.१
	पुरुष	९५	६३	१	३१	०	६६.३
	महिला	६९	३४	१	३४	०	४९.३
अटिजम्	जम्मा	२३६	८१	२	१५२	१	३४.३
	पुरुष	१०७	४७	०	६०	०	४३.९
	महिला	१२९	३४	२	९२	१	२६.४

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिंग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
बहुअपाङ्गता	जम्मा	३४२६	१६२८	३४	१७५७	७	४७.५
	पुरुष	१८४२	९८८	१२	८३६	६	५३.६
	महिला	१५८४	६४०	२२	९२१	१	४०.४
सुदूरपश्चिम							
जम्मा	जम्मा	६६९८६	३३३७४	५६०	३३००९	४३	४९.८
	पुरुष	३५५०४	२२०८५	२८०	१३१२०	१९	६२.२
	महिला	३१४८२	११२८९	२८०	१९८८९	२४	३५.९
शारीरिक अपाङ्गता	जम्मा	२७०४०	१६०९१	२२३	१०७१२	१४	५९.५
	पुरुष	१५५२५	१०९५६	११२	४४५१	६	७०.६
	महिला	११५१५	५१३५	१११	६२६१	८	४४.६
न्यून दृष्टियुक्त	जम्मा	१२१०४	४८०३	१३३	७१६३	५	३९.७
	पुरुष	५५७३	३२५७	६६	२२४८	२	५८.४
	महिला	६५३१	१५४६	६७	४९१५	३	२३.७
पूर्ण दृष्टिविहीन	जम्मा	३२२९	१८९६	१९	१३१४	०	५८.७
	पुरुष	१५७४	१०८५	८	४८१	०	६८.९
	महिला	१६५५	८११	११	८३३	०	४९.०
बहिरा	जम्मा	४९५८	१९४६	३३	२९७९	०	३९.२
	पुरुष	२५३२	१२९५	२२	१२१५	०	५१.१
	महिला	२४२६	६५१	११	१७६४	०	२६.८
सुस्तश्रवण	जम्मा	५४७९	२३००	५७	३१२२	०	४२.०
	पुरुष	२६७८	१५१३	३०	११३५	०	५६.५
	महिला	२८०१	७८७	२७	१९८७	०	२८.१
श्रवण दृष्टिविहीन	जम्मा	१०१३	४४८	१२	५५२	१	४४.२
	पुरुष	५०८	२९२	७	२०८	१	५७.५
	महिला	५०५	१५६	५	३४४	०	३०.९
स्वर र बोलाइ	जम्मा	३६१६	१५३०	२२	२०६२	२	४२.३
	पुरुष	२०७३	९९१	१३	१०६९	०	४७.८
	महिला	१५४३	५३९	९	९९३	२	३४.९
मानसिक वा मनोसामाजिक	जम्मा	२४५०	११८९	१५	१२३७	९	४८.५
	पुरुष	१३०६	७६६	४	५३१	५	५८.७
	महिला	११४४	४२३	११	७०६	४	३७.०

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	लिङ्ग	जम्मा	पढ्न लेख्न				साक्षरता दर
			दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न लेख्न नजानेको	नखुलेको	
बौद्धिक अपाङ्गता	जम्मा	९३५	२२५	७	७०१	२	२४.१
	पुरुष	४७०	१३८	२	३२८	२	२९.४
	महिला	४६५	८७	५	३७३	०	१८.७
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	जम्मा	३८६	२६४	१	१२१	०	६८.४
	पुरुष	१८८	१५२	०	३६	०	८०.९
	महिला	१९८	११२	१	८५	०	५६.६
अटिजम्	जम्मा	२६४	८०	३	१८०	१	३०.३
	पुरुष	१०६	४३	१	६२	०	४०.६
	महिला	१५८	३७	२	११८	१	२३.४
बहुअपाङ्गता	जम्मा	५५१२	२६०२	३५	२८६६	९	४७.२
	पुरुष	२९७१	१५९७	१५	१३५६	३	५३.८
	महिला	२५४१	१००५	२०	१५१०	६	३९.६

अनुसूची ७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार उत्तीर्ण गरेको तह

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ %	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
नेपाल													
जम्मा	संख्या	३१२५९८	१११६६	१०७२९६	६०९६४	४५१०५	२५५२०	२८१९९	९९४१	४७४४	६०८	१३७२०	५३३५
	%	१००.०	३.६	३४.३	१९.५	१४.४	८.२	९.०	३.२	१.५	०.२	४.४	१.७
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१३६१७६	५०३६	४४०९८	२६६४०	२१०९७	११८०३	१३९७५	४५६०	२१८६	२०२	४७४९	१८३०
	%	१००.०	३.७	३२.४	१९.६	१५.५	८.७	१०.३	३.३	१.६	०.१	३.५	१.३
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	४९०९७	७३८	१५८७२	८६२८	६६६४	४४८१	४७३९	२२७९	११३७	११८	३४१३	१०२८
	%	१००.०	१.५	३२.३	१७.६	१३.६	९.१	९.७	४.६	२.३	०.२	७.०	२.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१९६०४	१३२४	६७९८	३७५६	२६८२	१४८१	१९२४	७३३	३६५	१७	३४१	१८३
	%	१००.०	६.८	३४.७	१९.२	१३.७	७.६	९.८	३.७	१.९	०.१	१.७	०.९३
बहिरा	संख्या	२०४००	४७९	७८०८	४२४८	२९००	१४८१	१२३५	४०५	१५७	४७	११७१	४६९
	%	१००.०	२.३	३८.३	२०.८	१४.२	७.३	६.१	२.०	०.८	०.२	५.७	२.३
सुस्तश्रवण	संख्या	२१२७४	३८२	८२७४	४११९	२६४८	१५४४	१३२४	४३५	२४३	७४	१७३६	४९५
	%	१००.०	१.८	३८.९	१९.४	१२.४	७.३	६.२	२.०	१.१	०.३	८.२	२.३
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४२९६	१९८	१५५५	८४०	५८२	३७५	३२७	९३	३८	८	२०९	७१
	%	१००.०	४.६	३६.२	१९.६	१३.५	८.७	७.६	२.२	०.९	०.२	४.९	१.७
स्वर र बोलाइ	संख्या	१५९०८	९०९	६५८९	३४८९	१९६०	९१५	९०८	२५६	८९	२७	४८९	२७७
	%	१००.०	५.७	४१.४	२१.९	१२.३	५.८	५.७	१.६	०.६	०.२	३.१	१.७
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१३०२२	२८४	४३५१	३१७६	२३०२	१०३८	९६०	२०६	७६	२१	३१८	२९०
	%	१००.०	२.२	३३.४	२४.४	१७.७	८.०	७.४	१.६	०.६	०.२	२.४	२.२
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	२३२८	२८७	१५७८	५०	१८	११	१०	०	०	२९	१९२	१५३
	%	१००.०	१२.३	६७.८	२.१	०.८	०.५	०.४	०.०	०.०	१.२	८.२	६.६

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ %	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	३१३७	७९	८९७	६०३	५२७	२७५	३५१	१६८	७३	५	११५	४४
	%	१००.०	२.५	२८.६	१९.२	१६.८	८.८	११.२	५.४	२.३	०.२	३.७	१.४
अटिजम्	संख्या	११७६	४२८	५१५	१०	७	२	३	०	०	१४	११८	७९
	%	१००.०	३६.४	४३.८	०.९	०.६	०.२	०.३	०.०	०.०	१.२	१०.०	६.७
बहुअपाङ्गता	संख्या	२६१८०	१०२२	८९६१	५४०५	३७१८	२११४	२४४३	८०६	३८०	४६	८६९	४१६
	%	१००.०	३.९	३४.२	२०.६	१४.२	८.१	९.३	३.१	१.५	०.२	३.३	१.६
कोशी													
जम्मा	संख्या	५७७६२	१८५२	२०१८४	११२३२	९२९०	५१७४	४७५०	१४५७	६३०	९३	२३४४	७५६
	%	१००.०	३.२	३४.९	१९.४	१६.१	९.०	८.२	२.५	१.१	०.२	४.१	१.३
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२३५३३	७९०	७६४५	४४९१	४०३५	२३०८	२३५८	६५२	२८६	२८	६९७	२४३
	%	१००.०	३.४	३२.५	१९.१	१७.१	९.८	१०.०	२.८	१.२	०.१	३.०	१.०
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	९५१६	११३	३१९६	१६५५	१४९९	९३४	८०१	३११	१५६	२४	६३३	१९४
	%	१००.०	१.२	३३.६	१७.४	१५.८	९.८	८.४	३.३	१.६	०.३	६.७	२.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३८९५	२३८	१३१६	७६९	६०२	३४६	३८३	१२०	४४	५	५१	२१
	%	१००.०	६.१	३३.८	१९.७	१५.५	८.९	९.८	३.१	१.१	०.१	१.३	०.५
बहिरा	संख्या	३४५६	६९	१४३५	६९५	५०५	२३२	१४८	५६	१८	१०	२२८	६०
	%	१००.०	२.०	४१.५	२०.१	१४.६	६.७	४.३	१.६	०.५	०.३	६.६	१.७
सुस्तश्रवण	संख्या	४५६७	५७	१९७०	८४४	६५६	३१३	१८८	६३	२६	८	३५७	८५
	%	१००.०	१.२	४३.१	१८.५	१४.४	६.९	४.१	१.४	०.६	०.२	७.८	१.९
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	९०९	४५	३३०	१७३	१३४	१००	५४	१२	३	३	४२	१३
	%	१००.०	५.०	३६.३	१९.०	१४.७	११.०	५.९	१.३	०.३	०.३	४.६	१.४
स्वर र बोलाइ	संख्या	३०८७	१७२	१२५०	७१२	४३०	१९७	१३७	४५	१२	३	८९	४०
	%	१००.०	५.६	४०.५	२३.१	१३.९	६.४	४.४	१.५	०.४	०.१	२.९	१.३

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ %	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२६२९	३५	८५२	६९०	५२४	२३१	१६५	३९	१३	१	५०	२९
	%	१००.०	१.३	३२.४	२६.२	१९.९	८.८	६.३	१.५	०.५	०.०	१.९	१.१
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३६८	३९	२७८	५	०	०	०	०	०	१	२८	१७
	%	१००.०	१०.६	७५.५	१.४	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.३	७.६	४.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	५८४	१२	१६८	१२०	११४	६५	५८	१६	१०	१	१६	४
	%	१००.०	२.१	२८.८	२०.५	१९.५	११.१	९.९	२.७	१.७	०.२	२.७	०.७
अटिजम्	संख्या	२०७	९३	८७	१	०	०	०	०	०	०	१८	८
	%	१००.०	४४.९	४२.०	०.५	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	८.७	३.९
बहुअपाङ्गता	संख्या	५०११	१८९	१६५७	१०७७	७९१	४४८	४५८	१४३	६२	९	१३५	४२
	%	१००.०	३.८	३३.१	२१.५	१५.८	८.९	९.१	२.९	१.२	०.२	२.७	०.८
मधेस													
जम्मा	संख्या	३५९६९	२०३१	१२०७६	७४४७	५९५२	३०१४	३०२७	११८१	४९२	२०	४०४	३२५
	%	१००.०	५.६	३३.६	२०.७	१६.५	८.४	८.४	३.३	१.४	०.१	१.१	०.९
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१५५८७	९७७	४९३७	३१०३	२७०१	१३३२	१४९८	५३३	२३८	४	१५३	१११
	%	१००.०	६.३	३१.७	१९.९	१७.३	८.५	९.६	३.४	१.५	०.०	१.०	०.७
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	५२५७	८७	१६२८	१०९९	८२५	६०३	४८२	२७५	११४	६	९४	४४
	%	१००.०	१.७	३१.०	२०.९	१५.७	११.५	९.२	५.२	२.२	०.१	१.८	०.८
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३५५६	३१७	१३५८	७०२	५३९	२१६	२५८	८९	३९	२	१५	२१
	%	१००.०	८.९	३८.२	१९.७	१५.२	६.१	७.३	२.५	१.१	०.१	०.४	०.६
बहिरा	संख्या	१९६५	६१	६७५	४९१	३६२	१५०	१२३	४२	१२	३	२५	२१
	%	१००.०	३.१	३४.४	२५.०	१८.४	७.६	६.३	२.१	०.६	०.२	१.३	१.१
सुस्तश्रवण	संख्या	१०३६	३५	३९०	२१८	१६२	८९	६४	२६	१३	०	२५	१४
	%	१००.०	३.४	३७.६	२१.०	१५.६	८.६	६.२	२.५	१.३	०.०	२.४	१.४

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ %	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४६३	४१	१६०	९४	७८	२६	३६	१२	६	०	५	५
	%	१००.०	८.९	३४.६	२०.३	१६.८	५.६	७.८	२.६	१.३	०.०	१.१	१.१
स्वर र बोलाइ	संख्या	२०२७	१४५	८१९	५०८	२७७	१२७	८७	२६	८	१	१७	१२
	%	१००.०	७.२	४०.४	२५.१	१३.७	६.३	४.३	१.३	०.४	०.०	०.८	०.६
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१३११	४४	४२६	२८७	२४२	१११	८९	२८	३	२	१२	६७
	%	१००.०	३.४	३२.५	२१.९	१८.५	८.५	६.८	२.१	०.२	०.२	०.९	५.१
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१९५	३३	१४९	२	१	०	०	०	०	१	४	५
	%	१००.०	१६.९	७६.४	१.०	०.५	०.०	०.०	०.०	०.०	०.५	२.१	२.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	४४६	२०	१३३	९१	९३	३५	३८	१८	७	०	८	३
	%	१००.०	४.५	२९.८	२०.४	२०.९	७.८	८.५	४.०	१.६	०.०	१.८	०.७
अटिजम्	संख्या	१०१	४५	५०	०	०	०	०	०	०	१	३	२
	%	१००.०	४४.६	४९.५	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	१.०	३.०	२.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	४०२५	२२६	१३५१	८५२	६७२	३२५	३५२	१३२	५२	०	४३	२०
	%	१००.०	५.६	३३.६	२१.२	१६.७	८.१	८.७	३.३	१.३	०.०	१.१	०.५
बागमती													
जम्मा	संख्या	६१६१३	१६९१	१८४४१	१०२७५	७५०९	६३५५	७४१९	३७०८	१९७४	२२३	३१८०	८३८
	%	१००.०	२.७	२९.९	१६.७	१२.२	१०.३	१२.०	६.०	३.२	०.४	५.२	१.४
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२४९५४	६५४	७२४५	४२४६	३२०६	२७५१	३२२८	१४७३	७५३	६८	१०४१	२८९
	%	१००.०	२.६	२९.०	१७.०	१२.८	११.०	१२.९	५.९	३.०	०.३	४.२	१.२
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१०६४२	१११	२७९८	१४५९	१२००	११३७	१४५६	९७८	५६७	२९	७५०	१५७
	%	१००.०	१.०	२६.३	१३.७	११.३	१०.७	१३.७	९.२	५.३	०.३	७.०	१.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	४२११	२१३	११६८	६८७	४८६	४०१	६४५	३२०	१६०	४	९७	३०
	%	१००.०	५.१	२७.७	१६.३	११.५	९.५	१५.३	७.६	३.८	०.१	२.३	०.७

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ %	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
बहिरा	संख्या	३८४०	८३	१३३२	६९६	४९१	३८६	३१०	१४९	७३	११	२४७	६२
	%	१००.०	२.२	३४.७	१८.१	१२.८	१०.१	८.१	३.९	१.९	०.३	६.४	१.६
सुस्तश्रवण	संख्या	४२०५	६४	१४३०	६९१	४६५	४१९	३५८	१७४	१२२	३२	३६८	८२
	%	१००.०	१.५	३४.०	१६.४	११.१	१०.०	८.५	४.१	२.९	०.८	८.८	२.०
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	७२९	१९	२६५	१२९	६८	७८	६८	३५	१७	१	४२	७
	%	१००.०	२.६	३६.४	१७.७	९.३	१०.७	९.३	४.८	२.३	०.१	५.८	१.०
स्वर र बोलाइ	संख्या	२८१७	१२१	१०५१	५७३	३२५	२१०	२३२	९४	३२	१४	१२९	३६
	%	१००.०	४.३	३७.३	२०.३	११.५	७.५	८.२	३.३	१.१	०.५	४.६	१.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२७३३	५३	८२४	६०७	४४३	२९५	२६३	६३	२४	८	१०४	४९
	%	१००.०	१.९	३०.२	२२.२	१६.२	१०.८	९.६	२.३	०.९	०.३	३.८	१.८
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	४३९	६०	२६०	४	२	०	१	०	०	२०	६७	२५
	%	१००.०	१३.७	५९.२	०.९	०.५	०.०	०.२	०.०	०.०	४.६	१५.३	५.७
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	९५९	२१	२२६	१४३	११९	१०६	१४७	१०६	४३	२	३४	१२
	%	१००.०	२.२	२३.६	१४.९	१२.४	११.१	१५.३	११.१	४.५	०.२	३.५	१.३
अटिजम्	संख्या	३७६	१५७	१४०	२	०	०	०	०	०	११	५१	१५
	%	१००.०	४१.८	३७.२	०.५	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	२.९	१३.६	४.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	५७०८	१३५	१७०२	१०३८	७०४	५७२	७११	३१६	१८३	२३	२५०	७४
	%	१००.०	२.४	२९.८	१८.२	१२.३	१०.०	१२.५	५.५	३.२	०.४	४.४	१.३
गण्डकी													
जम्मा	संख्या	३५५४९	१०५३	१२६२१	६५९४	४७५२	२७३२	३०९२	८९३	४५६	८५	१८७८	१३९३
	%	१००.०	३.०	३५.५	१८.५	१३.४	७.७	८.७	२.५	१.३	०.२	५.३	३.९
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१४४७९	४२४	४७६५	२६७२	२१७३	१२१३	१४९२	४२९	२३१	२४	५८९	४६७
	%	१००.०	२.९	३२.९	१८.५	१५.०	८.४	१०.३	३.०	१.६	०.२	४.१	३.२

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ %	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	६१०७	१०२	२१०२	१०२५	७४२	५५२	५८२	२१६	१०२	२१	४१६	२४७
	%	१००.०	१.७	३४.४	१६.८	१२.१	९.०	९.५	३.५	१.७	०.३	६.८	४.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१४४५	९७	४४४	२७७	१९५	१०६	१६४	४९	३७	२	३८	३६
	%	१००.०	६.७	३०.७	१९.२	१३.५	७.३	११.३	३.४	२.६	०.१	२.६	२.५
बहिरा	संख्या	३११४	७८	१२७९	५७२	३९६	१९८	१६०	५२	१४	८	२२०	१३७
	%	१००.०	२.५	४१.१	१८.४	१२.७	६.४	५.१	१.७	०.४	०.३	७.१	४.४
सुस्तश्रवण	संख्या	२९७९	५१	११७६	५६३	३२४	१८२	१६३	३७	२५	१६	२९६	१४६
	%	१००.०	१.७	३९.५	१८.९	१०.९	६.१	५.५	१.२	०.८	०.५	९.९	४.९
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	५१८	१५	१८३	९७	६३	४४	३९	१०	४	०	४०	२३
	%	१००.०	२.९	३५.३	१८.७	१२.२	८.५	७.५	१.९	०.८	०.०	७.७	४.४
स्वर र बोलाइ	संख्या	२००२	१११	८११	३९२	२२८	११२	१४०	२६	१५	४	७७	८६
	%	१००.०	५.५	४०.५	१९.६	११.४	५.६	७.०	१.३	०.७	०.२	३.८	४.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२००८	३८	६६९	५०२	३२८	१५६	१३९	२८	१३	५	५८	७२
	%	१००.०	१.९	३३.३	२५.०	१६.३	७.८	६.९	१.४	०.६	०.२	२.९	३.६
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३८२	३९	२५६	९	७	२	६	०	०	३	१९	४१
	%	१००.०	१०.२	६७.०	२.४	१.८	०.५	१.६	०.०	०.०	०.८	५.०	१०.७
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	१६४	४	४६	४१	३०	१६	१४	२	०	०	४	७
	%	१००.०	२.४	२८.०	२५.०	१८.३	९.८	८.५	१.२	०.०	०.०	२.४	४.३
अटिजम्	संख्या	१०९	२४	५४	२	२	२	२	०	०	०	५	१८
	%	१००.०	२२.०	४९.५	१.८	१.८	१.८	१.८	०.०	०.०	०.०	४.६	१६.५
बहुअपाङ्गता	संख्या	२२४२	७०	८३६	४४२	२६४	१४९	१९१	४४	१५	२	११६	११३
	%	१००.०	३.१	३७.३	१९.७	११.८	६.६	८.५	२.०	०.७	०.१	५.२	५.०
लुम्बिनी													

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ %	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
जम्मा	संख्या	६०८९३	२३९०	२२३६४	१२५२३	८३११	४४११	४५९४	१३८५	५७८	१२१	३१६०	१०५६
	%	१००.०	३.९	३६.७	२०.६	१३.६	७.२	७.५	२.३	०.९	०.२	५.२	१.७
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२७११६	११३१	९३३८	५६५०	३९९९	२१३४	२३५०	७०९	३१८	४०	१०८२	३६५
	%	१००.०	४.२	३४.४	२०.८	१४.७	७.९	८.७	२.६	१.२	०.१	४.०	१.३
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	९३८५	१६६	३३०५	१७६०	१२२०	७१०	७१२	२७५	१०३	२९	८८८	२१७
	%	१००.०	१.८	३५.२	१८.८	१३.०	७.६	७.६	२.९	१.१	०.३	९.५	२.३
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३४०६	२५३	१३४२	६८०	४०३	२३४	२३३	९१	४६	३	७९	४२
	%	१००.०	७.४	३९.४	२०.०	११.८	६.९	६.८	२.७	१.४	०.१	२.३	१.२
बहिरा	संख्या	४०२४	१००	१५३९	९०३	५४२	२८९	२२०	५२	१९	११	२६२	८७
	%	१००.०	२.५	३८.२	२२.४	१३.५	७.२	५.५	१.३	०.५	०.३	६.५	२.२
सुस्तश्रवण	संख्या	४२४३	८४	१६८५	८४६	४९६	२८३	२४८	७२	२९	११	३९४	९५
	%	१००.०	२.०	३९.७	१९.९	११.७	६.७	५.८	१.७	०.७	०.३	९.३	२.२
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	८३८	३३	३१०	१७८	१०४	७९	५४	१५	६	४	४५	१०
	%	१००.०	३.९	३७.०	२१.२	१२.४	९.४	६.४	१.८	०.७	०.५	५.४	१.२
स्वर र बोलाइ	संख्या	३१०९	१९१	१४०८	६७१	३५३	१४१	१६७	३४	७	३	८५	४९
	%	१००.०	६.१	४५.३	२१.६	११.४	४.५	५.४	१.१	०.२	०.१	२.७	१.६
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२४४१	६०	९१५	६३४	३९८	१४५	१५८	२८	११	४	५४	३४
	%	१००.०	२.५	३७.५	२६.०	१६.३	५.९	६.५	१.१	०.५	०.२	२.२	१.४
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	५९३	७५	४०४	१६	६	७	१	०	०	४	४४	३६
	%	१००.०	१२.६	६८.१	२.७	१.०	१.२	०.२	०.०	०.०	०.७	७.४	६.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	६१९	११	२१०	१२२	१०४	३७	६६	१६	७	०	३५	११
	%	१००.०	१.८	३३.९	१९.७	१६.८	६.०	१०.७	२.६	१.१	०.०	५.७	१.८
अटिजम्	संख्या	२१०	६२	१०७	१	४	०	०	०	१	२०	१५	

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ %	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
	%	१००.०	२९.५	५१.०	०.५	१.९	०.०	०.०	०.०	०.०	०.५	९.५	७.१
बहुअपाङ्गता	संख्या	४९०९	२२४	१८०१	१०६२	६८२	३५२	३८५	९३	३२	११	१७२	९५
	%	१००.०	४.६	३६.७	२१.६	१३.९	७.२	७.८	१.९	०.७	०.२	३.५	१.९
कर्णाली													
जम्मा	संख्या	२६९७१	८९८	९४५३	५६७९	४०४६	१९४६	२६४३	६०८	२३१	२४	१००८	४३५
	%	१००.०	३.३	३५.०	२१.१	१५.०	७.२	९.८	२.३	०.९	०.१	३.७	१.६
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१४२७६	४७४	४६८५	३०२९	२२६०	१०९१	१५८९	३७१	१४५	१५	४६८	१४९
	%	१००.०	३.३	३२.८	२१.२	१५.८	७.६	११.१	२.६	१.०	०.१	३.३	१.०
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	३२७१	७४	१०७९	६४२	४८१	२४५	३४३	९८	३३	३	२०५	६८
	%	१००.०	२.३	३३.०	१९.६	१४.७	७.५	१०.५	३.०	१.०	०.१	६.३	२.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	११७३	७२	४७०	२४२	१५८	७०	९३	२१	१२	१	१६	१८
	%	१००.०	६.१	४०.१	२०.६	१३.५	६.०	७.९	१.८	१.०	०.१	१.४	१.५
बहिरा	संख्या	२०३८	४३	७४१	४६७	३२७	१३९	१६१	२९	१०	०	७३	४८
	%	१००.०	२.१	३६.४	२२.९	१६.०	६.८	७.९	१.४	०.५	०.०	३.६	२.४
सुस्तश्रवण	संख्या	१८९७	३६	७२८	४२६	२३६	१४०	१४५	३२	१२	४	१०६	३२
	%	१००.०	१.९	३८.४	२२.५	१२.४	७.४	७.६	१.७	०.६	०.२	५.६	१.७
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	३७६	२२	१३४	७७	५५	२४	४२	४	१	०	११	६
	%	१००.०	५.९	३५.६	२०.५	१४.६	६.४	११.२	१.१	०.३	०.०	२.९	१.६
स्वर र बोलाइ	संख्या	१३०४	६१	५७४	२७१	१६२	६७	७४	२०	६	१	३८	३०
	%	१००.०	४.७	४४.०	२०.८	१२.४	५.१	५.७	१.५	०.५	०.१	२.९	२.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	६८८	१७	२६०	१४७	१३६	४४	४८	९	१	०	१३	१३
	%	१००.०	२.५	३७.८	२१.४	१९.८	६.४	७.०	१.३	०.१	०.०	१.९	१.९
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१११	९	६८	५	२	०	२	०	०	०	९	१६

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ %	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
	%	१००.०	८.१	६१.३	४.५	१.८	०.०	१.८	०.०	०.०	०.०	८.१	१४.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	१००	५	३१	२५	१५	५	७	३	१	०	४	४
	%	१००.०	५.०	३१.०	२५.०	१५.०	५.०	७.०	३.०	१.०	०.०	४.०	४.०
अटिजम्	संख्या	८६	२४	४१	२	०	०	१	०	०	०	५	१३
	%	१००.०	२७.९	४७.७	२.३	०.०	०.०	१.२	०.०	०.०	०.०	५.८	१५.१
बहुअपाङ्गता	संख्या	१६५१	६१	६४२	३४६	२१४	१२१	१३८	२१	१०	०	६०	३८
	%	१००.०	३.७	३८.९	२१.०	१३.०	७.३	८.४	१.३	०.६	०.०	३.६	२.३
सुदूरपश्चिम													
जम्मा	संख्या	३३८४१	१२५१	१२१५७	७२१४	५२४५	१८८८	२६७४	७०९	३८३	४२	१७४६	५३२
	%	१००.०	३.७	३५.९	२१.३	१५.५	५.६	७.९	२.१	१.१	०.१	५.२	१.६
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१६२३१	५८६	५४८३	३४४९	२७२३	९७४	१४६०	३९३	२१५	२३	७९९	२०६
	%	१००.०	३.६	३३.८	२१.२	१६.८	६.०	९.०	२.४	१.३	०.१	४.४	१.३
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	४९१९	८५	१७६४	९८८	६९७	३००	३६३	१२६	६२	६	४२७	१०१
	%	१००.०	१.७	३५.९	२०.१	१४.२	६.१	७.४	२.६	१.३	०.१	८.७	२.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१९१८	१३४	७००	३९९	२९९	१०८	१४८	४३	२७	०	४५	१५
	%	१००.०	७.०	३६.५	२०.८	१५.६	५.६	७.७	२.२	१.४	०.०	२.३	०.८
बहिरा	संख्या	१९६३	४५	८०७	४२४	२७७	८७	११३	२५	११	४	११६	५४
	%	१००.०	२.३	४१.१	२१.६	१४.१	४.४	५.८	१.३	०.६	०.२	५.९	२.८
सुस्तश्रवण	संख्या	२३४७	५५	८९५	५३१	३०९	११८	१५८	३१	१६	३	१९०	४१
	%	१००.०	२.३	३८.१	२२.६	१३.२	५.०	६.७	१.३	०.७	०.१	८.१	१.७
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४६३	२३	१७३	९२	८०	२४	३४	५	१	०	२४	७
	%	१००.०	५.०	३७.४	१९.९	१७.३	५.२	७.३	१.१	०.२	०.०	५.२	१.५
स्वर र बोलाइ	संख्या	१५६२	१०८	६७६	३६२	१८५	६१	७१	११	९	१	५४	२४

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या/ %	जम्मा	उत्तीर्ण गरेको तह										
			पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-५)	निम्न माध्यमिक तह (६-८)	माध्यमिक तह (९-१०)	एस.एल.सी. वा सोसरह	प्रमाणपत्र वा सोसरह	स्नातक वा सोसरह	स्नातकोत्तर वा सोसरह	अन्य	तह नभएको/ तह नखुलेको	उल्लेख नभएको
	%	१००.०	६.९	४३.३	२३.२	११.८	३.९	४.५	०.७	०.६	०.१	३.५	१.५
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१२१२	३७	४०५	३०९	२३१	५६	९८	११	११	१	२७	२६
	%	१००.०	३.१	३३.४	२५.५	१९.१	४.६	८.१	०.९	०.९	०.१	२.२	२.१
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	२४०	३२	१६३	९	०	२	०	०	०	०	२१	१३
	%	१००.०	१३.३	६७.९	३.८	०.०	०.८	०.०	०.०	०.०	०.०	८.८	५.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	२६५	६	८३	६१	५२	११	२१	७	५	२	१४	३
	%	१००.०	२.३	३१.३	२३.०	१९.६	४.२	७.९	२.६	१.९	०.८	५.३	१.१
अटिजम्	संख्या	८७	२३	३६	२	१	०	०	०	०	१	१६	८
	%	१००.०	२६.४	४१.४	२.३	१.१	०.०	०.०	०.०	०.०	१.१	१८.४	९.२
बहुअपाङ्गता	संख्या	२६३४	११७	९७२	५८८	३९१	१४७	२०८	५७	२६	१	९३	३४
	%	१००.०	४.४	३६.९	२२.३	१४.८	५.६	७.९	२.२	१.०	०.०	३.५	१.३

अनुसूची ८: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार स्कूल कलेज गए नगएको अवस्था

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	स्कूल कलेज गइरहेको		विगतमा स्कूल कलेज गएको		कहिल्यै स्कूल कलेज नगएको		नखुलेको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
कोशी									
जम्मा	२२०६२	११८६१	५३.८	५०९२	२३.१	५१०३	२३.१	६	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	८२७०	४७४६	५७.४	२१६३	२६.२	१३५९	१६.४	२	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	१५८०	१०९९	६९.६	३८५	२४.४	९६	६.१	०	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	२०१३	१५६५	७७.७	३३०	१६.४	११८	५.९	०	०.०
बहिरा	१०८६	७४१	६८.२	२३३	२१.५	११२	१०.३	०	०.०
सुस्तश्रवण	९२८	४५८	४९.४	२६३	२८.३	२०६	२२.२	१	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	३६१	२४६	६८.१	६८	१८.८	४७	१३.०	०	०.०
स्वर र बोलाइ	२२२८	१०२९	४६.२	४४३	१९.९	७५६	३३.९	०	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	१४९६	३९४	२६.३	४८७	३२.६	६१५	४१.१	०	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	८३९	१०६	१२.६	१२५	१४.९	६०७	७२.३	१	०.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१७४	९५	५४.६	६२	३५.६	१७	९.८	०	०.०
अटिजम्	३२४	१४६	४५.१	१९	५.९	१५९	४९.१	०	०.०
बहुअपाङ्गता	२७६३	१२३६	४४.७	५१४	१८.६	१०११	३६.६	२	०.१
मधेश									
जम्मा	२३९३२	१११७५	४६.७	४०४१	१६.९	८७००	३६.४	१६	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	९५०७	४७७४	५०.२	१७७७	१८.७	२९५१	३१.०	५	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	१२७४	६६९	५२.५	२८७	२२.५	३१८	२५.०	०	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	२७९१	१८११	६४.९	३९२	१४.०	५८६	२१.०	२	०.१
बहिरा	१११४	५७७	५१.८	२०९	१८.८	३२८	२९.४	०	०.०
सुस्तश्रवण	५९३	२४५	४१.३	१०१	१७.०	२४७	४१.७	०	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	३१२	१५९	५१.०	५५	१७.६	९८	३१.४	०	०.०
स्वर र बोलाइ	२४९८	९७१	३८.९	३४६	१३.९	११७९	४७.२	२	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	१५६६	३०९	१९.७	२७०	१७.२	९८०	६२.६	७	०.४
बौद्धिक अपाङ्गता	७७३	८४	१०.९	५५	७.१	६३४	८२.०	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	२२२	११८	५३.२	४३	१९.४	६१	२७.५	०	०.०
अटिजम्	२१५	६७	३१.२	८	३.७	१४०	६५.१	०	०.०
बहुअपाङ्गता	३०६७	१३९१	४५.४	४९८	१६.२	११७८	३८.४	०	०.०
बागमती									
जम्मा	१९९६६	१०६३८	५३.३	४७०६	२३.६	४६१६	२३.१	६	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	७०९२	४१०२	५७.८	१८४६	२६.०	११४२	१६.१	२	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	१६१०	११५२	७१.६	३७५	२३.३	८३	५.२	०	०.०

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	स्कूल कलेज गइरहेको		विगतमा स्कूल कलेज गएको		कहिल्यै स्कूल कलेज नगएको		नखुलेको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
पूर्ण दृष्टिविहीन	१५८५	११८३	७४.६	२९८	१८.८	१०४	६.६	०	०.०
बहिरा	१२५५	९०७	७२.३	२३६	१८.८	१११	८.८	१	०.१
सुस्तश्रवण	९५२	४९४	५१.९	२६९	२८.३	१८८	१९.७	१	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	२३२	१३९	५९.९	६४	२७.६	२९	१२.५	०	०.०
स्वर र बोलाइ	१६३८	७१६	४३.७	३९०	२३.८	५३२	३२.५	०	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	१४०३	३२७	२३.३	४५४	३२.४	६२२	४४.३	०	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	८८६	१६०	१८.१	१०७	१२.१	६१९	६९.९	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	१७७	११२	६३.३	५७	३२.२	८	४.५	०	०.०
अटिजम्	५१७	२५१	४८.५	५१	९.९	२१४	४१.४	१	०.२
बहुअपाङ्गता	२६१९	१०९५	४१.८	५५९	२१.३	९६४	३६.८	१	०.०
गण्डकी									
जम्मा	११५४०	६५१६	५६.५	२५४८	२२.१	२४०१	२०.८	७५	०.६
शारीरिक अपाङ्गता	३८५१	२४१०	६२.६	९१८	२३.८	५०६	१३.१	१७	०.४
न्यून दृष्टियुक्त	११५५	८६२	७४.६	२४२	२१.०	५१	४.४	०	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	६८२	५६०	८२.१	८९	१३.०	२६	३.८	७	१.०
बहिरा	१०४१	८०२	७७.०	१६७	१६.०	६७	६.४	५	०.५
सुस्तश्रवण	६२७	३३९	५४.१	१५५	२४.७	१३१	२०.९	२	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	१४१	८२	५८.२	४७	३३.३	११	७.८	१	०.७
स्वर र बोलाइ	१११५	५४९	४९.२	२६०	२३.३	२९१	२६.१	१५	१.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	९७२	२६८	२७.६	३३३	३४.३	३६५	३७.६	६	०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	५१३	१२३	२४.०	९५	१८.५	२८६	५५.८	९	१.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	५०	३९	७८.०	९	१८.०	२	४.०	०	०.०
अटिजम्	१४९	५२	३४.९	१४	९.४	८१	५४.४	२	१.३
बहुअपाङ्गता	१२४४	४३०	३४.६	२१९	१७.६	५८४	४६.९	११	०.९
लुम्बिनी									
जम्मा	२६७९७	१४८३९	५५.४	६४८९	२४.२	५४०८	२०.२	६१	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	१०५३४	६२५७	५९.४	२८४८	२७.०	१४११	१३.४	१८	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	२१७७	१४८८	६८.४	५५६	२५.५	१३०	६.०	३	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	२१२४	१५९१	७४.९	३६९	१७.४	१६१	७.६	३	०.१
बहिरा	१६६६	११७१	७०.३	३५४	२१.२	१३७	८.२	४	०.२
सुस्तश्रवण	१२७५	७०६	५५.४	३६५	२८.६	२०३	१५.९	१	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	३३९	२०३	५९.९	९५	२८.०	४०	११.८	१	०.३
स्वर र बोलाइ	२३४१	१११९	४७.८	५१७	२२.१	६९८	२९.८	७	०.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	१८९१	५३१	२८.१	५१७	२७.३	८३९	४४.४	४	०.२

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	स्कूल कलेज गइरहेको		विगतमा स्कूल कलेज गएको		कहिल्यै स्कूल कलेज नगएको		नखुलेको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
बौद्धिक अपाङ्गता	१०३६	२३०	२२.२	१५१	१४.६	६५२	६२.९	३	०.३
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१९७	११५	५८.४	६३	३२.०	१९	९.६	०	०.०
अटिजम्	२६५	११७	४४.२	२६	९.८	११७	४४.२	५	१.९
बहुअपाङ्गता	२९५२	१३११	४४.४	६२८	२१.३	१००१	३३.९	१२	०.४
कर्णाली									
जम्मा	१३९३५	९२७६	६६.६	२७२८	१९.६	१८९९	१३.६	३२	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	६६४१	४६८६	७०.६	१३८८	२०.९	५५६	८.४	११	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	११९०	८५६	७१.९	२६०	२१.८	७३	६.१	१	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	८५५	६८९	८०.६	९३	१०.९	७३	८.५	०	०.०
बहिरा	१०१७	७६७	७५.४	१८२	१७.९	६७	६.६	१	०.१
सुस्तश्रवण	८६१	५९९	६९.६	१८१	२१.०	८१	९.४	०	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	२००	१४१	७०.५	३६	१८.०	२२	११.०	१	०.५
स्वर र बोलाइ	१०८१	६०७	५६.२	१८७	१७.३	२७९	२५.८	८	०.७
मानसिक वा मनोसामाजिक	५८३	२०५	३५.२	१३७	२३.५	२३८	४०.८	३	०.५
बौद्धिक अपाङ्गता	२३३	५२	२२.३	२४	१०.३	१५५	६६.५	२	०.९
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	६२	४८	७७.४	७	११.३	७	११.३	०	०.०
अटिजम्	१०९	५२	४७.७	१२	११.०	४४	४०.४	१	०.९
बहुअपाङ्गता	११०३	५७४	५२.०	२२१	२०.०	३०४	२७.६	४	०.४
सुदूरपश्चिम									
जम्मा	१६०८४	९९६४	६१.९	३३९३	२१.१	२६९९	१६.८	२८	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	६७३६	४५४७	६७.५	१५३४	२२.८	६४४	९.६	११	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	१३५८	९७३	७१.६	३०६	२२.५	७८	५.७	१	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	१२३८	९६४	७७.९	१८१	१४.६	९३	७.५	०	०.०
बहिरा	८८०	६४५	७३.३	१५८	१८.०	७७	८.८	०	०.०
सुस्तश्रवण	९१५	६१७	६७.४	२०४	२२.३	९४	१०.३	०	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	२४०	१६३	६७.९	५१	२१.३	२५	१०.४	१	०.४
स्वर र बोलाइ	१४१९	७३३	५१.७	२४७	१७.४	४३८	३०.९	१	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	९२०	२५९	२८.२	२८६	३१.१	३७१	४०.३	४	०.४
बौद्धिक अपाङ्गता	४३५	१००	२३.०	६२	१४.३	२७२	६२.५	१	०.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१००	६०	६०.०	३१	३१.०	९	९.०	०	०.०
अटिजम्	९३	४४	४७.३	९	९.७	३९	४१.९	१	१.१
बहुअपाङ्गता	१७५०	८५९	४९.१	३२४	१८.५	५५९	३१.९	८	०.५

अनुसूची ९: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार अध्ययन गरेको क्षेत्र

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या / %	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र												
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा/ मत्स्यपालन	कम्प्युटर /सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको
नेपाल															
जम्मा	संख्या	४२८८४	५८१५	१२५०५	१५०९८	२६९७	१५२७	१०१३	४३१	३१८	१६९	१४९	४४८	९११	१८०३
	%	१००.०	१३.६	२९.२	३५.२	६.३	३.६	२.४	१.०	०.७	०.४	०.३	१.०	२.१	४.२
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२०७२१	२७६९	५८२१	७८४४	११९९	७१२	४७१	१९३	१३६	७४	७५	२०३	३५८	८६६
	%	१००.०	१३.४	२८.१	३७.९	५.८	३.४	२.३	०.९	०.७	०.४	०.४	१.०	१.७	४.२
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	८१५५	११६३	२४८९	२३३९	७०८	३५१	२६१	११७	६९	३३	२१	११२	२२७	२६५
	%	१००.०	१४.३	३०.५	२८.७	८.७	४.३	३.२	१.४	०.८	०.४	०.३	१.४	२.८	३.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३०२२	३६३	९०४	१११८	१६१	१३२	६४	२८	१७	१६	७	२२	६४	१२६
	%	१००.०	१२.०	२९.९	३७.०	५.३	४.४	२.१	०.९	०.६	०.५	०.२	०.७	२.१	४.२
बहिरा	संख्या	१७९७	२२७	४६६	७१२	८९	५३	३१	१७	२३	९	८	२०	५१	९१
	%	१००.०	१२.६	२५.९	३९.६	५.०	२.९	१.७	०.९	१.३	०.५	०.४	१.१	२.८	५.१
सुस्तश्रवण	संख्या	२००२	३६५	४९३	७०३	१०२	५३	४२	२७	२२	११	१०	१२	६७	९५
	%	१००.०	१८.२	२४.६	३५.१	५.१	२.६	२.१	१.३	१.१	०.५	०.५	०.६	३.३	४.७
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४५८	५९	१३२	१७६	२७	६	१०	५	७	४	३	६	६	१७
	%	१००.०	१२.९	२८.८	३८.४	५.९	१.३	२.२	१.१	१.५	०.९	०.७	१.३	१.३	३.७
स्वर र बोलाइ	संख्या	१२५३	१४७	३८९	४४८	६०	३१	२०	११	१४	३	१२	१६	२८	७४
	%	१००.०	११.७	३१.०	३५.८	४.८	२.५	१.६	०.९	१.१	०.२	१.०	१.३	२.२	५.९
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१२४२	१७९	३९९	३९९	९४	३२	१८	३	६	५	३	११	१४	७९
	%	१००.०	१४.४	३२.१	३२.१	७.६	२.६	१.४	०.२	०.५	०.४	०.२	०.९	१.१	६.४
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१०	४	५	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	%	१००.०	४०.०	५०.०	१०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या / %	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र													
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा/ मत्स्यपालन	कम्प्युटर /सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको	
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	५९२	१०३	२०६	१५२	३७	२७	१०	७	३	१	१	८	१४	२३	
	%	१००.०	१७.४	३४.८	२५.७	६.३	४.६	१.७	१.२	०.५	०.२	०.२	१.४	२.४	३.९	
अटिजम्	संख्या	३	०	१	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
	%	१००.०	०.०	३३.३	६६.७	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	
बहुअपाङ्गता	संख्या	३६२९	४३६	१२००	१२०४	२२०	१३०	८६	२३	२१	१३	९	३८	८२	१६७	
	%	१००.०	१२.०	३३.१	३३.२	६.१	३.६	२.४	०.६	०.६	०.४	०.२	१.०	२.३	४.६	
कोशी																
जम्मा	संख्या	६८३७	१०२१	२१०४	२४१६	४०९	१८१	१२७	६४	३६	२२	१२	५८	१५७	२३०	
	%	१००.०	१४.९	३०.८	३५.३	६.०	२.६	१.९	०.९	०.५	०.३	०.२	०.८	२.३	३.४	
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	३२९६	४९५	१००९	१२११	१९५	७७	५५	२८	२०	८	४	२६	५७	१११	
	%	१००.०	१५.०	३०.६	३६.७	५.९	२.३	१.७	०.८	०.६	०.२	०.१	०.८	१.७	३.४	
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१२६८	२१८	४०४	३५२	१०६	३९	३०	२२	६	५	२	१३	४४	२७	
	%	१००.०	१७.२	३१.९	२७.८	८.४	३.१	२.४	१.७	०.५	०.४	०.२	१.०	३.५	२.१	
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	५४७	६९	१६२	२११	२७	२७	६	४	३	३	१	३	१४	१७	
	%	१००.०	१२.६	२९.६	३८.६	४.९	४.९	१.१	०.७	०.५	०.५	०.२	०.५	२.६	३.१	
बहिरा	संख्या	२२२	३०	५१	९५	८	६	७	२	१	२	०	४	७	९	
	%	१००.०	१३.५	२३.०	४२.८	३.६	२.७	३.२	०.९	०.५	०.९	०.०	१.८	३.२	४.१	
सुस्तश्रवण	संख्या	२७७	५०	८१	१०२	८	५	४	३	१	०	१	१	९	१२	
	%	१००.०	१८.१	२९.२	३६.८	२.९	१.८	१.४	१.१	०.४	०.०	०.४	०.४	३.२	४.३	
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	६९	७	१९	३२	२	१	२	०	३	१	०	१	०	१	
	%	१००.०	१०.१	२७.५	४६.४	२.९	१.४	२.९	०.०	४.३	१.४	०.०	१.४	०.०	१.४	
स्वर र बोलाइ	संख्या	१९४	२१	६१	६८	१३	२	३	२	०	१	१	२	४	१६	
	%	१००.०	१०.८	३१.४	३५.१	६.७	१.०	१.५	१.०	०.०	०.५	०.५	१.०	२.१	८.२	

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /%	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र												
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा/ मत्स्यपालन	कम्प्युटर /सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२१७	३८	५९	७७	१३	५	५	०	०	१	२	२	४	११
	%	१००.०	१७.५	२७.२	३५.५	६.०	२.३	२.३	०.०	०.०	०.५	०.९	०.९	१.८	५.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	८४	१३	२५	३४	५	३	१	०	०	०	०	०	०	३
	%	१००.०	१५.५	२९.८	४०.५	६.०	३.६	१.२	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	३.६
बहुअपाङ्गता	संख्या	६६३	८०	२३३	२३४	३२	१६	१४	३	२	१	१	६	१८	२३
	%	१००.०	१२.१	३५.१	३५.३	४.८	२.४	२.१	०.५	०.३	०.२	०.२	०.९	२.७	३.५
मधिस															
जम्मा	संख्या	४७००	४२३	१२९२	१६१७	४२७	२५३	१६९	३६	३३	३१	२३	२९	९७	२७०
	%	१००.०	९.०	२७.५	३४.४	९.१	५.४	३.६	०.८	०.७	०.७	०.५	०.६	२.१	५.७
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२२६९	१९०	६३३	७९७	१९४	१३४	८६	१३	९	१२	९	१६	४०	१३६
	%	१००.०	८.४	२७.९	३५.१	८.६	५.९	३.८	०.६	०.४	०.५	०.४	०.७	१.८	६.०
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	८७१	११३	२०६	२८४	१०७	३७	३६	११	१३	४	४	५	२०	३१
	%	१००.०	१३.०	२३.७	३२.६	१२.३	४.२	४.१	१.३	१.५	०.५	०.५	०.६	२.३	३.६
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३८६	२३	१२७	१३१	२०	२२	१५	२	३	५	२	१	५	३०
	%	१००.०	६.०	३२.९	३३.९	५.२	५.७	३.९	०.५	०.८	१.३	०.५	०.३	१.३	७.८
बहिरा	संख्या	१७७	१८	४६	६७	१३	९	६	२	२	०	२	०	१	११
	%	१००.०	१०.२	२६.०	३७.९	७.३	५.१	३.४	१.१	१.१	०.०	१.१	०.०	०.६	६.२
सुस्तश्रवण	संख्या	१०३	११	२६	३४	५	७	२	३	३	२	०	०	४	६
	%	१००.०	१०.७	२५.२	३३.०	४.९	६.८	१.९	२.९	२.९	१.९	०.०	०.०	३.९	५.८
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	५४	७	१४	१४	६	२	३	१	१	१	१	०	१	३
	%	१००.०	१३.०	२५.९	२५.९	११.१	३.७	५.६	१.९	१.९	१.९	१.९	०.०	१.९	५.६
स्वर र बोलाइ	संख्या	१२१	८	३६	४३	७	५	४	०	१	०	३	०	४	१०
	%	१००.०	६.६	२९.८	३५.५	५.८	४.१	३.३	०.०	०.८	०.०	२.५	०.०	३.३	८.३

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /%	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र												
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा/ मत्स्यपालन	कम्प्युटर /सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१२०	८	३२	४१	१८	४	३	०	१	१	१	१	१	९
	%	१००.०	६.७	२६.७	३४.२	१५.०	३.३	२.५	०.०	०.८	०.८	०.८	०.८	०.८	७.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	६३	१२	१३	१५	९	७	२	०	०	०	०	१	२	२
	%	१००.०	१९.०	२०.६	२३.८	१४.३	११.१	३.२	०.०	०.०	०.०	०.०	१.६	३.२	३.२
बहुअपाङ्गता	संख्या	५३६	३३	१५९	१९१	४८	२६	१२	४	०	६	१	५	१९	३२
	%	१००.०	६.२	२९.७	३५.६	९.०	४.९	२.२	०.७	०.०	१.१	०.२	०.९	३.५	६.०
बागमती															
जम्मा	संख्या	१३१०१	२३१०	४८८२	२७५५	९८५	५०४	४३५	१९९	८३	४४	३६	२१४	३१५	३३९
	%	१००.०	१७.६	३७.३	२१.०	७.५	३.८	३.३	१.५	०.६	०.३	०.३	१.६	२.४	२.६
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	५४५४	९६९	२००८	१२२६	३७४	२०६	१७४	९२	२८	२०	१७	८४	१०९	१४७
	%	१००.०	१७.८	३६.८	२२.५	६.९	३.८	३.२	१.७	०.५	०.४	०.३	१.५	२.०	२.७
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	३००१	५१०	११४६	४५८	३०५	१४४	१४४	५१	१५	१०	६	७२	८१	५९
	%	१००.०	१७.०	३८.२	१५.३	१०.२	४.८	४.८	१.७	०.५	०.३	०.२	२.४	२.७	२.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	११२५	१७१	४१३	२९९	७६	४४	२९	१५	५	३	२	१२	३१	२५
	%	१००.०	१५.२	३६.७	२६.६	६.८	३.९	२.६	१.३	०.४	०.३	०.२	१.१	२.८	२.२
बहिरा	संख्या	५३२	९६	१७७	१३४	३५	१७	११	७	९	१	१	७	२०	१७
	%	१००.०	१८.०	३३.३	२५.२	६.६	३.२	२.१	१.३	१.७	०.२	०.२	१.३	३.८	३.२
सुस्तश्रवण	संख्या	६५४	१६७	१९२	१३५	४६	१९	१९	१२	७	५	५	४	२६	१७
	%	१००.०	२५.५	२९.४	२०.६	७.०	२.९	२.९	१.८	१.१	०.८	०.८	०.६	४.०	२.६
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	१२०	२०	५१	२३	१०	१	४	२	१	०	०	४	१	३
	%	१००.०	१६.७	४२.५	१९.२	८.३	०.८	३.३	१.७	०.८	०.०	०.०	३.३	०.८	२.५
स्वर र बोलाइ	संख्या	३५८	६७	१४५	७३	१६	१२	६	४	६	१	०	७	११	१०
	%	१००.०	१८.७	४०.५	२०.४	४.५	३.४	१.७	१.१	१.७	०.३	०.०	२.०	३.१	२.८

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /%	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र												
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा/ मत्स्यपालन	कम्प्युटर /सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	३५०	६०	१४८	७९	२७	९	६	१	१	०	०	३	४	१२
	%	१००.०	१७.१	४२.३	२२.६	७.७	२.६	१.७	०.३	०.३	०.०	०.०	०.९	१.१	३.४
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	%	१००.०	०.०	१००.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	२९६	५१	१२९	५१	२०	१०	६	५	२	१	०	५	५	११
	%	१००.०	१७.२	४३.६	१७.२	६.८	३.४	२.०	१.७	०.७	०.३	०.०	१.७	१.७	३.७
बहुअपाङ्गता	संख्या	१२१०	१९९	४७२	२७७	७६	४२	३६	१०	९	३	५	१६	२७	३८
	%	१००.०	१६.४	३९.०	२२.९	६.३	३.५	३.०	०.८	०.७	०.२	०.४	१.३	२.२	३.१
गण्डकी															
जम्मा	संख्या	४४४१	५८०	१२८०	१६९०	२३८	११६	६६	४०	२२	१९	१३	३७	१००	२४०
	%	१००.०	१३.१	२८.८	३८.१	५.४	२.६	१.५	०.९	०.५	०.४	०.३	०.८	२.३	५.४
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२१५२	२९७	६१८	८३०	११५	६२	३२	१७	१०	९	९	१४	३६	१०३
	%	१००.०	१३.८	२८.७	३८.६	५.३	२.९	१.५	०.८	०.५	०.४	०.४	०.७	१.७	४.८
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	९००	११६	२७१	३१५	५७	२७	१६	१२	५	४	२	५	३२	३८
	%	१००.०	१२.९	३०.१	३५.०	६.३	३.०	१.८	१.३	०.६	०.४	०.२	०.६	३.६	४.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	२५०	२३	५४	१३४	१०	६	२	१	०	०	०	२	४	१४
	%	१००.०	९.२	२१.६	५३.६	४.०	२.४	०.८	०.४	०.०	०.०	०.०	०.८	१.६	५.६
बहिरा	संख्या	२२६	१८	६१	९४	१०	२	३	२	२	२	०	५	९	१८
	%	१००.०	८.०	२७.०	४१.६	४.४	०.९	१.३	०.९	०.९	०.९	०.०	२.२	४.०	८.०
सुस्तश्रवण	संख्या	२२५	३८	५९	८५	१३	१	५	३	१	०	०	१	८	११
	%	१००.०	१६.९	२६.२	३७.८	५.८	०.४	२.२	१.३	०.४	०.०	०.०	०.४	३.६	४.९
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	५३	६	११	२५	१	०	०	०	१	२	०	०	२	५
	%	१००.०	११.३	२०.८	४७.२	१.९	०.०	०.०	०.०	१.९	३.८	०.०	०.०	३.८	९.४

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /%	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र												
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा/ मत्स्यपालन	कम्प्युटर /सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको
स्वर र	संख्या	१८१	२३	४९	६६	७	३	१	२	२	०	२	५	३	१८
बोलाइ	%	१००.०	१२.७	२७.१	३६.५	३.९	१.७	०.६	१.१	१.१	०.०	१.१	२.८	१.७	९.९
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१८०	२९	६१	४८	१२	४	१	१	१	२	०	३	०	१८
	%	१००.०	१६.१	३३.९	२६.७	६.७	२.२	०.६	०.६	०.६	१.१	०.०	१.७	०.०	१०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	६	२	३	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	%	१००.०	३३.३	५०.०	१६.७	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	१६	२	७	२	०	२	०	०	०	०	०	०	१	२
	%	१००.०	१२.५	४३.८	१२.५	०.०	१२.५	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	६.३	१२.५
अटिजम्	संख्या	२	०	०	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	%	१००.०	०.०	०.०	१००.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	२५०	२६	८६	८८	१३	९	६	२	०	०	०	२	५	१३
	%	१००.०	१०.४	३४.४	३५.२	५.२	३.६	२.४	०.८	०.०	०.०	०.०	०.८	२.०	५.२
लुम्बिनी															
जम्मा	संख्या	६५५७	७४९	१६८७	२७२१	३९५	२१३	९६	४८	५४	१७	२५	६७	१४४	३४१
	%	१००.०	११.४	२५.७	४१.५	६.०	३.२	१.५	०.७	०.८	०.३	०.४	१.०	२.२	५.२
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	३३७७	४००	८६४	१४५१	१८९	९२	५७	२२	२४	५	१४	३८	६२	१५९
	%	१००.०	११.८	२५.६	४३.०	५.६	२.७	१.७	०.७	०.७	०.१	०.४	१.१	१.८	४.७
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१०९०	१०८	२६५	४७७	९३	५९	१३	१०	११	६	४	९	३६	५९
	%	१००.०	९.९	२४.३	३८.३	८.५	५.४	१.२	०.९	१.०	०.६	०.४	०.८	३.३	५.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३७०	४१	८८	१६५	१५	१४	५	४	१	४	१	२	६	२४
	%	१००.०	११.१	२३.८	४४.६	४.१	३.८	१.४	१.१	०.३	१.१	०.३	०.५	१.६	६.५
बहिरा	संख्या	२९१	३३	६९	११९	१८	८	२	२	५	०	१	४	१०	२०
	%	१००.०	११.३	२३.७	४०.९	६.२	२.७	०.७	०.७	१.७	०.०	०.३	१.४	३.४	६.९

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /%	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र												
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा/ मत्स्यपालन	कम्प्युटर /सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको
सुस्तश्रवण	संख्या	३४९	५१	७९	१४५	१७	१०	५	४	३	१	०	२	१२	२०
	%	१००.०	१४.६	२२.६	४१.५	४.९	२.९	१.४	१.१	०.९	०.३	०.०	०.६	३.४	५.७
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	७५	९	२६	२६	७	२	०	२	०	०	०	१	१	१
	%	१००.०	१२.०	३४.७	३४.७	९.३	२.७	०.०	२.७	०.०	०.०	०.०	१.३	१.३	१.३
स्वर र बोलाइ	संख्या	२०८	१४	५९	८८	१२	६	४	२	३	०	४	२	२	१२
	%	१००.०	६.७	२८.४	४२.३	५.८	२.९	१.९	१.०	१.४	०.०	१.९	१.०	१.०	५.८
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१९७	२२	६०	७२	१२	५	२	०	२	०	०	१	४	१७
	%	१००.०	११.२	३०.५	३६.५	६.१	२.५	१.०	०.०	१.०	०.०	०.०	०.५	२.०	८.६
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	%	१००.०	०.०	१००.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	८९	१६	२५	३३	१	३	१	०	१	०	१	२	४	२
	%	१००.०	१८.०	२८.१	३७.१	१.१	३.४	१.१	०.०	१.१	०.०	१.१	२.२	४.५	२.२
बहुअपाङ्गता	संख्या	५१०	५५	१५१	२०५	३१	१४	७	२	४	१	०	६	७	२७
	%	१००.०	१०.८	२९.६	४०.२	६.१	२.७	१.४	०.४	०.८	०.२	०.०	१.२	१.४	५.३
कर्णाली															
जम्मा	संख्या	३४८२	२६०	३६२	२२३६	९०	११६	५४	२०	४१	२४	१८	२१	४०	२००
	%	१००.०	७.५	१०.४	६४.२	२.६	३.३	१.६	०.६	१.२	०.७	०.५	०.६	१.१	५.७
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२१०५	१५२	२०२	१३८९	५४	७०	३२	१२	२०	१४	१२	१३	२६	१०९
	%	१००.०	७.२	९.६	६६.०	२.६	३.३	१.५	०.६	१.०	०.७	०.६	०.६	१.२	५.२
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	४७४	३५	५३	२९२	१५	१८	९	४	६	१	२	६	६	२७
	%	१००.०	७.४	११.२	६१.६	३.२	३.८	१.९	०.८	१.३	०.२	०.४	१.३	१.३	५.७
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१२६	७	१३	८०	४	९	२	१	१	१	०	०	०	८
	%	१००.०	५.६	१०.३	६३.५	३.२	७.१	१.६	०.८	०.८	०.८	०.०	०.०	०.०	६.३

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या / %	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र												
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा/ मत्स्यपालन	कम्प्युटर /सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको
बहिरा	संख्या	२००	१८	२८	१२६	३	३	२	०	४	४	१	०	१	१०
	%	१००.०	९.०	१४.०	६३.०	१.५	१.५	१.०	०.०	२.०	२.०	०.५	०.०	०.५	५.०
सुस्तश्रवण	संख्या	१८९	१६	२२	११०	२	३	५	१	५	२	२	१	२	१८
	%	१००.०	८.५	११.६	५८.२	१.१	१.६	२.६	०.५	२.६	१.१	१.१	०.५	१.१	९.५
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४७	५	३	३४	१	०	०	०	०	०	०	०	१	३
	%	१००.०	१०.६	६.४	७२.३	२.१	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	२.१	६.४
स्वर र बोलाइ	संख्या	१००	८	१३	६७	१	३	१	०	१	०	०	०	१	५
	%	१००.०	८.०	१३.०	६७.०	१.०	३.०	१.०	०.०	१.०	०.०	०.०	०.०	१.०	५.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	५८	६	४	३७	०	२	०	१	०	१	०	०	०	७
	%	१००.०	१०.३	६.९	६३.८	०.०	३.४	०.०	१.७	०.०	१.७	०.०	०.०	०.०	१२.१
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	२	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	%	१००.०	१००.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	११	३	१	५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२
	%	१००.०	२७.३	९.१	४५.५	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	१८.२
अटिजम्	संख्या	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	%	१००.०	०.०	१००.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	१६९	८	२२	९६	१०	८	३	१	४	१	१	१	३	११
	%	१००.०	४.७	१३.०	५६.८	५.९	४.७	१.८	०.६	२.४	०.६	०.६	०.६	१.८	६.५
सुदूरपश्चिम															
जम्मा	संख्या	३७६६	४७२	८९८	१६६३	१५३	१४४	६६	२४	४९	१२	२२	२२	५८	१८३
	%	१००.०	१२.५	२३.८	४४.२	४.१	३.८	१.८	०.६	१.३	०.३	०.६	०.६	१.५	४.९
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२०६८	२६६	४८७	९४०	७८	७१	३५	९	२५	६	१०	१२	२८	१०१
	%	१००.०	१२.९	२३.५	४५.५	३.८	३.४	१.७	०.४	१.२	०.३	०.५	०.६	१.४	४.९

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /%	जम्मा	अध्ययनको क्षेत्र												
			मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य/ चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ्ग	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/ पशुचिकित्सा/ मत्स्यपालन	कम्प्युटर /सूचना प्रविधि	अन्य	नखुलेको
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	५५१	६३	१४४	२२१	२५	२७	१३	७	१३	३	१	२	८	२४
	%	१००.०	११.४	२६.१	४०.१	४.५	४.९	२.४	१.३	२.४	०.५	०.२	०.४	१.५	४.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	२१८	२९	४७	९८	९	१०	५	१	४	०	१	२	४	८
	%	१००.०	१३.३	२१.६	४५.०	४.१	४.६	२.३	०.५	१.८	०.०	०.५	०.९	१.८	३.७
बहिरा	संख्या	१४९	१४	३४	७७	२	८	०	२	०	०	३	०	३	६
	%	१००.०	९.४	२२.८	५१.७	१.३	५.४	०.०	१.३	०.०	०.०	२.०	०.०	२.०	४.०
सुस्तश्रवण	संख्या	२०५	३२	३४	९२	११	८	२	१	२	१	२	३	६	११
	%	१००.०	१५.६	१६.६	४४.९	५.४	३.९	१.०	०.५	१.०	०.५	१.०	१.५	२.९	५.४
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४०	५	८	२२	०	०	१	०	१	०	२	०	०	१
	%	१००.०	१२.५	२०.०	५५.०	०.०	०.०	२.५	०.०	२.५	०.०	५.०	०.०	०.०	२.५
स्वर र बोलाइ	संख्या	९१	६	२६	४३	४	०	१	१	१	१	२	०	३	३
	%	१००.०	६.६	२८.६	४७.३	४.४	०.०	१.१	१.१	१.१	१.१	२.२	०.०	३.३	३.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१२०	१६	३५	४५	१२	३	१	०	१	०	०	१	५	५
	%	१००.०	१३.३	२९.२	३७.५	१०.०	२.५	०.८	०.०	०.८	०.०	०.०	०.८	०.८	४.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	३३	६	६	१२	२	२	०	२	०	०	०	०	२	१
	%	१००.०	१८.२	१८.२	३६.४	६.१	६.१	०.०	६.१	०.०	०.०	०.०	०.०	६.१	३.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	२९१	३५	७७	११३	१०	१५	८	१	२	१	१	२	३	२३
	%	१००.०	१२.०	२६.५	३८.८	३.४	५.२	२.७	०.३	०.७	०.३	०.३	०.७	१.०	७.९

अनुसूची १०: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार जन्मस्थानको आधारमा बसाइँसराइको अवस्था

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	जन्म									
		स्वदेशमा जन्मेको		उही जिल्लामा जन्मेको		अर्को जिल्लामा जन्मेको		विदेशमा जन्मेको		नखुलेको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
कोशी											
जम्मा	११७२१९	११३६९५	९७.०	८६३०९	७३.६	२७३८६	२३.४	३४८५	३.०	३९	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	४०४२२	३९३५४	९७.४	३०८१५	७६.२	८५३९	२१.१	१०५७	२.६	११	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	१९२३९	१८४३८	९५.८	१२१८७	६३.३	६२५१	३२.५	७९३	४.१	८	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	६३६७	६२२२	९७.७	४९९३	७८.४	१२२९	१९.३	१४१	२.२	४	०.१
बहिरा	९१२१	८८३९	९६.९	६६२५	७२.६	२२१४	२४.३	२८१	३.१	१	०.०
सुस्तश्रवण	१११०६	१०७२८	९६.६	७५७३	६८.२	३१५५	२८.४	३७३	३.४	५	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	२०२५	१९७३	९७.४	१५०३	७४.२	४७०	२३.२	५२	२.६	०	०.०
स्वर र बोलाइ	८५२०	८२९३	९७.३	६९१०	८१.१	१३८३	१६.२	२२५	२.६	२	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	५५१८	५३४३	९६.८	४२१२	७६.३	११३१	२०.५	१७३	३.१	२	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	२२५२	२१८९	९७.२	१८२८	८१.२	३६१	१६.०	६३	२.८	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	८५७	८३२	९७.१	६२३	७२.७	२०९	२४.४	२५	२.९	०	०.०
अटिजम्	९०१	८८१	९७.८	७४७	८२.९	१३४	१४.९	१९	२.१	१	०.१
बहु अपाङ्गता	१०८९१	१०६०३	९७.४	८२९३	७६.१	२३१०	२१.२	२८३	२.६	५	०.०
मधेश											
जम्मा	९१४००	८६९१३	९५.१	७८४१६	८५.८	८४९७	९.३	४४२७	४.८	६०	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	३४४८६	३३२३२	९६.४	३०६७४	८८.९	२५५८	७.४	१२५१	३.६	३	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	१५८१८	१४२६८	९०.२	१२१२२	७६.६	२१४६	१३.६	१५४९	९.८	१	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	७३२९	७०५१	९६.२	६५१७	८८.९	५३४	७.३	२७८	३.८	०	०.०
बहिरा	५९२०	५५५५	९३.८	४८१०	८१.३	७४५	१२.६	३६३	६.१	२	०.०
सुस्तश्रवण	३२१६	३०४१	९४.६	२४६८	७६.७	५७३	१७.८	१७४	५.४	१	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	१३६२	१२९९	९५.४	११७५	८६.३	१२४	९.१	६३	४.६	०	०.०
स्वर र बोलाइ	६३६२	६२५८	९८.४	५८११	९१.३	४४७	७.०	१०४	१.६	०	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	३९०५	३७४०	९५.८	३५०७	८९.८	२३३	६.०	११३	२.९	५२	१.३
बौद्धिक अपाङ्गता	१७६३	१७१०	९७.०	१५९३	९०.४	११७	६.६	५२	२.९	१	०.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	९८०	९२३	९४.२	८२८	८४.५	९५	९.७	५७	५.८	०	०.०
अटिजम्	७८०	७२५	९२.९	६६९	८५.८	५६	७.२	५५	७.१	०	०.०
बहु अपाङ्गता	९४७९	९१११	९६.१	८२४२	८७.०	८६९	९.२	३६८	३.९	०	०.०
बागमती											
जम्मा	१२४१००	१२२६७६	९८.९	८५९८८	६९.३	३६६८८	२९.६	१३९१	१.१	३३	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	४३५०४	४३००७	९८.९	२९९०४	६८.७	१३१०३	३०.१	४८२	१.१	१५	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	२२३२९	२२०२३	९८.६	१४५३१	६५.१	७४९२	३३.६	३०१	१.३	५	०.०

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	जन्म									
		स्वदेशमा जन्मेको		उही जिल्लामा जन्मेको		अर्को जिल्लामा जन्मेको		विदेशमा जन्मेको		नखुलेको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
पूर्ण दृष्टिविहीन	६७५१	६६७६	९८.९	४६१५	६८.४	२०६१	३०.५	७४	१.१	१	०.०
बहिरा	९४०१	९३२८	९९.२	६७०२	७१.३	२६२६	२७.९	७०	०.७	३	०.०
सुस्तश्रवण	१०७०३	१०५९०	९८.९	७२७३	६८.०	३३१७	३१.०	११०	१.०	३	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	१८८९	१८७२	९९.१	१३८८	७३.५	४८४	२५.६	१६	०.८	१	०.१
स्वर र बोलाइ	७३२८	७२७४	९९.३	५६२७	७६.८	१६४७	२२.५	५४	०.७	०	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	५६६०	५५९३	९८.८	४१२३	७२.८	१४७०	२६.०	६६	१.२	१	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	२२५४	२२२८	९८.८	१७७३	७८.७	४५५	२०.२	२६	१.२	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	१३३५	१३१७	९८.७	७९१	५९.३	५२६	३९.४	१८	१.३	०	०.०
अटिजम्	१२५३	१२२९	९८.१	९६१	७६.७	२६८	२१.४	२३	१.८	१	०.१
बहु अपाङ्गता	११६९३	११५३९	९८.७	८३००	७१.०	३२३९	२७.७	१५१	१.३	३	०.०
गण्डकी											
जम्मा	७२३३०	७२०५	९८.४	५८६७९	८१.१	१२५२६	१७.३	९३२	१.३	१९३	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	२४२८२	२३९१०	९८.५	१९७२९	८१.२	४१८१	१७.२	३१५	१.३	५७	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	१२१५८	११९४६	९८.३	९२६७	७६.२	२६७९	२२.०	१९२	१.६	२०	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	२६८९	२६५५	९८.७	२२०८	८२.१	४४७	१६.६	३०	१.१	४	०.१
बहिरा	७७४१	७६५८	९८.९	६४३२	८३.१	१२२६	१५.८	५७	०.७	२६	०.३
सुस्तश्रवण	७२९९	७२५५	९८.४	५८८०	८०.६	१३०५	१७.९	९७	१.३	१७	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	११५४	११३८	९८.६	९२१	७९.८	२१७	१८.८	११	१.०	५	०.४
स्वर र बोलाइ	५३६९	५२८१	९८.४	४५४२	८४.६	७३९	१३.८	६७	१.२	२१	०.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	३८४४	३७६५	९७.९	३१७२	८२.५	५९३	१५.४	६९	१.८	१०	०.३
बौद्धिक अपाङ्गता	१३५७	१३३२	९८.२	११७७	८६.७	१५५	११.४	१९	१.४	६	०.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	२३२	२२५	९७.०	१६६	७१.६	५९	२५.४	४	१.७	३	१.३
अटिजम्	४३५	४२१	९६.८	३५९	८२.५	६२	१४.३	१२	२.८	२	०.५
बहु अपाङ्गता	५७७०	५६८९	९८.६	४८२६	८३.६	८६३	१५.०	५९	१.०	२२	०.४
लुम्बिनी											
जम्मा	१२०४१४	११६११२	९६.४	९२३४४	७६.७	२३७६८	१९.७	४२३२	३.५	७०	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	४५५६९	४४२३१	९७.१	३५७३८	७८.४	८४९३	१८.६	१३१०	२.९	२८	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	२१२७७	१९९५६	९३.८	१४७९१	६९.५	५१६५	२४.३	१३०५	६.१	१६	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	६०६६	५९००	९७.३	५०१०	८२.६	८९०	१४.७	१६४	२.७	२	०.०
बहिरा	९३५३	९०७८	९७.१	७०३८	७५.२	२०४०	२१.८	२७०	२.९	५	०.१
सुस्तश्रवण	९६५३	९३३०	९६.७	६९००	७१.५	२४३०	२५.२	३१७	३.३	६	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	१८६९	१८०२	९६.४	१४४५	७७.३	३५७	१९.१	६७	३.६	०	०.०
स्वर र बोलाइ	७१४७	६९७७	९७.६	५८६४	८२.०	१११३	१५.६	१६८	२.४	२	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	५१८२	५०२४	९७.०	४२५४	८२.१	७७०	१४.९	१५४	३.०	४	०.१
बौद्धिक अपाङ्गता	२२४९	२१८५	९७.२	१९२४	८५.५	२६१	११.६	६३	२.८	१	०.०

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	जन्म									
		स्वदेशमा जन्मेको		उही जिल्लामा जन्मेको		अर्को जिल्लामा जन्मेको		विदेशमा जन्मेको		नखुलेको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	९५८	९०७	९४.७	६४४	६७.२	२६३	२७.५	४९	५.१	२	०.२
अटिजम्	८५६	८२७	९६.६	६९५	८१.२	१३२	१५.४	२९	३.४	०	०.०
बहु अपाङ्गता	१०२३५	९८९५	९६.७	८०४१	७८.६	१८५४	१८.१	३३६	३.३	४	०.०
कर्णाली											
जम्मा	५२६०४	५२३६९	९९.६	४७९८७	९१.२	४३८२	८.३	१६८	०.३	६७	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	२३९०१	२३८१६	९९.६	२१९११	९१.७	१९०५	८.०	७४	०.३	११	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	७४७१	७४४१	९९.६	६५९५	८८.३	८४६	११.३	२९	०.४	१	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	२२६८	२२५९	९९.६	२०८८	९२.१	१७१	७.५	९	०.४	०	०.०
बहिरा	४८०९	४७९२	९९.६	४४०७	९१.६	३८५	८.०	११	०.२	६	०.१
सुस्तश्रवण	४०२४	४००९	९९.६	३५९५	८९.३	४१४	१०.३	११	०.३	४	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	८२२	८१९	९९.६	७६६	९३.२	५३	६.४	२	०.२	१	०.१
स्वर र बोलाइ	३२१५	३२०७	९९.८	३०५३	९५.०	१५४	४.८	७	०.२	१	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	१४५८	१४११	९६.८	१३११	८९.९	१००	६.९	७	०.५	४०	२.७
बौद्धिक अपाङ्गता	५३०	५२८	९९.६	४८६	९१.७	४२	७.९	१	०.२	१	०.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	१७४	१७३	९९.४	१५७	९०.२	१६	९.२	१	०.६	०	०.०
अटिजम्	३०९	३०७	९९.४	२८३	९१.६	२४	७.८	१	०.३	१	०.३
बहु अपाङ्गता	३६२३	३६०७	९९.६	३३३५	९२.१	२७२	७.५	१५	०.४	१	०.०
सुदूरपश्चिम											
जम्मा	६९६७७	६८९९०	९९.०	५३११३	७६.२	१५८७७	२२.८	६६४	१.०	२३	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	२८४४५	२८१९३	९९.१	२२२६३	७८.३	५९३०	२०.८	२४५	०.९	७	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	१२२३३	१२०९५	९८.९	८१८३	६६.९	३९१२	३२.०	१३२	१.१	६	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	३६७२	३६४०	९९.१	३०९४	८४.३	५४६	१४.९	३०	०.८	२	०.१
बहिरा	५०२८	४९९१	९९.३	३८१८	७५.९	११७३	२३.३	३५	०.७	२	०.०
सुस्तश्रवण	५५१९	५४७१	९९.१	३८७३	७०.२	१५९८	२९.०	४६	०.८	२	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	१०६६	१०५२	९८.७	८२६	७७.५	२२६	२१.२	१४	१.३	०	०.०
स्वर र बोलाइ	३७३५	३६९५	९८.९	३१३१	८३.८	५६४	१५.१	४०	१.१	०	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	२४७८	२४३९	९८.४	२०२८	८१.८	४११	१६.६	३८	१.५	१	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	९५३	९४२	९८.८	७९३	८३.२	१४९	१५.६	१०	१.०	१	०.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४०१	३९६	९८.८	२७०	६७.३	१२६	३१.४	५	१.२	०	०.०
अटिजम्	३५२	३५०	९९.४	३००	८५.२	५०	१४.२	२	०.६	०	०.०
बहु अपाङ्गता	५७९५	५७२६	९८.८	४५३४	७८.२	११९२	२०.६	६७	१.२	२	०.०

अनुसूची ११: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार यसअघिको बसोबास

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	यसअघिको बसोबास							
		उही पालिका		उही जिल्लाको अर्को पालिका		अर्को जिल्ला		विदेश	
	संख्या	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
कोशी									
जम्मा	११७२१९	७५१२९	६४.१	१२७५०	१०.९	२५०२१	२१.३	४३१९	३.७
शारीरिक अपाङ्गता	४०४२२	२७११३	६७.१	४०९०	१०.१	७७९२	१९.३	१४२७	३.५
न्यून दृष्टियुक्त	१९२३९	९९६५	५१.८	२७१८	१४.१	५५६७	२८.९	९८९	५.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	६३६७	४४४४	६९.८	५८०	९.१	११६९	१८.४	१७४	२.७
बहिरा	९१२१	५६४९	६१.९	११२०	१२.३	२०३४	२२.३	३१८	३.५
सुस्तश्रवण	१११०६	६२५१	५६.३	१५२४	१३.७	२८३०	२५.५	५०१	४.५
श्रवण दृष्टिविहीन	२०२५	१३२७	६५.५	१९९	९.८	४२५	२१.०	७४	३.७
स्वर र बोलाइ	८५२०	६२९८	७३.९	६८६	८.१	१३१३	१५.४	२२३	२.६
मानसिक वा मनोसामाजिक	५५१८	३८११	६९.१	४५२	८.२	१०८३	१९.६	१७२	३.१
बौद्धिक अपाङ्गता	२२५२	१६८३	७४.७	१७०	७.५	३३२	१४.७	६७	३.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	८५७	५२८	६१.६	९५	११.१	२०५	२३.९	२९	३.४
अटिजम्	९०१	६६३	७३.६	९३	१०.३	१२७	१४.१	१८	२.०
बहुअपाङ्गता	१०८९१	७३९७	६७.९	१०२३	९.४	२१४४	१९.७	३२७	३.०
मधेश									
जम्मा	९१४००	६८२७४	७४.७	१००९४	११.०	८४५५	९.३	४५७७	५.०
शारीरिक अपाङ्गता	३४४८६	२७४२७	७९.५	३१७१	९.२	२५५७	७.४	१३३१	३.९
न्यून दृष्टियुक्त	१५८१८	९४४९	५९.७	२६४६	१६.७	२१४६	१३.६	१५७७	१०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	७३२९	५७८२	७८.९	७२८	९.९	५३६	७.३	२८३	३.९
बहिरा	५९२०	३९५८	६६.९	८५९	१४.५	७४०	१२.५	३६३	६.१
सुस्तश्रवण	३२१६	२०४२	६३.५	४३०	१३.४	५५७	१७.३	१८७	५.८
श्रवण दृष्टिविहीन	१३६२	१००८	७४.०	१६८	१२.३	११९	८.७	६७	४.९
स्वर र बोलाइ	६३६२	५३७१	८४.४	४४५	७.०	४३९	६.९	१०७	१.७
मानसिक वा मनोसामाजिक	३९०५	३२२१	८२.५	३४०	८.७	२२९	५.९	११५	२.९
बौद्धिक अपाङ्गता	१७६३	१४४३	८१.८	१५०	८.५	११७	६.६	५३	३.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	९८०	७०३	७१.७	१२७	१३.०	९४	९.६	५६	५.७
अटिजम्	७८०	५७५	७३.७	९५	१२.२	५५	७.१	५५	७.१
बहुअपाङ्गता	९४७९	७२९५	७७.०	९३५	९.९	८६६	९.१	३८३	४.०
बागमती									
जम्मा	१२४१००	७३८७१	५९.५	१५६५४	१२.६	३२६८६	२६.३	१८८९	१.५
शारीरिक अपाङ्गता	४३५०४	२५९९६	५९.८	५३२०	१२.२	११५२८	२६.५	६६०	१.५
न्यून दृष्टियुक्त	२२३२९	१२०२८	५३.९	३२५७	१४.६	६६२०	२९.६	४२४	१.९
पूर्ण दृष्टिविहीन	६७५१	३९६६	५८.७	८७४	१२.९	१८११	२६.८	१००	१.५

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	यसअघिको बसोबास							
		उही पालिका		उही जिल्लाको अर्को पालिका		अर्को जिल्ला		विदेश	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
बहिरा	९४०१	५७५	६.०	११९६	१२.७	२३८६	२५.४	१०४	१.१
सुस्तश्रवण	१०७०३	६०५०	५६.५	१४७८	१३.८	३००१	२८.०	१७४	१.६
श्रवण दृष्टिविहीन	१८८९	१२१५	६४.३	२०७	११.०	४४०	२३.३	२७	१.४
स्वर र बोलाइ	७३२८	५०८५	६९.४	७०६	९.६	१४७५	२०.१	६२	०.८
मानसिक वा मनोसामाजिक	५६६०	३५७३	६३.१	६१०	१०.८	१४०६	२४.८	७१	१.३
बौद्धिक अपाङ्गता	२२५४	१५९८	७०.९	२२३	९.९	४१३	१८.३	२०	०.९
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१३३५	६१७	४६.२	२२५	१६.९	४६४	३४.८	२९	२.२
अटिजम्	१२५३	८५७	६८.४	१२७	१०.१	२४९	१९.९	२०	१.६
बहुअपाङ्गता	११६९३	७१७१	६१.३	१४३१	१२.२	२८९३	२४.७	१९८	१.७
गण्डकी									
जम्मा	७२३३०	४९५४६	६८.५	८४७४	११.७	१२२४६	१६.९	२०६४	२.९
शारीरिक अपाङ्गता	२४२८२	१६६६५	६८.६	२७२०	११.२	४१२७	१७.०	७७०	३.२
न्यून दृष्टियुक्त	१२१५८	७४५८	६१.३	१६३९	१३.५	२५८४	२१.३	४७७	३.९
पूर्ण दृष्टिविहीन	२६८९	१९१२	७१.१	२९४	१०.९	४३३	१६.१	५०	१.९
बहिरा	७७४१	५३८२	६९.५	१०५६	१३.६	११८५	१५.३	११८	१.५
सुस्तश्रवण	७२९९	४७८७	६५.६	१००४	१३.८	१२५३	१७.२	२५५	३.५
श्रवण दृष्टिविहीन	११५४	७६७	६६.५	१४५	१२.६	२१०	१८.२	३२	२.८
स्वर र बोलाइ	५३६९	४०६४	७५.७	४७५	८.८	७३५	१३.७	९५	१.८
मानसिक वा मनोसामाजिक	३८४४	२७७९	७२.३	३६६	९.५	५९२	१५.४	१०७	२.८
बौद्धिक अपाङ्गता	१३५७	१०४९	७७.३	१३३	९.८	१५६	११.५	१९	१.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	२३२	१३८	५९.५	२९	१२.५	५६	२४.१	९	३.९
अटिजम्	४३५	३३२	७६.३	२९	६.७	६४	१४.७	१०	२.३
बहुअपाङ्गता	५७७०	४२१३	७३.०	५८४	१०.१	८५१	१४.७	१२२	२.१
लुम्बिनी									
जम्मा	१२०४१४	८१८०५	६७.९	१०६३१	८.८	२२३६१	१८.६	५६१७	४.७
शारीरिक अपाङ्गता	४५५६९	३२१४८	७०.५	३५५६	७.८	८०४९	१७.७	१८१६	४.०
न्यून दृष्टियुक्त	२१२७७	१२२७०	५७.७	२६३१	१२.४	४७४८	२२.३	१६२८	७.७
पूर्ण दृष्टिविहीन	६०६६	४६३४	७६.४	३९७	६.५	८३९	१३.८	१९६	३.२
बहिरा	९३५३	६१३४	६५.६	९०८	९.७	१९४८	२०.८	३६३	३.९
सुस्तश्रवण	९६५३	५८०३	६०.१	१०७४	११.१	२२७१	२३.५	५०५	५.२
श्रवण दृष्टिविहीन	१८६९	१३०७	६९.९	१४१	७.५	३३६	१८.०	८५	४.५
स्वर र बोलाइ	७१४७	५३६३	७५.०	५२३	७.३	१०४६	१४.६	२१५	३.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	५१८२	३८७३	७४.७	३६५	७.०	७३९	१४.३	२०५	४.०
बौद्धिक अपाङ्गता	२२४९	१८१५	८०.७	१०५	४.७	२५९	११.५	७०	३.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	९५८	५५८	५८.२	९८	१०.२	२४०	२५.१	६२	६.५

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	यसअघिको बसोबास							
		उही पालिका		उही जिल्लाको अर्को पालिका		अर्को जिल्ला		विदेश	
		संख्या	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या
अटिजम्	८५६	६४२	७५.०	५३	६.२	१२८	१५.०	३३	३.९
बहुअपाङ्गता	१०२३५	७२५८	७०.९	७८०	७.६	१७५८	१७.२	४३९	४.३
कर्णाली									
जम्मा	५२६०४	४३८६६	८३.४	३५२८	६.७	४३६०	८.३	८५०	१.६
शारीरिक अपाङ्गता	२३९०१	२०१५०	८४.३	१४४५	६.०	१९१७	८.०	३८९	१.६
न्यून दृष्टियुक्त	७४७१	५८४८	७८.३	६५५	८.८	८३८	११.२	१३०	१.७
पूर्ण दृष्टिविहीन	२२६८	१९६३	८६.६	१२०	५.३	१६७	७.४	१८	०.८
बहिरा	४८०९	३९९३	८३.०	३५२	७.३	३८२	७.९	८२	१.७
सुस्तश्रवण	४०२४	३२२२	८०.१	२९१	७.२	४०५	१०.१	१०६	२.६
श्रवण दृष्टिविहीन	८२२	७०१	८५.३	६५	७.९	४८	५.८	८	१.०
स्वर र बोलाइ	३२१५	२८६२	८९.०	१७२	५.३	१४६	४.५	३५	१.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	१४५८	१२०७	८२.८	१२१	८.३	१०६	७.३	२४	१.६
बौद्धिक अपाङ्गता	५३०	४६८	८८.३	१९	३.६	४०	७.५	३	०.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	१७४	१४५	८३.३	११	६.३	१६	९.२	२	१.१
अटिजम्	३०९	२५७	८३.२	२७	८.७	२३	७.४	२	०.६
बहुअपाङ्गता	३६२३	३०५०	८४.२	२५०	६.९	२७२	७.५	५१	१.४
सुदूरपश्चिम									
जम्मा	६९६७७	४६३५५	६६.५	६९९२	१०.०	१४७४८	२१.२	१५८२	२.३
शारीरिक अपाङ्गता	२८४४५	१९७३९	६९.४	२५४४	८.९	५५१८	१९.४	६४४	२.३
न्यून दृष्टियुक्त	१२२३३	६६५४	५४.४	१६३८	१३.४	३६०७	२९.५	३३४	२.७
पूर्ण दृष्टिविहीन	३६७२	२७७३	७५.५	३३९	९.२	५१५	१४.०	४५	१.२
बहिरा	५०२८	३२६९	६५.०	५८९	११.७	१०७५	२१.४	९५	१.९
सुस्तश्रवण	५५१९	३२३८	५८.७	६६५	१२.०	१४७०	२६.६	१४६	२.६
श्रवण दृष्टिविहीन	१०६६	७४३	६९.७	८५	८.०	२१८	२०.५	२०	१.९
स्वर र बोलाइ	३७३५	२८२६	७५.७	३०४	८.१	५३५	१४.३	७०	१.९
मानसिक वा मनोसामाजिक	२४७८	१८१९	७३.४	२०४	८.२	३९१	१५.८	६४	२.६
बौद्धिक अपाङ्गता	९५३	७२१	७५.७	७३	७.७	१४१	१४.८	१८	१.९
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	४०१	२३५	५८.६	३६	९.०	११७	२९.२	१३	३.२
अटिजम्	३५२	२६६	७५.६	३४	९.७	५०	१४.२	२	०.६
बहुअपाङ्गता	५७९५	४०७२	७०.३	४८१	८.३	११११	१९.२	१३१	२.३

अनुसूची १२ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बसाइँ सार्नुको कारण

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाइँ सार्नुको कारण									
			काम/ रोजगारी	व्यापार/ व्यवसाय	अध्ययन /तालिम	विवाह	आश्रित	प्राकृतिक प्रकोप	कृषि	घर फर्किएको	अन्य	उल्लेख नभएको
कोशी												
जम्मा	संख्या	४२०९०	५५१४	९१९	१४८७	१०९०१	१०७४६	४६९	५२१८	२२५७	४४०३	१७६
	%	१००.०	१३.१	२.२	३.५	२५.९	२५.५	१.१	१२.४	५.४	१०.५	०.४
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१३३०९	१९४५	३४५	४७३	३२९०	३२०६	१३१	१६२८	८७५	१३६१	५५
	%	१००.०	१४.६	२.६	३.६	२४.७	२४.१	१.०	१२.२	६.६	१०.२	०.४
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	९२७४	१३५४	२१५	२०९	२६२२	१९१३	१३९	१२५५	४८०	१०४३	४४
	%	१००.०	१४.६	२.३	२.३	२८.३	२०.६	१.५	१३.५	५.२	११.२	०.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१९२३	२४०	५०	१३४	५५९	४८१	१५	१८०	८२	१७३	९
	%	१००.०	१२.५	२.६	७.०	२९.१	२५.०	०.८	९.४	४.३	९.०	०.५
बहिरा	संख्या	३४७२	४५८	६५	१७२	९६४	८३०	३२	४९७	१३६	३०३	१५
	%	१००.०	१३.२	१.९	५.०	२७.८	२३.९	०.९	१४.३	३.९	८.७	०.४
सुस्तश्रवण	संख्या	४८५५	५६४	९४	७६	१३६०	१०७५	५२	८१२	२६१	५३७	२४
	%	१००.०	११.६	१.९	१.६	२८.०	२२.१	१.१	१६.७	५.४	११.१	०.५
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	६९८	५७	१०	३८	१९१	१७१	१३	९६	३४	८३	५
	%	१००.०	८.२	१.४	५.४	२७.४	२४.५	१.९	१३.८	४.९	११.९	०.७
स्वर र बोलाइ	संख्या	२२२२	२६६	२५	१०१	४५७	८०३	२१	२०९	९१	२४२	७
	%	१००.०	१२.०	१.१	४.५	२०.६	३६.१	०.९	९.४	४.१	१०.९	०.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१७०७	१०७	१८	१२७	३०७	७१९	२१	१३९	७९	१८४	६
	%	१००.०	६.३	१.१	७.४	१८.०	४२.१	१.२	८.१	४.६	१०.८	०.४
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	५६९	३७	१	९	१०५	२९३	३	३५	१७	६६	३
	%	१००.०	६.५	०.२	१.६	१८.५	५१.५	०.५	६.२	३.०	११.६	०.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	३२९	३८	१०	११	१३२	६०	९	२०	१७	३२	०
	%	१००.०	११.६	३.०	३.३	४०.१	१८.२	२.७	६.१	५.२	९.७	०.०
अटिजम्	संख्या	२३८	१४	३	५	८१	१०१	२	१६	३	१२	१
	%	१००.०	५.९	१.३	२.१	३४.०	४२.४	०.८	६.७	१.३	५.०	०.४
बहुअपाङ्गता	संख्या	३४९४	४३४	८३	१३२	८३३	१०९४	३१	३३१	१८२	३६७	७
	%	१००.०	१२.४	२.४	३.८	२३.८	३१.३	०.९	९.५	५.२	१०.५	०.२
मधेश												
जम्मा	संख्या	२३१२६	१८००	३५७	३५६	१५१७४	२२३७	२६६	११९९	४७३	१०८४	१८०
	%	१००.०	७.८	१.५	१.५	६५.६	९.७	१.२	५.२	२.०	४.७	०.८
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	७०५९	६२८	१२६	१३७	४४७५	६९८	८९	३३२	१६९	३६५	४०
	%	१००.०	८.९	१.८	१.९	६३.४	९.९	१.३	४.७	२.४	५.२	०.६
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	६३६९	४७२	८८	७३	४४८५	४५८	६६	३४१	११८	२३८	३०
	%	१००.०	७.४	१.४	१.१	७०.४	७.२	१.०	५.४	१.९	३.७	०.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१५४७	८७	१९	३३	११२०	१४८	८	४९	२९	४४	१०
	%	१००.०	५.६	१.२	२.१	७२.४	९.६	०.५	३.२	१.९	२.८	०.६
बहिरा	संख्या	१९६२	११७	३२	२०	१३१९	१६६	४०	१२६	१९	१०९	१४
	%	१००.०	६.०	१.६	१.०	६७.२	८.५	२.०	६.४	१.०	५.६	०.७
सुस्तश्रवण	संख्या	११७४	८९	१९	६	६५३	१४९	१८	१२१	३८	७७	४
	%	१००.०	७.६	१.६	०.५	५५.६	१२.७	१.५	१०.३	३.२	६.६	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	३५४	२२	५	६	२३५	३४	३	१९	४	२२	४
	%	१००.०	६.२	१.४	१.७	६६.४	९.६	०.८	५.४	१.१	६.२	१.१

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाइँ सर्नुको कारण									
			काम/ रोजगारी	व्यापार/ व्यवसाय	अध्ययन / तालिम	विवाह	आश्रित	प्राकृतिक प्रकोप	कृषि	घर फर्किएको	अन्य	उल्लेख नभएको
स्वर र बोलाइ	संख्या	९९१	६४	१०	२५	५५२	१५६	१८	७३	१८	६८	७
	%	१००.०	६.५	१.०	२.५	५५.७	१५.७	१.८	७.४	१.८	६.९	०.७
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	६८४	३६	८	९	३९७	१०६	४	२०	१३	३७	५४
	%	१००.०	५.३	१.२	१.३	५८.०	१५.५	०.६	२.९	१.९	५.४	७.९
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३२०	१२	४	४	१९६	५४	२	१५	६	२६	१
	%	१००.०	३.८	१.३	१.३	६१.३	१६.९	०.६	४.७	१.९	८.१	०.३
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	२७७	१७	३	५	२०२	२०	२	११	२	१२	३
	%	१००.०	६.१	१.१	१.८	७२.९	७.२	०.७	४.०	०.७	४.३	१.१
अटिजम्	संख्या	२०५	९	१	१	१६६	२०	०	२	१	५	०
	%	१००.०	४.४	०.५	०.५	८१.०	९.८	०.०	१.०	०.५	२.४	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	२१८४	२४७	४२	३७	१३७४	२२८	१६	९०	५६	८१	१३
	%	१००.०	११.३	१.९	१.७	६२.९	१०.४	०.७	४.१	२.६	३.७	०.६
बागमती												
जम्मा	संख्या	५०२२९	८९६८	१२१६	३६६७	११४७२	१३६४४	७३४	२०८६	१८०४	६३२०	३१८
	%	१००.०	१७.९	२.४	७.३	२२.८	२७.२	१.५	४.२	३.६	१२.६	०.६
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१७५०८	३७६५	५२४	१२९२	३५९७	४४४१	२२१	६१३	६३६	२३००	११९
	%	१००.०	२१.५	३.०	७.४	२०.५	२५.४	१.३	३.५	३.६	१३.१	०.७
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१०३०१	१७६९	२९५	८३५	२७३६	२३०४	१८६	४९३	४११	१२०८	६४
	%	१००.०	१७.२	२.९	८.१	२६.६	२२.४	१.८	४.८	४.०	११.७	०.६
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	२७८५	५९३	६६	३३६	५९१	६९३	३५	९७	८६	२८०	८
	%	१००.०	२१.३	२.४	१२.१	२१.२	२४.९	१.३	३.५	३.१	१०.१	०.३
बहिरा	संख्या	३६८६	५०२	६२	३८९	९७६	९१६	५४	२२१	११२	४२८	२६
	%	१००.०	१३.६	१.७	१०.६	२६.५	२४.९	१.५	६.०	३.०	११.६	०.७
सुस्तश्रवण	संख्या	४६५३	७१३	८४	१७२	१२३४	१२५१	८७	२९०	१६६	६३४	२२
	%	१००.०	१५.३	१.८	३.७	२६.५	२६.९	१.९	६.२	३.६	१३.६	०.५
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	६७४	९९	७	४८	१५०	१९१	१४	४४	३२	८७	२
	%	१००.०	१४.७	१.०	७.१	२२.३	२८.३	२.१	६.५	४.७	१२.९	०.३
स्वर र बोलाइ	संख्या	२२४३	३३७	३५	१४१	४९३	७८४	२६	९३	६०	२५९	१५
	%	१००.०	१५.०	१.६	६.३	२२.०	३५.०	१.२	४.१	२.७	११.५	०.७
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२०८७	१६८	१७	८२	३६९	९०५	३१	३५	६८	३८८	२४
	%	१००.०	८.०	०.८	३.९	१७.७	४३.४	१.५	१.७	३.३	१८.६	१.१
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	६५६	४७	१	२०	८४	३७९	५	१५	२०	८२	३
	%	१००.०	७.२	०.२	३.०	१२.८	५७.८	०.८	२.३	३.०	१२.५	०.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	७१८	१६८	२५	४६	२०१	१४६	८	१५	२७	७६	६
	%	१००.०	२३.४	३.५	६.४	२८.०	२०.३	१.१	२.१	३.८	१०.६	०.८
अटिजम्	संख्या	३९६	३०	३	१०	७६	२१७	५	१२	९	३१	३
	%	१००.०	७.६	०.८	२.५	१९.२	५४.८	१.३	३.०	२.३	७.८	०.८
बहुअपाङ्गता	संख्या	४५२२	७७७	९७	२९६	९६५	१४१७	६२	१५८	१७७	५४७	२६
	%	१००.०	१७.२	२.१	६.५	२१.३	३१.३	१.४	३.५	३.९	१२.१	०.६
गण्डकी												
जम्मा	संख्या	२२७८४	२८९०	५६७	१२६६	७०१३	४७८५	२५५	११२३	१८६१	१९४९	१०७५
	%	१००.०	१२.७	२.५	५.६	३०.८	२१.०	१.१	४.९	८.२	८.६	४.७
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	७६१७	१२०२	२४९	३५९	२०९५	१५१६	८४	३३३	७३३	७१२	३३४
	%	१००.०	१५.८	३.३	४.७	२७.५	१९.९	१.१	४.४	९.६	९.३	४.४

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाइँ सर्नुको कारण									
			काम/ रोजगारी	व्यापार/ व्यवसाय	अध्ययन / तालिम	विवाह	आश्रित	प्राकृतिक प्रकोप	कृषि	घर फर्किएको	अन्य	उल्लेख नभएको
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	४७००	६२३	१२५	२०५	१५७४	८२८	५२	२९९	४२३	३५४	२१७
	%	१००.०	१३.३	२.७	४.४	३३.५	१७.६	१.१	६.४	९.०	७.५	४.६
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	७७७	११४	३३	९२	२१०	१६०	१२	१५	४१	५५	४५
	%	१००.०	१४.७	४.२	११.८	२७.०	२०.६	१.५	१.९	५.३	७.१	५.८
बहिरा	संख्या	२३५९	२३३	३५	३२४	८२१	३९३	३०	१३९	१११	१७७	९६
	%	१००.०	९.९	१.५	१३.७	३४.८	१६.७	१.३	५.९	४.७	७.५	४.१
सुस्तश्रवण	संख्या	२५१२	२५९	४४	४१	९५८	४४९	३०	१६३	२३१	२२६	१११
	%	१००.०	१०.३	१.८	१.६	३८.१	१७.९	१.२	६.५	९.२	९.०	४.४
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	३८७	५२	६	२०	१२४	८३	१	१०	३६	३२	२३
	%	१००.०	१३.४	१.६	५.२	३२.०	२१.४	०.३	२.६	९.३	८.३	५.९
स्वर र बोलाइ	संख्या	१३०५	१३९	१९	६३	४१२	३५४	१४	५०	६८	१०७	७९
	%	१००.०	१०.७	१.५	४.८	३१.६	२७.१	१.१	३.८	५.२	८.२	६.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१०६५	८१	१२	५१	३०९	३३८	११	२७	७८	१०२	५६
	%	१००.०	७.६	१.१	४.८	२९.०	३१.७	१.०	२.५	७.३	९.६	५.३
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३०८	१८	०	३२	६१	१२९	२	६	१०	२७	२३
	%	१००.०	५.८	०.०	१०.४	१९.८	४१.९	०.६	१.९	३.२	८.८	७.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	९४	२०	४	७	२१	१७	२	३	६	७	७
	%	१००.०	२१.३	४.३	७.४	२२.३	१८.१	२.१	३.२	६.४	७.४	७.४
अटिजम्	संख्या	१०३	४	२	६	२२	४९	१	३	४	९	३
	%	१००.०	३.९	१.९	५.८	२१.४	४७.६	१.०	२.९	३.९	८.७	२.९
बहुअपाङ्गता	संख्या	१५५७	१४५	३८	६६	४०६	४६९	१६	७५	१२०	१४१	८१
	%	१००.०	९.३	२.४	४.२	२६.१	३०.१	१.०	४.८	७.७	९.१	५.२
लुम्बिनी												
जम्मा	संख्या	३८६०९	३८३२	८११	१५०२	११९५०	८७९१	४३५	३५४९	२५७०	४२८३	८८६
	%	१००.०	९.९	२.१	३.९	३१.०	२२.८	१.१	९.२	६.७	११.१	२.३
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१३४२१	१६७०	३९६	५५१	३६२४	३००९	१६५	१२३१	९७१	१४८०	३२४
	%	१००.०	१२.४	३.०	४.१	२७.०	२२.४	१.२	९.२	७.२	११.०	२.४
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	९००७	७५३	१५५	२२२	३४९१	१६४०	८२	८५९	५६४	१०३२	२०९
	%	१००.०	८.४	१.७	२.५	३८.८	१८.२	०.९	९.५	६.३	११.५	२.३
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१४३२	१३७	३९	१०३	४४०	३६६	१६	८३	६५	१३७	४६
	%	१००.०	९.६	२.७	७.२	३०.७	२५.६	१.१	५.८	४.५	९.६	३.२
बहिरा	संख्या	३२१९	३४८	३७	२५३	९९०	६१४	५१	३४३	१७८	३४७	५८
	%	१००.०	१०.८	१.१	७.९	३०.८	१९.१	१.६	१०.७	५.५	१०.८	१.८
सुस्तश्रवण	संख्या	३८५०	३४२	६४	५८	१२१२	८२८	४७	४३७	२८१	४८८	९३
	%	१००.०	८.९	१.७	१.५	३१.५	२१.५	१.२	११.४	७.३	१२.७	२.४
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	५६२	४८	१३	३६	१७९	११६	९	५४	३३	६४	१०
	%	१००.०	८.५	२.३	६.४	३१.९	२०.६	१.६	९.६	५.९	११.४	१.८
स्वर र बोलाइ	संख्या	१७८४	१५०	१९	७८	५०९	५४५	१८	१५१	१००	१७८	३६
	%	१००.०	८.४	१.१	४.४	२८.५	३०.५	१.०	८.५	५.६	१०.०	२.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१३०९	५२	१३	३८	३२९	५१४	१४	७९	१०७	१३९	२४
	%	१००.०	४.०	१.०	२.९	२५.१	३९.३	१.१	६.०	८.२	१०.६	१.८
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	४३४	२२	२	९	१०१	२०९	१	१७	२७	३४	१२
	%	१००.०	५.१	०.५	२.१	२३.३	४८.२	०.२	३.९	६.२	७.८	२.८
	संख्या	४००	५२	१७	१४	१६४	७१	३	२०	१८	३३	८

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाइँ सर्नुको कारण									
			काम/ रोजगारी	व्यापार/ व्यवसाय	अध्ययन / तालिम	विवाह	आश्रित	प्राकृतिक प्रकोप	कृषि	घर फर्किएको	अन्य	उल्लेख नभएको
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	%	१००.०	१३.०	४.३	३.५	४१.०	१७.८	०.८	५.०	४.५	८.३	२.०
अटिजम्	संख्या	२१४	१५	३	२	७७	७७	२	११	६	१७	४
	%	१००.०	७.०	१.४	०.९	३६.०	३६.०	०.९	५.१	२.८	७.९	१.९
बहुअपाङ्गता	संख्या	२९७७	२४३	५३	१३८	८३४	८०२	२७	२६४	२२०	३३४	६२
	%	१००.०	८.२	१.८	४.६	२८.०	२६.९	०.९	८.९	७.४	११.२	२.१
कर्णाली												
जम्मा	संख्या	८७३८	७९४	३१९	५६१	३०२६	१३३४	५०	७०६	९३०	७३३	२८५
	%	१००.०	९.१	३.७	६.४	३४.६	१५.३	०.६	८.१	१०.६	८.४	३.३
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	३७५१	३९९	१६४	२४४	१२३२	५५५	२१	२९२	४४०	३०२	१०२
	%	१००.०	१०.६	४.४	६.५	३२.८	१४.८	०.६	७.८	११.७	८.१	२.७
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१६२३	१३०	७०	७८	६३५	१९५	१२	१६७	१४६	१३८	५२
	%	१००.०	८.०	४.३	४.८	३९.१	१२.०	०.७	१०.३	९.०	८.५	३.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३०५	२९	६	३२	९३	६२	३	१७	२३	३२	८
	%	१००.०	९.५	२.०	१०.५	३०.५	२०.३	१.०	५.६	७.५	१०.५	२.६
बहिरा	संख्या	८१६	७४	२१	८३	२९०	१०५	४	५९	९०	६९	२१
	%	१००.०	९.१	२.६	१०.२	३५.५	१२.९	०.५	७.२	११.०	८.५	२.६
सुस्तश्रवण	संख्या	८०२	६६	२१	३४	२७९	११८	३	८१	१०१	७४	२५
	%	१००.०	८.२	२.६	४.२	३४.८	१४.७	०.४	१०.१	१२.६	९.२	३.१
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	१२१	१०	३	१७	४९	१४	०	१२	७	५	४
	%	१००.०	८.३	२.५	१४.०	४०.५	११.६	०.०	९.९	५.८	४.१	३.३
स्वर र बोलाइ	संख्या	३५३	३०	५	३०	१३३	७३	०	२०	३०	२५	७
	%	१००.०	८.५	१.४	८.५	३७.७	२०.७	०.०	५.७	८.५	७.१	२.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२५१	१४	२	७	६४	६१	२	४	३२	२०	४५
	%	१००.०	५.६	०.८	२.८	२५.५	२४.३	०.८	१.६	१२.७	८.०	१७.९
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	६२	३	३	१	१९	२३	०	३	१	८	१
	%	१००.०	४.८	४.८	१.६	३०.६	३७.१	०.०	४.८	१.६	१२.९	१.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	२९	१	२	१	८	५	१	२	५	३	१
	%	१००.०	३.४	६.९	३.४	२७.६	१७.२	३.४	६.९	१७.२	१०.३	३.४
अटिजम्	संख्या	५२	१	०	२	१९	१३	०	७	४	४	२
	%	१००.०	१.९	०.०	३.८	३६.५	२५.०	०.०	१३.५	७.७	७.७	३.८
बहुअपाङ्गता	संख्या	५७३	३७	२२	३२	२०५	११०	४	४२	५१	५३	१७
	%	१००.०	६.५	३.८	५.६	३५.८	१९.२	०.७	७.३	८.९	९.२	३.०
सुदूरपश्चिम												
जम्मा	संख्या	२३३२२	२१८१	३६८	५५२	६६३२	५२१६	५४५	३६२७	१४५५	२५१७	२२९
	%	१००.०	९.४	१.६	२.४	२८.४	२२.४	२.३	१५.६	६.२	१०.८	१.०
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	८७०६	८९२	१५०	२६३	२४२४	१८९५	२२४	१२५६	६०६	९१९	७७
	%	१००.०	१०.२	१.७	३.०	२७.८	२१.८	२.६	१४.४	७.०	१०.६	०.९
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	५५७९	५४८	७८	६०	१६०२	११३७	१४८	१०२३	३२२	६२२	३९
	%	१००.०	९.८	१.४	१.१	२८.७	२०.४	२.७	१८.३	५.८	११.१	०.७
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	८९९	७७	१७	५२	२९९	२०६	२४	९७	३८	७५	१४
	%	१००.०	८.६	१.९	५.८	३३.३	२२.९	२.७	१०.८	४.२	८.३	१.६
बहिरा	संख्या	१७५९	१६०	२३	५५	५६४	३३७	२७	२७३	८८	२१९	१३
	%	१००.०	९.१	१.३	३.१	३२.१	१९.२	१.५	१५.५	५.०	१२.५	०.७

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाइँ सर्नुको कारण									
			काम/ रोजगारी	व्यापार/ व्यवसाय	अध्ययन /तालिम	विवाह	आश्रित	प्राकृतिक प्रकोप	कृषि	घर फर्किएको	अन्य	उल्लेख नभएको
सुस्तश्रवण	संख्या	२२८१	१९२	२५	२९	६५८	४७७	४३	४४६	१४८	२३८	२५
	%	१००.०	८.४	१.१	१.३	२८.८	२०.९	१.९	१९.६	६.५	१०.४	१.१
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	३२३	२१	४	१०	१०२	६८	६	५१	१९	३९	३
	%	१००.०	६.५	१.२	३.१	३१.६	२१.१	१.९	१५.८	५.९	१२.१	०.९
स्वर र बोलाइ	संख्या	९०९	६४	१३	१४	२६६	२६३	१६	१०७	५२	१००	१४
	%	१००.०	७.०	१.४	१.५	२९.३	२८.९	१.८	११.८	५.७	११.०	१.५
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	६५९	२७	९	२४	१६६	२३८	१२	५४	४७	६९	१३
	%	१००.०	४.१	१.४	३.६	२५.२	३६.१	१.८	८.२	७.१	१०.५	२.०
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	२३२	९	१	५	५८	८८	१	१८	१७	३३	२
	%	१००.०	३.९	०.४	२.२	२५.०	३७.९	०.४	७.८	७.३	१४.२	०.९
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	१६६	१५	२३	३	५२	३२	२	९	८	१४	८
	%	१००.०	९.०	१३.९	१.८	३१.३	१९.३	१.२	५.४	४.८	८.४	४.८
अटिजम्	संख्या	८६	६	०	०	२८	२७	४	९	४	७	१
	%	१००.०	७.०	०.०	०.०	३२.६	३१.४	४.७	१०.५	४.७	८.१	१.२
बहुअपाङ्गता	संख्या	१७२३	१७०	२५	३७	४१३	४४८	३८	२८४	१०६	१८२	२०
	%	१००.०	९.९	१.५	२.१	२४.०	२६.०	२.२	१६.५	६.२	१०.६	१.२

अनुसूची १३: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार अक्सर रोजगार बेरोजगार

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
कोशी													
जम्मा													
जम्मा	१०६९६८	३७६०	६१.०	३४९०६	९३.९	२२५४	६.१	२३७९२	३९.०	४५८१९	४२.८	१९७	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	३५७२४	१२३८७	६१.९	११४४२	९२.४	९४५	७.६	७६३३	३८.१	१५६३६	४३.८	६८	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	१८७४०	७२७०	६२.१	६९६४	९५.८	३०६	४.२	४४३०	३७.९	६९९५	३७.३	४५	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	४७५९	१७९७	६२.७	१६५३	९२.०	१४४	८.०	१०७०	३७.३	१८८४	३९.६	८	०.२
बहिरा	८७३८	३४०३	६३.३	३२१२	९४.४	१९१	५.६	१९७२	३६.७	३३४६	३८.३	१७	०.२
सुस्तश्रवण	१०८८४	४२६६	६२.७	४१३५	९६.९	१३१	३.१	२५३७	३७.३	४०६१	३७.३	२०	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	१७६५	७७४	७२.५	७५६	९७.७	१८	२.३	२९३	२७.५	६९६	३९.४	२	०.१
स्वर र बोलाइ	७८२१	२९५४	६१.८	२७८३	९४.२	१७१	५.८	१८२७	३८.२	३०३०	३८.७	१०	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	५३६६	७९२	३८.५	६८६	८६.६	१०६	१३.४	१२६४	६१.५	३३०४	६१.६	६	०.१
बौद्धिक अपाङ्गता	२०९१	२८२	३९.७	२५०	८८.७	३२	११.३	४२९	६०.३	१३७५	६५.८	५	०.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	७९२	३५६	६७.७	३३८	९४.९	१८	५.१	१७०	३२.३	२६५	३३.५	१	०.१
अटिजम्	५६९	१९४	६७.४	१८५	९५.४	९	४.६	९४	३२.६	२७९	४९.०	२	०.४
बहुअपाङ्गता	९७१९	२६८५	५६.४	२५०२	९३.२	१८३	६.८	२०७३	४३.६	४९४८	५०.९	१३	०.१
पुरुष													
जम्मा	५७७०९	२३५४९	६६.८	२२२२५	९४.४	१३२४	५.६	११७१२	३३.२	२२३३६	३८.७	११२	०.२

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
शारीरिक अपाङ्गता	२१००९	८३७९	६७.२	७७८४	९२.९	५९५	७.१	४०८९	३२.८	८४९३	४०.४	४८	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	९१५४	४४१४	७०.१	४२४८	९६.२	१६६	३.८	१८८४	२९.९	२८३५	३१.०	२१	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	२४०५	१०५०	६८.७	९६६	९२.०	८४	८.०	४७८	३१.३	८७३	३६.३	४	०.२
बहिरा	४५८०	२०७६	६८.२	१९८४	९५.६	९२	४.४	९६७	३१.८	१५३१	३३.४	६	०.१
सुस्तश्रवण	५७५८	२६८८	६८.८	२६०९	९७.१	७९	२.९	१२१७	३१.२	१८४३	३२.०	१०	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	९४२	४९८	७८.८	४८९	९८.२	९	१.८	१३४	२१.२	३०९	३२.८	१	०.१
स्वर र बोलाइ	४२९५	१९३९	६७.८	१८३६	९४.७	१०३	५.३	९२२	३२.२	१४२८	३३.२	६	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	२७५८	४६७	४२.२	४०९	८७.६	५८	१२.४	६४०	५७.८	१६४७	५९.७	४	०.१
बौद्धिक अपाङ्गता	१०३३	१५९	४३.२	१४०	८८.१	१९	११.९	२०९	५६.८	६६०	६३.९	५	०.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	३७२	१८१	७१.०	१७२	९५.०	९	५.०	७४	२९.०	११६	३१.२	१	०.३
अटिजम्	१९९	४९	६०.५	४४	८९.८	५	१०.२	३२	३९.५	११८	५९.३	०	०.०
बहुअपाङ्गता	५२०४	१६४९	६०.७	१५४४	९३.६	१०५	६.४	१०६६	३९.३	२४८३	४७.७	६	०.१
महिला													
जम्मा	४९२५९	१३६११	५३.०	१२६८१	९३.२	९३०	६.८	१२०८०	४७.०	२३४८३	४७.७	८५	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	१४७१५	४००८	५३.१	३६५८	९१.३	३५०	८.७	३५४४	४६.९	७१४३	४८.५	२०	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	९५८६	२८५६	५२.९	२७१६	९५.१	१४०	४.९	२५४६	४७.१	४१६०	४३.४	२४	०.३
पूर्ण दृष्टिविहीन	२३५४	७४७	५५.८	६८७	९२.०	६०	८.०	५९२	४४.२	१०११	४२.९	४	०.२
बहिरा	४१५८	१३२७	५६.९	१२२८	९२.५	९९	७.५	१००५	४३.१	१८१५	४३.७	११	०.३
सुस्तश्रवण	५१२६	१५७८	५४.५	१५२६	९६.७	५२	३.३	१३२०	४५.५	२२१८	४३.३	१०	०.२

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
श्रवण दृष्टिविहीन	८२३	२७६	६३.४	२६७	९६.७	९	३.३	१५९	३६.६	३८७	४७.०	१	०.१
स्वर र बोलाइ	३५२६	१०१५	५२.९	९४७	९३.३	६८	६.७	९०५	४७.१	१६०२	४५.४	४	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	२६०८	३२५	३४.२	२७७	८५.२	४८	१४.८	६२४	६५.८	१६५७	६३.५	२	०.१
बौद्धिक अपाङ्गता	१०५८	१२३	३५.९	११०	८९.४	१३	१०.६	२२०	६४.१	७१५	६७.६	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४२०	१७५	६४.६	१६६	९४.९	९	५.१	९६	३५.४	१४९	३५.५	०	०.०
अटिजम्	३७०	१४५	७०.०	१४१	९७.२	४	२.८	६२	३०.०	१६१	४३.५	२	०.५
बहुअपाङ्गता	४५१५	१०३६	५०.७	९५८	९२.५	७८	७.५	१००७	४९.३	२४६५	५४.६	७	०.२
मधेस													
जम्मा													
जम्मा	७८४७७	२४०६७	६०.९	२१७६७	९०.४	२३००	९.६	१५४२४	३९.१	३८८६७	४९.५	११९	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	२८३२८	९२६३	६३.४	८३६२	९०.३	९०१	९.७	५३५४	३६.६	१३६६३	४८.२	४८	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	१५३३२	५१४६	६३.५	४८२९	९३.८	३१७	६.२	२९६२	३६.५	७२००	४७.०	२४	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	५१६०	१६१८	६०.८	१४४५	८९.३	१७३	१०.७	१०४१	३९.२	२४९६	४८.४	५	०.१
बहिरा	५५४६	१८२३	६१.२	१६२४	८९.१	१९९	१०.९	११५६	३८.८	२५६२	४६.२	५	०.१
सुस्तश्रवण	२९७०	८७४	५७.९	८०९	९२.६	६५	७.४	६३६	४२.१	१४५९	४९.१	१	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	११५६	४२१	६९.७	४०२	९५.५	१९	४.५	१८३	३०.३	५५२	४७.८	०	०.०
स्वर र बोलाइ	५५६१	१६३०	५८.८	१४३४	८८.०	१२६	१२.०	११४३	४१.२	२७७७	४९.९	११	०.२
मानसिक वा मनोसामाजिक	३६३०	४६५	३७.८	३३६	७२.३	१२९	२७.७	७६५	६२.२	२३९४	६६.०	६	०.२
बौद्धिक अपाङ्गता	१६३२	१६१	३३.५	१२४	७७.०	३७	२३.०	३२०	६६.५	११४४	७०.१	७	०.४

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	८५०	३२१	६४.७	३००	९३.५	२१	६.५	१७५	३५.३	३५३	४१.५	१	०.१
अटिजम्	४८४	१५३	५९.१	१४६	९५.४	७	४.६	१०६	४०.९	२२४	४६.३	१	०.२
बहुअपाङ्गता	७८२८	२१९२	५८.१	१९५६	८९.२	२३६	१०.८	१५८३	४१.९	४०४३	५१.६	१०	०.१
पुरुष													
जम्मा	४४७९९	१७७४१	६९.७	१६३१५	९२.०	१४२६	८.०	७६९७	३०.३	१९२८४	४३.०	७७	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	१८०७७	७२७२	७०.७	६६६७	९१.७	६०५	८.३	३००७	२९.३	७७६१	४२.९	३७	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	७६४८	३६८९	७४.८	३५०८	९५.१	१८१	४.९	१२४३	२५.२	२७०१	३५.३	१५	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	२५७५	१०८९	७१.४	१००१	९१.९	८८	८.१	४३६	२८.६	१०४८	४०.७	२	०.१
बहिरा	२८५१	१२४०	७०.१	११४०	९१.९	१००	८.१	५३०	२९.९	१०७९	३७.८	२	०.१
सुस्तश्रवण	१५१९	५८७	६६.५	५५३	९४.२	३४	५.८	२९६	३३.५	६३६	४१.९	०	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	६६४	३२२	७९.७	३११	९६.६	११	३.४	८२	२०.३	२६०	३९.२	०	०.०
स्वर र बोलाइ	३४२५	१२९९	६६.९	११६३	८९.५	१३६	१०.५	६४३	३३.१	१४७८	४३.२	५	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	२१६५	३२०	४२.८	२३०	७१.९	९०	२८.१	४२७	५७.२	१४१४	६५.३	४	०.२
बौद्धिक अपाङ्गता	८६७	१०१	३९.०	७९	७८.२	२२	२१.८	१५८	६१.०	६०४	६९.७	४	०.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४००	१९५	७२.२	१८६	९५.४	९	४.६	७५	२७.८	१३०	३२.५	०	०.०
अटिजम्	१९०	६७	६२.६	६६	९८.५	१	१.५	४०	३७.४	८३	४३.७	०	०.०
बहुअपाङ्गता	४४१८	१५६०	६७.२	१४११	९०.४	१४९	९.६	७६०	३२.८	२०९०	४७.३	८	०.२

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
महिला													
जम्मा	३३६७८	६३२६	४५.०	५४५२	८६.२	८७४	१३.८	७७२७	५५.०	१९५८३	५८.१	४२	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	१०२५१	१९९१	४५.९	१६९५	८५.१	२९६	१४.९	२३४७	५४.१	५९०२	५७.६	११	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	७६८४	१४५७	४५.९	१३२१	९०.७	१३६	९.३	१७१९	५४.१	४४९९	५८.६	९	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	२५८५	५२९	४६.६	४४४	८३.९	८५	१६.१	६०५	५३.४	१४४८	५६.०	३	०.१
बहिरा	२६९५	५८३	४८.२	४८४	८३.०	९९	१७.०	६२६	५१.८	१४८३	५५.०	३	०.१
सुस्तश्रवण	१४५१	२८७	४५.८	२५६	८९.२	३१	१०.८	३४०	५४.२	८२३	५६.७	१	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	४९२	९९	४९.५	९१	९१.९	८	८.१	१०१	५०.५	२९२	५९.३	०	०.०
स्वर र बोलाइ	२१३६	३३१	३९.८	२७१	८१.९	६०	१८.१	५००	६०.२	१२९९	६०.८	६	०.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	१४६५	१४५	३०.०	१०६	७३.१	३९	२६.९	३३८	७०.०	९८०	६६.९	२	०.१
बौद्धिक अपाङ्गता	७६५	६०	२७.०	४५	७५.०	१५	२५.०	१६२	७३.०	५४०	७०.६	३	०.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४५०	१२६	५५.८	११४	९०.५	१२	९.५	१००	४४.२	२२३	४९.६	१	०.२
अटिजम्	२९४	८६	५६.६	८०	९३.०	६	७.०	६६	४३.४	१४१	४८.०	१	०.३
बहुअपाङ्गता	३४१०	६३२	४३.४	५४५	८६.२	८७	१३.८	८२३	५६.६	१९५३	५७.३	२	०.१
बागमती													
जम्मा													
जम्मा	११५४४४	३६११४	६१.५	३३४१९	९२.५	२६९५	७.५	२२५९२	३८.५	५६६१७	४९.०	१२१	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	३९७४०	१२७०८	६२.५	११६०८	९१.३	११००	८.७	७६३७	३७.५	१९३३१	४८.६	६४	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	२१८७८	७५८७	६३.८	७१३८	९४.१	४४९	५.९	४३१४	३६.२	९९६१	४५.५	१६	०.१

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
पूर्ण दृष्टिविहीन	५५२९	२२३७	६९.०	२०४६	९१.५	१९१	८.५	१००७	३१.०	२२८३	४१.३	२	०.०
बहिरा	८९७८	२८९५	६१.४	२६७८	९२.५	२१७	७.५	१८१७	३८.६	४२५६	४७.४	१०	०.१
सुस्तश्रवण	१०४६८	३०५५	५८.०	२९०२	९५.०	१५३	५.०	२२१०	४२.०	५१९१	४९.६	१२	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	१७५७	६०१	६६.६	५७८	९६.२	२३	३.८	३०२	३३.४	८५४	४८.६	०	०.०
स्वर र बोलाइ	६८३३	२३५०	६१.९	२१८८	९३.१	१६२	६.९	१४४४	३८.१	३०३३	४४.४	६	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	५५०३	७०८	३८.३	५९८	८४.५	११०	१५.५	११४०	६१.७	३६४९	६६.३	६	०.१
बौद्धिक अपाङ्गता	२०४९	१८२	३०.०	१५९	८७.४	२३	१२.६	४२५	७०.०	१४४१	७०.३	१	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	१२६०	५५९	७१.९	५२७	९४.३	३२	५.७	२१८	२८.१	४८३	३८.३	०	०.०
अटिजम्	७५७	२२५	६८.०	२११	९३.८	१४	६.२	१०६	३२.०	४२५	५६.१	१	०.१
बहुअपाङ्गता	१०६९२	३००७	६०.४	२७८६	९२.७	२२१	७.३	१९७२	३९.६	५७१०	५३.४	३	०.०
पुरुष													
जम्मा	६१०१०	२२५२९	६७.४	२०९५५	९३.०	१५७४	७.०	१०८७६	३२.६	२७५३३	४५.१	७२	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	२२७२७	८३२१	६७.१	७६७४	९२.२	६४७	७.८	४०७२	३२.९	१०२८९	४५.३	४५	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	१०६२७	४५७९	७१.२	४३१८	९४.३	२६१	५.७	१८४९	२८.८	४१९०	३९.४	९	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	२७२४	१२६१	७५.६	११५४	९१.५	१०७	८.५	४०८	२४.४	१०५५	३८.७	०	०.०
बहिरा	४७५६	१८५१	६८.०	१७३२	९३.६	११९	६.४	८७१	३२.०	२०२६	४२.६	८	०.२
सुस्तश्रवण	५२६०	१९००	६५.१	१८१९	९५.७	८१	४.३	१०१९	३४.९	२३३५	४४.४	६	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	९०८	३८०	७३.१	३६९	९७.१	११	२.९	१४०	२६.९	३८८	४२.७	०	०.०
स्वर र बोलाइ	३७५३	१५३७	६८.४	१४२९	९३.०	१०८	७.०	७१०	३१.६	१५०३	४०.०	३	०.१

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
मानसिक वा मनोसामाजिक	२७७२	३९७	४१.६	३२६	८२.१	७१	१७.९	५५८	५८.४	१८१७	६५.५	०	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	१००९	९६	३२.३	८४	८७.५	१२	१२.५	२०१	६७.७	७१२	७०.६	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	५८२	२८०	७४.९	२६६	९५.०	१४	५.०	९४	२५.१	२०८	३५.७	०	०.०
अटिजम्	३१७	६४	५८.२	५५	८५.९	९	१४.१	४६	४१.८	२०७	६५.३	०	०.०
बहुअपाङ्गता	५५७५	१८६३	६७.२	१७२९	९२.८	१३४	७.२	९०८	३२.८	२८०३	५०.३	१	०.०
महिला													
जम्मा	५४४३४	१३५८५	५३.७	१२४६४	९१.७	११२१	८.३	११७१६	४६.३	२९०८४	५३.४	४९	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	१७०१३	४३८७	५५.२	३९३४	८९.७	४५३	१०.३	३५६५	४४.८	९०४२	५३.१	१९	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	११२५१	३००८	५५.०	२८२०	९३.८	१८८	६.३	२४६५	४५.०	५७७१	५१.३	७	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	२८०५	९७६	६२.०	८९२	९१.४	८४	८.६	५९९	३८.०	१२२८	४३.८	२	०.१
बहिरा	४२२२	१०४४	५२.५	९४६	९०.६	९८	९.४	९४६	४७.५	२२३०	५२.८	२	०.०
सुस्तश्रवण	५२०८	११५५	४९.२	१०८३	९३.८	७२	६.२	११९१	५०.८	२८५६	५४.८	६	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	८४९	२२१	५७.७	२०९	९४.६	१२	५.४	१६२	४२.३	४६६	५४.९	०	०.०
स्वर र बोलाइ	३०८०	८१३	५२.६	७५९	९३.४	५४	६.६	७३४	४७.४	१५३०	४९.७	३	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	२७३१	३११	३४.८	२७२	८७.५	३९	१२.५	५८२	६५.२	१८३२	६७.१	६	०.२
बौद्धिक अपाङ्गता	१०४०	८६	२७.७	७५	८७.२	११	१२.८	२२४	७२.३	७२९	७०.१	१	०.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	६७८	२७९	६९.२	२६१	९३.५	१८	६.५	१२४	३०.८	२७५	४०.६	०	०.०
अटिजम्	४४०	१६१	७२.९	१५६	९६.९	५	३.१	६०	२७.१	२१८	४९.५	१	०.२

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
बहुअपाङ्गता	५११७	११४४	५१.८	१०५७	९२.४	८७	७.६	१०६४	४८.२	२९०७	५६.८	२	०.०
गण्डकी													
जम्मा													
जम्मा	६७३५२	२०४२२	५८.८	१८७१६	९१.६	१७०६	८.४	१४३०७	४१.२	३१४१७	४६.६	१२०६	१.८
शारीरिक अपाङ्गता	२२०४१	६४९४	६०.०	५८९५	९०.८	५९९	९.२	४३३४	४०.०	१०८०४	४९.०	४०९	१.९
न्यून दृष्टियुक्त	११७८७	४२४९	६१.९	३९३८	९२.७	३११	७.३	२६१८	३८.१	४७५०	४०.३	१७०	१.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	२१२५	५१३	५३.५	४५३	८८.३	६०	११.७	४४५	४६.५	११२०	५२.७	४७	२.२
बहिरा	७२९७	२५९६	६२.६	२३४४	९०.३	२५२	९.७	१५४८	३७.४	३०४२	४१.७	१११	१.५
सुस्तश्रवण	७२२६	२४४६	६०.६	२३३४	९५.४	११२	४.६	१५९१	३९.४	२९७५	४१.७	११४	१.६
श्रवण दृष्टिविहीन	१०९१	३९१	६४.५	३७९	९६.९	१२	३.१	२१५	३५.५	४७०	४३.१	१५	१.४
स्वर र बोलाइ	५०५१	१७७७	६०.१	१६३९	९२.२	१३८	७.८	११७९	३९.९	२०१२	३९.८	८३	१.६
मानसिक वा मनोसामाजिक	३७३०	५९६	४१.२	५१३	८६.१	८३	१३.९	८५२	५८.८	२१८९	५८.७	९३	२.५
बौद्धिक अपाङ्गता	१२५०	१४९	३६.३	१२४	८३.२	२५	१६.८	२६१	६३.७	८०९	६४.७	३१	२.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	२१६	५६	५१.४	५१	९१.१	५	८.९	५३	४८.६	९८	४५.४	९	४.२
अटिजम्	२९१	६४	५२.५	६१	९५.३	३	४.७	५८	४७.५	१५९	५४.६	१०	३.४
बहुअपाङ्गता	५३४७	१०९१	४८.६	९८५	९०.३	१०६	९.७	११५३	५१.४	२९८९	५५.९	११४	२.१
पुरुष													
जम्मा	३५८२०	१२३५५	६३.६	११३७०	९२.०	९८५	८.०	७०७३	३६.४	१५७४८	४४.०	६४४	१.८
शारीरिक अपाङ्गता	१२९२४	४१८५	६३.८	३८१०	९१.०	३७५	९.०	२३७९	३६.२	६११२	४७.३	२४८	१.९

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
न्यून दृष्टियुक्त	५७५६	२४६६	६७.७	२३०४	९३.४	१६२	६.६	११७५	३२.३	२०३४	३५.३	८१	१.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	१०४७	२९५	५८.५	२६२	८८.८	३३	११.२	२०९	४१.५	५१८	४९.५	२५	२.४
बहिरा	३७८३	१५५३	६८.३	१४२६	९१.८	१२७	८.२	७२०	३१.७	१४५९	३८.६	५१	१.३
सुस्तश्रवण	३४६०	१४४५	६६.७	१३८७	९६.०	५८	४.०	७२२	३३.३	१२४१	३५.९	५२	१.५
श्रवण दृष्टिविहीन	५५४	२१७	६७.२	२०८	९५.९	९	४.१	१०६	३२.८	२२२	४०.१	९	१.६
स्वर र बोलाइ	२६९२	१०७०	६४.५	९८१	९१.७	८९	८.३	५८८	३५.५	९८९	३६.७	४५	१.७
मानसिक वा मनोसामाजिक	१९२३	३२९	४३.२	२८६	८६.९	४३	१३.१	४३२	५६.८	१११०	५७.७	५२	२.७
बौद्धिक अपाङ्गता	६२५	८५	४०.५	६९	८१.२	१६	१८.८	१२५	५९.५	४०४	६४.६	११	१.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	१०९	२७	५६.३	२५	९२.६	२	७.४	२१	४३.८	५४	४९.५	७	६.४
अटिजम्	१२२	२१	४२.९	२०	९५.२	१	४.८	२८	५७.१	७०	५७.४	३	२.५
बहुअपाङ्गता	२८२५	६६२	५३.८	५९२	८९.४	७०	१०.६	५६८	४६.२	१५३५	५४.३	६०	२.१
महिला													
जम्मा	३१५३२	८०६७	५२.७	७३४६	९१.१	७२१	८.९	७२३४	४७.३	१५६६९	४९.७	५६२	१.८
शारीरिक अपाङ्गता	९११७	२३०९	५४.२	२०८५	९०.३	२२४	९.७	१९५५	४५.८	४६९२	५१.५	१६१	१.८
न्यून दृष्टियुक्त	६०३१	१७८३	५५.३	१६३४	९१.६	१४९	८.४	१४४३	४४.७	२७१६	४५.०	८९	१.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	१०७८	२१८	४८.०	१९१	८७.६	२७	१२.४	२३६	५२.०	६०२	५५.८	२२	२.०
बहिरा	३५१४	१०४३	५५.७	९१८	८८.०	१२५	१२.०	८२८	४४.३	१५८३	४५.०	६०	१.७
सुस्तश्रवण	३६६६	१००१	५३.५	९४७	९४.६	५४	५.४	८६९	४६.५	१७३४	४७.३	६२	१.७
श्रवण दृष्टिविहीन	५३७	१७४	६१.५	१७१	९८.३	३	१.७	१०९	३८.५	२४८	४६.२	६	१.१

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
स्वर र बोलाइ	२३५९	७०७	५४.५	६५८	९३.१	४९	६.९	५९१	४५.५	१०२३	४३.४	३८	१.६
मानसिक वा मनोसामाजिक	१८०७	२६७	३८.९	२२७	८५.०	४०	१५.०	४२०	६१.१	१०७९	५९.७	४१	२.३
बौद्धिक अपाङ्गता	६२५	६४	३२.०	५५	८८.९	९	१४.१	१३६	६८.०	४०५	६४.८	२०	३.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	१०७	२९	४७.५	२६	८९.७	३	१०.३	३२	५२.५	४४	४१.१	२	१.९
अटिजम्	१६९	४३	५८.९	४१	९५.३	२	४.७	३०	४१.१	८९	५२.७	७	४.१
बहुअपाङ्गता	२५२२	४२९	४२.३	३९३	९१.६	३६	८.४	५८५	५७.७	१४५४	५७.७	५४	२.१
लुम्बिनी													
जम्मा													
जम्मा	१०८१४९	३४३२९	५८.५	३१३७९	९१.४	२९५०	८.६	२४३६९	४१.५	४९०६८	४५.४	३८३	०.४
शारीरिक अपाङ्गता	३९५००	१३३९३	६१.३	१२०९२	९०.३	१३०१	९.७	८४४८	३८.७	१७५१४	४४.३	१४५	०.४
न्यून दृष्टियुक्त	२०५५३	७०४४	५८.९	६५९५	९३.६	४४९	६.४	४९१४	४१.१	८५१२	४१.४	८३	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	४४८०	१३०५	५५.३	११६६	८९.३	१३९	१०.७	१०५४	४४.७	२१०४	४७.०	१७	०.४
बहिरा	८८५१	३०४६	६०.१	२८१०	९२.३	२३६	७.७	२०२६	३९.९	३७६१	४२.५	१८	०.२
सुस्तश्रवण	९२९७	३१६७	५८.४	२९६३	९३.६	२०४	६.४	२२५९	४१.६	३८४७	४१.४	२४	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	१६४७	६८०	७१.२	६५९	९६.९	२१	३.१	२७५	२८.८	६८७	४१.७	५	०.३
स्वर र बोलाइ	६४२५	२१६७	५८.९	१९९६	९२.१	१७१	७.९	१५११	४१.१	२७२५	४२.४	२२	०.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	४९४५	६८१	३६.६	५४७	८०.३	१३४	१९.७	११८०	६३.४	३०६५	६२.०	१९	०.४
बौद्धिक अपाङ्गता	२०२५	२४१	३६.२	१८७	७७.६	५४	२२.४	४२५	६३.८	१३४७	६६.५	१२	०.६

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	८८३	३५२	६७.६	३२२	९१.५	३०	८.५	१६९	३२.४	३५५	४०.२	७	०.८
अटिजम्	५४५	१७५	६४.३	१६१	९२.०	१४	८.०	९७	३५.७	२७२	४९.९	१	०.२
बहुअपाङ्गता	८९९८	२०७८	५०.८	१८८१	९०.५	१९७	९.५	२०११	४९.२	४८७९	५४.२	३०	०.३
पुरुष													
जम्मा	५८७०३	२१९७८	६४.५	२०२१०	९२.०	१७६८	८.०	१२०८०	३५.५	२४४३४	४१.६	२११	०.४
शारीरिक अपाङ्गता	२३६३८	९१७६	६६.३	८३४५	९०.९	८३१	९.१	४६६७	३३.७	९७१०	४१.१	८५	०.४
न्यून दृष्टियुक्त	९८६१	४२८७	६७.३	४०३२	९४.१	२५५	५.९	२०८२	३२.७	३४५४	३५.०	३८	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	२३२५	७८८	६०.६	७१४	९०.६	७४	९.४	५१२	३९.४	१०१५	४३.७	१०	०.४
बहिरा	४४९९	१८७३	६६.५	१७४५	९३.२	१२८	६.८	९४३	३३.५	१६७८	३७.३	५	०.१
सुस्तश्रवण	४६४८	१९३९	६५.९	१८२७	९४.२	११२	५.८	१००३	३४.१	१६९४	३६.४	१२	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	८६३	४३८	७८.४	४२३	९६.६	१५	३.४	१२१	२१.६	३०१	३४.९	३	०.३
स्वर र बोलाइ	३६६२	१४२४	६४.३	१३२४	९३.०	१००	७.०	७९१	३५.७	१४३३	३९.१	१४	०.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	२७०७	४३६	४०.४	३४९	८०.०	८७	२०.०	६४२	५९.६	१६१८	५९.८	११	०.४
बौद्धिक अपाङ्गता	११११	१५६	४२.०	१२५	८०.१	३१	१९.९	२१५	५८.०	७३३	६६.०	७	०.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	३८५	१६३	६८.२	१५१	९२.६	१२	७.४	७६	३१.८	१४४	३७.४	२	०.५
अटिजम्	२३४	६६	६३.५	५९	८९.४	७	१०.६	३८	३६.५	१२९	५५.१	१	०.४
बहुअपाङ्गता	४७७०	१२३२	५५.४	१११६	९०.६	११६	९.४	९९०	४४.६	२५२५	५२.९	२३	०.५

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
महिला													
जम्मा	४९४४६	१२३५१	५०.१	१११६९	९०.४	११८२	९.६	१२२८९	४९.९	२४६३४	४९.८	१७२	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	१५८६२	४२१७	५२.७	३७४७	८८.९	४७०	११.१	३७८१	४७.३	७८०४	४९.२	६०	०.४
न्यून दृष्टियुक्त	१०६९२	२७५७	४९.३	२५६३	९३.०	१९४	७.०	२८३२	५०.७	५०५८	४७.३	४५	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	२१५५	५१७	४८.८	४५२	८७.४	६५	१२.६	५४२	५१.२	१०८९	५०.५	७	०.३
बहिरा	४३५२	११७३	५२.०	१०६५	९०.८	१०८	९.२	१०८३	४८.०	२०८३	४७.९	१३	०.३
सुस्तश्रवण	४६४९	१२२८	४९.४	११३६	९२.५	९२	७.५	१२५६	५०.६	२१५३	४६.३	१२	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	७८४	२४२	६१.१	२३६	९७.५	६	२.५	१५४	३८.९	३८६	४९.२	२	०.३
स्वर र बोलाइ	२७६३	७४३	५०.८	६७२	९०.४	७१	९.६	७२०	४९.२	१२९२	४६.८	८	०.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	२२३८	२४५	३१.३	१९८	८०.८	४७	१९.२	५३८	६८.७	१४४७	६४.७	८	०.४
बौद्धिक अपाङ्गता	९१४	८५	२८.८	६२	७२.९	२३	२७.१	२१०	७१.२	६१४	६७.२	५	०.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४९८	१८९	६७.०	१७१	९०.५	१८	९.५	९३	३३.०	२११	४२.४	५	१.०
अटिजम्	३११	१०९	६४.९	१०२	९३.६	७	६.४	५९	३५.१	१४३	४६.०	०	०.०
बहुअपाङ्गता	४२२८	८४६	४५.३	७६५	९०.४	८१	९.६	१०२१	५४.७	२३५४	५५.७	७	०.२
कर्णाली													
जम्मा													
जम्मा	४६८४०	१७६२३	६०.८	१६०६६	९१.२	१५५७	८.८	११३६१	३९.२	१७५५७	३७.५	२९९	०.६
शारीरिक अपाङ्गता	२०८३८	८३१८	६२.४	७५०६	९०.२	८१२	९.८	५००६	३७.६	७३७३	३५.४	१४१	०.७
न्यून दृष्टियुक्त	७१२५	२७००	६०.७	२५३४	९३.९	१६६	६.१	१७४५	३९.३	२६४३	३७.१	३७	०.५

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
पूर्ण दृष्टिविहीन	१६३९	४६३	५३.८	४०६	८७.७	५७	१२.३	३९७	४६.२	७६८	४६.९	११	०.७
बहिरा	४५२३	१८२०	६३.६	१६६९	९१.७	१५१	८.३	१०४३	३६.४	१६३४	३६.१	२६	०.६
सुस्तश्रवण	३८१५	१६३२	६३.६	१५०७	९२.३	१२५	७.७	९३५	३६.४	१२२६	३२.१	२२	०.६
श्रवण दृष्टिविहीन	७०४	३५७	७२.९	३३९	९५.०	१८	५.०	१३३	२७.१	२०९	२९.७	५	०.७
स्वर र बोलाइ	२८६६	१०६५	५७.९	९७५	९१.५	९०	८.५	७७५	४२.१	९९९	३४.९	२७	०.९
मानसिक वा मनोसामाजिक	१३६८	२२८	४०.५	१९६	८६.०	३२	१४.०	३३५	५९.५	७९५	५८.१	१०	०.७
बौद्धिक अपाङ्गता	४७९	७९	३९.५	६९	८७.३	१०	१२.७	१२१	६०.५	२७२	५६.८	७	१.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	१४५	५८	६२.४	५२	८९.७	६	१०.३	३५	३७.६	५०	३४.५	२	१.४
अटिजम्	१८३	६०	६५.९	५९	९८.३	१	१.७	३१	३४.१	९२	५०.३	०	०.०
बहुअपाङ्गता	३१५५	८४३	५१.२	७५४	८९.४	८९	१०.६	८०५	४८.८	१४९६	४७.४	११	०.३
पुरुष													
जम्मा	२६१०९	१११८३	६५.८	१०१८८	९१.१	९९५	८.९	५८०८	३४.२	८९५५	३४.३	१६३	०.६
शारीरिक अपाङ्गता	१२४८०	५५४७	६६.९	५०१२	९०.४	५३५	९.६	२७४७	३३.१	४१११	३२.९	७५	०.६
न्यून दृष्टियुक्त	३४६५	१६०६	६७.७	१५०४	९३.६	१०२	६.४	७६७	३२.३	१०७५	३१.०	१७	०.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	८११	२६४	५७.१	२३०	८७.१	३४	१२.९	१९८	४२.९	३४१	४२.०	८	१.०
बहिरा	२५२५	११४३	६८.१	१०५३	९२.१	९०	७.९	५३६	३१.९	८३३	३३.०	१३	०.५
सुस्तश्रवण	१९६४	९८६	७०.३	९०८	९२.१	७८	७.९	४१७	२९.७	५५१	२८.१	१०	०.५
श्रवण दृष्टिविहीन	३७८	२०९	७६.३	२०१	९६.२	८	३.८	६५	२३.७	१००	२६.५	४	१.१
स्वर र बोलाइ	१६६४	७२३	६३.८	६६२	९१.६	६१	८.४	४११	३६.२	५११	३०.७	१९	१.१

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
मानसिक वा मनोसामाजिक	७४०	१२९	४२.३	१०८	८३.७	२१	१६.३	१७६	५७.७	४२९	५८.०	६	०.८
बौद्धिक अपाङ्गता	२२१	३७	३९.८	३३	८९.२	४	१०.८	५६	६०.२	१२५	५६.६	३	१.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	८२	३४	६५.४	३१	९१.२	३	८.८	१८	३४.६	३०	३६.६	०	०.०
अटिजम्	७८	२३	५९.०	२२	९५.७	१	४.३	१६	४१.०	३९	५०.०	०	०.०
बहुअपाङ्गता	१७०१	४८२	५४.६	४२४	८८.०	५८	१२.०	४०१	४५.४	८१०	४७.६	८	०.५
महिला													
जम्मा	२०७३१	६४४०	५३.७	५८७८	९१.३	५६२	८.७	५५५३	४६.३	८६०२	४१.५	१३६	०.७
शारीरिक अपाङ्गता	८३५८	२७७१	५५.१	२४९४	९०.०	२७७	१०.०	२२५९	४४.९	३२६२	३९.०	६६	०.८
न्यून दृष्टियुक्त	३६६०	१०९४	५२.८	१०३०	९४.१	६४	५.९	९७८	४७.२	१५६८	४२.८	२०	०.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	८२८	१९९	५०.०	१७६	८८.४	२३	११.६	१९९	५०.०	४२७	५१.६	३	०.४
बहिरा	१९९८	६७७	५७.२	६१६	९१.०	६१	९.०	५०७	४२.८	८०१	४०.१	१३	०.७
सुस्तश्रवण	१८५१	६४६	५५.५	५९९	९२.७	४७	७.३	५१८	४४.५	६७५	३६.५	१२	०.६
श्रवण दृष्टिविहीन	३२६	१४८	६८.५	१३८	९३.२	१०	६.८	६८	३१.५	१०९	३३.४	१	०.३
स्वर र बोलाइ	१२०२	३४२	४८.४	३१३	९१.५	२९	८.५	३६४	५१.६	४८८	४०.६	८	०.७
मानसिक वा मनोसामाजिक	६२८	९९	३८.४	८८	८८.९	११	११.१	१५९	६१.६	३६६	५८.३	४	०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	२५८	४२	३९.३	३६	८५.७	६	१४.३	६५	६०.७	१४७	५७.०	४	१.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	६३	२४	५८.५	२१	८७.५	३	१२.५	१७	४१.५	२०	३१.७	२	३.२

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
अटिजम्	१०५	३७	७१.२	३७	१००.०	०	०.०	१५	२८.८	५३	५०.५	०	०.०
बहुअपाङ्गता	१४५४	३६१	४७.२	३३०	९१.४	३१	८.६	४०४	५२.८	६८६	४७.२	३	०.२
सुदूरपश्चिम													
जम्मा													
जम्मा	६३१७६	२०२३५	५५.९	१८१९५	८९.९	२०४०	१०.१	१५९६७	४४.१	२६८२५	४२.५	१४९	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	२५२९६	८३८७	५६.९	७४२०	८८.५	९६७	११.५	६३५७	४३.१	१०४८३	४१.४	६९	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	११८६४	४१४५	५६.९	३८४६	९२.८	२९९	७.२	३१४३	४३.१	४५४९	३८.३	२७	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	२८१०	७६६	५२.२	६९०	९०.१	७६	९.९	७०१	४७.८	१३३६	४७.५	७	०.२
बहिरा	४७७५	१६९७	५९.४	१५१३	८९.२	१८४	१०.८	११६२	४०.६	१९०४	३९.९	१२	०.३
सुस्तश्रवण	५३०७	१८१४	५६.४	१६६५	९१.८	१४९	८.२	१४०५	४३.६	२०८३	३९.३	५	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	९४८	३८२	६७.७	३६४	९५.३	१८	४.७	१८२	३२.३	३८४	४०.५	०	०.०
स्वर र बोलाइ	३२६५	११०३	५६.२	९९५	९०.२	१०८	९.८	८५९	४३.८	१२९३	३९.६	१०	०.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	२३६६	३९९	३९.९	३३६	८४.२	६३	१५.८	६००	६०.१	१३६०	५७.५	७	०.३
बौद्धिक अपाङ्गता	८५७	१०९	३२.५	८८	८०.७	२१	१९.३	२२६	६७.५	५२१	६०.८	१	०.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	३६७	१६५	६९.०	१५१	९१.५	१४	८.५	७४	३१.०	१२८	३४.९	०	०.०
अटिजम्	२२१	८०	६३.५	६८	८५.०	१२	१५.०	४६	३६.५	९४	४२.५	१	०.५
बहुअपाङ्गता	५१००	११८८	४९.५	१०५९	८९.१	१२९	१०.९	१२१२	५०.५	२६९०	५२.७	१०	०.२

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
पुरुष													
जम्मा	३३३७४	१२५६५	६२.०	११३८३	९०.६	११८२	९.४	७६९५	३८.०	१३०३१	३९.०	८३	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	१४५६९	५५७९	६२.६	४९८५	८९.४	५९४	१०.६	३३३२	३७.४	५६१४	३८.५	४४	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	५४३४	२३९४	६४.८	२२३२	९३.२	१६२	६.८	१३०२	३५.२	१७२५	३१.७	१३	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	१३५३	४२७	५९.१	३९७	९३.०	३०	७.०	२९५	४०.९	६२७	४६.३	४	०.३
बहिरा	२४२७	१०१२	६५.२	९२४	९१.३	८८	८.७	५३९	३४.८	८७१	३५.९	५	०.२
सुस्तश्रवण	२५८५	१०८४	६४.२	१००१	९२.३	८३	७.७	६०५	३५.८	८९५	३४.६	१	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	४७४	२३४	७०.९	२२८	९७.४	६	२.६	९६	२९.१	१४४	३०.४	०	०.०
स्वर र बोलाइ	१८४९	७१३	६१.२	६३५	८९.१	७८	१०.९	४५२	३८.८	६७७	३६.६	७	०.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	१२६०	२३६	४४.०	१९४	८२.२	४२	१७.८	३००	५६.०	७२१	५७.२	३	०.२
बौद्धिक अपाङ्गता	४२४	५७	३३.३	४६	८०.७	११	१९.३	११४	६६.७	२५३	५९.७	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	१७९	७६	७१.०	७२	९४.७	४	५.३	३१	२९.०	७२	४०.२	०	०.०
अटिजम्	७५	२८	६८.३	२२	७८.६	६	२१.४	१३	३१.७	३४	४५.३	०	०.०
बहुअपाङ्गता	२७४५	७२५	५४.१	६४७	८९.२	७८	१०.८	६१६	४५.९	१३९८	५०.९	६	०.२
महिला													
जम्मा	२९८०२	७६७०	४८.१	६८१२	८८.८	८५८	११.२	८२७२	५१.९	१३७९४	४६.३	६६	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	१०७२७	२८०८	४८.१	२४३५	८६.७	३७३	१३.३	३०२५	५१.९	४८६९	४५.४	२५	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	६४३०	१७५१	४८.७	१६१४	९२.२	१३७	७.८	१८४१	५१.३	२८२४	४३.९	१४	०.२

दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता											
		आर्थिक रूपले सक्रिय						अक्सर निष्क्रिय		आर्थिक रूपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
पूर्ण दृष्टिविहीन	१४५७	३३९	४५.५	२९३	८६.४	४६	१३.६	४०६	५४.५	७०९	४८.७	३	०.२
बहिरा	२३४८	६८५	५२.४	५८९	८६.०	९६	१४.०	६२३	४७.६	१०३३	४४.०	७	०.३
सुस्तश्रवण	२७२२	७३०	४७.७	६६४	९१.०	६६	९.०	८००	५२.३	११८८	४३.६	४	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	४७४	१४८	६३.२	१३६	९१.९	१२	८.१	८६	३६.८	२४०	५०.६	०	०.०
स्वर र बोलाइ	१४१६	३९०	४८.९	३६०	९२.३	३०	७.७	४०७	५१.१	६१६	४३.५	३	०.२
मानसिक वा मनोसामाजिक	११०६	१६३	३५.२	१४२	८७.१	२१	१२.९	३००	६४.८	६३९	५७.८	४	०.४
बौद्धिक अपाङ्गता	४३३	५२	३१.७	४२	८०.८	१०	१९.२	११२	६८.३	२६८	६१.९	१	०.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१८८	८९	६७.४	७९	८८.८	१०	११.२	४३	३२.६	५६	२९.८	०	०.०
अटिजम्	१४६	५२	६१.२	४६	८८.५	६	११.५	३३	३८.८	६०	४१.१	१	०.७
बहुअपाङ्गता	२३५५	४६३	४३.७	४१२	८९.०	५१	११.०	५९६	५६.३	१२९२	५४.९	४	०.२

अनुसूची १४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार आर्थिक कामको पेसा

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
कोशी													
जम्मा	संख्या	५९०२२	१०	३०६५	१५४४	११७०	१२८१	१९००	३१६३१	२२७९	८०४	१५३१४	२४
	%	१००.०	०.०	५.२	२.६	२.०	२.२	३.२	५३.६	३.९	१.४	२५.९%	०.०%
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१९३२३	२	१५७७	७९९	४०४	७८३	७०७	८९७७	८०९	३६२	४८९८	५
	%	१००.०	०.०	८.२	४.१	२.१	४.१	३.७	४६.५	४.२	१.९	२५.३%	०.०%
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	११४३२	२	६७८	३१८	१४२	२२०	४७३	६३९०	४३३	१५८	२६१०	८
	%	१००.०	०.०	५.९	२.८	१.२	१.९	४.१	५५.९	३.८	१.४	२२.८%	०.१%
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	२७५८	२	१७३	१२२	४५	५८	१२९	१३२३	१४०	५५	७१०	१
	%	१००.०	०.१	६.३	४.४	१.६	२.१	४.७	४८.०	५.१	२.०	२५.७%	०.०%
बहिरा	संख्या	५२०४	०	११०	३८	२४६	२७	९५	३२३३	२०३	२७	१२२४	१
	%	१००.०	०.०	२.१	०.७	४.७	०.५	१.८	६२.१	३.९	०.५	२३.५%	०.०%
सुस्तश्रवण	संख्या	६६९७	१	१९०	७६	३६	३१	१४३	४५०२	२६२	५५	१४००	१
	%	१००.०	०.०	२.८	१.१	०.५	०.५	२.१	६७.२	३.९	०.८	२०.९%	०.०%
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	१०५२	०	३३	१९	२२३	११६	२०	४३२	२२	४	१८३	०
	%	१००.०	०.०	३.१	१.८	२१.२	११.०	१.९	४१.१	२.१	०.४	१७.४%	०.०%
स्वर र बोलाइ	संख्या	४६३५	०	६८	२९	२४	८	८०	२८२०	१७१	५२	१३८२	१
	%	१००.०	०.०	१.५	०.६	०.५	०.२	१.७	६०.८	३.७	१.१	२९.८%	०.०%

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१९२६	०	२१	६	६	६	३१	९१६	२७	१३	८९८	२
	%	१००.०	०.०	१.१	०.३	०.३	०.३	१.६	४७.६	१.४	०.७	४६.६%	०.१%
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	६६६	०	९	०	१	०	१२	३०६	२	२	३३४	०
	%	१००.०	०.०	१.४	०.०	०.२	०.०	१.८	४५.९	०.३	०.३	५०.२%	०.०%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	५०९	०	२९	१५	४	३	३०	२६८	२६	१३	१२०	१
	%	१००.०	०.०	५.७	२.९	०.८	०.६	५.९	५२.७	५.१	२.६	२३.६%	०.२%
अटिजम्	संख्या	२७९	०	४	३	१	१	७	१५९	६	१	९६	१
	%	१००.०	०.०	१.४	१.१	०.४	०.४	२.५	५७.०	२.२	०.४	३४.४%	०.४%
बहुअपाङ्गता	संख्या	४५४१	३	१७३	११९	३८	२८	१७३	२३०५	१७८	६२	१४५९	३
	%	१००.०	०.१	३.८	२.६	०.८	०.६	३.८	५०.८	३.९	१.४	३२.१%	०.१%
मधेस													
जम्मा	संख्या	३६८२०	१५	१८६३	१०३०	८२६	११३२	१४४८	१३३५४	१८९१	६२९	१४५९७	३५
	%	१००.०	०.०	५.१	२.८	२.२	३.१	३.९	३६.३	५.१	१.७	३९.६%	०.१%
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१३६७०	१०	१०३७	५३०	२२८	८३०	६३१	४२३०	८१०	३११	५०३८	१५
	%	१००.०	०.१	७.६	३.९	१.७	६.१	४.६	३०.९	५.९	२.३	३६.९%	०.१%
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	७७६४	१	३८८	२३७	१०६	१७०	३३९	३३२९	३२५	११०	२७५१	८
	%	१००.०	०.०	५.०	३.१	१.४	२.२	४.४	४२.९	४.२	१.४	३५.४%	०.१%

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	२४४६	०	१०८	७८	३६	४२	१०९	८९५	१६१	४८	९६९	०
	%	१००.०	०.०	४.४	३.२	१.५	१.७	४.५	३६.६	६.६	२.०	३९.६%	०.०%
बहिरा	संख्या	२७७२	०	६८	३९	२३६	१३	६९	११६२	११८	२८	१०३८	१
	%	१००.०	०.०	२.५	१.४	८.५	०.५	२.५	४१.९	४.३	१.०	३७.४%	०.०%
सुस्तश्रवण	संख्या	१४३१	१	७५	२१	१३	२२	४२	६११	६६	२३	५५२	५
	%	१००.०	०.१	५.२	१.५	०.९	१.५	२.९	४२.७	४.६	१.६	३८.६%	०.३%
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	५७९	०	२२	६	१४०	१६	१३	१७९	१६	३	१८३	१
	%	१००.०	०.०	३.८	१.०	२४.२	२.८	२.२	३०.९	२.८	०.५	३१.६%	०.२%
स्वर र बोलाइ	संख्या	२५५८	०	४९	९	१९	५	५२	९८२	१४४	२८	१२६९	१
	%	१००.०	०.०	१.९	०.४	०.७	०.२	२.०	३८.४	५.६	१.१	४९.६%	०.०%
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१०५९	०	९	८	२	३	२०	२७८	२२	४	७१२	१
	%	१००.०	०.०	०.८	०.८	०.२	०.३	१.९	२६.३	२.१	०.४	६७.२%	०.१%
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	४२०	०	६	०	१	१	५	१०३	३	१	३००	०
	%	१००.०	०.०	१.४	०.०	०.२	०.२	१.२	२४.५	०.७	०.२	७१.४%	०.०%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	४५५	२	२२	१२	७	१	२०	२१३	२६	६	१४६	०
	%	१००.०	०.४	४.८	२.६	१.५	०.२	४.४	४६.८	५.७	१.३	३२.१%	०.०%
अटिजम्	संख्या	२४५	०	७	१	३	२	११	९१	१३	२	११५	०
	%	१००.०	०.०	२.९	०.४	१.२	०.८	४.५	३७.१	५.३	०.८	४६.९%	०.०%

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
बहुअपाङ्गता	संख्या	३४२१	१	७२	८९	३५	२७	१३७	१२८१	१८७	६५	१५२४	३
	%	१००.०	०.०	२.१	२.६	१.०	०.८	४.०	३७.४	५.५	१.९	४४.५%	०.१%
बागमती													
जम्मा	संख्या	५६२३२	३९	३६६२	२०५१	१६२२	१७९९	२८९०	२४२६२	२७७३	१०२६	१६०८०	२८
	%	१००.०	०.१	६.५	३.६	२.९	३.२	५.१	४३.१	४.९	१.८	२८.६%	०.०%
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१९४२०	२१	१८१७	९२१	५४१	१०६३	११२१	६८७८	१०८३	४२६	५५४३	६
	%	१००.०	०.१	९.४	४.७	२.८	५.५	५.८	३५.४	५.६	२.२	२८.५%	०.०%
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	११४७८	५	७३०	४८३	२८४	२९२	६८०	५५१२	५१५	१६२	२८१२	३
	%	१००.०	०.०	६.४	४.२	२.५	२.५	५.९	४८.०	४.५	१.४	२४.५%	०.०%
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३०७०	४	३१२	२१४	११२	८४	२२५	१०९५	१७७	८८	७५५	४
	%	१००.०	०.१	१०.२	७.०	३.६	२.७	७.३	३५.७	५.८	२.९	२४.६%	०.१%
बहिरा	संख्या	४५२९	१	१२३	६६	३१६	५५	११५	२३८६	२३४	३८	११९१	४
	%	१००.०	०.०	२.७	१.५	७.०	१.२	२.५	५२.७	५.२	०.८	२६.३%	०.१%
सुस्तश्रवण	संख्या	५१२२	०	२०७	८३	६४	८०	१९३	२७५५	२०६	७६	१४५५	३
	%	१००.०	०.०	४.०	१.६	१.२	१.६	३.८	५३.८	४.०	१.५	२८.४%	०.१%
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	८७८	१	४३	१४	१३५	६२	२२	३४९	३०	१३	२०९	०
	%	१००.०	०.१	४.९	१.६	१५.४	७.१	२.५	३९.७	३.४	१.५	२३.८%	०.०%
स्वर र बोलाइ	संख्या	३६३७	०	७८	५३	३६	४४	१२१	२००९	१८६	४९	१०५९	२
	%	१००.०	०.०	२.१	१.५	१.०	१.२	३.३	५५.२	५.१	१.३	२९.१%	०.१%

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१७३४	०	३१	१३	७	१६	४२	६५१	३९	१७	९१७	१
	%	१००.०	०.०	१.८	०.७	०.४	०.९	२.४	३७.५	२.२	१.०	५२.९%	०.१%
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	५८०	०	४	०	१	१	३	२१७	७	१	३४५	१
	%	१००.०	०.०	०.७	०.०	०.२	०.२	०.५	३७.४	१.२	०.२	५९.५%	०.२%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	७४३	१	६६	४९	३१	२३	६३	२५९	३९	२५	१८७	०
	%	१००.०	०.१	८.९	६.६	४.२	३.१	८.५	३४.९	५.२	३.४	२५.२%	०.०%
अटिजम्	संख्या	३१२	०	७	०	४	२	१०	१८५	१०	६	८८	०
	%	१००.०	०.०	२.२	०.०	१.३	०.६	३.२	५९.३	३.२	१.९	२८.२%	०.०%
बहुअपाङ्गता	संख्या	४७२९	६	२४४	१५५	९१	७७	२९५	१९६६	२४७	१२५	१५१९	४
	%	१००.०	०.१	५.२	३.३	१.९	१.६	६.२	४१.६	५.२	२.६	३२.१%	०.१%
गण्डकी													
जम्मा	संख्या	३३६४९	४	१४८३	९१५	५५९	५७५	९५५	१८४०१	१३४८	३६५	८९२०	१२४
	%	१००.०	०.०	४.४	२.७	१.७	१.७	२.८	५४.७	४.०	१.१	२६.५%	०.४%
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१०४३१	३	७२३	४८२	१९६	२९०	४४८	४५५३	५०६	१७२	३०१६	४२
	%	१००.०	०.०	६.९	४.६	१.९	२.८	४.३	४३.६	४.९	१.६	२८.९%	०.४%
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	६६७०	०	३३२	२१२	८५	१४९	२०९	३९३४	२५३	७१	१४०७	१८
	%	१००.०	०.०	५.०	३.२	१.३	२.२	३.१	५९.०	३.८	१.१	२१.१%	०.३%

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	९२२	०	५९	६४	१८	२४	३०	३९४	२७	१८	२८५	३
	%	१००.०	०.०	६.४	६.९	२.०	२.६	३.३	४२.७	२.९	२.०	३०.९%	०.३%
बहिरा	संख्या	३९७९	०	८०	४२	१२८	२५	५६	२५७८	१५९	२६	८६३	२२
	%	१००.०	०.०	२.०	१.१	३.२	०.६	१.४	६४.८	४.०	०.७	२१.७%	०.६%
सुस्तश्रवण	संख्या	३९८६	०	११०	४२	२०	२०	६४	२६७७	१६२	२६	८५९	६
	%	१००.०	०.०	२.८	१.१	०.५	०.५	१.६	६७.२	४.१	०.७	२१.६%	०.२%
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	५९९	१	२८	९	७७	३४	१२	२९२	१६	४	१२४	२
	%	१००.०	०.२	४.७	१.५	१२.९	५.७	२.०	४८.७	२.७	०.७	२०.७%	०.३%
स्वर र बोलाइ	संख्या	२८९१	०	५२	१७	१८	१०	४१	१९३५	११८	२२	६६९	९
	%	१००.०	०.०	१.८	०.६	०.६	०.३	१.४	६६.९	४.१	०.८	२३.१%	०.३%
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१३८९	०	२३	४	५	७	२८	६५८	२६	५	६२६	७
	%	१००.०	०.०	१.७	०.३	०.४	०.५	२.०	४७.४	१.९	०.४	४५.१%	०.५%
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३९१	०	२	०	०	०	२	१८४	४	०	१९६	३
	%	१००.०	०.०	०.५	०.०	०.०	०.०	०.५	४७.१	१.०	०.०	५०.१%	०.८%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	१०३	०	६	३	०	२	४	५२	७	१	२८	०
	%	१००.०	०.०	५.८	२.९	०.०	१.९	३.९	५०.५	६.८	१.०	२७.२%	०.०%
अटिजम्	संख्या	११९	०	३	२	१	०	३	६२	३	०	४३	२
	%	१००.०	०.०	२.५	१.७	०.८	०.०	२.५	५२.१	२.५	०.०	३६.१%	१.७%

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
बहुअपाङ्गता	संख्या	२१६९	०	६५	३८	११	१४	५८	१०८२	६७	२०	८०४	१०
	%	१००.०	०.०	३.०	१.८	०.५	०.६	२.७	४९.९	३.१	०.९	३७.१%	०.५%
लुम्बिनी													
जम्मा	संख्या	५६२१५	१७	२७६८	१४४३	१३१७	१४८६	१७७८	२८७२४	२२७८	७३४	१५५३१	१३९
	%	१००.०	०.०	४.९	२.६	२.३	२.६	३.२	५१.१	४.१	१.३	२७.६%	०.२%
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२०८९३	१२	१६७७	८०९	४३१	९९०	८८२	९२२५	९२९	३७९	५५०४	५५
	%	१००.०	०.१	८.०	३.९	२.१	४.७	४.२	४४.२	४.४	१.८	२६.३%	०.३%
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	११५८८	१	४६३	२९०	१२७	२६८	३९९	६६०१	४२१	११०	२८८९	१९
	%	१००.०	०.०	४.०	२.५	१.१	२.३	३.४	५७.०	३.६	०.९	२४.९%	०.२%
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	२२६२	२	१३३	९१	३१	३५	७०	१०९९	६७	३९	६८७	८
	%	१००.०	०.१	५.९	४.०	१.४	१.५	३.१	४८.६	३.०	१.७	३०.४%	०.४%
बहिरा	संख्या	४८७८	०	९४	६१	३६५	३१	६७	२७९२	२१०	२७	१२०५	२६
	%	१००.०	०.०	१.९	१.३	७.५	०.६	१.४	५७.२	४.३	०.६	२४.७%	०.५%
सुस्तश्रवण	संख्या	५२४२	१	१५८	६९	२८	३५	११८	३३२३	२३१	४४	१२२८	७
	%	१००.०	०.०	३.०	१.३	०.५	०.७	२.३	६३.४	४.४	०.८	२३.४%	०.१%
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	९४०	०	२९	११	२५८	८३	१४	३३०	१८	२	१९२	३
	%	१००.०	०.०	३.१	१.२	२७.४	८.८	१.५	३५.१	१.९	०.२	२०.४%	०.३%
स्वर र बोलाइ	संख्या	३५२१	०	६३	१९	२७	१४	५२	२०६१	१७८	४१	१०६५	१
	%	१००.०	०.०	१.८	०.५	०.८	०.४	१.५	५८.५	५.१	१.२	३०.२%	०.०%

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१६७७	०	१९	७	९	३	२२	७४४	३१	१२	८२२	८
	%	१००.०	०.०	१.१	०.४	०.५	०.२	१.३	४४.४	१.८	०.७	४९.०%	०.५%
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	६१०	०	२	१	०	२	८	२५८	९	२	३२४	४
	%	१००.०	०.०	०.३	०.२	०.०	०.३	१.३	४२.३	१.५	०.३	५३.१%	०.७%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	४९६	०	२६	१४	६	५	२१	२६८	२९	१५	११२	०
	%	१००.०	०.०	५.२	२.८	१.२	१.०	४.२	५४.०	५.८	३.०	२२.६%	०.०%
अटिजम्	संख्या	२५५	०	५	०	०	०	५	१५३	७	१	८२	२
	%	१००.०	०.०	२.०	०.०	०.०	०.०	२.०	६०.०	२.७	०.४	३२.२%	०.८%
बहुअपाङ्गता	संख्या	३८५३	१	९९	७१	३५	२०	१२०	१८७०	१४८	६२	१४२१	६
	%	१००.०	०.०	२.६	१.८	०.९	०.५	३.१	४८.५	३.८	१.६	३६.९%	०.२%
कर्णाली													
जम्मा	संख्या	२७९०९	८	९१३	७६७	४७३	४८०	५६९	१८३०१	९१२	१५०	५२८३	५३
	%	१००.०	०.०	३.३	२.७	१.७	१.७	२.०	६५.६	३.३	०.५	१८.९%	०.२%
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१२८०१	७	५९५	४९९	२१०	३१२	३२७	८०११	४४२	९८	२२७७	२३
	%	१००.०	०.१	४.६	३.९	१.६	२.४	२.६	६२.६	३.५	०.८	१७.८%	०.२%
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	४३२०	१	१२८	१०८	५३	६९	९०	२९३७	११८	१५	७९७	४
	%	१००.०	०.०	३.०	२.५	१.२	१.६	२.१	६८.०	२.७	०.३	१८.४%	०.१%

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	८२६	०	३०	३२	१०	८	१६	५०२	९	५	२१२	२
	%	१००.०	०.०	३.६	३.९	१.२	१.०	१.९	६०.८	१.१	०.६	२५.७%	०.२%
बहिरा	संख्या	२७८२	०	४०	४१	७१	१४	२७	१९८७	१३२	६	४५५	९
	%	१००.०	०.०	१.४	१.५	२.६	०.५	१.०	७१.४	४.७	०.२	१६.४%	०.३%
सुस्तश्रवण	संख्या	२५०२	०	५०	३७	२७	१६	४३	१८०७	८८	११	४१८	५
	%	१००.०	०.०	२.०	१.५	१.१	०.६	१.७	७२.२	३.५	०.४	१६.७%	०.२%
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४७९	०	१२	४	८६	४८	९	२५१	६	०	६३	०
	%	१००.०	०.०	२.५	०.८	१८.०	१०.०	१.९	५२.४	१.३	०.०	१३.२%	०.०%
स्वर र बोलाइ	संख्या	१७६१	०	१५	१५	७	५	१९	१२५९	५८	४	३७७	२
	%	१००.०	०.०	०.९	०.९	०.४	०.३	१.१	७१.५	३.३	०.२	२१.४%	०.१%
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	५३४	०	५	३	१	१	१०	२९८	७	४	२०३	२
	%	१००.०	०.०	०.९	०.६	०.२	०.२	१.९	५५.८	१.३	०.७	३८.०%	०.४%
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१८३	०	१	०	१	१	०	११०	४	१	६४	१
	%	१००.०	०.०	०.५	०.०	०.५	०.५	०.०	६०.१	२.२	०.५	३५.०%	०.५%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	९२	०	६	०	०	०	६	६४	४	१	११	०
	%	१००.०	०.०	६.५	०.०	०.०	०.०	६.५	६९.६	४.३	१.१	१२.०%	०.०%
अटिजम्	संख्या	९०	०	१	१	१	०	२	६९	३	०	१३	०
	%	१००.०	०.०	१.१	१.१	१.१	०.०	२.२	७६.७	३.३	०.०	१४.४%	०.०%

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
बहुअपाङ्गता	संख्या	१५३९	०	३०	२७	६	६	२०	१००६	४१	५	३९३	५
	%	१००.०	०.०	१.९	१.८	०.४	०.४	१.३	६५.४	२.७	०.३	२५.५%	०.३%
सुदूरपश्चिम													
जम्मा	संख्या	३४७५४	८	१२१३	८९२	५२६	५२७	९४४	२०९२९	११८५	२६४	८२३५	३१
	%	१००.०	०.०	३.५	२.६	१.५	१.५	२.७	६०.२	३.४	०.८	२३.७%	०.१%
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१४०९१	६	७२५	५३६	२१७	३२५	४८६	७८८९	५२९	१३७	३२३२	९
	%	१००.०	०.०	५.१	३.८	१.५	२.३	३.४	५६.०	३.८	१.०	२२.९%	०.१%
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	७०८८	१	१९१	१८०	६९	८६	१७८	४६१२	२२४	४४	१४९८	५
	%	१००.०	०.०	२.७	२.५	१.०	१.२	२.५	६५.१	३.२	०.६	२१.१%	०.१%
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१४०९	१	५४	४०	१५	१७	४३	८२३	४०	१४	३६०	२
	%	१००.०	०.१	३.८	२.८	१.१	१.२	३.१	५८.४	२.८	१.०	२५.६%	०.१%
बहिरा	संख्या	२७५७	०	४७	२३	८२	१४	४८	१८३२	९०	१५	६०२	४
	%	१००.०	०.०	१.७	०.८	३.०	०.५	१.७	६६.४	३.३	०.५	२१.८%	०.१%
सुस्तश्रवण	संख्या	३१२७	०	७८	३७	२३	१५	५९	२१०४	११६	२४	६६७	४
	%	१००.०	०.०	२.५	१.२	०.७	०.५	१.९	६७.३	३.७	०.८	२१.३%	०.१%
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	५५४	०	२२	८	९२	४३	६	२७५	११	०	९७	०
	%	१००.०	०.०	४.०	१.४	१६.६	७.८	१.१	४९.६	२.०	०.०	१७.५%	०.०%
स्वर र बोलाइ	संख्या	१८८४	०	२०	१५	२	६	३१	१२६५	६४	६	४७५	०
	%	१००.०	०.०	१.१	०.८	०.१	०.३	१.६	६७.१	३.४	०.३	२५.२%	०.०%

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	पेसा										
			सैनिक अधिकारी	व्यवस्थापक	पेसाविद्	प्रविधिक तथा सहायक पेसाविद्	कार्यालय सहायक	सेवा तथा बिक्री गर्ने कामदार	कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	उल्लेख नभएका
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	९२९	०	९	५	३	३	१३	५०३	१४	४	३७१	४
	%	१००.०	०.०	१.०	०.५	०.३	०.३	१.४	५४.१	१.५	०.४	३९.९%	०.४%
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३०८	०	१	०	१	०	२	१६८	३	०	१३३	०
	%	१००.०	०.०	०.३	०.०	०.३	०.०	०.६	५४.५	१.०	०.०	४३.२%	०.०%
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	संख्या	२३०	०	१४	६	५	२	१७	१४४	८	३	३१	०
	%	१००.०	०.०	६.१	२.६	२.२	०.९	७.४	६२.६	३.५	१.३	१३.५%	०.०%
अटिजम्	संख्या	१२१	०	३	०	०	२	३	६३	५	१	४३	१
	%	१००.०	०.०	२.५	०.०	०.०	१.७	२.५	५२.१	४.१	०.८	३५.५%	०.८%
बहुअपाङ्गता	संख्या	२२५६	०	४९	४२	१७	१४	५८	१२५१	८१	१६	७२६	२
	%	१००.०	०.०	२.२	१.९	०.८	०.६	२.६	५५.५	३.६	०.७	३२.२%	०.१%

अनुसूची १५: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार आर्थिक कामको औद्योगिक क्षेत्र

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या / जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार													
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता		
जम्मा															
जम्मा	संख्या	३०४६०१	११०६२९	६०३४०	१३६९३	२६९०१	२८१०७	५०८१	२०८८७	९२४८	३१५८	२६२८	१४२१	२२५०८	
	%	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००	१००.०	
कृषि, वन र माछापालन	संख्या	१८७२५२	६२०५७	३८९२९	७५८०	१८८९७	१९९३८	२६२६	१४३९१	५३४८	१८५५	१४७९	९६१	१३१९१	
	%	६१.५	५६.१	६४.५	५५.४	७०.२	७०.९	५१.७	६८.९	५७.८	५८.७	५६.३	६७.६	५८.६	
खानी तथा उत्खनन्	संख्या	१५११	७६६	१५८	९४	२५३	९१	३५	३७	१८	११	७	३	३८	
	%	०.५	०.७	०.३	०.७	०.९	०.३	०.७	०.२	०.२	०.३	०.३	०.२	०.२	
औद्योगिक उत्पादन	संख्या	९३९६	३८७२	१७७४	४९५	८१३	७३०	११२	६३१	१२४	३०	१२५	३९	६५१	
	%	३.१	३.५	२.९	३.६	३.०	२.६	२.२	३.०	१.३	०.९	४.८	२.७	२.९	
विद्युत, ग्यास, बाफ तथा वातानुकूलित सेवा	संख्या	८७९	४६६	१३६	७५	५१	४५	१५	२९	१५	०	४	१	४२	
	%	०.३	०.४	०.२	०.५	०.२	०.२	०.३	०.१	०.२	०.०	०.२	०.१	०.२	
पानीको आपूर्ति, ढलनिकास, फोहर व्यवस्थापन र शुद्धिकरणका क्रियाकलापहरू	संख्या	१९७८	४३९	१३३	६२	३६	६१	११३१	४३	१७	१०	११	२	३३	
	%	०.६	०.४	०.२	०.५	०.१	०.२	२२.३	०.२	०.२	०.३	०.४	०.१	०.१	
निर्माण	संख्या	२६५०५	११२५६	४४१४	१२१४	१९२०	२०२६	३६१	१८२३	९३७	३०४	१९९	१३७	१९१४	
	%	८.७	१०.२	७.३	८.९	७.१	७.२	७.१	८.७	१०.१	९.६	७.६	९.६	८.५	
थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल	संख्या	३९२७२	१५५४५	७३९७	१९५४	२५२७	२७९४	४६८	२१०७	१७८९	६२२	३७२	१८२	३५१५	
	%	१२.९	१४.१	१२.३	१४.३	९.४	९.९	९.२	१०.१	१९.३	१९.७	१४.२	१२.८	१५.६	

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या / जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार												
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता	
मर्मतका कार्यहरू														
यातायात तथा भण्डारण	संख्या	३६०९	१८६६	६०२	२३०	११७	२३६	२६	१२७	४४	७	५६	७	२९१
	%	१.२	१.७	१.०	१.७	०.४	०.८	०.५	०.६	०.५	०.२	२.१	०.५	१.३
आवास तथा भोजनसम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	३६६६	१६४६	७३५	१८६	१९७	२३८	३८	२१०	७८	२६	४६	११	२५५
	%	१.२	१.५	१.२	१.४	०.७	०.८	०.७	१.०	०.८	०.८	१.८	०.८	१.१
सूचना तथा सञ्चार	संख्या	६२४	२९८	१४५	३६	२४	२८	३	२१	२	२	९	०	५६
	%	०.२	०.३	०.२	०.३	०.१	०.१	०.१	०.१	०.०	०.१	०.३	०.०	०.२
वित्तीय तथा विमासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	१३२८	६१६	३२१	१०२	३७	६०	११	२४	४	०	२९	१	१२३
	%	०.४	०.६	०.५	०.७	०.१	०.२	०.२	०.१	०.०	०.०	१.१	०.१	०.५
घरजग्गा कारोवारका व्यवसायिक क्रियाकलापहरू	संख्या	२२५	८८	६५	२०	१२	१४	१	२	२	०	८	०	१३
	%	०.१	०.१	०.१	०.१	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.३	०.०	०.१
पेसागत, वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलापहरू	संख्या	१२६८	४५०	२३१	५७	३६६	५३	२	२२	५	२	१८	१	६१
	%	०.४	०.४	०.४	०.४	१.४	०.२	०.०	०.१	०.१	०.१	०.७	०.१	०.३
प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	संख्या	५८७	२६६	१४७	३९	१८	२८	९	१४	३	०	१२	१	५०
	%	०.२	०.२	०.२	०.३	०.१	०.१	०.२	०.१	०.०	०.०	०.५	०.१	०.२
सार्वजनिक प्रशासन र	संख्या	१८३८	९१३	३५२	१३१	६०	९६	१०	४९	२२	०	३१	०	१७४
	%	०.६	०.८	०.६	१.०	०.२	०.३	०.२	०.२	०.२	०.०	१.२	०.०	०.८

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या / जम्मा %	अपाङ्गताको प्रकार												
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता	
सुरक्षासम्बन्धी क्रियाकलापहरू														
शिक्षा	संख्या	६२००	३२८२	१२७४	४४४	२२८	३१३	३७	१२९	३०	५	६१	७	३९०
	%	२.०	३.०	२.१	३.२	०.८	१.१	०.७	०.६	०.३	०.२	२.३	०.५	१.७
मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यका क्रियाकलापहरू	संख्या	१८३६	८६७	४३६	११५	६५	७५	८	४७	१९	२	३४	१	१६७
	%	०.६	०.८	०.७	०.८	०.२	०.३	०.२	०.२	०.२	०.१	१.३	०.१	०.७
कला, मनोरञ्जन तथा मनोविनोद	संख्या	८१४	३००	१६३	९२	५५	६६	७	४६	९	१	१४	२	५९
	%	०.३	०.३	०.३	०.७	०.२	०.२	०.१	०.२	०.१	०.०	०.५	०.१	०.३
अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरू	संख्या	१२३९६	४५०९	२३०५	६११	८८५	९२०	१३९	७८८	६५५	२३२	९७	४६	१२०९
	%	४.१	४.१	३.८	४.५	३.३	३.३	२.७	३.८	७.१	७.३	३.७	३.२	५.४
घरपरिवारका घरायसी क्रियाकलापहरू	संख्या	२९०४	८९७	५४०	१३१	२९८	२६७	३७	३१९	१०७	४१	१४	१८	२३५
	%	१.०	०.८	०.९	१.०	१.१	०.९	०.७	१.५	१.२	१.३	०.५	१.३	१.०
बाह्य संघसंस्था एवं यसका अङ्गहरूका क्रियाकलापहरू	संख्या	१६८	८७	३५	७	७	७	०	१०	१	०	२	०	१२
	%	०.१	०.१	०.१	०.१	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.१	०.०	०.१
उल्लेख नभएका	संख्या	३४५	१४३	४८	१८	३५	२१	५	१८	१९	८	०	१	२९
	%	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.२	०.३	०.०	०.१	०.१
पुरुष														
जम्मा	संख्या	१७७६०५	६९६९५	३२८२२	७३५१	१५३१५	१५५४७	२९८७	१२७१४	५०२७	१६३१	१२८३	४९४	१२७३९
	%	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०
	संख्या	१०३११३	३६८०३	२००४५	३७४१	१०४७०	१०५१८	१४५७	८३६४	२८१२	९३४	६१७	२८५	७०६७

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या / जम्मा %	अपाङ्गताको प्रकार												
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता	
कृषि, वन र माछापालन	%	५८.१	५२.८	६१.१	५०.९	६८.४	६७.७	४८.८	६५.८	५५.९	५७.३	४८.१	५७.७	५५.५
खानी तथा उत्खनन्	संख्या	७८८	४०६	८०	४९	११२	५८	१७	२६	१०	३	४	१	२२
	%	०.४	०.६	०.२	०.७	०.७	०.४	०.६	०.२	०.२	०.२	०.३	०.२	०.२
औद्योगिक उत्पादन	संख्या	६९६८	२८९८	१३२९	३२९	५८९	५६०	८८	५१२	७७	२२	७८	२०	४६६
	%	३.९	४.२	४.०	४.५	३.८	३.६	२.९	४.०	१.५	१.३	६.१	४.०	३.७
विद्युत, ग्यास, बाफ तथा वातानुकूलित सेवा	संख्या	६४४	३४६	१००	५०	३१	३३	६	२८	८	०	४	१	३७
	%	०.४	०.५	०.३	०.७	०.२	०.२	०.२	०.२	०.२	०.०	०.३	०.२	०.३
पानीको आपूर्ति, ढलनिकास, फोहर व्यवस्थापन र शुद्धिकरणका क्रियाकलापहरू	संख्या	१३७८	३२४	९४	४३	२१	४१	७८०	३०	८	१	७	२	२७
	%	०.८	०.५	०.३	०.६	०.१	०.३	२६.१	०.२	०.२	०.१	०.५	०.४	०.२
निर्माण	संख्या	१७९९४	७८२९	२८२०	७९१	१३३९	१३८३	२०८	१३८१	५९५	१७८	११९	७७	१२७४
	%	१०.१	११.२	८.६	१०.८	८.७	८.९	७.०	१०.९	११.८	१०.९	९.३	१५.६	१०.०
थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मतका कार्यहरू	संख्या	२२१८७	९७६०	३८०६	१००४	१२९७	१३९९	२३३	१२०७	९५५	३२६	१९९	७०	१९३१
	%	१२.५	१४.०	११.६	१३.७	८.५	९.०	७.८	९.५	१९.०	२०.०	१५.५	१४.२	१५.२
यातायात तथा भण्डारण	संख्या	३४०२	१७७३	५५४	२१५	१०८	२२५	२२	१२४	४०	७	५२	५	२७७
	%	१.९	२.५	१.७	२.९	०.७	१.४	०.७	१.०	०.८	०.४	४.१	१.०	२.२

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या / %	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
			शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
आवास तथा भोजनसम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	२४८०	११८४	४४९	११६	१४३	१५९	२३	१५५	५१	१४	२५	३	१५८
	%	१.४	१.७	१.४	१.६	०.९	१.०	०.८	१.२	१.०	०.९	१.९	०.६	१.२
सूचना तथा सञ्चार	संख्या	४७८	२२९	१००	२९	२२	२४	३	१६	२	२	७	०	४४
	%	०.३	०.३	०.३	०.४	०.१	०.२	०.१	०.१	०.०	०.१	०.५	०.०	०.३
वित्तीय तथा विमासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	८८२	४१५	२०९	६५	२६	४६	७	२२	०	०	१६	०	७६
	%	०.५	०.६	०.६	०.९	०.२	०.३	०.२	०.२	०.०	०.०	१.२	०.०	०.६
घरजग्गा कारोबारका व्यवसायिक क्रियाकलापहरू	संख्या	१८९	८०	५३	१७	७	१०	१	२	१	०	५	०	१३
	%	०.१	०.१	०.२	०.२	०.०	०.१	०.०	०.०	०.०	०.०	०.४	०.०	०.१
पेसागत, वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलापहरू	संख्या	९१८	३६४	१७८	४८	१८९	४२	१	२०	४	२	१३	१	५६
	%	०.५	०.५	०.५	०.७	१.२	०.३	०.०	०.२	०.१	०.१	१.०	०.२	०.४
प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	संख्या	४५५	२०७	११६	२८	१५	२३	७	१२	२	०	७	०	३८
	%	०.३	०.३	०.४	०.४	०.१	०.१	०.२	०.१	०.०	०.०	०.५	०.०	०.३
सार्वजनिक प्रशासन र सुरक्षासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	१५५३	७७४	२८३	११६	५४	८२	७	४५	१७	०	२३	०	१५२
	%	०.९	१.१	०.९	१.६	०.४	०.५	०.२	०.४	०.३	०.०	१.८	०.०	१.२
शिक्षा	संख्या	४३३८	२४०८	८७८	२४४	१७३	२३३	२५	९३	१७	२	३०	४	२३१
	%	२.४	३.५	२.७	३.३	१.१	१.५	०.८	०.७	०.३	०.१	२.३	०.८	१.८

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या / जम्मा %	अपाङ्गताको प्रकार												
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता	
मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यका क्रियाकलापहरू	संख्या	१०६५	५२१	२४०	६३	४१	४१	५	३५	११	२	१८	०	८८
	%	०.६	०.७	०.७	०.९	०.३	०.३	०.२	०.३	०.२	०.१	१.४	०.०	०.७
कला, मनोरञ्जन तथा मनोविनोद	संख्या	६५९	२४८	१३०	७४	४७	५१	५	३९	७	१	११	२	४४
	%	०.४	०.४	०.४	१.०	०.३	०.३	०.२	०.३	०.१	०.१	०.९	०.४	०.३
अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरू	संख्या	६४६०	२५३५	११०६	२६७	४६१	४७८	७०	४१६	३४७	१०९	४६	१६	६०९
	%	३.६	३.६	३.४	३.६	३.०	३.१	२.३	३.३	६.९	६.७	३.६	३.२	४.८
घरपरिवारका घरायसी क्रियाकलापहरू	संख्या	१३४५	४४५	२०८	४८	१४६	१२३	१८	१६७	५३	२२	१	७	१०७
	%	०.८	०.६	०.६	०.७	१.०	०.८	०.६	१.३	१.१	१.३	०.१	१.४	०.८
बाह्य संघसंस्था एवं यसका अङ्गहरूका क्रियाकलापहरू	संख्या	१०१	५५	१७	४	४	४	०	९	१	०	१	०	६
	%	०.१	०.१	०.१	०.१	०.०	०.०	०.०	०.१	०.०	०.०	०.१	०.०	०.०
उल्लेख नभएका	संख्या	२०८	९१	२७	१०	२०	१४	४	११	९	६	०	०	१६
	%	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.२	०.४	०.०	०.०	०.१
महिला														
जम्मा	संख्या	१२६९९६	४०९३४	२७५१८	६३४२	११५८६	१२५६०	२०९४	८१७३	४२२१	१५२७	१३४५	९२७	९७६९
	%	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०	१००.०
कृषि, वन र माछापालन	संख्या	८४१३९	२५२५४	१८८८४	३८३९	८४२७	९४२०	११६९	६०२७	२५३६	९२१	८६२	६७६	६१२४
	%	६६.३	६१.७	६८.६	६०.५	७२.७	७५.०	५५.८	७३.७	६०.१	६०.३	६४.१	७२.९	६२.७
खानी तथा उत्खनन्	संख्या	७२३	३६०	७८	४५	१४१	३३	१८	११	८	८	३	२	१६
	%	०.६	०.९	०.३	०.७	१.२	०.३	०.९	०.१	०.२	०.५	०.२	०.२	०.२
	संख्या	२४२८	९७४	४४५	१६६	२२४	१७०	२४	११९	४७	८	४७	१९	१८५

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या / %	जम्मा	अपाङ्गताको प्रकार											
			शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता
औद्योगिक उत्पादन	%	१.९	२.४	१.६	२.६	१.९	१.४	१.१	१.५	१.१	०.५	३.५	२.०	१.९
विद्युत, ग्यास, बाफ तथा वातानुकूलित सेवा	संख्या	२३५	१२०	३६	२५	२०	१२	९	१	७	०	०	०	५
	%	०.२	०.३	०.१	०.४	०.२	०.१	०.४	०.०	०.२	०.०	०.०	०.०	०.१
पानीको आपूर्ति, ढलनिकास, फोहर व्यवस्थापन र शुद्धिकरणका क्रियाकलापहरू	संख्या	६००	११५	३९	१९	१५	२०	३५१	१३	९	९	४	०	६
	%	०.५	०.३	०.१	०.३	०.१	०.२	१६.८	०.२	०.२	०.६	०.३	०.०	०.१
निर्माण	संख्या	८५११	३४२७	१५९४	४२३	५८१	६४३	१५३	४४२	३४२	१२६	८०	६०	६४०
	%	६.७	८.४	५.८	६.७	५.०	५.१	७.३	५.४	८.१	८.३	५.९	६.५	६.६
थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मतका कार्यहरू	संख्या	१७०८५	५७८५	३५९१	९५०	१२३०	१३९५	२३५	९००	८३४	२९६	१७३	११२	१५८४
	%	१३.५	१४.१	१३.०	१५.०	१०.६	११.१	११.२	११.०	१९.८	१९.४	१२.९	१२.१	१६.२
यातायात तथा भण्डारण	संख्या	२०७	९३	४८	१५	९	११	४	३	४	०	४	२	१४
	%	०.२	०.२	०.२	०.२	०.१	०.१	०.२	०.०	०.१	०.०	०.३	०.२	०.१
आवास तथा भोजनसम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	११८६	४६२	२८६	७०	५४	७९	१५	५५	२७	१२	२१	८	९७
	%	०.९	१.१	१.०	१.१	०.५	०.६	०.७	०.७	०.६	०.८	१.६	०.९	१.०
	संख्या	१४६	६९	४५	७	२	४	०	५	०	०	२	०	१२

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या / जम्मा %	अपाङ्गताको प्रकार												
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता	
सूचना तथा सञ्चार	%	०.१	०.२	०.२	०.१	०.०	०.०	०.०	०.१	०.०	०.०	०.१	०.०	०.१
वित्तीय तथा विमासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	४४६	२०१	११२	३७	११	१४	४	२	४	०	१३	१	४७
	%	०.४	०.५	०.४	०.६	०.१	०.१	०.२	०.०	०.१	०.०	१.०	०.१	०.५
घरजग्गा कारोबारका व्यवसायिक क्रियाकलापहरू	संख्या	३६	८	१२	३	५	४	०	०	१	०	३	०	०
	%	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.२	०.०	०.०
पेसागत, वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलापहरू	संख्या	३५०	८६	५३	९	१७७	११	१	२	१	०	५	०	५
	%	०.३	०.२	०.२	०.१	१.५	०.१	०.०	०.०	०.०	०.०	०.४	०.०	०.१
प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	संख्या	१३२	५९	३१	११	३	५	२	२	१	०	५	१	१२
	%	०.१	०.१	०.१	०.२	०.०	०.०	०.१	०.०	०.०	०.०	०.४	०.१	०.१
सार्वजनिक प्रशासन र सुरक्षासम्बन्धी क्रियाकलापहरू	संख्या	२८५	१३९	६९	१५	६	१४	३	४	५	०	८	०	२२
	%	०.२	०.३	०.३	०.२	०.१	०.१	०.१	०.०	०.१	०.०	०.६	०.०	०.२
शिक्षा	संख्या	१८६२	८७४	३९६	२००	५५	८०	१२	३६	१३	३	३१	३	१५९
	%	१.५	२.१	१.४	३.२	०.५	०.६	०.६	०.४	०.३	०.२	२.३	०.३	१.६
मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक	संख्या	७७१	३४६	१९६	५२	२४	३४	३	१२	८	०	१६	१	७९
	%	०.६	०.८	०.७	०.८	०.२	०.३	०.१	०.१	०.२	०.०	१.२	०.१	०.८

लिङ्ग / आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	संख्या / जम्मा %	अपाङ्गताको प्रकार												
		शारीरिक अपाङ्गता	न्यून दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरा	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाइ	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	अटिजम्	बहु अपाङ्गता	
कार्यका क्रियाकलापहरू														
कला, मनोरञ्जन तथा मनोविनोद	संख्या	१५५	५२	३३	१८	८	१५	२	७	२	०	३	०	१५
	%	०.१	०.१	०.१	०.३	०.१	०.१	०.१	०.१	०.०	०.०	०.२	०.०	०.२
अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापहरू	संख्या	५९३६	१९७४	११९९	३४४	४२४	४४२	६९	३७२	३०८	१२३	५१	३०	६००
	%	४.७	४.८	४.४	५.४	३.७	३.५	३.३	४.६	७.३	८.१	३.८	३.२	६.१
घरपरिवारका घरायसी क्रियाकलापहरू	संख्या	१५५९	४५२	३३२	८३	१५२	१४४	१९	१५२	५४	१९	१३	११	१२८
	%	१.२	१.१	१.२	१.३	१.३	१.१	०.९	१.९	१.३	१.२	१.०	१.२	१.३
बाह्य संघसंस्था एवं यसका अङ्गहरूका क्रियाकलापहरू	संख्या	६७	३२	१८	३	३	३	०	१	०	०	१	०	६
	%	०.१	०.१	०.१	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.१	०.०	०.१
उल्लेख नभएका	संख्या	१३७	५२	२१	८	१५	७	१	७	१०	२	०	१	१३
	%	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.०	०.१	०.२	०.१	०.०	०.१	०.१

अनुसूची १६: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार रोजगारीको अवस्था

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	रोजगारीको अवस्था									
		अरुको काम गर्ने		रोजगारदाता		आफ्नै काम गर्ने		परिवारमा सघाउने मात्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
कोशी											
जम्मा	५९०२२	१३६७५	२३.२	५९२	१.०	३२६६७	५५.३	१२०४७	२०.४	४१	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	१९३२३	५१७०	२६.८	२१६	१.१	१००४४	५२.०	३८६४	२०.०	२९	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	११४३२	२५४३	२२.२	१२२	१.१	६८६९	६०.१	१८९२	१६.६	६	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	२७५८	७३२	२६.५	२८	१.०	१३९३	५०.५	६०१	२१.८	४	०.१
बहिरा	५२०४	१०३७	१९.९	३२	०.६	३१३९	६०.३	९९६	१९.१	०	०.०
सुस्तश्रवण	६६९७	१११७	१६.७	३०	०.४	४३७९	६५.४	११७१	१७.५	०	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	१०५२	३२५	३०.९	७७	७.३	४९०	४६.६	१५९	१५.१	१	०.१
स्वर र बोलाइ	४६३५	१०६८	२३.०	१६	०.३	२४५३	५२.९	१०९७	२३.७	१	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	१९२६	३३५	१७.४	९	०.५	८०५	४१.८	७७७	४०.३	०	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	६६६	१२१	१८.२	२	०.३	२६५	३९.८	२७८	४१.७	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	५०९	१३१	२५.७	९	१.८	२९४	५७.८	७५	१४.७	०	०.०
अटिजम्	२७९	६५	२३.३	०	०.०	१५८	५६.६	५६	२०.१	०	०.०
बहुअपाङ्गता	४५४१	१०३१	२२.७	५१	१.१	२३७८	५२.४	१०८१	२३.८	०	०.०
मधेश											
जम्मा	३६८२०	१२४१४	३३.७	५२५	१.४	१७७१६	४८.१	६१३१	१६.७	३४	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	१३६७०	४८३२	३५.३	२०७	१.५	६५४७	४७.९	२०६६	१५.१	१८	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	७७६४	२३९६	३०.९	११५	१.५	४०७१	५२.४	११७५	१५.१	७	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	२४४६	८७१	३५.६	३२	१.३	११२१	४५.८	४२२	१७.३	०	०.०
बहिरा	२७७२	९३०	३३.५	३१	१.१	१४१२	५०.९	३९९	१४.४	०	०.०
सुस्तश्रवण	१४३१	४५१	३१.५	१४	१.०	७१२	४९.८	२५१	१७.५	३	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	५७९	१९९	३४.४	६३	१०.९	२३२	४०.१	८३	१४.३	२	०.३
स्वर र बोलाइ	२५५८	९४९	३७.१	१९	०.७	१११५	४३.६	४७२	१८.५	३	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	१०५९	२८४	२६.८	३	०.३	४३०	४०.६	३४२	३२.३	०	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	४२०	११८	२८.१	१	०.२	१४६	३४.८	१५५	३६.९	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४५५	१४२	३१.२	४	०.९	२६५	५८.२	४४	९.७	०	०.०
अटिजम्	२४५	७६	३१.०	२	०.८	१२३	५०.२	४४	१८.०	०	०.०
बहुअपाङ्गता	३४२१	११६६	३४.१	३४	१.०	१५४२	४५.१	६७८	१९.८	१	०.०
बागमती											
जम्मा	५६२३२	१४७२१	२६.२	७९१	१.४	३०४२८	५४.१	१०२३५	१८.२	५७	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	१९४२०	५७८४	२९.८	२९६	१.५	९७९४	५०.४	३५१२	१८.१	३४	०.२
न्यून दृष्टियुक्त	११४७८	२७८४	२४.३	१७५	१.५	६७९२	५९.२	१७२५	१५.०	२	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	३०७०	१०१५	३३.१	५६	१.८	१५१७	४९.४	४७६	१५.५	६	०.२
बहिरा	४५२९	९८३	२१.७	४१	०.९	२६९२	५९.४	८१२	१७.९	१	०.०

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	रोजगारीको अवस्था									
		अरूको काम गर्ने		रोजगारदाता		आफ्नै काम गर्ने		परिवारमा सघाउने मात्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
सुस्तश्रवण	५१२२	१०४४	२०.४	४२	०.८	३०९७	६०.५	९३६	१८.३	३	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	८७८	२३२	२६.४	४०	४.६	४६७	५३.२	१३१	१४.९	८	०.९
स्वर र बोलाइ	३६३७	८७७	२४.१	२५	०.७	२०७४	५७.०	६५९	१८.१	२	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	१७३४	३५८	२०.६	६	०.३	७३२	४२.२	६३८	३६.८	०	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	५८०	८५	१४.७	२	०.३	२६३	४५.३	२३०	३९.७	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	७४३	२५२	३३.९	२०	२.७	३७६	५०.६	९५	१२.८	०	०.०
अटिजम्	३१२	५७	१८.३	३	१.०	१९४	६२.२	५८	१८.६	०	०.०
बहुअपाङ्गता	४७२९	१२५०	२६.४	८५	१.८	२४३०	५१.४	९६३	२०.४	१	०.०
गण्डकी											
जम्मा	३३६४९	६६३४	१९.७	३६४	१.१	१९८३१	५८.९	६६१९	१९.७	२०१	०.६
शारीरिक अपाङ्गता	१०४३१	२५३९	२४.३	१५३	१.५	५५८८	५३.६	२०८४	२०.०	६७	०.६
न्यून दृष्टियुक्त	६६७०	११९६	१७.९	८०	१.२	४२६१	६३.९	११०३	१६.५	३०	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	९२२	२१९	२३.८	१४	१.५	४७६	५१.६	२१०	२२.८	३	०.३
बहिरा	३९७९	६१७	१५.५	२७	०.७	२६६१	६६.९	६४६	१६.२	२८	०.७
सुस्तश्रवण	३९८६	६४५	१६.२	२५	०.६	२६३१	६६.०	६७९	१७.०	६	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	५९९	१२०	२०.०	२८	४.७	३२१	५३.६	११९	१९.९	११	१.८
स्वर र बोलाइ	२८९१	५५६	१९.२	१४	०.५	१७७६	६१.४	५३१	१८.४	१४	०.५
मानसिक वा मनोसामाजिक	१३८९	२४१	१७.४	६	०.४	६५९	४७.४	४७२	३४.०	११	०.८
बौद्धिक अपाङ्गता	३९१	५३	१३.६	२	०.५	१७४	४४.५	१५५	३९.६	७	१.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	१०३	२१	२०.४	२	१.९	५४	५२.४	२५	२४.३	१	१.०
अटिजम्	११९	२६	२१.८	०	०.०	६१	५१.३	३०	२५.२	२	१.७
बहुअपाङ्गता	२१६९	४०१	१८.५	१३	०.६	११६९	५३.९	५६५	२६.०	२१	१.०
लुम्बिनी											
जम्मा	५६२१५	१२७४५	२२.७	६८१	१.२	३१७५८	५६.५	१०८५३	१९.३	१७८	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	२०८९३	५३९५	२५.८	२८७	१.४	११४१७	५४.६	३७२२	१७.८	८२	०.४
न्यून दृष्टियुक्त	११५८८	२४०९	२०.८	१२२	१.१	७०९५	६१.२	१९४०	१६.७	२२	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	२२६२	५२६	२३.३	४०	१.८	११४८	५०.८	५३९	२३.८	९	०.४
बहिरा	४८७८	९६९	१९.९	३८	०.८	२९९७	६१.४	८६३	१७.७	११	०.२
सुस्तश्रवण	५२४२	९७०	१८.५	३७	०.७	३३१५	६३.२	९०९	१७.३	११	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	९४०	२७९	२९.७	८५	९.०	४२७	४५.४	१३४	१४.३	१५	१.६
स्वर र बोलाइ	३५२१	८०८	२२.९	११	०.३	१९५३	५५.५	७४५	२१.२	४	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	१६७७	३१८	१९.०	१०	०.६	७०५	४२.०	६३४	३७.८	१०	०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	६१०	१०८	१७.७	१	०.२	२५३	४१.५	२४३	३९.८	५	०.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४९६	१११	२२.४	६	१.२	३१०	६२.५	६९	१३.९	०	०.०
अटिजम्	२५५	३९	१५.३	०	०.०	१४९	५८.४	६६	२५.९	१	०.४

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	रोजगारगरीको अवस्था									
		अरूको काम गर्ने		रोजगारदाता		आफ्नै काम गर्ने		परिवारमा सघाउने मात्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
बहुअपाङ्गता	३८५३	८१३	२१.१	४४	१.१	१९८९	५१.६	९९९	२५.९	८	०.२
कर्णाली											
जम्मा	२७९०९	४२५३	१५.२	३०५	१.१	१७५३९	६२.८	५७३०	२०.५	८२	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	१२८०१	२१८१	१७.०	१६३	१.३	७८८१	६१.६	२५३३	१९.८	४३	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	४३२०	५९०	१३.७	४२	१.०	२८८१	६६.७	७९४	१८.४	१३	०.३
पूर्ण दृष्टिविहीन	८२६	१३६	१६.५	४	०.५	४५०	५४.५	२३२	२८.१	४	०.५
बहिरा	२७८२	३४३	१२.३	१८	०.६	१८९९	६८.३	५१८	१८.६	४	०.१
सुस्तश्रवण	२५०२	३३४	१३.३	२३	०.९	१६४८	६५.९	४९४	१९.७	३	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	४७९	११४	२३.८	२२	४.६	२६६	५५.५	७५	१५.७	२	०.४
स्वर र बोलाइ	१७६१	२४९	१४.१	७	०.४	११०५	६२.७	३९६	२२.५	४	०.२
मानसिक वा मनोसामाजिक	५३४	७६	१४.२	३	०.६	२६१	४८.९	१८९	३५.४	५	०.९
बौद्धिक अपाङ्गता	१८३	२३	१२.६	१	०.५	८६	४७.०	७२	३९.३	१	०.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	९२	१२	१३.०	१	१.१	६२	६७.४	१६	१७.४	१	१.१
अटिजम्	९०	९	१०.०	१	१.१	६१	६७.८	१९	२१.१	०	०.०
बहुअपाङ्गता	१५३९	१८६	१२.१	२०	१.३	९३९	६१.०	३९२	२५.५	२	०.१
सुदूरपश्चिम											
जम्मा	३४७५४	६०१५	१७.३	३००	०.९	२०९९८	६०.४	७३९८	२१.३	४३	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	१४०९१	२७१०	१९.२	१५२	१.१	८२८७	५८.८	२९२१	२०.७	२१	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	७०८८	११३७	१६.०	४५	०.६	४५९८	६४.९	१३०६	१८.४	२	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	१४०९	२५१	१७.८	९	०.६	८००	५६.८	३४६	२४.६	३	०.२
बहिरा	२७५७	४१०	१४.९	१०	०.४	१८१०	६५.७	५२५	१९.०	२	०.१
सुस्तश्रवण	३१२७	४६८	१५.०	२०	०.६	२००२	६४.०	६३२	२०.२	५	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	५५४	१२९	२३.३	३५	६.३	२८९	५२.२	९७	१७.५	४	०.७
स्वर र बोलाइ	१८८४	२९५	१५.७	६	०.३	११४४	६०.७	४३८	२३.२	१	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	९२९	१३९	१५.०	३	०.३	४५१	४८.५	३३३	३५.८	३	०.३
बौद्धिक अपाङ्गता	३०८	३०	९.७	१	०.३	१४९	४८.४	१२८	४१.६	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	२३०	३७	१६.१	१	०.४	१४३	६२.२	४९	२१.३	०	०.०
अटिजम्	१२१	२४	१९.८	१	०.८	६७	५५.४	२९	२४.०	०	०.०
बहुअपाङ्गता	२२५६	३८५	१७.१	१७	०.८	१२५८	५५.८	५९४	२६.३	२	०.१

अनुसूची १७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र											
		सरकारी		वित्तीय संस्था		गैर वित्तीय संस्था		नाफा नकमाउने संस्था		घरायसी क्षेत्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
कोशी													
जम्मा	५९०२२	११६७	२.०	२२९	०.४	१७८८६	३०.३	४२२	०.७	३९२९३	६६.६	२५	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	१९३२३	५९९	३.१	१०१	०.५	६९२८	३५.९	२६२	१.४	११४२१	५९.१	१२	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	११४३२	२६४	२.३	५७	०.५	३१४७	२७.५	६०	०.५	७८९८	६९.१	६	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	२७५८	८५	३.१	१७	०.६	९३२	३३.८	२०	०.७	१७०४	६१.८	०	०.०
बहिरा	५२०४	४०	०.८	८	०.२	१२८८	२४.८	१२	०.२	३८५०	७४.०	६	०.१
सुस्तश्रवण	६६९७	५८	०.९	७	०.१	१३३५	१९.९	१६	०.२	५२८१	७८.९	०	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	१०५२	५	०.५	३	०.३	४६४	४४.१	२२	२.१	५५८	५३.०	०	०.०
स्वर र बोलाइ	४६३५	२२	०.५	६	०.१	१०४७	२२.६	११	०.२	३५४८	७६.५	१	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	१९२६	५	०.३	१	०.१	७३६	३८.२	१	०.१	११८३	६१.४	०	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	६६६	१	०.२	०	०.०	२७४	४१.१	०	०.०	३९१	५८.७	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	५०९	९	१.८	१	०.२	१५१	२९.७	४	०.८	३४४	६७.६	०	०.०
अटिजम्	२७९	१	०.४	१	०.४	७१	२५.४	१	०.४	२०५	७३.५	०	०.०
बहु अपाङ्गता	४५४१	७८	१.७	२७	०.६	१५१३	३३.३	१३	०.३	२९१०	६४.१	०	०.०
मधेश													
जम्मा	३६८२०	७३३	२.०	१४८	०.४	१५५६२	४२.३	१४५	०.४	२०२०५	५४.९	२७	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	१३६७०	३७७	२.८	७२	०.५	६३९५	४६.८	६०	०.४	६७५५	४९.४	११	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	७७६४	१५५	२.०	३६	०.५	२८२३	३६.४	३१	०.४	४७१४	६०.७	५	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	२४४६	४५	१.८	१५	०.६	१०१९	४१.७	६	०.२	१३६१	५५.६	०	०.०
बहिरा	२७७२	३४	१.२	४	०.१	१०२६	३७.०	११	०.४	१६९०	६१.०	७	०.३
सुस्तश्रवण	१४३१	१९	१.३	३	०.२	५१६	३६.१	३	०.२	८९०	६२.२	०	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	५७९	४	०.७	१	०.२	२८०	४८.४	१५	२.६	२७८	४८.०	१	०.२
स्वर र बोलाइ	२५५८	११	०.४	५	०.२	९५३	३७.३	९	०.४	१५७७	६१.६	३	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	१०५९	३	०.३	०	०.०	५९५	५६.२	१	०.१	४६०	४३.४	०	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	४२०	०	०.०	०	०.०	२२८	५४.३	०	०.०	१९२	४५.७	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	४५५	११	२.४	२	०.४	१७२	३७.८	०	०.०	२७०	५९.३	०	०.०
अटिजम्	२४५	०	०.०	०	०.०	८३	३३.९	०	०.०	१६२	६६.१	०	०.०

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र											
		सरकारी		वित्तीय संस्था		गैर वित्तीय संस्था		नाफा नकमाउने संस्था		घरायसी क्षेत्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
बहुअपाङ्गता	३४२१	७४	२.२	१०	०.३	१४७२	४३.०	९	०.३	१८५६	५४.३	०	०.०
बागमती													
जम्मा	५६२३२	१३९९	२.५	५३६	१.०	२३८६४	४२.४	४५८	०.८	२९९४९	५३.३	२६	०.०
शारीरिक अपाङ्गता	१९४२०	६३१	३.२	२१४	१.१	९४४४	४८.६	२०९	१.१	८९१७	४५.९	५	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	११४७८	२६९	२.३	१३८	१.२	४३८५	३८.२	८९	०.८	६५९५	५७.५	२	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	३०७०	१५२	५.०	५३	१.७	१४२०	४६.३	३५	१.१	१४०९	४५.९	१	०.०
बहिरा	४५२९	६०	१.३	१३	०.३	१५८५	३५.०	२२	०.५	२८३८	६२.७	११	०.२
सुस्तश्रवण	५१२२	६६	१.३	२४	०.५	१७४५	३४.१	३२	०.६	३२५४	६३.५	१	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	८७८	१४	१.६	४	०.५	४०८	४६.५	१३	१.५	४३७	४९.८	२	०.२
स्वर र बोलाइ	३६३७	४३	१.२	८	०.२	११७८	३२.४	१९	०.५	२३८७	६५.६	२	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	१७३४	११	०.६	३	०.२	८५९	४९.५	६	०.३	८५५	४९.३	०	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	५८०	०	०.०	०	०.०	३००	५१.७	१	०.२	२७९	४८.१	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	७४३	२९	३.९	१९	२.६	३५६	४७.९	९	१.२	३३०	४४.४	०	०.०
अटिजम्	३१२	०	०.०	०	०.०	९६	३०.८	२	०.६	२१४	६८.६	०	०.०
बहुअपाङ्गता	४७२९	१२४	२.६	६०	१.३	२०८८	४४.२	२१	०.४	२४३४	५१.५	२	०.०
गण्डकी													
जम्मा	३३६४९	९०१	२.७	१३४	०.४	१०६०८	३१.५	१८९	०.६	२१६०१	६४.२	२१६	०.६
शारीरिक अपाङ्गता	१०४३१	५०१	४.८	६४	०.६	३९५८	३७.९	८४	०.८	५७४४	५५.१	८०	०.८
न्यून दृष्टियुक्त	६६७०	१७१	२.६	४२	०.६	१८९१	२८.४	४४	०.७	४४८६	६७.३	३६	०.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	९२२	४५	४.९	८	०.९	३६६	३९.७	३	०.३	४९८	५४.०	२	०.२
बहिरा	३९७९	४०	१.०	४	०.१	९७७	२४.६	२१	०.५	२९०८	७३.१	२९	०.७
सुस्तश्रवण	३९८६	५०	१.३	११	०.३	९२०	२३.१	११	०.३	२९९०	७५.०	४	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	५९९	८	१.३	०	०.०	२४५	४०.९	५	०.८	३३३	५५.६	८	१.३
स्वर र बोलाइ	२८९१	२६	०.९	१	०.०	६५२	२२.६	१३	०.४	२१८२	७५.५	१७	०.६
मानसिक वा मनोसामाजिक	१३८९	१४	१.०	०	०.०	५५६	४०.०	२	०.१	८०७	५८.१	१०	०.७
बौद्धिक अपाङ्गता	३९१	०	०.०	०	०.०	१५०	३८.४	२	०.५	२३२	५९.३	७	१.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	१०३	४	३.९	०	०.०	३९	३७.९	०	०.०	५७	५५.३	३	२.९
अटिजम्	११९	०	०.०	०	०.०	४०	३३.६	०	०.०	७८	६५.५	१	०.८
बहुअपाङ्गता	२१६९	४२	१.९	४	०.२	८१४	३७.५	४	०.२	१२८६	५९.३	१९	०.९

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र											
		सरकारी		वित्तीय संस्था		गैर वित्तीय संस्था		नाफा नकमाउने संस्था		घरायसी क्षेत्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
लुम्बिनी													
जम्मा	५६२१५	१२०२	२.१	१७२	०.३	१८७७०	३३.४	३८७	०.७	३५५२८	६३.२	१५६	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	२०८९३	६५२	३.१	१०२	०.५	८०१५	३८.४	२२०	१.१	११८४२	५६.७	६२	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	११५८८	२२०	१.९	२७	०.२	३२०८	२७.७	८८	०.८	८०२५	६९.३	२०	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	२२६२	६२	२.७	६	०.३	८०१	३५.४	१४	०.६	१३७०	६०.६	९	०.४
बहिरा	४८७८	६२	१.३	६	०.१	१४४९	२९.७	१७	०.३	३३२८	६८.२	१६	०.३
सुस्तश्रवण	५२४२	७४	१.४	१०	०.२	१२८०	२४.४	७	०.१	३८६५	७३.७	६	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	९४०	९	१.०	१	०.१	४७४	५०.४	१७	१.८	४२५	४५.२	१४	१.५
स्वर र बोलाइ	३५२१	३१	०.९	१	०.०	९५६	२७.२	१५	०.४	२५१३	७१.४	५	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	१६७७	६	०.४	०	०.०	७०७	४२.२	४	०.२	९५०	५६.६	१०	०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	६१०	०	०.०	०	०.०	२५३	४१.५	०	०.०	३५२	५७.७	५	०.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४९६	१३	२.६	५	१.०	१६०	३२.३	३	०.६	३१५	६३.५	०	०.०
अटिजम्	२५५	०	०.०	०	०.०	८२	३२.२	०	०.०	१७२	६७.५	१	०.४
बहुअपाङ्गता	३८५३	७३	१.९	१४	०.४	१३८५	३५.९	२	०.१	२३७१	६१.५	८	०.२
कर्णाली													
जम्मा	२७९०९	८०८	२.९	४६	०.२	६१८५	२२.२	२१२	०.८	२०५८५	७३.८	७३	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	१२८०१	५१२	४.०	२६	०.२	२९७३	२३.२	१३८	१.१	९११६	७१.२	३६	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	४३२०	१२१	२.८	८	०.२	८७०	२०.१	२८	०.६	३२८०	७५.९	१३	०.३
पूर्ण दृष्टिविहीन	८२६	२६	३.१	०	०.०	२२६	२७.४	५	०.६	५६५	६८.४	४	०.५
बहिरा	२७८२	४०	१.४	१	०.०	५०३	१८.१	१६	०.६	२२१७	७९.७	५	०.२
सुस्तश्रवण	२५०२	५१	२.०	४	०.२	४५६	१८.२	९	०.४	१९७८	७९.१	४	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	४७९	३	०.६	१	०.२	१८०	३७.६	९	१.९	२८५	५९.५	१	०.२
स्वर र बोलाइ	१७६१	९	०.५	३	०.२	३२२	१८.३	३	०.२	१४२१	८०.७	३	०.२
मानसिक वा मनोसामाजिक	५३४	६	१.१	०	०.०	१७८	३३.३	०	०.०	३६६	६८.८	४	०.७
बौद्धिक अपाङ्गता	१८३	०	०.०	०	०.०	५८	३१.७	२	१.१	१२२	६६.७	१	०.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	९२	१	१.१	२	२.२	१८	१९.६	१	१.१	७०	७६.१	०	०.०
अटिजम्	९०	१	१.१	०	०.०	१४	१५.६	०	०.०	७५	८३.३	०	०.०
बहुअपाङ्गता	१५३९	३८	२.५	१	०.१	३८७	२५.१	१	०.१	१११०	७२.१	२	०.१

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा	आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र											
		सरकारी		वित्तीय संस्था		गैर वित्तीय संस्था		नाफा नकमाउने संस्था		घरायसी क्षेत्र		उल्लेख नभएको	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
सुदूरपश्चिम													
जम्मा	३४७५४	८६९	२.५	६८	०.२	९१९४	२६.५	२३८	०.७	२४३५४	७०.१	३१	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	१४०९१	४९९	३.५	३७	०.३	४०८८	२९.०	१३६	१.०	९३२२	६६.२	९	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	७०८८	१६७	२.४	१४	०.२	१६०९	२२.७	५१	०.७	५२४५	७४.०	२	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	१४०९	४४	३.१	५	०.४	३९२	२७.८	७	०.५	९५८	६८.०	३	०.२
बहिरा	२७५७	३३	१.२	२	०.१	६१६	२२.३	११	०.४	२०९३	७५.९	२	०.१
सुस्तश्रवण	३१२७	४६	१.५	२	०.१	६४८	२०.७	६	०.२	२४२०	७७.४	५	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	५५४	५	०.९	१	०.२	२०९	३७.७	११	२.०	३२४	५८.५	४	०.७
स्वर र बोलाइ	१८८४	१३	०.७	०	०.०	४०९	२१.७	३	०.२	१४५८	७७.४	१	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	९२९	६	०.६	०	०.०	३१५	३३.९	३	०.३	६०२	६४.८	३	०.३
बौद्धिक अपाङ्गता	३०८	१	०.३	०	०.०	१०८	३५.१	०	०.०	१९९	६४.६	०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	२३०	८	३.५	०	०.०	४८	२०.९	१	०.४	१७३	७५.२	०	०.०
अटिजम्	१२१	०	०.०	०	०.०	३९	३२.२	०	०.०	८२	६७.८	०	०.०
बहुअपाङ्गता	२२५६	४७	२.१	७	०.३	७१३	३१.६	९	०.४	१४७८	६५.५	२	०.१

अनुसूची १८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार आर्थिक काम नगर्नुको कारण

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	आर्थिक काम नगर्नुको कारण								
			विद्यार्थी	घरघन्दा	पारिवारिक हेरचाह	वृद्ध अवस्था	अशक्त/ विरामी	पेन्सन/ आयस्ता	सामाजिक कार्य/ स्वयंसेवा	अन्य	उल्लेख नभएको
कोशी											
जम्मा	संख्या	७३४१८	६९१५	७६६८	३०७४	१५०६५	२३६५२	१४३४	१०६	१५२७०	२३४
	%	१००.०	९.४	१०.४	४.२	२०.५	३२.२	२.०	०.१	२०.८	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२४७३१	२४८५	२३११	९२९	३१४९	१०५२१	४४१	४१	४७७६	७८
	%	१००.०	१०.०	९.३	३.८	१२.७	४२.५	१.८	०.२	१९.३	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१२०३३	९९३	१५४४	६३९	४५७९	१५४२	३५३	२२	२३११	५०
	%	१००.०	८.३	१२.८	५.३	३८.१	१२.८	२.९	०.२	१९.२	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३१७२	८४८	३८१	१६६	४२३	६३५	५३	२	६५६	८
	%	१००.०	२६.७	१२.०	५.२	१३.३	२०.०	१.७	०.१	२०.७	०.३
बहिरा	संख्या	५६७४	४०९	७१८	३७६	१९४७	९६७	१२०	४	१११५	१८
	%	१००.०	७.२	१२.७	६.६	३४.३	१७.०	२.१	०.१	१९.७	०.३
सुस्तश्रवण	संख्या	६८९८	३४९	८४१	३११	२७५६	११००	२०४	६	१३०८	२३
	%	१००.०	५.१	१२.२	४.५	४०.०	१५.९	३.०	०.१	१९.०	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	१०१९	६०	८९	२३	४६४	१८३	२५	२	१७२	१
	%	१००.०	५.९	८.७	२.३	४५.५	१८.०	२.५	०.२	१६.९	०.१
स्वर र बोलाइ	संख्या	५१४०	६२९	६५३	२५५	४१७	१७१३	७६	९	१३६६	२२
	%	१००.०	१२.२	१२.७	५.०	८.१	३३.३	१.५	०.२	२६.६	०.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	४७२७	२८६	२९९	८३	२२९	२४२८	३४	४	१३५४	१०
	%	१००.०	६.१	६.३	१.८	४.८	५१.४	०.७	०.१	२८.६	०.२
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१८४८	३०	४३	२७	६४	१२६५	८	१	४०६	४
	%	१००.०	१.६	२.३	१.५	३.५	६८.५	०.४	०.१	२२.०	०.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	संख्या	४६९	६६	९९	३३	५०	१०६	८	२	१०३	२
	%	१००.०	१४.१	२१.१	७.०	१०.७	२२.६	१.७	०.४	२२.०	०.४
अटिजम्	संख्या	३९५	१९	२९	५	२३	२४७	२	१	६८	१
	%	१००.०	४.८	७.३	१.३	५.८	६२.५	०.५	०.३	१७.२	०.३
बहुअपाङ्गता	संख्या	७३१२	७४१	६६१	२२७	९६४	२९४५	११०	१२	१६३५	१७
	%	१००.०	१०.१	९.०	३.१	१३.२	४०.३	१.५	०.२	२२.४	०.२
मधेश											
जम्मा	संख्या	५७६७२	६०३८	८९२५	३८१२	१००४३	११९५०	२०४७	१०४	१४५७२	१८१
	%	१००.०	१०.५	१५.५	६.६	१७.४	२०.७	३.५	०.२	२५.३	०.३
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२०२६२	२३१७	२९५५	१३६५	२५३८	५३४८	६१४	२९	५०२३	७३
	%	१००.०	११.४	१४.६	६.७	१२.५	२६.४	३.०	०.१	२४.८	०.४
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१०७६४	५१८	१६३३	७८०	३८४३	८९७	७४२	३६	२२८६	२९
	%	१००.०	४.८	१५.२	७.२	३५.७	८.३	६.९	०.३	२१.२	०.३
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३७७७	९३१	७९५	२८७	४१७	३५३	८०	३	९०४	७
	%	१००.०	२४.६	२१.०	७.६	११.०	९.३	२.१	०.१	२३.९	०.२
बहिरा	संख्या	४००६	३३९	६४३	३८१	११७०	३६१	२००	७	८९१	१४
	%	१००.०	८.५	१६.१	९.५	२९.२	९.०	५.०	०.२	२२.२	०.३

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	आर्थिक काम नगर्नुको कारण								
			विद्यार्थी	घरधन्दा	पारिवारिक हेरचाह	वृद्ध अवस्था	अशक्त/ विरामी	पेन्सन/ आयस्ता	सामाजिक कार्य/ स्वयंसेवा	अन्य	उल्लेख नभएको
सुस्तश्रवण	संख्या	२१९४	१३४	३४४	१४०	६००	३२१	९२	५	५५४	४
	%	१००.०	६.१	१५.७	६.४	२७.३	१४.६	४.२	०.२	२५.३	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	७५९	५७	९६	४५	२२७	१०२	५४	२	१७६	०
	%	१००.०	७.५	१२.६	५.९	२९.९	१३.४	७.१	०.३	२३.२	०.०
स्वर र बोलाइ	संख्या	४१९९	५९१	७३७	२८२	२५१	८८५	६२	७	१३७३	११
	%	१००.०	१४.१	१७.६	६.७	६.०	२१.१	१.५	०.२	३२.७	०.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	३३२२	२०१	३९६	१२८	१६४	११८३	३०	३	१२०२	१५
	%	१००.०	६.१	११.९	३.९	४.९	३५.६	०.९	०.१	३६.२	०.५
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१५१६	२९	५७	१९	६६	९६०	१३	१	३६८	३
	%	१००.०	१.९	३.८	१.३	४.४	६३.३	०.९	०.१	२४.३	०.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	५६४	६१	१६८	४७	६३	७८	११	०	१३६	०
	%	१००.०	१०.८	२९.८	८.३	११.२	१३.८	२.०	०.०	२४.१	०.०
अटिजम्	संख्या	३४३	८	३६	२२	३२	१५५	४	०	८३	३
	%	१००.०	२.३	१०.५	६.४	९.३	४५.२	१.२	०.०	२४.२	०.९
बहुअपाङ्गता	संख्या	५९६६	८५२	१०६५	३१६	६७२	१३०७	१४५	११	१५७६	२२
	%	१००.०	१४.३	१७.९	५.३	११.३	२१.९	२.४	०.२	२६.४	०.४
बागमती											
जम्मा	संख्या	८३१३८	८०९३	८६९६	२८८५	१९०३२	२३५७२	१९८३	१७५	१८५१७	१८५
	%	१००.०	९.७	१०.५	३.५	२२.९	२८.४	२.४	०.२	२२.३	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२८४३०	२८५७	२६२०	९६६	४०२३	१११३१	५९१	८०	६०७२	९०
	%	१००.०	१०.०	९.२	३.४	१४.२	३९.२	२.१	०.३	२१.४	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१५०२३	१५७७	१९१८	५९४	५८०४	१३५१	५३६	४५	३१७२	२६
	%	१००.०	१०.५	१२.८	४.०	३८.६	९.०	३.६	०.३	२१.१	०.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३५३४	७९३	४९९	१४८	५३९	६२९	६५	११	८४८	२
	%	१००.०	२२.४	१४.१	४.२	१५.३	१७.८	१.८	०.३	२४.०	०.१
बहिरा	संख्या	६४०५	५७३	७५०	३३९	२४३४	७७९	१९५	१३	१३०६	१६
	%	१००.०	८.९	११.७	५.३	३८.०	१२.२	३.०	०.२	२०.४	०.२
सुस्तश्रवण	संख्या	७७१०	४१९	९१७	२६०	३२६५	९२८	३०५	९	१५९२	१५
	%	१००.०	५.४	११.९	३.४	४२.३	१२.०	४.०	०.१	२०.६	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	११९७	७१	८१	२४	५८२	१९५	२२	२	२१९	१
	%	१००.०	५.९	६.८	२.०	४८.६	१६.३	१.८	०.२	१८.३	०.१
स्वर र बोलाइ	संख्या	४७१४	५०४	६४३	१९५	४९०	१५४५	७२	४	१२४६	१५
	%	१००.०	१०.७	१३.६	४.१	१०.४	३२.८	१.५	०.१	२६.४	०.३
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	४९३०	२४७	२९८	७८	२६६	२५४०	३१	२	१४६२	६
	%	१००.०	५.०	६.०	१.६	५.४	५१.५	०.६	०.०	२९.७	०.१
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१८९४	४०	२९	१०	१००	१२९१	८	२	४१३	१
	%	१००.०	२.१	१.५	०.५	५.३	६८.२	०.४	०.१	२१.८	०.१
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	७४५	१११	१४७	४८	८५	१४१	२७	०	१८६	०
	%	१००.०	१४.९	१९.७	६.४	११.४	१८.९	३.६	०.०	२५.०	०.०
अटिजम्	संख्या	५५४	२९	३१	३	५०	३२९	१	०	११०	१
	%	१००.०	५.२	५.६	०.५	९.०	५९.४	०.१	०.०	२०.०	०.१

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	आर्थिक काम नगर्नुको कारण								
			विद्यार्थी	घरधन्दा	पारिवारिक हेरचाह	वृद्ध अवस्था	अशक्त/ विरामी	पेन्सन/ आयस्ता	सामाजिक कार्य/ स्वयंसेवा	अन्य	उल्लेख नभएको
	%	१००.०	५.२	५.६	०.५	९.०	५९.४	०.२	०.०	१९.९	०.२
बहुअपाङ्गता	संख्या	८००२	८७२	७६३	२२०	१३९४	२७१३	१३०	७	१८९१	१२
	%	१००.०	१०.९	९.५	२.७	१७.४	३३.९	१.६	०.१	२३.६	०.१
गण्डकी											
जम्मा	संख्या	४९५४४	४५३९	४९२३	१६०४	११०६४	१४६७५	१९४३	१०५	१०२२८	४६३
	%	१००.०	९.२	९.९	३.२	२२.३	२९.६	३.९	०.२	२०.६	०.९
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१६४२२	१५६८	१३५९	४६४	२२४३	६६६७	६४१	४५	३३०१	१३४
	%	१००.०	९.५	८.३	२.८	१३.७	४०.६	३.९	०.३	२०.१	०.८
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	८०४७	८१२	१०५९	३०२	३०१६	७९०	४४८	२४	१५१६	८०
	%	१००.०	१०.१	१३.२	३.८	३७.५	९.८	५.६	०.३	१८.८	१.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१६९२	३५०	१३५	६९	३१३	४२८	५२	५	३२५	१५
	%	१००.०	२०.७	८.०	४.१	१८.५	२५.३	३.१	०.३	१९.२	०.९
बहिरा	संख्या	५०६३	५३४	६१८	२२५	१८१५	६१४	२३१	९	९७१	४६
	%	१००.०	१०.५	१२.२	४.४	३५.८	१२.१	४.६	०.२	१९.२	०.९
सुस्तश्रवण	संख्या	४८९५	२४७	६२६	१८७	१९५३	६०४	३०८	६	९३१	३३
	%	१००.०	५.०	१२.८	३.८	३९.९	१२.३	६.३	०.१	१९.०	०.७
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	७२४	४९	५५	२३	३१४	११९	२६	१	१३३	४
	%	१००.०	६.८	७.६	३.२	४३.४	१६.४	३.६	०.१	१८.४	०.६
स्वर र बोलाइ	संख्या	३५०२	४०६	५०८	१५८	४३५	१०६८	७८	७	८०१	४१
	%	१००.०	११.६	१४.५	४.५	१२.४	३०.५	२.२	०.२	२२.९	१.२
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	३२५२	१८५	२१३	६४	१७१	१५९१	३३	३	९४०	५२
	%	१००.०	५.७	६.५	२.०	५.३	४८.९	१.०	०.१	२८.९	१.६
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	११३६	४३	२३	१३	४९	७४६	९	०	२४७	६
	%	१००.०	३.८	२.०	१.१	४.३	६.५	०.८	०.०	२१.७	०.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	संख्या	१६८	३०	२४	५	१८	५४	३	०	३२	२
	%	१००.०	१७.९	१४.३	३.०	१०.७	३२.१	१.८	०.०	१९.०	१.२
अटिजम्	संख्या	२३२	१४	१०	३	१५	१४१	१	०	४४	४
	%	१००.०	६.०	४.३	१.३	६.५	६०.८	०.४	०.०	१९.०	१.७
बहुअपाङ्गता	संख्या	४४११	३०१	२९३	९१	७२२	१८५३	११३	५	९८७	४६
	%	१००.०	६.८	६.६	२.१	१६.४	४२.०	२.६	०.१	२२.४	१.०
लुम्बिनी											
जम्मा	संख्या	७८७४१	९२३२	९९१४	३६८७	१६२४३	२०६४८	१८१०	१३४	१६६४२	४३१
	%	१००.०	११.७	१२.६	४.७	२०.६	२६.२	२.३	०.२	२१.१	०.५
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	२८०३८	३५५६	३१५८	१२८४	३७२३	९८२१	५८२	५६	५७१०	१४८
	%	१००.०	१२.७	११.३	४.६	१३.३	३५.०	२.१	०.२	२०.४	०.५
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१४४३०	१२१५	२१६९	८४४	५५०१	१३१६	५३२	२९	२७३३	९१
	%	१००.०	८.४	१५.०	५.८	३८.१	९.१	३.७	०.२	१८.९	०.६
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३३९९	८६४	४१०	१६६	५५३	६२८	३७	५	७१३	२३
	%	१००.०	२५.४	१२.१	४.९	१६.३	१८.५	१.१	०.१	२१.०	०.७
बहिरा	संख्या	६२३७	७२९	९५८	३५३	२०३४	६९८	१६९	१२	१२५६	२८

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	आर्थिक काम नगर्नुको कारण								
			विद्यार्थी	घरधन्दा	पारिवारिक हेरचाह	वृद्ध अवस्था	अशक्त/ विरामी	पेन्सन/ आयस्ता	सामाजिक कार्य/ स्वयंसेवा	अन्य	उल्लेख नभएको
	%	१००.०	११.७	१५.४	५.७	३२.६	११.२	२.७	०.२	२०.१	०.४
सुस्तश्रवण	संख्या	६५१९	५५८	१००९	२९३	२३५०	७७६	२०५	६	१२९३	२९
	%	१००.०	८.६	१५.५	४.५	३६.०	११.९	३.१	०.१	१९.८	०.४
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	१००२	७४	१०४	३७	३८०	१७६	२२	३	२००	६
	%	१००.०	७.४	१०.४	३.७	३७.९	१७.६	२.२	०.३	२०.०	०.६
स्वर र बोलाइ	संख्या	४६०१	७२७	७५९	२३०	३८३	११९३	६६	७	१२००	३६
	%	१००.०	१५.८	१६.५	५.०	८.३	२५.९	१.४	०.२	२६.१	०.८
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	४४४६	४१९	३६३	१२२	२०५	१९७९	४०	२	१२९०	२६
	%	१००.०	९.४	८.२	२.७	४.६	४४.५	०.९	०.०	२९.०	०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१८५९	९४	५९	३४	३७	१२१३	५	०	४१३	४
	%	१००.०	५.१	३.२	१.८	२.०	६५.३	०.३	०.०	२२.२	०.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	५७४	८१	१३७	४५	८०	९२	२०	५	१०५	९
	%	१००.०	१४.१	२३.९	७.८	१३.९	१६.०	३.५	०.९	१८.३	१.६
अटिजम्	संख्या	३९६	२५	२५	१०	३८	२११	२	०	८२	३
	%	१००.०	६.३	६.३	२.५	९.६	५३.३	०.५	०.०	२०.७	०.८
बहुअपाङ्गता	संख्या	७२४०	८९०	७६३	२६९	९५९	२५४५	१३०	९	१६४७	२८
	%	१००.०	१२.३	१०.५	३.७	१३.२	३५.२	१.८	०.१	२२.७	०.४
कर्णाली											
जम्मा	संख्या	३२१५९	६५४४	३९४५	१४२९	५७३५	७९५३	४६०	६२	५७६०	२७१
	%	१००.०	२०.३	१२.३	४.४	१७.८	२४.७	१.४	०.२	१७.९	०.८
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१३९३८	३२४८	१६७०	६४९	१५३१	४१६०	१७४	३८	२३४४	१२४
	%	१००.०	२३.३	१२.०	४.७	११.०	२९.८	१.२	०.३	१६.८	०.९
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	४८१७	७३४	६२८	२१०	१७३५	५१७	१०९	६	८४२	३६
	%	१००.०	१५.२	१३.०	४.४	३६.०	१०.७	२.३	०.१	१७.५	०.७
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१२६८	३९१	९६	३८	१९३	२९३	७	२	२४१	७
	%	१००.०	३०.८	७.६	३.०	१५.२	२३.१	०.६	०.२	१९.०	०.६
बहिरा	संख्या	३०२३	५७३	४८७	१६३	८६७	३५५	४९	२	४९९	२८
	%	१००.०	१९.०	१६.१	५.४	२८.७	११.७	१.६	०.१	१६.५	०.९
सुस्तश्रवण	संख्या	२४५१	४९९	३८४	१४१	६५०	२४६	५२	५	४५०	२४
	%	१००.०	२०.४	१५.७	५.८	२६.५	१०.०	२.१	०.२	१८.४	१.०
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	३७७	६१	३९	१३	१२७	५२	६	०	७६	३
	%	१००.०	१६.२	१०.३	३.४	३३.७	१३.८	१.६	०.०	२०.२	०.८
स्वर र बोलाइ	संख्या	१९८९	४१७	३१८	११७	१९०	४७०	१७	६	४२७	२७
	%	१००.०	२१.०	१६.०	५.९	९.६	२३.६	०.९	०.३	२१.५	१.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	११८९	१६५	६९	२१	३६	६१६	३	०	२६८	११
	%	१००.०	१३.९	५.८	१.८	३.०	५१.८	०.३	०.०	२२.५	०.९
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	४१७	२७	९	५	२२	२७३	१	०	७६	४
	%	१००.०	६.५	२.२	१.२	५.३	६५.५	०.२	०.०	१८.२	१.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	९७	२८	१६	४	६	३०	०	०	१३	०
	%	१००.०	२८.९	१६.५	४.१	६.२	३०.९	०.०	०.०	१३.४	०.०

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	आर्थिक काम नगर्नुको कारण								
			विद्यार्थी	घरधन्दा	पारिवारिक हेरचाह	वृद्ध अवस्था	अशक्त/ विरामी	पेन्सन/ आयस्ता	सामाजिक कार्य/ स्वयंसेवा	अन्य	उल्लेख नभएको
अटिजम्	संख्या	१२८	१२	११	४	१९	६६	१	०	१५	०
	%	१००.०	९.४	८.६	३.१	१४.८	५१.६	०.८	०.०	११.७	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	२४६५	३८९	२१८	६४	३५९	८७५	४१	३	५०९	७
	%	१००.०	१५.८	८.८	२.६	१४.६	३५.५	१.७	०.१	२०.६	०.३
सुदूरपश्चिम											
जम्मा	संख्या	४६७३१	६७७३	६५१९	२०२०	१०१५०	११२८५	७०७	६७	९०१८	१९२
	%	१००.०	१४.५	१४.०	४.३	२१.७	२४.१	१.५	०.१	१९.३	०.४
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१८५३२	३०५९	२४४१	८१५	२५२७	५८४०	२४५	४२	३४८६	७७
	%	१००.०	१६.५	१३.२	४.४	१३.६	३१.५	१.३	०.२	१८.८	०.४
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	८३९२	७९९	१३८५	३९२	३२९८	७६०	१७८	११	१५३१	३८
	%	१००.०	९.५	१६.५	४.७	३९.३	९.१	२.१	०.१	१८.२	०.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	२१८१	५७८	२७७	८०	३७४	४३१	२३	१	४०३	१४
	%	१००.०	२६.५	१२.७	३.७	१७.१	१९.८	१.१	०.०	१८.५	०.६
बहिरा	संख्या	३४०५	४४०	५७३	२०४	११८७	३३७	६६	२	५८१	१५
	%	१००.०	१२.९	१६.८	६.०	३४.९	९.९	१.९	०.१	१७.१	०.४
सुस्तश्रवण	संख्या	३८२४	५००	६३९	१९५	१३९७	३१४	९३	४	६७४	८
	%	१००.०	१३.१	१६.७	५.१	३६.५	८.२	२.४	०.१	१७.६	०.२
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	६०६	५४	८४	२५	२४७	९१	१०	३	९२	०
	%	१००.०	८.९	१३.९	४.१	४०.८	१५.०	१.७	०.५	१५.२	०.०
स्वर र बोलाइ	संख्या	२३६८	४८१	३९१	१०१	२५३	५३७	२०	२	५७३	१०
	%	१००.०	२०.३	१६.५	४.३	१०.७	२२.७	०.८	०.१	२४.२	०.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	२०८९	२०६	१८६	७२	११२	९३९	९	१	५५३	११
	%	१००.०	९.९	८.९	३.४	५.४	४४.९	०.४	०.०	२६.५	०.५
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	७७८	४३	२६	८	३९	४८८	३	०	१६७	४
	%	१००.०	५.५	३.३	१.०	५.०	६२.७	०.४	०.०	२१.५	०.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	२३३	४७	५८	१८	२७	४४	४	०	३५	०
	%	१००.०	२०.२	२४.९	७.७	११.६	१८.९	१.७	०.०	१५.०	०.०
अटिजम्	संख्या	१५६	५	१५	५	२०	८१	०	०	३०	०
	%	१००.०	३.२	९.६	३.२	१२.८	५१.९	०.०	०.०	१९.२	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	४१६७	५६१	४४४	१०५	६६९	१४२३	५६	१	८९३	१५
	%	१००.०	१३.५	१०.७	२.५	१६.१	३४.१	१.३	०.०	२१.४	०.४

अनुसूची १९: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १८ वर्ष मुनिका बालबालिकाको बसाईको अवस्था

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाईको अवस्था								
			आमाबाबु दुवैसँग	आमासँग मात्र	बाबुसँग मात्र	बाबु र सौतेनी आमासँग	आमा र सौतेनी बाबुसँग	अन्य नातेदार सँग	काम लगाउने व्यक्ति सँग	अन्य व्यक्ति सँग	उल्लेख नभएको
कोशी											
जम्मा	संख्या	१९७८९	१४१२३	२९४४	६४२	७५४	१३१	८०८	३	३५२	३२
	%	१००.०	७१.४	१४.९	३.२	३.८	०.७	४.१	०.०	१.८	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	७८२४	५५०१	१०१७	२३१	६१३	८३	३५७	०	१७	५
	%	१००.०	७०.३	१३.०	३.०	७.८	१.१	४.६	०.०	०.२	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१३९३	९६७	२६७	४३	२८	१७	६८	०	३	०
	%	१००.०	६९.४	१९.२	३.१	२.०	१.२	४.९	०.०	०.२	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	२५६९	२०४५	३९१	५४	२३	८	४३	०	४	१
	%	१००.०	७९.६	१५.२	२.१	०.९	०.३	१.७	०.०	०.२	०.०
बहिरा	संख्या	१०७३	८०३	७४	१५	१२	५	४६	०	११६	२
	%	१००.०	७४.८	६.९	१.४	१.१	०.५	४.३	०.०	१०.८	०.२
सुस्तश्रवण	संख्या	६५१	४१०	८४	७६	२४	२	४१	०	१२	२
	%	१००.०	६३.०	१२.९	११.७	३.७	०.३	६.३	०.०	१.८	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	४१२	१६३	१३९	९५	२	३	१०	०	०	०
	%	१००.०	३९.६	३३.७	२३.१	०.५	०.७	२.४	०.०	०.०	०.०
स्वर र बोलाइ	संख्या	१६८१	११९५	२८८	३६	१४	५	८६	०	४२	१५
	%	१००.०	७१.१	१७.१	२.१	०.८	०.३	५.१	०.०	२.५	०.९
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	७३२	४४१	१०८	२२	१४	२	३७	१	१०७	०
	%	१००.०	६०.२	१४.८	३.०	१.९	०.३	५.१	०.१	१४.६	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	४७५	३१४	८७	१५	४	१	२३	१	२७	३
	%	१००.०	६६.१	१८.३	३.२	०.८	०.२	४.८	०.२	५.७	०.६
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	१३७	१०६	२१	३	१	०	५	०	०	१
	%	१००.०	७७.४	१५.३	२.२	०.७	०.०	३.६	०.०	०.०	०.७
अटिजम्	संख्या	४३६	३४०	७५	६	२	१	१०	०	२	०
	%	१००.०	७८.०	१७.२	१.४	०.५	०.२	२.३	०.०	०.५	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	२४०६	१८३८	३९३	४६	१७	४	८२	१	२२	३
	%	१००.०	७६.४	१६.३	१.९	०.७	०.२	३.४	०.०	०.९	०.१
मधेश											
जम्मा	संख्या	२२२०६	१६९००	३३०६	४४०	११९०	३२	२८१	०	४५	१२
	%	१००.०	७६.१	१४.९	२.०	५.४	०.१	१.३	०.०	०.२	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	९२७९	६७३८	१२५९	१७७	९४५	२०	१२७	०	१२	१
	%	१००.०	७२.६	१३.६	१.९	१०.२	०.२	१.४	०.०	०.१	०.०
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१०६४	७००	२२१	२६	९१	४	१७	०	५	०
	%	१००.०	६५.८	२०.८	२.४	८.६	०.४	१.६	०.०	०.५	०.०
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	३३६७	२८७८	३८०	४१	४३	२	१९	०	४	०
	%	१००.०	८५.५	११.३	१.२	१.३	०.१	०.६	०.०	०.१	०.०

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाईको अवस्था								
			आमाबाबु दुवैसँग	आमासँग मात्र	बाबुसँग मात्र	बाबु र सौतेनी आमासँग	आमा र सौतेनी बाबुसँग	अन्य नातेदार सँग	काम लगाउने व्यक्ति सँग	अन्य व्यक्तिसँग	उल्लेख नभएको
बहिरा	संख्या	१०२१	९०१	८२	८	५	०	८	०	१३	४
	%	१००.०	८८.२	८.०	०.८	०.५	०.०	०.८	०.०	१.३	०.४
सुस्तश्रवण	संख्या	४७४	२७१	७०	१०४	१८	३	७	०	१	०
	%	१००.०	५७.२	१४.८	२१.९	३.८	०.६	१.५	०.०	०.२	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	३०४	१९३	८५	१८	४	०	२	०	०	२
	%	१००.०	६३.५	२८.०	५.९	१.३	०.०	०.७	०.०	०.०	०.७
स्वर र बोलाइ	संख्या	१८९५	१४४८	३८८	१७	६	०	३५	०	१	०
	%	१००.०	७६.४	२०.५	०.९	०.३	०.०	१.८	०.०	०.१	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	८८०	६३२	१५६	१६	६३	१	१०	०	१	१
	%	१००.०	७१.८	१७.७	१.८	७.२	०.१	१.१	०.०	०.१	०.१
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	४४८	३३६	९३	३	१	०	१२	०	२	१
	%	१००.०	७५.०	२०.८	०.७	०.२	०.०	२.७	०.०	०.४	०.२
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया)	संख्या	२२१	१७३	४०	१	२	१	३	०	०	१
	%	१००.०	७८.३	१८.१	०.५	०.९	०.५	१.४	०.०	०.०	०.५
अटिजम्	संख्या	३५०	३०१	४२	४	१	०	२	०	०	०
	%	१००.०	८६.०	१२.०	१.१	०.३	०.०	०.६	०.०	०.०	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	२९०३	२३२९	४९०	२५	११	१	३९	०	६	२
	%	१००.०	८०.२	१६.९	०.९	०.४	०.०	१.३	०.०	०.२	०.१
बागमती											
जम्मा	संख्या	१७९०६	१३२८८	२१४९	४६५	७०७	५९	६९०	१२	५१३	२३
	%	१००.०	७४.२	१२.०	२.६	३.९	०.३	३.९	०.१	२.९	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	६७९२	४८५०	७२२	१६९	५९०	३४	३११	३	१०९	४
	%	१००.०	७१.४	१०.६	२.५	८.७	०.५	४.६	०.०	१.६	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१५६१	११५८	२६३	३४	१३	१०	५८	०	२४	१
	%	१००.०	७४.२	१६.८	२.२	०.८	०.६	३.७	०.०	१.५	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१९४५	१५७०	२२७	४६	७	२	४७	१	४४	१
	%	१००.०	८०.७	११.७	२.४	०.४	०.१	२.४	०.१	२.३	०.१
बहिरा	संख्या	१२५२	९१३	८८	२३	१६	१	३१	१	१७६	३
	%	१००.०	७२.९	७.०	१.८	१.३	०.१	२.५	०.१	१४.१	०.२
सुस्तश्रवण	संख्या	६९०	४६८	१०६	४५	१७	४	३६	१	११	२
	%	१००.०	६७.८	१५.४	६.५	२.५	०.६	५.२	०.१	१.६	०.३
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	२३४	१४४	३६	४०	४	०	६	०	२	२
	%	१००.०	६१.५	१५.४	१७.१	१.७	०.०	२.६	०.०	०.९	०.९
स्वर र बोलाइ	संख्या	१२०६	९३१	१७२	२४	८	२	५३	२	१४	०
	%	१००.०	७७.२	१४.३	२.०	०.७	०.२	४.४	०.२	१.२	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	६७६	४९६	९७	२०	२४	३	२१	१	१४	०
	%	१००.०	७३.४	१४.३	३.०	३.६	०.४	३.१	०.१	२.१	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	५३४	३८०	६१	९	९	१	२१	०	५१	२
	%	१००.०	७१.२	११.४	१.७	१.७	०.२	३.९	०.०	९.६	०.४
	संख्या	१५३	११९	२०	४	१	०	८	१	०	०

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाईको अवस्था								
			आमाबाबु दुवैसँग	आमासँग मात्र	बाबुसँग मात्र	बाबु र सौतेनी आमासँग	आमा र सौतेनी बाबुसँग	अन्य नातेदार सँग	काम लगाउने व्यक्ति सँग	अन्य व्यक्ति सँग	उल्लेख नभएको
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	%	१००.०	७७.८	१३.१	२.६	०.७	०.०	५.२	०.७	०.०	०.०
अटिजम्	संख्या	६४४	५४५	६६	४	३	१	१३	०	१२	०
	%	१००.०	८४.६	१०.२	०.६	०.५	०.२	२.०	०.०	१.९	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	२२१९	१७१४	२९१	४७	१५	१	८५	२	५६	८
	%	१००.०	७७.२	१३.१	२.१	०.७	०.०	३.८	०.१	२.५	०.४
गण्डकी											
जम्मा	संख्या	१०१९३	६३५२	२०४६	३०७	६९६	३४	३८२	४	३१६	५६
	%	१००.०	६२.३	२०.१	३.०	६.८	०.३	३.७	०.०	३.१	०.५
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	३८३२	२२४७	७४६	८०	५७६	१५	१४०	२	१६	१०
	%	१००.०	५८.६	१९.५	२.१	१५.०	०.४	३.७	०.१	०.४	०.३
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१०५७	६४९	२४५	२६	२८	६	५२	०	४७	४
	%	१००.०	६१.४	२३.२	२.५	२.६	०.६	४.९	०.०	४.४	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	९०२	६४७	१६२	२०	१०	३	२२	०	२०	१८
	%	१००.०	७१.७	१८.०	२.२	१.१	०.३	२.४	०.०	२.२	२.०
बहिरा	संख्या	१०११	६८७	९०	१७	३०	४	११	०	१६८	४
	%	१००.०	६८.०	८.९	१.७	३.०	०.४	१.१	०.०	१६.६	०.४
सुस्तश्रवण	संख्या	४५९	२५२	९०	७४	१२	१	१८	०	७	५
	%	१००.०	५४.९	१९.६	१६.१	२.६	०.२	३.९	०.०	१.५	१.१
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	१२१	५७	२२	२५	८	०	७	०	०	२
	%	१००.०	४७.१	१८.२	२०.७	६.६	०.०	५.८	०.०	०.०	१.७
स्वर र बोलाइ	संख्या	८०७	४९९	२३४	१५	७	१	३८	१	९	३
	%	१००.०	६१.८	२९.०	१.९	०.९	०.१	४.७	०.१	१.१	०.४
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	४६७	३०३	९८	१६	१५	१	२५	०	६	३
	%	१००.०	६४.९	२१.०	३.४	३.२	०.२	५.४	०.०	१.३	०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	३३४	२०४	६७	१३	४	२	१५	०	२८	१
	%	१००.०	६१.१	२०.१	३.९	१.२	०.६	४.५	०.०	८.४	०.३
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	५३	४०	११	०	०	०	२	०	०	०
	%	१००.०	७५.५	२०.८	०.०	०.०	०.०	३.८	०.०	०.०	०.०
अटिजम्	संख्या	२०१	१३२	४९	२	२	०	९	१	३	३
	%	१००.०	६५.७	२४.४	१.०	१.०	०.०	४.५	०.५	१.५	१.५
बहुअपाङ्गता	संख्या	९४९	६३५	२३२	१९	४	१	४३	०	१२	३
	%	१००.०	६६.९	२४.४	२.०	०.४	०.१	४.५	०.०	१.३	०.३
लुम्बिनी											
जम्मा	संख्या	२४०९५	१६५७४	४४७४	६५६	१०८८	११४	९०६	५	२४९	२९
	%	१००.०	६८.८	१८.६	२.७	४.५	०.५	३.८	०.०	१.०	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	१०१०८	६६६८	१७९३	२०९	८९२	५९	४४८	१	२६	१२
	%	१००.०	६६.०	१७.७	२.१	८.८	०.६	४.४	०.०	०.३	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१८९२	११७५	५११	५४	५३	३१	५१	२	१४	१
	%	१००.०	६२.१	२७.०	२.९	२.८	१.६	२.७	०.१	०.७	०.१

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाईको अवस्था								
			आमाबाबु दुवैसँग	आमासँग मात्र	बाबुसँग मात्र	बाबु र सौतेनी आमासँग	आमा र सौतेनी बाबुसँग	अन्य नातेदार सँग	काम लगाउने व्यक्ति सँग	अन्य व्यक्ति सँग	उल्लेख नभएको
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	२६६३	२१८७	३१९	६५	१८	७	३७	१	२७	२
	%	१००.०	८२.१	१२.०	२.४	०.७	०.३	१.४	०.०	१.०	०.१
बहिरा	संख्या	१५८२	१२००	१४०	१७	१७	३	८७	०	११४	४
	%	१००.०	७५.९	८.८	१.१	१.१	०.२	५.५	०.०	७.२	०.३
सुस्तश्रवण	संख्या	९९४	५३७	२२६	१३३	४२	४	३९	०	१२	१
	%	१००.०	५४.०	२२.७	१३.४	४.२	०.४	३.९	०.०	१.२	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	३६५	१९६	७९	६९	५	१	१२	०	२	१
	%	१००.०	५३.७	२१.६	१८.९	१.४	०.३	३.३	०.०	०.५	०.३
स्वर र बोलाइ	संख्या	१७८७	१२६०	३९०	३३	१०	३	७६	०	१४	१
	%	१००.०	७०.५	२१.८	१.८	०.६	०.२	४.३	०.०	०.८	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	१०२९	७२५	२१७	२३	२४	१	३५	०	४	०
	%	१००.०	७०.५	२१.१	२.२	२.३	०.१	३.४	०.०	०.४	०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	६१७	४५४	१२०	१४	१	०	२२	१	०	५
	%	१००.०	७३.६	१९.४	२.३	०.२	०.०	३.६	०.२	०.०	०.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	१६७	१११	४८	२	१	१	४	०	०	०
	%	१००.०	६६.५	२८.७	१.२	०.६	०.६	२.४	०.०	०.०	०.०
अटिजम्	संख्या	३९७	३०७	७७	१	२	१	८	०	०	१
	%	१००.०	७७.३	१९.४	०.३	०.५	०.३	२.०	०.०	०.०	०.३
बहुअपाङ्गता	संख्या	२४९४	१७५४	५५४	३६	२३	३	८७	०	३६	१
	%	१००.०	७०.३	२२.२	१.४	०.९	०.१	३.५	०.०	१.४	०.०
कर्णाली											
जम्मा	संख्या	१२९२४	९८८५	१५३१	३०८	५११	३७	४६४	३	१७१	१४
	%	१००.०	७६.५	११.८	२.४	४.०	०.३	३.६	०.०	१.३	०.१
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	६३७३	४७५४	७०१	११३	४५१	२४	२८१	१	४३	५
	%	१००.०	७४.६	११.०	१.८	७.१	०.४	४.४	०.०	०.७	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	१००४	७४०	१७३	२२	८	३	३०	१	२३	४
	%	१००.०	७३.७	१७.२	२.२	०.८	०.३	३.०	०.१	२.३	०.४
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	११००	९६७	७७	१३	७	२	१९	०	१३	२
	%	१००.०	८७.९	७.०	१.२	०.६	०.२	१.७	०.०	१.२	०.२
बहिरा	संख्या	९१७	७३३	९२	७	९	१	२७	०	४८	०
	%	१००.०	७९.९	१०.०	०.८	१.०	०.१	२.९	०.०	५.२	०.०
सुस्तश्रवण	संख्या	७१७	५६०	७९	३७	१६	२	१९	०	४	०
	%	१००.०	७८.१	११.०	५.२	२.२	०.३	२.६	०.०	०.६	०.०
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	२११	९६	२५	७५	३	०	३	०	९	०
	%	१००.०	४५.५	११.८	३५.५	१.४	०.०	१.४	०.०	४.३	०.०
स्वर र बोलाइ	संख्या	८९१	६९०	१३४	१२	४	३	३१	०	१७	०
	%	१००.०	७७.४	१५.०	१.३	०.४	०.३	३.५	०.०	१.९	०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	३३६	२५३	५०	५	८	१	११	०	६	२
	%	१००.०	७५.३	१४.९	१.५	२.४	०.३	३.३	०.०	१.८	०.६
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	१५३	१२६	१९	४	२	०	१	१	०	०

क्षेत्र/ अपाङ्गताको प्रकार	संख्या /	जम्मा	बसाईको अवस्था								
			आमाबाबु दुवैसँग	आमासँग मात्र	बाबुसँग मात्र	बाबु र सौतेनी आमासँग	आमा र सौतेनी बाबुसँग	अन्य नातेदार सँग	काम लगाउने व्यक्ति सँग	अन्य व्यक्ति सँग	उल्लेख नभएको
	%	१००.०	८२.४	१२.४	२.६	१.३	०.०	०.७	०.७	०.०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	६२	५२	८	०	०	०	२	०	०	०
	%	१००.०	८३.९	१२.९	०.०	०.०	०.०	३.२	०.०	०.०	०.०
अटिजम्	संख्या	१६०	१३०	२४	२	०	०	४	०	०	०
	%	१००.०	८१.३	१५.०	१.३	०.०	०.०	२.५	०.०	०.०	०.०
बहुअपाङ्गता	संख्या	१०००	७८४	१४९	१८	३	१	३६	०	८	१
	%	१००.०	७८.४	१४.९	१.८	०.३	०.१	३.६	०.०	०.८	०.१
सुदूरपश्चिम											
जम्मा	संख्या	१४३८५	९९०४	३००५	२८६	४६३	३०	५८७	१	८७	२२
	%	१००.०	६८.८	२०.९	२.०	३.२	०.२	४.१	०.०	०.६	०.२
शारीरिक अपाङ्गता	संख्या	६३३०	४२९३	१२३६	९०	३८४	१५	२९६	१	११	४
	%	१००.०	६७.८	१९.५	१.४	६.१	०.२	४.७	०.०	०.२	०.१
न्यून दृष्टियुक्त	संख्या	११३७	७२५	३०७	२३	१२	१०	५४	०	५	१
	%	१००.०	६३.८	२७.०	२.०	१.१	०.९	४.७	०.०	०.४	०.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	संख्या	१५२६	१२३१	२१५	२४	८	१	३१	०	११	५
	%	१००.०	८०.७	१४.१	१.६	०.५	०.१	२.०	०.०	०.७	०.३
बहिरा	संख्या	७७२	५४६	१४४	११	१०	०	२९	०	३०	२
	%	१००.०	७०.७	१८.७	१.४	१.३	०.०	३.८	०.०	३.९	०.३
सुस्तश्रवण	संख्या	७२०	४५५	१७२	३९	१४	२	३४	०	३	१
	%	१००.०	६३.२	२३.९	५.४	१.९	०.३	४.७	०.०	०.४	०.१
श्रवण दृष्टिविहीन	संख्या	२२५	९४	६२	५७	३	०	६	०	१	२
	%	१००.०	४१.८	२७.६	२५.३	१.३	०.०	२.७	०.०	०.४	०.९
स्वर र बोलाइ	संख्या	११४३	७८५	२७५	१५	७	२	५८	०	०	१
	%	१००.०	६८.७	२४.१	१.३	०.६	०.२	५.१	०.०	०.०	०.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	संख्या	४९१	३५५	१०९	४	७	०	१४	०	०	२
	%	१००.०	७२.३	२२.२	०.८	१.४	०.०	२.९	०.०	०.०	०.४
बौद्धिक अपाङ्गता	संख्या	२८४	१९९	६२	९	२	०	१२	०	०	०
	%	१००.०	७०.१	२१.८	३.२	०.७	०.०	४.२	०.०	०.०	०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	संख्या	८२	५८	२०	१	२	०	१	०	०	०
	%	१००.०	७०.७	२४.४	१.२	२.४	०.०	१.२	०.०	०.०	०.०
अटिजम्	संख्या	१६२	११९	३४	४	१	०	३	०	०	१
	%	१००.०	७३.५	२१.०	२.५	०.६	०.०	१.९	०.०	०.०	०.६
बहुअपाङ्गता	संख्या	१५१३	१०४४	३६९	९	१३	०	४९	०	२६	३
	%	१००.०	६९.०	२४.४	०.६	०.९	०.०	३.२	०.०	१.७	०.२

अनुसूची २०: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा मुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्था

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेर का			जन्मदर्ता							
	जम्मा	बालक	बालिका	गरेको				नगरेको			
				बालक		बालिका		पुरुष		महिला	
				संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
कोशी											
जम्मा	५३४५	२८२०	२५२५	२०९१	५२.७	१८७९	४७.३	७२९	५३.०	६४६	४७.०
शारीरिक अपाङ्गता	२६०६	१४०६	१२००	१०५७	५४.०	९००	४६.०	३४९	५३.८	३००	४६.२
न्यून दृष्टियुक्त	१९१	१००	९१	७३	५२.१	६७	४७.९	२७	५२.९	२४	४७.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	९३४	४७७	४५७	३३५	४८.८	३५१	५१.२	१४२	५७.३	१०६	४२.७
बहिरा	१५१	७५	७६	५७	५१.४	५४	४८.६	१८	४५.०	२२	५५.०
सुस्तश्रवण	८२	४५	३७	३५	५५.६	२८	४४.४	१०	५२.६	९	४७.४
श्रवण दृष्टिविहीन	१५९	७८	८१	६३	५०.८	६१	४९.२	१५	४२.९	२०	५७.१
स्वर र बोलाइ	२४०	१२७	११३	८५	५२.८	७६	४७.२	४२	५३.२	३७	४६.८
मानसिक वा मनोसामाजिक	४८	३१	१७	२१	६५.६	११	३४.४	१०	६२.५	६	३७.५
बौद्धिक अपाङ्गता	५८	३८	२०	२४	६३.२	१४	३६.८	१४	७०.०	६	३०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	३३	१५	१८	१४	४६.७	१६	५३.३	१	३३.३	२	६६.७
अटिजम्	२४२	१२२	१२०	९१	४९.५	९३	५०.५	३१	५३.४	२७	४६.६
बहुअपाङ्गता	६०१	३०६	२९५	२३६	५३.२	२०८	४६.८	७०	४४.६	८७	५५.४
मधेश											
जम्मा	७६०७	४२०७	३४००	३३०९	५५.३	२६७९	४४.७	८९८	५५.५	७२१	४४.५
शारीरिक अपाङ्गता	३७८७	२०८९	१६९८	१६६१	५५.२	१३४८	४४.८	४२८	५५.०	३५०	४५.०
न्यून दृष्टियुक्त	२६१	१४५	११६	११७	५६.३	९१	४३.८	२८	५२.८	२५	४७.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	१३०८	७१२	५९६	५४७	५४.२	४६२	४५.८	१६५	५५.२	१३४	४४.८
बहिरा	१८१	९९	८२	७४	५५.६	५९	४४.४	२५	५२.१	२३	४७.९
सुस्तश्रवण	१०९	५८	५१	३४	४७.२	३८	५२.८	२४	६४.९	१३	३५.१
श्रवण दृष्टिविहीन	१२३	५९	६४	५५	५०.०	५५	५०.०	४	३०.८	९	६९.२
स्वर र बोलाइ	३५६	२२८	१२८	१७५	६४.१	९८	३५.९	५३	६३.९	३०	३६.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	१११	६४	४७	५०	५७.५	३७	४२.५	१४	५८.३	१०	४१.७
बौद्धिक अपाङ्गता	५४	२८	२६	२३	५३.५	२०	४६.५	५	४५.५	६	५४.५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	७७	३९	३८	३२	५०.८	३१	४९.२	७	५०.०	७	५०.०
अटिजम्	२४६	१३२	११४	९८	५३.६	८५	४६.४	३४	५४.०	२९	४६.०
बहुअपाङ्गता	९९४	५५४	४४०	४४३	५५.५	३५५	४४.५	१११	५६.६	८५	४३.४

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेर का			जन्मदर्ता							
				गरेको				नगरेको			
	जम्मा	बालक	बालिका	बालक		बालिका		पुरुष		महिला	
				संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
बागमती											
जम्मा	४५८४	२५६२	२०२२	१८२६	५६.२	१४२२	४३.८	७३६	५५.१	६००	४४.९
शारीरिक अपाङ्गता	२१४९	१२०७	९४२	८७६	५६.४	६७७	४३.६	३३१	५५.५	२६५	४४.५
न्यून दृष्टियुक्त	१८५	९३	९२	६६	४९.६	६७	५०.४	२७	५१.९	२५	४८.१
पूर्ण दृष्टिविहीन	७१२	३७७	३३५	२५७	५३.५	२२३	४६.५	१२०	५१.७	११२	४८.३
बहिरा	१६४	९३	७१	६०	५४.५	५०	४५.५	३३	६१.१	२१	३८.९
सुस्तश्रवण	८७	३८	४९	२७	४२.२	३७	५७.८	११	४७.८	१२	५२.२
श्रवण दृष्टिविहीन	७८	४९	२९	४१	६३.१	२४	३६.९	८	६१.५	५	३८.५
स्वर र बोलाइ	१९६	११५	८१	८६	५९.७	५८	४०.३	२९	५५.८	२३	४४.२
मानसिक वा मनोसामाजिक	५४	३३	२१	१८	५४.५	१५	४५.५	१५	७१.४	६	२८.६
बौद्धिक अपाङ्गता	६९	४७	२२	३७	७४.०	१३	२६.०	१०	५२.६	९	४७.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	४५	२४	२१	१८	६४.३	१०	३५.७	६	३५.३	११	६४.७
अटिजम्	३१३	१८२	१३१	१२९	५७.३	९६	४२.७	५३	६०.२	३५	३९.८
बहु अपाङ्गता	५३२	३०४	२२८	२११	५८.१	१५२	४१.९	९३	५५.०	७६	४५.०
गण्डकी											
जम्मा	२६१४	१५०२	१११२	१०७२	५७.८	७८४	४२.२	४३०	५६.७	३२८	४३.३
शारीरिक अपाङ्गता	१३२८	७६५	५६३	५१८	५६.७	३९५	४३.३	२४७	५९.५	१६८	४०.५
न्यून दृष्टियुक्त	१५४	८४	७०	६५	५२.८	५८	४७.२	१९	६१.३	१२	३८.७
पूर्ण दृष्टिविहीन	३२७	१८२	१४५	१४३	५८.८	१००	४१.२	३९	४६.४	४५	५३.६
बहिरा	१८०	१०३	७७	७९	५९.०	५५	४१.०	२४	५२.२	२२	४७.८
सुस्तश्रवण	७४	३५	३९	२८	४७.५	३१	५२.५	७	४६.७	८	५३.३
श्रवण दृष्टिविहीन	३९	२२	१७	२०	६६.७	१०	३३.३	२	२२.२	७	७७.८
स्वर र बोलाइ	१२५	७४	५१	५५	६३.२	३२	३६.८	१९	५०.०	१९	५०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	३९	१८	२१	१४	५०.०	१४	५०.०	४	३६.४	७	६३.६
बौद्धिक अपाङ्गता	४४	३०	१४	१९	६५.५	१०	३४.५	११	७३.३	४	२६.७
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१०	७	३	४	८०.०	१	२०.०	३	६०.०	२	४०.०
अटिजम्	१०९	७०	३९	५१	६३.८	२९	३६.३	१९	६५.५	१०	३४.५
बहु अपाङ्गता	१८५	११२	७३	७६	६०.८	४९	३९.२	३६	६०.०	२४	४०.०
लुम्बिनी											
जम्मा	६६३४	३५८६	३०४८	२७०६	५४.५	२२५५	४५.५	८८०	५२.६	७९३	४७.४
शारीरिक अपाङ्गता	३४९५	१८७१	१६२४	१४३२	५४.०	१२१८	४६.०	४३९	५२.०	४०६	४८.०

क्षेत्र / अपाङ्गताको प्रकार	५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेर का			जन्मदर्ता							
	जम्मा	बालक	बालिका	गरेको				नगरेको			
				बालक		बालिका		पुरुष		महिला	
				संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
न्यून दृष्टियुक्त	३२२	१८०	१४२	१३८	५५.६	११०	४४.४	४२	५६.८	३२	४३.२
पूर्ण दृष्टिविहीन	९३३	४९२	४४१	३५०	५३.९	२९९	४६.१	१४२	५०.०	१४२	५०.०
बहिरा	२१८	१२६	९२	९२	५८.२	६६	४१.८	३४	५६.७	२६	४३.३
सुस्तश्रवण	१५१	९२	५९	६१	५९.८	४१	४०.२	३१	६३.३	१८	३६.७
श्रवण दृष्टिविहीन	१४३	७४	६९	५९	५३.६	५१	४६.४	१५	४५.५	१८	५४.५
स्वर र बोलाइ	२८१	१६१	१२०	१२९	५८.४	९२	४१.६	३२	५३.३	२८	४६.७
मानसिक वा मनोसामाजिक	७७	४३	३४	३६	६०.०	२४	४०.०	७	४१.२	१०	५८.८
बौद्धिक अपाङ्गता	८०	५४	२६	४०	६९.०	१८	३१.०	१४	६३.६	८	३६.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	४२	२६	१६	१७	५६.७	१३	४३.३	९	७५.०	३	२५.०
अटिजम्	२३१	११२	११९	८१	४७.९	८८	५२.१	३१	५०.०	३१	५०.०
बहु अपाङ्गता	६६१	३५५	३०६	२७१	५३.६	२३५	४६.४	८४	५४.२	७१	४५.८
कर्णाली											
जम्मा	२८८६	१५५१	१३३५	१३६६	५३.८	११७२	४६.२	१८५	५३.२	१६३	४६.८
शारीरिक अपाङ्गता	१६२२	८५१	७७१	७६२	५२.८	६८०	४७.२	८९	४९.४	९१	५०.६
न्यून दृष्टियुक्त	१४७	७८	६९	७०	५३.८	६०	४६.२	८	४७.१	९	५२.९
पूर्ण दृष्टिविहीन	३६७	२०९	१५८	१८०	५७.३	१३४	४२.७	२९	५४.७	२४	४५.३
बहिरा	१०१	४२	५९	३३	३८.८	५२	६१.२	९	५६.३	७	४३.८
सुस्तश्रवण	७१	४३	२८	४०	५९.७	२७	४०.३	३	७५.०	१	२५.०
श्रवण दृष्टिविहीन	७१	३५	३६	३४	५१.५	३२	४८.५	१	२०.०	४	८०.०
स्वर र बोलाइ	१२८	७९	४९	७०	६३.६	४०	३६.४	९	५०.०	९	५०.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	२३	१५	८	१४	६६.७	७	३३.३	१	५०.०	१	५०.०
बौद्धिक अपाङ्गता	२२	१५	७	११	६४.७	६	३५.३	४	८०.०	१	२०.०
अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफेलिया)	१२	६	६	४	४०.०	६	६०.०	२	१००.०	०	०.०
अटिजम्	८७	५०	३७	४३	५८.१	३१	४१.९	७	५३.८	६	४६.२
बहु अपाङ्गता	२३५	१२८	१०७	१०५	५२.०	९७	४८.०	२३	६९.७	१०	३०.३
सुदूरपश्चिम											
जम्मा	३३९१	१८५६	१५३५	१५९०	५५.४	१२८१	४४.६	२६६	५१.२	२५४	४८.८
शारीरिक अपाङ्गता	१७२९	९६३	७६६	८३३	५५.९	६५८	४४.१	१३०	५४.६	१०८	४५.४
न्यून दृष्टियुक्त	१७१	८५	८६	७५	५२.८	६७	४७.२	१०	३४.५	१९	६५.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	५३१	२८०	२५१	२४३	५४.५	२०३	४५.५	३७	४३.५	४८	५६.५
बहिरा	९३	५५	३८	४८	६५.८	२५	३४.२	७	३५.०	१३	६५.०

क्षेत्र /अपाङ्गताको प्रकार	५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेर का			जन्मदर्ता							
	जम्मा	बालक	बालिका	गरेको				नगरेको			
				बालक		बालिका		पुरुष		महिला	
				संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
सुस्तश्रवण	६६	३२	३४	२८	५१.९	२६	४८.१	४	३३.३	८	६६.७
श्रवण दृष्टिविहीन	६८	३५	३३	२६	४८.१	२८	५१.९	९	६४.३	५	३५.७
स्वर र बोलाइ	१७३	९९	७४	८१	५७.९	५९	४२.१	१८	५४.५	१५	४५.५
मानसिक वा मनोसामाजिक	४३	२४	१९	१८	५१.४	१७	४८.६	६	७५.०	२	२५.०
बौद्धिक अपाङ्गता	३४	२१	१३	१९	६७.९	९	३२.१	२	३३.३	४	६६.७
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	२०	८	१२	७	३६.८	१२	६३.२	१	१००.०	०	०.०
अटिजम्	१००	५६	४४	४५	५६.३	३५	४३.८	११	५५.०	९	४५.०
बहुअपाङ्गता	३६३	१९८	१६५	१६७	५४.०	१४२	४६.०	३१	५७.४	२३	४२.६

अनुसूची २१: प्रदेश तथा स्थानीय तहअनुसारको अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सामाजिक तथा आर्थिकसम्बन्धी थप तालिकाहरू (वेवसाइटमा राखिएको)

पारिवारिक खण्ड

- तालिका नं १: घरको स्वामित्वअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं २: घरको जग्गो बनोटअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं ३: घरको बाहिरी गारोको बनोटअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं ४: घरको छानोको बनोटअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं ५: घरको भुइँको बनोटअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं ६: खानेपानीको स्रोतअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं ७: खाना पकाउन प्रयोग गर्ने इन्धनअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं ८: बत्ति बाल्न प्रयोग गर्ने इन्धनअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं ९: परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकारअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं १०: परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधाअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं ११: घरजग्गामा महिलाको स्वामित्वअनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं १२: कृषिबाहेक साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं १३: परिवारमा अक्सर बसोबास गर्ने, परिवारबाट अनुपस्थित (स्वदेश तथा विदेशमा)अनुसार अपाङ्गता भएको परिवार तथा व्यक्तिको संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं १४: परिवारको आर्थिक अवस्थाअनुसार अपाङ्गता भएको परिवारको वर्गीकरण, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं १५: घरको अवस्था (कच्ची, अर्धपक्की र पक्की)अनुसार अपाङ्गता भएको परिवार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

व्यक्तिगत खण्ड

तालिका नं १: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवार र जनसंख्यासम्बन्धी विवरण, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं २: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ वर्ष उमेर समूह तथा लिङ्गअनुसारको जनसंख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं ३: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवारमुलीको संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं ४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार परिवारमुली सँगको नाता, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं ५: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १० वर्ष वा माथिका व्यक्तिको वैवाहिक स्थिति, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं ६: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ वर्ष वा माथिका व्यक्तिको साक्षरता स्थिति, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं ७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिले उत्तीर्ण गरेको शैक्षिक तह, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं ८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ देखि २५ वर्ष उमेर समूहका हाल र विगतमा शैक्षिक संस्था गएका व्यक्तिको अनुसार संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं ९: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १५ वर्ष वा माथिका, १० जोड २ वा सोसरह वा सोभन्दा माथिल्लो तह उत्तीर्ण गरेका व्यक्तिको अध्ययनको मुख्य क्षेत्र, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं १०: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार जन्मस्थानअनुसारको जनसंख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं ११: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार गणना भएको समयभन्दा अघिको बसोबास गरेको स्थान, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

तालिका नं १२: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार बसाइँसराइ गरेका व्यक्तिको बसाइँ सर्नको कारण, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

- तालिका नं १३: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १० वर्ष वा माथिका व्यक्तिहरूले गणनाको समय देखि १२ महिना अगाडि सम्म मुख्य आर्थिक रूपले सक्रिय र निष्क्रिय जनसंख्या राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं १४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १० वर्ष वा माथिका व्यक्तिले गणनाको समय देखि १२ महिना अगाडिसम्म गरेको मुख्य आर्थिक कामको पेसा, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं १५: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १० वर्ष वा माथिका व्यक्तिले गणनाको समय देखि १२ महिना अगाडिसम्म गरेको मुख्य आर्थिक कामको औद्योगिक वर्गीकरण, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं १६: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १० वर्ष वा माथिका व्यक्तिले गणनाको समय देखि १२ महिना अगाडि सम्म गरेको मुख्य आर्थिक काम गर्दा रोजगारमा संलग्नता, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं १७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १० वर्ष वा माथिका व्यक्तिले गणनाको समय देखि १२ महिनाअगाडि गरेको मुख्य आर्थिक कामको संस्थागत क्षेत्र, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं १८: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १० वर्ष वा माथिका व्यक्तिले गणनाको समयदेखि १२ महिनाअगाडि कुनै पनि आर्थिक काम नगर्नुको कारण, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं १९: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार १८ वर्ष भन्दा कम उमेरका व्यक्तिको बसाइको अवस्था, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं २०: अपाङ्गताको प्रकारअनुसार ५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरका बालबालिकाको जन्मदर्ता, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं २१ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार कम्तीमा एकपटक विवाह गरेका १५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहका महिलाले जीवित जन्माएका बच्चाहरूको संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं २२ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार उमेर समूहअनुसार १५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहका महिलाले गणनाको समयसम्म जीवित जन्माएका र मृत्यु भएका बच्चाहरूको संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८
- तालिका नं २३ : अपाङ्गताको प्रकारअनुसार उमेर समूहअनुसार कम्तीमा एकपटक विवाह गरेका १५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहका महिलाले गणनाको समयभन्दा एक वर्ष अघिसम्म जीवित जन्माएका बच्चाहरूको संख्या, राष्ट्रिय जनगणना २०७८

प्रकाशकः

नेपाल सरकार

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

थापाथली, काठमाडौं

फोन नं.: ५३६५३२३, ५३४१८०१, ५३२८४०६, ५३४५९४६ (४७,४८) फ्याक्स नं.: ९९७-१-५३२७७२०

इमेल : info@nsonepal.gov.np, वेबसाइट : www.nsonepal.gov.np

इमेल : popcen@nsonepal.gov.np वेबसाइट : www.censusnepal.cbs.gov.np